

Haarlem

Reageren
info@haarlem.nl

Meer informatie
www.haarlem.nl

Vragen
023 – 511 3024

Gemeente Haarlem

Programmabegroting **2018-2022** *Gemeente Haarlem*

Programmabegroting 2018 – 2022

Gemeente Haarlem

Uitgave gemeente Haarlem
September 2017

Informatie

(023) 511 51 15

www.haarlem.nl, ook voor een digitale versie

Stadhuis, Grote Markt 2
Postbus 511
2003 PB Haarlem

Foto's: Marisa Beretta, Jur Engelchor, Paul Foole.

Aanbieding Programmabegroting aan de gemeenteraad

Begroting 2018-2022: Samen gedaan!

Het college van burgemeester en wethouders biedt de raad met de Programmabegroting 2018-2022 de vierde, dus laatste begroting van deze raadsperiode aan. Hierin zijn de besluiten die de gemeenteraad bij de Kadernota 2017 heeft genomen verwerkt en geconcretiseerd. De begroting is net als vorig jaar ook digitaal beschikbaar gemaakt. Deze is verder verbeterd en biedt nu ook de mogelijkheid om meer in te zien over de financiële situatie van de gemeente Haarlem. In aansluiting op de 'motie meer financiën', zijn in deze online begroting op detailniveau de kostensoorten en de reserves en voorzieningen inzichtelijk gemaakt.

Transformatie sociaal domein

In 2018 worden nieuwe contracten gesloten voor het aanbod van Jeugd, Wmo en Participatie (1 januari 2018) en Opvang wonen en herstel (1 juli 2018). De nieuwe contractperiode biedt mogelijkheden tot versnelling. In de aanbestedingsdocumenten zijn de leidende principes opgenomen, waardoor ook via de contracten met aanbieders een extra impuls aan de transformatie gegeven kan worden.

In de Kadernota 2017 is afgesproken dat het college de gemeenteraad voorstellen doet voor het grensvlak van het sociaal domein en aanpalende domeinen. De raad wil bij de begrotingsbehandeling zelf de mogelijkheid behouden om met voorstellen tot besteding te komen en heeft het college met motie 53 verzocht om met een pakket voorstellen te komen. Het college stelt de gemeenteraad voor deze extra middelen vanuit de reserve sociaal domein te besteden aan de uitvoering van de moties over High dosage tutoring en het slechten van drempels die bij de behandeling van de Kadernota 2017 zijn aangenomen en waarbij de gemeenteraad € 2 miljoen als dekking heeft genoemd. Daarnaast stelt het college voor de ontwikkelopgaven in de stad mogelijk te maken, waarover in diverse raadscommissies is gesproken: het project Lelie (Haarlem Noord, rond Schoterweg) en Odensehuis (Meerwijk-centrum). Voor bestemming van het resterende bedrag (€ 1,25 miljoen) doet het college voorstellen in het kader van transformaties. De inzet van deze extra middelen is voor een belangrijk deel gericht op versterking van de basisinfrastructuur. Het is aan de raad om het tweede deel te bestemmen bij de begrotingsbehandeling.

BUIG

De ontwikkeling van de inkomsten en uitgaven van de BUIG (Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten) vertoont een negatief beeld. In 2018 moet rekening gehouden worden met een tekort van circa € 3 miljoen. Dit tekort ontstaat uit een combinatie van een toenemend aantal uitkeringsgerechtigden en een afnemend BUIG-budget.

De toename van het aantal uitkeringsgerechtigden wordt vooral verklaard uit de toename van het aantal ouderen, het aantal Niet-Westerse allochtonen (veelal statushouders) en het aantal Haarlemmers met een arbeidsbeperking dat in het verleden toegang zou hebben gehad tot de Wajong. De afname van de BUIG is het gevolg van een nadelige uitkomst voor gemeente Haarlem in het landelijk verdeelmodel.

De gunstige conjuncturele ontwikkelingen, de mogelijke aanpassingen in het verdeelmodel BUIG (ten gunste van gemeenten met een centrumfunctie) en de effecten van het Koersdocument (Ken je Klant), kunnen het negatieve beeld nog doen veranderen.

Ter dekking van het verwachte tekort wordt voorgesteld de WWB-reserve te versterken. Daarvoor moet een bedrag van circa € 5 miljoen aan de reserve toegevoegd worden om het risico in 2018 en 2019 op te kunnen vangen. In de Jaarrekening 2017 worden hiervoor, mede op basis van de actuele stand van zaken, voorstellen gedaan.

Begrotingswijziging programma 1, 2 en 3

In december 2017 wordt er een integrale begrotingswijziging voor programma 1, 2 en 3 aan de gemeenteraad voorgelegd. Dit heeft te maken met wijzigingen die nodig zijn vanwege de aanbesteding in 2017 waar de transformatie opgave in is verwerkt. Deze integrale begrotingswijziging voor de eerste drie programma's is per saldo budget neutraal. Omdat het wijzigen van de programma's in alle systemen technisch ingewikkeld is en tijd kost volgt er later in het jaar deze wijziging. De financiële indeling sluit dan aan bij de situatie per 1 januari 2018.

Duurzaamheid

Naast het versnellen op de transformatie sociaal domein vindt er ook een versnelling plaats op duurzaamheid. Het college maakt zich sterk voor een klimaatneutraal en aardgasvrij Haarlem in 2040. De gemeente speelt een belangrijke rol in de voorbereidende jaren van de energietransitie. Om dit te bereiken zijn grote stappen nodig. Zo voert Haarlem met TU Delft een haalbaarheidsonderzoek uit naar een aardgasvrije wijk. Ook is er een onderzoek naar de beste manier voor het scheiden van afval in het centrum en bij hoogbouw. In de begroting is onder andere opgenomen hoe hier vorm aan wordt gegeven.

Ontwikkelzones

Na jarenlang bezuinigen is het achterstallig onderhoud in deze begroting geheel teruggedraaid. Ook is er ruimte ontstaan voor investeringen en op het gebied van wonen. Ontwikkelingen op het gebied van woningbouw zijn hard nodig. Er is een groot tekort aan woningen in verschillende segmenten. Ook de werkgelegenheid en het aantal bezoekers aan de stad groeit. Hier is ruimte om samen met initiatiefnemers meer (sociaal) woningaanbod te creëren voor Haarlem. In de Woonvisie is vastgesteld dat er circa 7.500 woningen tot 2025 gerealiseerd worden. De woningen worden met prioriteit gerealiseerd binnen acht aangewezen ontwikkelzones.

Ontwikkeling vaste schuld

Voor het vierde jaar op rij heeft het college conform de coalitieafspraken samen gewerkt aan een verdere daling van de vaste schuld. Bedroeg de vaste schuld eind 2013 nog € 556 miljoen, de huidige prognose is dat de schuld eind 2017 € 479 miljoen bedraagt. De verwachting is dat de schuldpositie zich de komende jaren beweegt rond hetzelfde niveau. De verwachte vaste schuldstand van eind 2022 is € 477 miljoen. In de Kadernota 2018 ligt een uitdaging voor het zoeken naar een nieuw evenwicht tussen een financieel gezonde (schuld) positie en het faciliteren van de ontwikkelingen van de stad Haarlem. De te maken afwegingen hebben invloed op de schuldpositie van de gemeente voor de komende jaren.

Meer digitaal

In aansluiting op de Digitale Agenda 2020 en de Haarlemse ambitie vindt ook een investering plaats op de informatievoorziening. Uitgangspunten zijn transparant en efficiënt werken, standaardiseren waar mogelijk, lokaal maatwerk bieden waar nodig en wat samen

kan ook samen doen. De ICT-infrastructuur wordt toekomstbestendig gemaakt evenals de informatiebeveiliging en de privacy. Om dienstverlening naar de burgers en bedrijven zo goed mogelijk te bedienen wordt deze sneller en digitaler gemaakt. Voor het sociaal domein worden betere digitale systemen ingezet voor de burger en ketenorganisaties.

Samen Doen is Samen Gedaan

In de afgelopen vier jaar zijn resultaten geboekt van Samen Doen naar Samen Gedaan! Daarbij is de schuld omlaag gebracht, zijn de woonlasten niet gestegen, de bezuinigingsopgaven gerealiseerd en wordt een sluitende begroting aangeboden. In de paragraaf Samen gedaan is terug te lezen hoe samengewerkt is met het stadsbestuur, bedrijven en Haarlemmers met goede initiatieven. Er is een stevige basis gevormd om vanuit deze raadsperiode verder te werken aan de groei van Haarlem. Om de toekomstige groei te faciliteren wordt aan de raad in de Bestuursrapportage 2017 voorgesteld een bestemmingsreserve te vormen.

Raadsbehandeling Programmabegroting 2018-2022

De begroting wordt door de gemeenteraad behandeld van 6 tot 9 november. Mogelijke wijziging hiervan kan het gevolg zijn van een alternatief behandelingsvoorstel van de commissie Werkwijze.

Op 3 oktober wordt een technische presentatie gegeven voor raadsleden. Tot en met 17 oktober 12:00 uur is er gelegenheid tot het indienen van technische raadvragen. Het indienen en beantwoorden van de technische vragenronde gebeurt digitaal. Op 26 oktober komt de ambtelijke beantwoording beschikbaar.

Het college van burgemeester en wethouders
Haarlem, 28 September 2017

Inhoudsopgave

Leeswijzer	8
Deel 1 Algemeen	9
1.1 Doorontwikkeling programmabegroting	11
1.2 Beleidsmatige ontwikkelingen vertaald in Samen Gedaan.....	12
1.3 Groei van de stad	22
1.4 Gebiedsgerichte vertaling	24
1.5 Samenvatting baten en lasten	25
1.6 Ontwikkeling financieel kader	27
1.7 Financiële positie.....	42
1.8 Bezuinigingen.....	47
1.9 Investerings.....	48
1.10 Onderzoeken ingevolge de Verordening art. 213a.....	53
1.11 Interbestuurlijk toezicht.....	54
Deel 2 Programma's	57
2.1 Inleiding programmateksten	59
Cluster sociaal	61
Programma 1 Maatschappelijke participatie	71
Programma 2 Ondersteuning en zorg	90
Investerings programma	102
Programma 3 Werk en inkomen.....	105
Investerings programma	118
Cluster fysiek.....	121
Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing.....	131
Investerings programma	146
Programma 5 Beheer en onderhoud	150
Cluster Burger en bestuur	167
Programma 6 Burger, bestuur en veiligheid	173
Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen en overhead.....	189

Deel 3 Paragrafen.....	207
3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	209
3.2 Lokale heffingen.....	219
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen.....	238
3.4 Financiering.....	248
3.5 Bedrijfsvoering.....	256
3.6 Verbonden partijen en subsidies.....	259
3.7 Grondbeleid.....	276
Deel 4 Besluit.....	281
4.1 Besluit:.....	283
Deel 5 Bijlagen.....	285
5.1 Investeringsplan 2018-2022.....	287
5.2 Samenstelling bestuur.....	288
5.3 Kerngegevens.....	290
5.5 Overzicht personeel.....	318
5.6 Productenraming.....	319
5.7 Overzicht taakvelden.....	336
5.8 Incidentele baten en lasten.....	339
5.9 Reserves en voorzieningen.....	342
5.10 Kostenonderbouwingen heffingen conform model VNG.....	345

Leeswijzer

De programmabegroting bestaat een vijftal delen:

- Algemeen
- Programma's
- Paragrafen
- Besluit
- Bijlagen

Het deel **Algemeen** schetst allereerst de algemene ontwikkelingen op het gebied van beleid. Er wordt ingegaan op de beleidsmatige ontwikkelingen die de programmatische indeling van de begroting overstijgen. Aandacht zal hier gegeven worden aan de 'Groei van de stad' en een link naar de vertaling van de beleidsmatige ontwikkelingen naar de verschillende stadsdelen in Haarlem. Naast de beleidsmatige ontwikkelingen wordt in dit deel ingegaan op de financiële ontwikkelingen en positie van de gemeente.

Programma's vormen het beleidsmatige deel van de begroting. De zeven programma's zijn gegroepeerd in de clusters Sociaal, Fysiek en Burger en bestuur. De programma en clusterteksten kennen dezelfde structuur. Deze structuur wordt toegelicht in de inleiding van dit deel.

Het deel **Paragrafen** bestaat uit de wettelijk voorgeschreven paragrafen die volgens het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV) moeten worden opgenomen. Deze paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de begroting vanuit verschillende perspectieven (risico's, financiering, verbonden partijen, etc.). De kengetallen zijn opgenomen in paragraaf 3.1.

Het **Besluit** bevat het voorstel van het college aan de raad om de Programmabegroting 2018-2022 vast te stellen.

Het deel **Bijlagen** bestaat onder andere uit meer gedetailleerde financiële informatie, het Investeringsplan 2018-2022, een overzicht van reserves en voorzieningen en de productenraming.

Digitale begroting

Naast de aan de raad aangeboden papieren versie van de begroting is deze eveneens beschikbaar via de website van de gemeente als PDF-bestand. Vanuit dit bestand kan de achterliggende informatie (beleidsnota's, visie documenten, etc.) worden geraadpleegd.

Daarnaast zal, net als bij de vorige begroting en het Jaarverslag en Jaarrekening 2016, de Programmabegroting 2018-2022 toegankelijk worden gemaakt via een interactieve website.

CLUSTER BURGER EN BESTUUR

1.1 Doorontwikkeling programmabegroting

De bij de Programmabegroting 2016-2020 aangenomen motie 'Meer financiën in de begroting' ([link](#)) verwoordde de raadsbrede wens om bij de begroting meer gedetailleerde financiële informatie te verschaffen over de beleidsvelden.

Een eerste stap hiertoe is gezet in de Programmabegroting 2017-2021 door het uitbreiden van het aantal producten, zodat deze in omvang teruggebracht zijn. Bij de Programmabegroting 2018-2022 wordt eveneens gewerkt aan de doorontwikkeling van de informatiewaarde.

Nieuw bij de Programmabegroting 2018-2022 is de gebiedsgerichte vertaling van de beleidsmatige ontwikkelingen. Hierin wordt per gebied aangegeven waar het komende jaren de beleidsmatige accenten komen te liggen. Zo worden de gebiedsgerichte opgaven verbonden met de begroting en wordt inzicht gegeven in de nagestreefde ontwikkelingen per gebied.

Ook wordt het inzicht in de financiën dit jaar verder vergroot. Allereerst door een extra informatielaag aan te brengen op kostensoortniveau. Daarnaast is er een verdieping aangebracht in de reserves en voorzieningen. Deze informatie is opgenomen op de interactieve [website](#).

1.2 Beleidsmatige ontwikkelingen vertaald in Samen Gedaan

Dit is de laatste begroting van dit college. In dit hoofdstuk kijken we terug naar wat we samen met de stad hebben gedaan. We hebben daarvoor teruggerepen op de thema's uit het coalitieprogramma 2014-2018 'Samen doen'. Gedurende onze coalitieperiode is ook een aantal zaken op ons pad gekomen die we hebben meegenomen in onze selectie. Voor dit hoofdstuk volgen we de indeling van de thema's zoals opgenomen in het coalitieprogramma.

Economie en arbeidsmarkt, Haarlem ondernemende stad

Het college heeft veel zaken in gang gezet om meer werkgelegenheid naar de stad te krijgen en het ondernemersklimaat verder te optimaliseren. In het najaar 2017 is een acquisiteur gestart die tot taak heeft nieuwe bedrijven en winkelconcepten naar Haarlem te trekken.

Het succes van het Haarlemse programma Present your Startup is, met een subsidie vanuit de Metropoolregio Amsterdam, ook in de rest van de regio uitgevoerd. Daarmee is het startup-systeem (met startups, investeerders en studenten) in Haarlem en regio succesvol gegroeid. De ambities uit de economische agenda rond het stimuleren van de nieuwe economie, kregen goed vorm. Ook de behaalde Fieldlab-status van 3DMakerZone, als enige in deze regio, is een wapenfeit om trots op te zijn.

Haarlem gaat vanuit de Metropoolregio Amsterdam de Europese Urban Agenda Partnership, gericht op innovatief aanbesteden door overheden leiden. Dit betekent dat Haarlem namens de Europese steden invloed kan gaan uitoefenen op Europees aanbestedingsbeleid. In de Waarderpolder is de samenwerking tussen gemeente en ondernemers verder uitgebreid. Uit de Bedrijveninvesteringszone (BIZ) draagvlakmeting wordt duidelijk dat een ruime meerderheid van de ondernemers de samenwerking waardeert. Producten van die samenwerking zijn het stagebureau Waarderpolder en de huisvestingscoach. Door inzet van de coach zijn niet alleen nieuwe kavels uitgegeven, maar ook bestaande vrijkomende panden gevuld met nieuwe bedrijven en dus werkgelegenheid. Ondernemers gaven input voor een in september gelanceerde marketing campagne voor de Waarderpolder om het gebied en de potenties ervan te promoten binnen de MRA.

Ook noemenswaardig zijn de titels Beste Markt van Nederland voor de zaterdagmarkt Grote Markt in 2015 en de Botermarkt in 2016.

Duurzaamheid, Haarlem duurzame stad

Duurzaamheid staat hoog op de prioriteitenlijst van Haarlem en de Haarlemmers. Samen met bewoners, lokale initiatiefnemers, dakeigenaren, ondernemers en de gemeente is Kennemer Energie opgericht, speciaal om installaties voor collectieve zonnestroom op te zetten. In Nederland is Haarlem nummer één met het aantal collectieve zonnedaken. Haarlem telt nu vier collectieve zonnestroomdaken: op de Fablo tennishal, de panden van het Seinwezen en Prins Staal, en op het stadskantoor van de gemeente zelf. Een vijfde dak volgt nog dit jaar op ateliergebouw Het Hoofdkantoor in de Waarderpolder. Het college maakt zich sterk voor een klimaatneutraal en aardgasvrij Haarlem in 2040. Om dit te bereiken zijn grote stappen nodig, daarom zetten we extra in op het versnellen van het

duurzaamheidsprogramma. Met een routekaart hebben we inzichtelijk gemaakt wat daarvoor nodig is binnen én buiten de stadsgrenzen. Als aardgas verdwijnt, moet er iets anders voor in de plaats komen. De gemeente speelt een belangrijke rol in de voorbereidende jaren van de energietransitie. Die rol pakken we op, samen met partners en initiatiefnemers in de stad. Zo is een eerste wijk, het Ramplaankwartier, al begonnen. De stichting DE Ramplaan doet samen met de gemeente en TU Delft een haalbaarheidsonderzoek naar een aardgasvrije wijk.

Er moeten noodzakelijke stappen worden gezet om de omslag te maken naar een circulaire economie. Ook willen we dat Haarlemmers meer afval scheiden. De uitwerking van het Strategisch Plan Afvalscheiding, waarmee de raad volop heeft ingezet op het verminderen van restafval, is in volle gang. Met het plaatsen van voldoende containers dicht bij huis maken we het voor inwoners makkelijker waardevolle grondstoffen gescheiden in te zamelen. Ook doet de gemeente een onderzoek naar de beste manier om gft bij hoogbouw en in het centrum apart in te zamelen. Het restafval is in 2016 gedaald van 278 kg naar 265 kg per inwoner.

Ruimtelijke ontwikkeling, Haarlem aantrekkelijke stad

Dat Haarlem groener is geworden is te zien! Samen met partner Spaarnelanden zijn er meer dan 1.000 bomen herplant, verdeeld over de hele stad. Een groene stad is aantrekkelijk en prettig om in te wonen. Woonbuurten en straten zijn groener gemaakt en opgefleurd met beplanting en geveltuinen. Met de inzet van enthousiaste bewoners en vrijwilligers zijn er nieuwe groene oases bijgekomen in de stad. De stadstuin Delfts Groen in Haarlem Noord is daar een prachtig voorbeeld van. Haarlem doet sinds 2016 mee aan Operatie Steenbreek. Samen met Platform Haarlem Groener stimuleert de gemeente bewoners om hun tuin te onttegenen. Locaties in de openbare ruimte worden groener gemaakt. En verschillende scholen hebben, met gemeentelijke subsidie, hun schoolpleinen groener gemaakt.

Een belangrijk groen project is het groot onderhoud van het Schoterbos. Wijkraden, natuur- en milieuorganisaties, de Haarlemse bomenwachters denken mee over de inrichting, bereikbaarheid en onderhoud van dit stadspark. In Schalkwijk wordt samen met een groep bewoners een plan gemaakt om ervoor te zorgen dat Schalkwijk, waar een groot deel van de bomen aan vervanging toe is, ook in de toekomst een mooie groene omgeving blijft.

In de Woonvisie is vastgelegd waar we de komende jaren aan willen werken om een thuis te kunnen bieden aan huidige en nieuwe Haarlemmers. Groei van de sociale huurwoningvoorraad is hard nodig. We blijven werken aan een ongedeelde stad (wijken met zowel (sociale)huur- als koopwoningen) en een klimaatneutrale stad, met meer aanbod voor mensen die langer zelfstandig wonen. Met de huurdersorganisaties en de woningcorporaties geven we invulling aan de wens om de wachttijd voor woningzoekenden binnen de perken te houden.

De raad heeft in Haarlem de zelfbouwstrategie aangenomen. Dat betekent een ruimer aanbod van zelfbouw in diverse vormen. Een groep van Haarlemse ondernemers heeft dit opgepakt. Zij bouwen aan een community: de zelfbouwzwerm Haarlem. Op haarlem.nl staat een pagina met zelfbouw informatie, waaronder ook de kavels en panden van de gemeente die aan particuliere bouwers worden verkocht.

Tijdens de coalitieperiode kregen we te maken met de internationale vluchtelingen crisis. Er zijn in korte tijd twee tijdelijke projecten huisvesting gerealiseerd: de Zijlweg en voormalig verpleeghuis Boerhaave. Verder is onlangs een project met 160 woningen aan het Delftplein opgeleverd door Elan Wonen. Tachtig van deze woningen zijn aan statushouders toegewezen. Met deze aanvullende maatregelen kon aan de taakstelling van het Rijk volledig worden voldaan: tussen 1 juli 2015 en 1 juli 2017 werden 743 statushouders in Haarlem gehuisvest.

Deze periode heeft de gemeente werk gemaakt van het mogelijk maken van woningbouwplannen in de wijken. In ieder stadsdeel is een stevig woningbouwprogramma terug te vinden. Maar ruimtelijke ontwikkeling is meer dan alleen woningbouw en betekent ook het faciliteren en mogelijk maken van bijzondere projecten. Denk aan de Koepel, Nieuwe Energie en het Slachthuisterrein. De lijst met projecten is lang en is terug te vinden op haarlem.nl.

De afgelopen periode heeft Vastgoed een turbulente periode doorgemaakt. Er is gestart met een andere werkwijze. Desondanks is de verkoop van gebouwen en objecten redelijk voorspoedig verlopen en zijn de taakstellingen behaald. Er is gewerkt aan de methodiek 'kostprijs dekkende huurprijs', die wordt gehanteerd bij alle nieuwe verhuur aan zogeheten 'beleidsondersteunende huurders'. Op deze manier wordt de huur intern verrekend via subsidies. Dit maakt zowel de huur, als de verhuur transparant. Aan overige huurders wordt een marktconforme prijs gevraagd.

De maatschappelijk vastgoedobjecten van de gemeente liggen verspreid over Haarlem. Dit maakt het mogelijk om het gebruik van het vastgoed af te stemmen op de behoefte in dat deel van de stad. De totale inkomsten van de afdeling zijn, door de verkoop en verhuur, voldoende voor het behalen van de taakstelling van een half miljoen euro. Bij een flink aantal panden bleek sprake van achterstallig onderhoud. Hier is inmiddels op ingelopen; sinds medio 2014 zijn 119 objecten opgepakt.

Bereikbaarheid, Haarlem bereikbare stad

Om de stad leefbaar te houden is het gebruik van de fiets en OV gestimuleerd. Samen met de werkgroep Fietsparkeren, waarin de gemeente samenwerkt met partners in de binnenstad, zijn meer parkeerplekken voor de fiets gecreëerd. Met de NS en de inzet van raadsleden, is invulling gegeven aan de langgekoesterde wens voor een nachttrein naar Amsterdam. En daar wordt goed gebruik van gemaakt.

Het onderwerp parkeren is voor velen in de stad een heet hangijzer. Toch hebben we afgelopen jaren het project Moderniseren Parkeren opgepakt. Met heel veel inbreng van bewoners en ondernemers, met discussies en bijeenkomsten is invulling gegeven aan maatregelen die moeten leiden tot een verlaging van de parkeerdruk en een eerlijke verdeling van de lusten en de lasten van parkeren. Mooi is dat samen met de Haarlemse (horeca) ondernemers, hotels, culturele instellingen én Spaarnelanden een betaalservice is ontwikkeld die het klanten makkelijk maakt te parkeren in de openbare parkeergarages.

Sociaal domein, Haarlem sociale en warme stad

De gemeente heeft onder de noemer 'Ken je klant' een nieuwe koers ingezet met als uitgangspunt dat alle Haarlemmers met een bijstandsuitkering meedoen in de samenleving. Bij voorkeur met betaald werk en lukt dat niet, dan zijn er vele andere mogelijkheden om mee te doen, bijvoorbeeld door een opleiding te doen, of vrijwilligerswerk. Wie dat niet zelfstandig lukt, ondersteunen we daarbij. De gemeente nodigt alle vierduizend werkzoekenden die een beroep doen op de Participatiewet, uit voor een klantbeelddesprek. Een verkenning is gestart naar de doorontwikkeling van Paswerk en Pasmatch zodat zij kunnen opereren als integraal Participatiebedrijf. Ook wordt bekeken welke rol de sociaal wijkteams kunnen hebben bij de toeleiding van werkzoekenden met een onoverbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt, naar participatie.

Financiële problemen mogen in geen geval een belemmering tot deelname aan de maatschappij vormen. Dat geldt voor mensen met schulden waarbij we zoveel mogelijk integraal naar de schuldproblematiek kijken, met aandacht voor de onderliggende oorzaken van de problemen. Om verdere, vaak ernstige, gevolgen te voorkomen zijn we intensief gaan samenwerken met de ketenpartners. Hiermee zijn ongewenste neveneffecten beperkt gebleven.

Dat geldt ook voor mensen met een minimuminkomen. In 2014 is gestart met een communicatietraject om Haarlemmers met een krappe beurs beter te bereiken. In de voorgaande jaren bleek dat lang niet iedereen met een krappe beurs werd bereikt en dat gelden voor de minima bleven liggen. Er zijn gesprekken gevoerd met Haarlemmers en partners in de stad; wat kan beter, hoe kunnen we elkaar beter verstaan en bereiken. Vanuit de doelgroep krijgen drie mensen een opleiding tot ervaringsdeskundige. Met hun hulp kunnen we beleid ontwikkelen om als gemeente laagdrempeliger te zijn. Formulieren en procedures zijn vereenvoudigd, we bestrijden de paarse krokodil actief. Informatie in folders en op de website is duidelijk en overzichtelijk. Haarlem bereikt nu meer mensen met een krappe beurs; waren er in 2014 4.230 gezinnen met een HaarlemPas (6.758 personen inclusief partners en kinderen) begin september 2017 waren dit 7.059 gezinnen (10.769 personen).

De sociaal wijkteams hebben in de afgelopen drie jaar een grote ontwikkeling doorgemaakt. Er is nu een stedelijk dekkend netwerk van acht teams en er zijn nieuwe functies toegevoegd aan de teams. Zo is de informatie- en adviesfunctie van voorheen Loket Haarlem, toegevoegd en halverwege 2017 zijn de teams uitgebreid met capaciteit en expertise op het gebied van GGZ.

Er is geïnvesteerd in de samenwerking met het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en er is geïnvesteerd in locaties, bereikbaarheid en vindbaarheid. De afgelopen vier jaar is met veel energie gewerkt om het CJG verder te ontwikkelen tot spil in het stelsel van zorg voor jeugd, met een duidelijke verbinding met het onderwijs, de jeugdgezondheidszorg, aanbieders van specialistische jeugdhulp, de gecertificeerde instellingen en het nieuw opgezette Veilig Thuis. Veilig Thuis is neergezet als centrale plek voor professionals en burgers die te maken hebben met huiselijk geweld of kindermishandeling en is het resultaat van een fusie tussen het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling en het Steunpunt Huiselijk Geweld. Begin 2015 besloot de gemeente Haarlem om de eigen bijdrage jeugdhulp niet te gaan innen. Veel andere gemeenten volgden het voorbeeld van Haarlem. Haarlem werkte samen

met het ministerie van VWS aan een onderzoek en dit heeft geleid tot een Wetswijziging waarbij de verplichte eigen bijdrage definitief is komen te vervallen.

Haarlem kent een groot aantal welzijnsinstellingen. Ze vormen het cement van de basisinfrastructuur. De afgelopen periode is gewerkt aan een andere subsidiesystematiek. Ook zijn er mogelijkheden gekomen voor innovatieve projecten. De basisinfrastructuur en het welzijnswerk vormen de voorliggende voorzieningen binnen de Wmo en zijn samen met onder andere BUUV een belangrijke partner om ervoor te zorgen dat inwoners op een actieve manier kunnen meedoen aan de samenleving en ook uitgedaagd worden om dit te blijven doen.

Het jaar 2017 is in Haarlem uitgeroepen tot het jaar van de Ontmoeting! Uit onderzoek is gebleken dat bijna veertig procent van de Haarlemmers zich wel eens eenzaam voelt en tien procent daarvan zelfs zeer eenzaam. Serieuze percentages waarmee we in 2017 aan de slag zijn gegaan door speciale activiteiten te organiseren, te coördineren en stadsbreed te communiceren. Activiteiten zoals de maandelijkse Grote Eenzaamheidshow, de Tafel van Veel (een aanschuiftafel), het Couponboekje met bonnen voor uitstapjes, huis-aan-huis onderzoek in twee Haarlemse wijken, lancering van de website Haarlemontmoet.nl met daarop alle maatschappelijke initiatieven en activiteiten, een lokale conferentie, het magazine Ontmoet dat dit najaar wordt uitgebracht en de vele activiteiten tijdens de Week van de Ontmoeting.

In de afgelopen periode zijn de taken van het Rijk, die per 2015 zijn gedecentraliseerd, overgenomen. Samen met de partners is gezorgd dat de Haarlemmers zorgcontinuïteit behouden en de voorzieningen op het juiste niveau blijven. De eerste stappen in de transformatie van het sociaal domein zijn gezet, als begin van een proces van jaren, waarbij onze partners hard nodig zijn. Er is ingezet op het verstevigen van de sociale basis. Die bestaat voor een groot deel uit vrijwillige inzet en de vele mantelzorgers in de stad. Afgelopen periode is extra geïnvesteerd om vrijwilligers te werven en mantelzorgers te ondersteunen. Met het Regenboogbeleid hebben we speciale aandacht voor de LHBT-gemeenschap en een onderzoek naar het diversiteitsbeleid loopt nog.

Het beleid en de uitvoering van Huishoudelijke Ondersteuning hebben sinds de invoering op 1 januari 2015 een belangrijke wijziging ondergaan. Hiervoor is een plan van aanpak opgesteld en geïmplementeerd. De indicatiestelling lag bij de gemeente, maar de invulling van de huishoudelijke ondersteuning en het gesprek met de burger hierover is per 1 januari 2015 bij aanbieders neergelegd. Deze werkwijze is in de zomer van 2016 wederom aangepast. De gemeente voert weer alle werkzaamheden uit die tot de indicatiestelling gerekend kunnen worden: een integraal onderzoek in het kader van de Wmo, inclusief gesprek en afstemming met de burger.

Wij vinden dat de toepassing van het persoonsgebonden budget (PGB) goed aansluit bij de zelfredzaamheid van onze inwoners, maar blijven scherp controleren op de uitgaven. Het is belangrijk dat inwoners bewust kiezen voor een PGB en weten welke verantwoordelijkheden dit met zich meebrengt. Hiervoor is informatiemateriaal ontwikkeld.

In nauwe samenspraak met alle ketenpartners is een nieuwe beleidsvisie voor beschermd wonen en maatschappelijke opvang vastgesteld (2017-2020) en is de samenwerking verbeterd. De opvangcapaciteit voor daklozen is de afgelopen periode vergroot en kwalitatief

verbeterd: de locatie Bakenessergracht is gesloten en nieuwe accommodaties aan de Wilhelminastraat en Vondelweg zijn geopend. De trajecten gericht op herstel van cliënten maatschappelijke opvang zijn sterk geïntensiveerd; de uitstroom uit de opvanginstellingen neemt toe. De veiligheid in en rond de opvanginstellingen heeft veel aandacht gekregen; onder meer resulterend in meer inzet van beveiliging en handhaving. Voor zorgmijdende cliënten met een lang traject van hulp, wordt de haalbaarheid van een project Skaeve Huse onderzocht.

Onderwijs, Haarlem slimme stad

Met het nieuwe plaatsingsbeleid basisonderwijs van de schoolbesturen is er nu gelijke informatie over scholen in de omgeving, is er een uniforme procedure voor aanmelding op de basisschool van eerste keuze en zijn er gelijktijdige inschrijfmomenten. Het plaatsingsbeleid is van toepassing op kinderen die geboren zijn vanaf 1 januari 2015 en vanaf januari 2019 voor het eerst naar de basisschool gaan.

In het voortgezet onderwijs, regio Zuid-Kennemerland, is dit jaar 99% van de leerlingen die zich hebben aangemeld voor de eerste klas geplaatst op een school uit hun top 3. Veel leerlingen hebben zich breed georiënteerd en een aantal voorkeuren opgegeven.

De peuterspeelzalen in Haarlem zijn een basisvoorziening. 95% van de Haarlemse peuters gaat naar een voorschoolse voorziening. In de afgelopen jaren is veel geïnvesteerd om de kwaliteit van de peuterspeelzalen te versterken. De Inspectie van het Onderwijs heeft in 2016 de kwaliteit van voor- en voerschoolse educatie (VVE) in Haarlem onderzocht en benoemde Haarlem als voorbeeld voor andere gemeenten op onder andere de brede VVE-doelgroepdefinitie, de toeleiding, ouderbetrokkenheid, de doorgaande lijn en de samenwerking tussen de VVE-partners.

In schooljaar 2017-2018 zijn de gemeente, het CJG en het Samenwerkingsverband Primair Onderwijs gestart met een nieuwe onderwijs-zorg voorziening voor kinderen in de basisschoolleeftijd met normale begaafdheid, die door ernstige (gedrags)problemen toch niet goed meekomen in het onderwijs. Het aantal jonge thuiszitters kan hierdoor worden verminderd. Ook aan de aanpak van verzuim en thuiszitters op voortgezet onderwijs is een vervolg gegeven samen met de scholen en andere ketenpartners, zoals CJG coaches, Halt en GGD.

In het nieuwe Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs komen de Haarlemse woonvisie, ruimtelijke ontwikkelingen binnen onderwijs en binnensport samen. Met behulp van alle betrokken partijen zorgt de gemeente op deze manier voor een toekomstbestendige voorraad aan onderwijsgebouwen waar ook plaats is voor Integrale Kindcentra.

Vanaf schooljaar 2017-2018 heeft Haarlem een Internationale School. De Metropoolregio Amsterdam en het Ministerie van EZ ondersteunen het belang van een internationale school in deze regio en dragen bij aan de totstandkoming. Het basisonderwijs is gestart en het voortgezet onderwijs start per 1 januari 2018. Er is nu al een wachtlijst en er wordt gezocht naar een permanente locatie voor deze internationale school.

De gemeente heeft samen met de schoolbesturen in de regio Zuid- en Midden-Kennemerland en andere ketenpartners intensief verder gewerkt aan de aanpak Bestrijding voortijdig schoolverlaten. De aanpak is uitgebreid met twee doelgroepen: jongeren in

kwetsbare posities en jongeren die al langer dan een jaar zijn uitgevallen en geen startkwalificatie hebben. Voor deze groepen zijn in 2017 diverse aanvullende maatregelen ingezet en voor 2017-2018 wordt gestreefd naar een structurele aanvullende aanpak voor deze jongeren, waaronder ook de statushouders, leerlingen van de internationale schakelklas en zwerfjongeren.

Cultuur, Haarlem cultuurstad

De bezuinigingen hebben ook de Haarlemse culturele instellingen geraakt. Desondanks kent Haarlem een divers en rijk cultureel aanbod. Sterker nog: Haarlem staat in de top 10 van culturele gemeenten van Nederland. Zo staat Haarlem op cultureel gebied nationaal veelvuldig in de schijnwerpers. Dit is mede te danken aan de realisatie en presentatie van ideeën en plannen die door directies en besturen van de culturele instellingen zijn ontwikkeld. Voorbeelden zijn onder andere het Lorentzlab bij het Teylers Museum, de vernieuwende exposities en activiteiten van het Frans Hals Museum en de onderscheidende producties bij de Toneelschuur. In het cultuurbeleid van de gemeente is onverminderd ingezet op het behoud van een kwalitatief hoogwaardig cultureel aanbod. Dit aanbod moet toegankelijk zijn voor zoveel mogelijk inwoners en bezoekers en tevens de aantrekkingskracht van de stad vergroten. Voorbeelden hiervan zijn de vele (vaak gratis toegankelijke) festivals en evenementen, die bijdragen aan het positieve imago van Haarlem. Het Cultuurstimuleringsfonds Haarlem biedt hierbij een helpende hand. De productiemogelijkheden en ondersteuning van projecten via dit fonds zijn breed ingezet, met meer cultuur in Schalkwijk als speerpunt.

Aanvullende bezuinigingen op cultuur zijn door de grote culturele instellingen zelf ingevuld. Conform het coalitieprogramma is De Egelantier gesloten. Vrijwel alle huurders en gebruikers hebben alternatieve huisvesting gevonden. Veel daarvan in 'Klein Heiligpand' op een steenworp afstand van de Egelantier. Daarnaast is voldaan aan de huisvesting en het toekomstperspectief van een volwaardig Popcentrum Haarlem op het Slachthuisterrein. Een tijdelijk oefenruimtecomplex is daar ruim een jaar geleden in gebruik genomen. Met diverse culturele instellingen zijn meerjarenafspraken gemaakt voor de resterende periode van de Haarlemse cultuurnota. Ook is het Convenant Cultuur en Primair Onderwijs Haarlem, ter verbetering van de kwaliteit van cultuuronderwijs, ondertekend en in uitvoering.

De bezuinigingen op subsidies voor evenementen en Haarlem Marketing zijn in overleg met de betrokkenen gerealiseerd.

Sport, Haarlem gezonde stad

Met de instelling van het Sportstimuleringsfonds deden de subsidieregeling Breedtesportactiviteiten en het project 'Sportverenigingen in het sociaal domein' hun intrede. De subsidie voor Breedtesportactiviteiten spreekt het organisatorisch talent en zelf organiserend vermogen van sport- en beweegaanbieders aan. Zo is het mogelijk gemaakt om breedtesportactiviteiten te organiseren die iets toevoegen aan het bestaande aanbod, om leden of vrijwilligers te werven en de organisatiekracht van de verenigingen te versterken.

Het project Sportverenigingen in het sociaal domein legt verbindingen tussen sportverenigingen en maatschappelijke organisaties, waardoor kwetsbare groepen meer zijn gaan sporten en bewegen. Sportverenigingen worden gestimuleerd zich open te stellen voor

de wijk en maatschappelijke organisaties. De buurtsportcoach is de aanjager en zorgt voor bestending binnen de vereniging. Het clubhuis heeft hiermee ook een buurthuisfunctie, waar maatschappelijke organisaties activiteiten combineren met het sportaanbod van de vereniging. In 2017 breiden de buurtsportcoaches, in samenwerking met de omliggende verenigingen, de (sport)activiteiten uit voor ouderen uit de wijk. Daarnaast worden (sport)activiteiten voor mantelzorgers georganiseerd.

Omdat het belangrijk is dat iedereen van 50 jaar en ouder blijven bewegen en/of sporten is het sportfonds 50+ gestart.

Haarlem zet in op topsport, breedtesport, talentontwikkeling en sportevenementen. Daartoe is in deze periode flink geïnvesteerd in het niveau van de accommodaties. Naast herstel en vervanging van sportvelden en kleedkamers in de buitensport is ook geld vrijgemaakt voor specifieke projecten. De hockeyverenigingen HC Haarlem (2016) en MHC Saxenburg (2017) hebben een waterveld laten aanleggen, deels gefinancierd met extra eigen middelen. Er is LED verlichting geïnstalleerd op het hoofdveld van rugbyvereniging Haarlem. Eind 2018 heeft de club ook een nieuw club-kleedgebouw. Met de komst van cricket naar sportcomplex Eindehout wordt dit sportcomplex beter benut. De eerste paal van de Duinwijkhal is half september 2017 geslagen. De multifunctionele Duinwijkhal biedt vanaf de opening in 2018 niet alleen plek aan hoofdgebruiker badmintonvereniging Duinwijk maar overdag ook aan het onderwijs. Daarnaast kunnen verenigingen en particuliere partijen hier terecht. Sporten buiten sportverenigingen om wordt steeds populairder. Skaten is hiervan een mooi voorbeeld. Voorbereidingen voor een overdekte skatehal door Stichting Skatehal Haarlem in samenwerking met de gemeente zijn in volle gang.

De vele (top)sportevenementen dragen bij aan de beleving en de promotie van sport in Haarlem. Met een crowdfunding-actie, financiële steun van de gemeente, samenwerking met de KNBSB, vrijwilligers en alle betrokken partijen is het internationale sport evenement Haarlemse HonkbalWeek behouden voor de stad en voor de sport.

Het lokaal volksgezondheidsbeleid heeft in 2017 opnieuw vorm gekregen. Aansluitend bij de stelling 'Alles is gezondheid', is gekozen voor een scala aan maatregelen die in samenhang met elkaar en met een integrale aanpak moeten helpen gezondheidswinst te boeken in Haarlem. Succesvolle projecten zoals Jongeren Op Gezond Gewicht worden voortgezet.

Veiligheid en handhaving, Haarlem veilige stad

Handhaving in wijken en buurten gebeurt meer voor en met bewoners en ondernemers in de stad. Wij noemen dat informatie-gestuurd handhaven. Op basis van meldingen van burgers gaan de handhavers de straat op. Niet alleen overdag, maar ook 's avonds en in het weekend.

Sinds 2016 heeft iedere handhaver zijn eigen aandachtswijk. Een deel van de tijd wordt in die wijk besteed. Het is de taak van de wijkhandhaver om goed te luisteren naar wat bewoners in de wijk waarnemen. Die informatie gebruikt de handhaver om met gerichte handhavingsactiviteiten eventuele overlast terug te dringen en de leefbaarheid in het gebied te vergroten. De handhavers zijn aanspreekbaar voor mensen uit de buurt en kunnen zaken direct oppakken die voor bewoners van belang zijn.

In samenwerking met Koninklijke Horeca Nederland, de politie en horecabeveiligingsorganisaties wordt continu gewerkt aan veilig uitgaan in Haarlem. Dit heeft ertoe geleid dat de problemen in het uitgaansgebied gezamenlijk worden aangepakt en opgelost. Het

uitgaansklimaat in Haarlem is de afgelopen jaren veiliger geworden. Er is de inzet van horecateams politie in de binnenstad, een structurele openstelling van de fietsenstallingen in de binnenstad, de inzet van Collectieve Horeca Ontzeggingen, de uitbreiding van de calamiteitenverlichting en nieuwe horecaportofoons.

In het coalitieprogramma is het voorstel gedaan om cameratoezicht in het uitgaansgebied te starten, om overlast en criminaliteit tijdens de uitgaansavonden te verminderen. Deze wens werd ondersteund door zowel ondernemers als bewoners in het gebied. De pilot cameratoezicht was succesvol en is inmiddels gecontinueerd en uitgebreid voor de komende jaren. Op vrijdagnacht en zaterdagavond worden de camera's in het uitgaansgebied uitgekeken door de politie, van 23.00 tot 6.00 uur. Het cameratoezicht is ter ondersteuning van surveillance en is een extra middel om de openbare orde te handhaven.

De aanpak van ondermijning door criminaliteit doe je niet vanzelfsprekend samen met bewoners. Bij project Lelie, dat in 2015 is opgestart, gebeurt dat juist wel, omdat een wijk of buurt minder kwetsbaar wordt voor ondermijning als de bewoners en ondernemers meer betrokken zijn bij hun wijk en zich gesteund voelen door de gemeente, politie en andere overheidspartijen. Het project richt zich niet alleen op het aanpakken van malafide ondernemers, maar ook op het bevorderen van integer ondernemerschap. Hiertoe worden met ondernemers rond de Schoterweg gesprekken gevoerd over hun beleving van het ondernemersklimaat. Bovendien is in September een buurtwinkel geopend. Hieruit worden samen met bewoners activiteiten opgezet om de leefbaarheid en veiligheid van de wijk te verbeteren.

De aanpak van criminele en overlastgevende jeugd in Schalkwijk is een sprekend voorbeeld van brede samenwerking. Zowel partijen die zich vanuit het strafrecht en de handhavingsaanpak met jeugd bezig houden als partijen die vooral op ondersteuning, zorg en hulpverlening zijn gericht, werken intensief samen met maar één doel: het terugdringen van overlast en criminaliteit door jongeren. De ene partij door drang en dwang uit te oefenen; de andere partij door hulp te bieden of de jongere te ondersteunen. Heel direct gericht op de jongere zelf, het gezin en de straat waar hij of zij woont en leeft. Deze aanpak wordt uitgerold over heel Haarlem.

Beheer en onderhoud, Haarlem, schoon, heel en veilig

Voor het beheer en onderhoud van de stad heeft de gemeente de afgelopen jaren op vernieuwende wijze samengewerkt met partners in de stad. Zo besteden we projecten in de openbare ruimte uit aan een aantal vaste samenwerkingspartners. De rol van de gemeente is vooral die van regisseur. In de contracten met de marktpartijen een aantal voorwaarden opgenomen over circulaire economie, social return en gelijke kansen.

In de stad is hard gewerkt in de openbare ruimte. De Buitenrustbruggen en de riolering in Dietsveld zijn vernieuwd, de herinrichting van de Velsersstraat is voorbereid. Bij de projecten is nauw samengewerkt met bewoners en belangenorganisaties. Voor de opwaardering van de Amsterdamsevaart, met minder verkeer en meer groen, hebben bewoners hun stem laten horen. En voor de vervanging van de kademuur aan de Bakenessergracht is met bewoners een gemeenschappelijk plan uitgewerkt. Dit is in samenwerking met hen goed afgerond.

Participatie, Haarlem sprekende, verbindende stad

Haarlem barst van de initiatieven. Veel Haarlemmers hebben ideeën om iets te doen in of voor de stad. Iedere week is daarvoor tijdens de wekelijkse collegevergadering het overleg Bestuur op Maat. Binnengekomen ideeën van organisaties en particulieren worden besproken vanuit verschillende invalshoeken en er wordt meteen een besluit genomen of het verder kan of niet. Het Dak in Schalkwijk was zo'n geslaagd initiatief.

Haarlem kijkt vooruit

Haarlem wil goed voorbereid zijn op de toekomst. Ontwikkelingen op het gebied van technologie, duurzaamheid, mobiliteit, werken, wonen volgen elkaar snel op. Zowel in de toekomstvisie: Haarlem in 2040; mooi, veerkrachtig en sterk als in de Structuurvisie openbare ruimte: groen en bereikbaar is daarom nagedacht over de vraag wat voor stad Haarlem in de toekomst wil zijn. En welke keuzes maken we daarvoor nu en de komende jaren. In de toekomstvisie gaat het om onderwerpen die alle aspecten van het (samen) leven in de stad aangaan. In de structuurvisie is ingezoomd op de openbare ruimte zodat Haarlem ook in de toekomst én groen, én bereikbaar blijft. Omdat we dit uitdrukkelijk samen met de stad wilden doen, zijn er samen met de partners 24 bijeenkomsten georganiseerd om met elkaar te onderzoeken waar de grote opgaven liggen. De participatie voor de Structuurvisie was al in 2012 en 2013 gestart en was daarom nu beperkter van omvang. Verschillende bijeenkomsten in het kader van de Toekomstvisie leverden ook belangrijke input voor de Structuurvisie openbare ruimte.

Gemeentelijke organisatie

De gemeente is continu bezig met het onderzoeken van mogelijkheden om de dienstverlening te verbeteren. Zo is er een proef geweest met de dinsdagavond openstelling van de publiekshal. Ook kunnen Haarlemmers steeds meer op afspraak terecht. Een succes, gelet op de cijfers uit het afspraakregistratiesysteem. Onnodige wachttijden voor Haarlemmers worden tot een minimum beperkt en we kunnen personeel efficiënter inzetten.

1.3 Groei van de stad

In de Kadernota 2017 is aangekondigd dat wordt gewerkt aan een helder beeld over de te varen koers richting de toekomst. Het aantal inwoners van Haarlem groeit gestaag en Haarlem moet zich daar goed op voorbereiden. Ook vragen maatschappelijke ontwikkelingen een andere inzet van de gemeente. Maar ook moet Haarlem zich de vraag stellen welke groei de stad aan kan zonder in te boeten aan kwaliteit en leefbaarheid.

Binnen Haarlem loopt een aantal trajecten die de toekomstbestendigheid van Haarlem als uitgangspunt nemen, zoals de Toekomstvisie 2040, Structuurvisie openbare ruimte, Woonvisie, Routekaart Duurzaamheid, Transformatieagenda sociaal domein, Strategisch huisvestingsplan onderwijs, Agenda van de sport en de Economische agenda. De realisatie van deze visies vraagt om een uitvoeringsagenda die nauw moet worden gekoppeld aan de groei van de stad.

Inventarisatie voorzieningen

In de Kadernota 2017 is stil gestaan bij de vraag wat de groei van de stad betekent voor de inpassing van de diverse uitbreidingen van voorzieningen en de bekostiging daarvan.

Daarbij is met name aandacht besteed aan de voorzieningen die ruimte moeten bieden aan de verwachte groei van het aantal gezinnen met kinderen. Denk hierbij aan ruimte voor onderwijs in gezonde en duurzame schoolgebouwen, ruimte om te sporten en ruimten om zich cultureel te ontplooiën en te verenigen (Kadernota 2017, blz. 38-46). Goede bereikbaarheid en spreiding van onderwijs- en sportvoorzieningen over de buurt, wijk, gemeente en in regio, zodat alle kinderen onderwijs kunnen volgen en inwoners van Haarlem kunnen bewegen en sporten. In samenwerking met de schoolbesturen wordt de extra capaciteit onderwijshuisvesting per gebied besproken en wordt nadere uitwerking van sportbehoefte in de vorm van de extra benodigde capaciteit voor sportdeelname berekend.

Maar er moet uiteraard ook zicht zijn op de benodigde (fysieke) voorzieningen in de openbare ruimte en andere sociale voorzieningen.

Een dergelijke inventarisatie sluit goed aan op de methodiek die wordt gevolgd voor de acht ontwikkelzones waar het merendeel van de Haarlemse woningbouwopgave zal worden gerealiseerd (zie collegebrief d.d. 29 november 2016, 2016/542624). Met name in deze zones zal Haarlem in de toekomst de groei (woningen en voorzieningen) moeten faciliteren.

Verdiepingsslag

Ter voorbereiding op de verwachte groei van de stad wordt de komende twee tot drie jaar een verdiepingsslag uitgevoerd naar het gewenste en noodzakelijke voorzieningenniveau en de bekostiging daarvan. De verdiepingsslag bestaat uit:

Het beantwoorden van de volgende vragen:

- Welke voorzieningen worden, naast de wettelijk verplichte onderwijsvoorzieningen, voor Haarlem noodzakelijk geacht? En wat is de motor van de ontwikkelingen en wat volgt.
- Kan de gemeente Haarlem deze realiseren zonder daarbij in te boeten op de ambities voor de stad? Overschrijdt Haarlem niet de grenzen van de groei? Wat

betekent de groei voor de leefbaarheid in en de kracht van de wijken. Hierbij worden de rapportage kwetsbare wijken en de Trendstudie 2018 (inclusief Haarlemse analyse) van P31 betrokken.

- Wat is de rol van de gemeente Haarlem?

Het opleveren van de volgende resultaten:

- a. Nadere uitwerking van de voor- en nadelen van het instellen van een reserve voor de groei van de stad, de werking van de reserve en mogelijke alternatieven. Het ontwikkelen van een rekenmethode die bruikbaar is voor Haarlem;
- b. Een investeringsagenda voor de groei van de stad, gebaseerd op de koers van de Toekomstvisie en daarop gebaseerde visies en beleidsnota's, zoals de Structuurvisie openbare ruimte;
- c. Een inkomstenverwervingsstrategie;
- d. Een lobbystrategie;
- e. Capaciteitsplanning en prioritering.

De Bestuursrapportage 2017 bevat een voorstel aan de raad om een bestemmingsreserve Groei van de stad in te stellen. Hiermee wordt gedeeltelijk invulling gegeven aan het eerstgenoemde resultaat.

Tussentijdse rapportages

Over de resultaten van de verdiepingsslag wordt jaarlijks gerapporteerd in de P&C-documenten. De eerste stap is het aanstellen van een programmamanager die een plan van aanpak opstelt waarin globaal wordt beschreven wat nodig is om bovenstaande vragen te beantwoorden (met name ontwikkelstrategie, investeringsstrategie inclusief verwerving) en welke acties moeten worden uitgevoerd op de lange en middellange termijn.

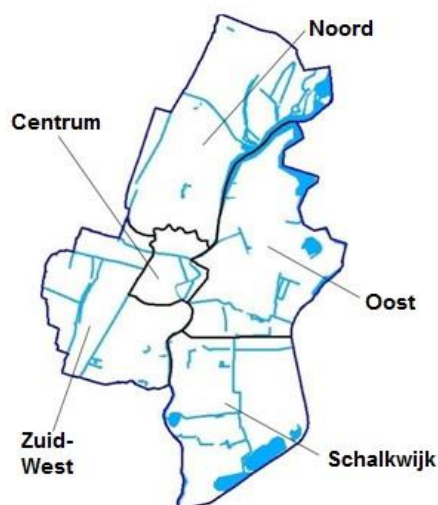
1.4 Gebiedsgerichte vertaling

Bij de Kadernota 2017 is het MJGP voor het eerst gepubliceerd als onderdeel van het digitale Informatie en Participatie Portaal (IPP). In dit portaal zijn alle gemeentelijke projecten, producten en interventies per gebied en uitvoeringsjaar opgenomen om de inwoners van de stad een helder overzicht te geven van wat er in de stad, hun wijk of straat gebeurt. [Het gebiedsprogramma 2018](#) vindt u ook in dit portaal.

Het concept gebiedsprogramma dat is meegeleverd met de Kadernota 2017 is verder uitgewerkt en als niet te autoriseren [bijlage](#) ter informatie bij deze begroting gevoegd. Het college heeft deze bijlage vastgesteld als haar uitvoeringsprogramma voor het jaar 2018. Dit programma wordt gedurende het jaar aangepast naar aanleiding van de laatste stand van zaken met betrekking tot de projecten.

In de tweede helft van 2017 wordt de laatste hand gelegd aan de digitale doorontwikkeling van het meerjareng gebiedsprogramma. De MJGP applicatie is dan gereed als ondersteuning bij het integraal meerjarig programmeren van gemeentelijke werken, projecten en interventies. In de loop van 2018 wordt het projectteam opgeheven en de database overgedragen aan de beheerorganisatie.

In 2018 worden de nieuwe gebiedsopgave 2019 – 2023 aangeboden aan het college. Ter voorbereiding van deze nieuwe gebiedsopgave worden in 2017 en 2018 een aantal stappen gezet. De Gebiedsopgaven 2014 - 2018 worden geëvalueerd en beoordeeld op resultaten. Voor het inventariseren van relevante thema's voor de voorliggende periode worden expertmeetings gehouden met relevante stakeholders. Een actuele analyse van de gebieden maakt onderdeel uit van de nieuwe opgave. Ook worden indicatoren opgenomen om de effecten van de gebiedsprogramma's te meten en waar nodig bij te sturen.

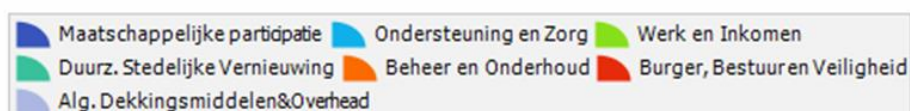
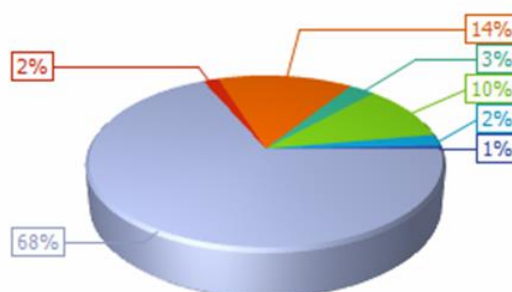

1.5 Samenvatting baten en lasten

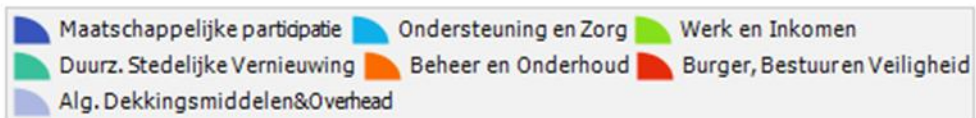
(bedragen x 1.000)

Nr.	Programma	Begroting 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
1	Maatschappelijke participatie	56.143	60.259	57.138	56.943	56.725	56.326
2	Ondersteuning en Zorg	116.698	115.527	114.300	114.178	114.274	114.246
3	Werk en Inkomen	91.034	91.980	90.738	87.347	87.321	87.010
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	49.457	43.920	40.461	36.811	38.291	34.751
5	Beheer en Onderhoud	93.809	97.149	97.198	97.770	97.949	98.360
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	34.855	35.442	35.006	34.682	34.891	34.884
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	65.394	54.398	55.041	53.971	53.545	52.443
Totaal lasten		507.391	498.675	489.882	481.702	482.995	478.020
Baten (exclusief mutaties reserves)							
1	Maatschappelijke participatie	2.923	2.638	2.177	2.177	2.176	2.158
2	Ondersteuning en Zorg	5.549	4.933	4.933	4.933	4.933	4.933
3	Werk en Inkomen	52.953	52.954	52.954	52.954	52.954	52.954
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	15.780	13.491	12.354	4.685	8.203	4.900
5	Beheer en Onderhoud	70.764	72.495	73.176	73.759	73.327	73.505
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	10.608	8.291	7.023	7.020	7.020	7.020
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	330.645	344.388	346.274	346.577	345.217	338.594
Totaal baten		489.223	499.190	498.891	492.104	493.830	484.064
Saldo (exclusief mutaties reserves)							
1	Maatschappelijke participatie	53.220	57.621	54.961	54.766	54.548	54.168
2	Ondersteuning en Zorg	111.148	110.594	109.367	109.246	109.341	109.313
3	Werk en Inkomen	38.081	39.026	37.784	34.393	34.367	34.056
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	33.678	30.429	28.108	32.126	30.088	29.851
5	Beheer en Onderhoud	23.045	24.654	24.021	24.011	24.621	24.855
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	24.247	27.151	27.983	27.662	27.871	27.865
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	-265.252	-289.990	-291.233	-292.606	-291.672	-286.152
Totaal saldo exclusief reserves		18.168	-515	-9.008	-10.403	-10.836	-6.045
Toevoeging aan reserves		8.238	12.075	15.341	11.285	11.755	6.827
Onttrekking aan reserves		26.406	14.031	8.194	1.873	1.517	1.547
Saldo inclusief mutaties reserves		0	-2.470	-1.862	-990	-598	-765

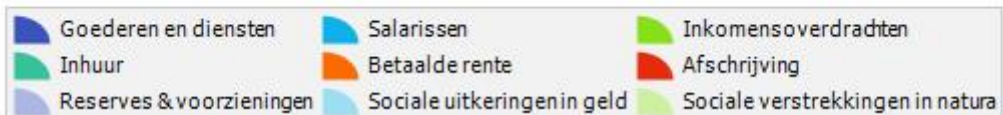
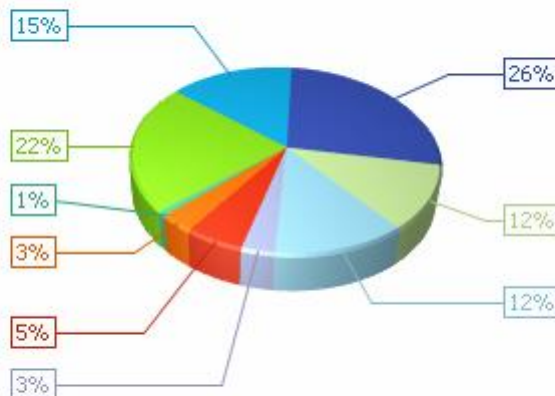
Baten per programma

Lasten per programma

Lasten per kostensoort

1.6 Ontwikkeling financieel kader

In de programmabegroting geeft het college aan wat de maatschappelijke effecten en doelen zijn die de komende vijf jaar in Haarlem nagestreefd worden en wat daarvoor gedaan wordt in 2018.

In dit deel van de begroting wordt ingegaan op de beleidsvoornemens en de gevolgen daarvan voor de financiële positie. Ook wordt aandacht besteed aan het onderwerp bezuinigingen en de ontwikkeling van de algemene reserve van Haarlem.

In deel 2 worden de beleidsvoornemens geconcretiseerd per programma en beleidsveld en wordt aangegeven welke financiële middelen daarvoor nodig zijn. Deel 3 bevat de voorgeschreven paragrafen, waarin een dwarsdoorsnede wordt gegeven van de verschillende aspecten van de begroting gezien vanuit een bepaald perspectief, zoals risico's, kapitaalgoederen, bedrijfsvoering en grondbeleid.

Begrotingsuitkomst en analyse begrotingssaldo 2018-2022

Het startpunt van deze analyse is de prognose van het meerjarensaldo, zoals vermeld in de Kadernota 2017 (bladzijde 62), inclusief het aangenomen amendement omtrent het geheel ongedaan maken van de € 1 miljoen bezuiniging op het beheer van de openbare ruimte (motie schoonhouden van de stad). Omdat deze wijziging budgettair-neutraal was (hogere lasten werden gedekt uit de stelpost groei van de stad) is het saldo hierdoor niet gewijzigd.

Vervolgens is het saldo bijgesteld aan de hand van de volgende ontwikkelingen:

- De financiële consequenties van de meicirculaire;
- Hogere loonkosten;
- Autonome ontwikkelingen.

Deze meerjarenbegroting wordt nog beïnvloed door de uitkomsten van de Bestuursrapportage 2017, voor zover baten en lasten structureel doorwerken naar 2018 en verder. De consequenties daarvan zijn eveneens inzichtelijk gemaakt.

(bedragen x € 1.000)

Financiële ontwikkeling Programmabegroting 2018-2022	2018	2019	2020	2021	2022
Meerjarenraming 2018-2022 volgens Kadernota 2017 (bladzijde 62)	0	0	0	544 n	-238 v
1. Meicirculaire (2017/266729)	-2.501 v	-2.758 v	-2.400 v	-2.636 v	-1.662 v
2. Hogere loonkosten	751 n	747 n	747 n	730 n	730 n
3. Autonome ontwikkelingen	-720 v	149 n	663 n	764 n	405 n
Uitkomst Meerjarenraming incl. autonome ontwikkelingen	-2.470 v	-1.862 v	-990 v	-598 v	-765 v

NB: De jaarschijf 2022 is als nieuwe jaarschijf aan de meerjarenbegroting toegevoegd. De Kadernota 2017 was beperkt tot de jaarschijven 2017-2021.

Dit is de uitkomst van de Programmabegroting 2018-2022. Alle overzichten en tabellen in de begroting sluiten op deze saldi aan. De wijzigingen die voortvloeien uit de

Bestuursrapportage 2017 en de voorgestelde wijzigingen op de begroting worden, na instemming van de raad, aanvullend geraamd.

Toelichting:

1. Meicirculaire 2017

De meicirculaire wordt op een zodanig tijdstip ontvangen, dat verwerking in de kadernota niet mogelijk is. De meicirculaire is dan ook de eerste wijziging op de uitkomsten van de Kadernota 2017. Voor meer uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de informatienota over de Meicirculaire 2017 ([2017/266729](#)).

2. Hogere loonkosten

Voor de uitwerking in de begroting is het verder van belang op te merken dat binnen de rijksbegroting € 342 miljoen is gereserveerd als gevolg van de stijging van pensioenpremies ABP. Deze kostenstijging van het Rijk leidt tot een hoger uitkeringspercentage van omgerekend 2,7 uitkeringspunten. Voor Haarlem betekent dit een hogere algemene uitkering van circa € 350.000. In de Meicirculaire 2017 is vermeld dat de hogere baten mede strekken ter dekking van de stijging van de ABP pensioenpremies. In Haarlem zijn de personeelslasten, inclusief de nieuw afgesloten cao herrekend. De personeelslasten stijgen hierdoor afgerond € 0,75 miljoen.

3. Autonome ontwikkelingen

Na de totstandkoming van de Kadernota 2017 hebben zich financiële ontwikkelingen voorgedaan, die alsnog in de meerjarenraming zijn verwerkt. Deze ontwikkelingen betreffen actualisaties die voortvloeien uit het Investeringsplan, de grondexploitaties en mede als gevolg daarvan ook een herberekend treasuryresultaat. Op basis van de geactualiseerde kapitaallasten en personeelslasten worden de indirecte kosten opnieuw verdeeld en de kostendeekkende heffingen berekend.

Voor 2018 leidt dit tot een voordeel van afgerond € 0,7 miljoen, onder meer door actualisatie van het investeringsplan, een bijgesteld treasuryresultaat als gevolg van het doorrekenen van alle kadernota effecten en actualisaties en hogere baten uit afvalstoffen- en rioolheffing in verband met doorberekening van geactualiseerde kosten met het oog op handhaving van de kostendeekkendheid.

In 2019 is het resultaat € 150.000 nadelig. Het treasuryresultaat is € 0,5 miljoen minder voordelig en de afval- en rioolbaten worden € 0,25 miljoen minder verhoogd ten opzichte van 2018.

Voor 2020 en verder leiden de autonome ontwikkelingen tot een nadeel van afgerond € 0,7 miljoen. Het resultaat is een € 0,5 miljoen nadeliger in hoofdzaak vanwege actualisatie van de grondexploitaties (€ 0,225 miljoen) en actualisatie investeringsplan (€ 0,1 miljoen nadeliger).

Na verwerking van de autonome ontwikkelingen resteert een voordelig saldo van bijna € 2,5 miljoen in 2018, aflopend tot € 0,8 miljoen voordelig in 2022.

Meerjarige gevolgen Bestuursrapportage 2017

Uitkomsten Bestuursrapportage 2017

Voorafgaand aan de Programmabegroting 2018-2022 wordt de Bestuursrapportage 2017 door het college vastgesteld en ter vaststelling aan de raad aangeboden. Hoewel de bestuursrapportage primair gericht is op een bijstelling van lasten en baten in het lopende begrotingsjaar 2017 is het onontkoombaar ook de lasten en baten die structureel doorwerken in het financieel kader door te berekenen.

De uitkomsten zijn in onderstaande tabel samengevat:

	(bedragen x € 1.000)				
	2018	2019	2020	2021	2022
Stationsplein herstel natuurstenen	100 n	100 n	100 n	100 n	100 n
Hogere kosten parkeren	195 n	133 n	133 n	133 n	133 n
Beheerkosten modernisering parkeren	425 n	105 n			
Modernisering parkeren	330 n				
Sanering asbest Coornhertlyceum en Argonauten	200 n				
Bijstellen energielasten gemeentelijke panden	235 n	187 n	187 n	187 n	187 n
Doorontwikkeling vastgoedbeheer	140 n				
Hogere dividend	-400 v	-100 v	-100 v	-100 v	-100 v
Overige Mutaties < € 100.000	156 n	108 n	68 n	48 n	39 n
Resultaat Bestuursrapportage	1.381 n	533 n	388 n	368 n	359 n

De oorzaken van deze wijzigingen zijn verder toegelicht in de Bestuursrapportage 2017, die inmiddels ter bespreking en vaststelling is aangeboden. Het resultaat van de Bestuursrapportage vermindert de beschikbare ruimte:

	(bedragen x € 1.000)				
Financiële ontwikkeling Programmabegroting 2018-2022	2018	2019	2020	2021	2022
Uitkomst Meerjarenraming incl. autonome ontwikkelingen	-2.470 v	-1.862 v	-990 v	-598 v	-765 v
Uitkomst Bestuursrapportage 2017	1.381 n	533 n	388 n	368 n	359 n
Uitkomst Meerjarenraming 2018-2022 incl. Bestuursrapportage 2017	-1.089 v	-1.328 v	-602 v	-230 v	-406 v

Voorgestelde wijzigingen op de begroting

Toelichting op aanvullende voorstellen en dekking

De Programmabegroting 2018-2022 is opgesteld conform de uitgangspunten van de vastgestelde Kadernota 2017. Diverse ontwikkelingen zijn aanleiding om nog aanvullende voorstellen voor te leggen, die nog niet opgenomen waren in de Kadernota 2017. Omdat deze voorstellen niet zijn afgewogen in de Kadernota 2017, zijn ze nog niet financieel verwerkt in de Programmabegroting 2018-2022 en worden ze expliciet ter vaststelling voorgelegd. Wanneer wordt ingestemd met deze voorstellen worden de financiële consequenties aanvullend geraamd, zoals ook de gevolgen van aangenomen moties en amendementen nog aanvullend geraamd zullen worden.

De aanvullende voorstellen kunnen in twee categorieën verdeeld worden:

- Op grond van toezeggingen bij de Kadernota 2017 worden hier in ieder geval de moties bij betrokken die aangenomen zijn en waarvoor extra middelen benodigd zijn voor uitvoering. Ook moties/amendementen die bij de Kadernota 2017 zijn

afgewezen, maar waarvan het college heeft aangegeven bij de begroting te bezien of er alsnog dekkingsmiddelen voor gevonden kunnen worden, maken hiervan onderdeel uit;

b. Overige voorstellen.

De voorstellen worden hieronder toegelicht:

Voorstellen die voortvloeien uit moties en amendementen ingediend bij de Kadernota 2017:

1. Meer sociale kleine kunst (motie 5 en 10)

Met ingang van 2013 is de jaarlijkse bijdrage van € 116.000 van het landelijk Fonds voor Cultuurparticipatie voor het Cultuurstimuleringsfonds Haarlem weggevalen door het afschaffen van de toenmalige subsidieregeling. Daarnaast heeft het Cultuurstimuleringsfonds te maken gehad met incidentele bezuinigingen. Het Cultuurstimuleringsfonds Haarlem verloor daarmee bijna de helft van het budget en bedraagt nu € 195.000.

De huidige programmapijlers van het Cultuurstimuleringsfonds zijn:

- Uitvoering van amateurkunstprojecten;
- Uitvoering van cultuureducatieprojecten;
- Uitvoering van professionele kunst- en cultuurprojecten.

De aanvragen vanuit deze pijlers overstijgen nu jaarlijks het beschikbare bedrag. Het college wil graag inzetten op kunstprojecten met een sociaal maatschappelijke doelstelling.

Daartoe zullen twee programmapijlers worden toegevoegd aan het fonds, te weten:

- Uitvoering van sociaal culturele projecten;
- Ondersteuning van de beroepspraktijk kunstmakers uit verschillende disciplines.

Zowel professionele als amateur kunstprojecten die zich richten op participatie van moeilijk bereikbare doelgroepen of een innovatieve bijdrage leveren aan een maatschappelijk vraagstuk kunnen dan een bijdrage vragen aan het fonds. Met de pijler ondersteuning beroepspraktijk stimuleert het fonds de kunstmaker om te innoveren en nieuw aanbod te creëren naast het reguliere. Het college onderschrijft derhalve het belang om het bedrag op te hogen om het fonds breder in te kunnen zetten. Het fonds biedt juist de mogelijkheid aan kunstmakers uit alle disciplines om te kunnen experimenteren en flexibel in te spelen op maatschappelijke behoeften buiten het reguliere aanbod. Het college doet daarom het voorstel om het budget voor het Cultuurstimuleringsfonds ten laste van de algemene middelen op te hogen met € 150.000 om weer op het oude niveau van € 350.000 uit te komen. Als de gemeenteraad akkoord gaat zullen de twee genoemde sociaal maatschappelijke programmapijlers nader worden uitgewerkt in de aan te passen Uitvoeringsregeling Cultuurstimuleringsfonds.

2. Integrale visie op integrale kindcentra (motie 17)

De visie kan niet ontwikkeld worden binnen de huidige financiële kaders. Hiervoor wordt een incidenteel budget van € 20.000 gevraagd.

3. Prioriteren in het primaire onderwijs (motie 24)

De renovatie van de Cruquiuschool is voor 2018 opgenomen in het investeringsplan en de

lasten zijn verwerkt in de Programmabegroting 2018-2022. Daarmee is gevolg gegeven aan uitvoering van deze motie.

4. Elk Haarlems kind een goede speeltuin (motie 29)

Uitvoering van de motie vraagt ook de budgetten van niet-zelfstandige speeltuinen die geraakt zijn door bezuinigingen weer op het oorspronkelijke niveau te brengen. Onderzoek heeft uitgewezen dat hiervoor de budgetten met € 30.000 structureel verhoogd moeten worden.

5. Geef museum Haarlem die steun die het verdient (motie 30)

Voor Museum Haarlem is in de Programmabegroting Haarlem 2017-2021 voor de laatste keer een exploitatiesubsidie van € 40.000 voor 2017 vrijgemaakt. In de subsidiebeschikking is expliciet vermeld dat de subsidie voor 2017 wordt toegekend om het museum in staat te stellen een duurzaam plan voor de toekomst te realiseren, waarin rekening gehouden wordt met het verdwijnen van de gemeentelijke exploitatiesubsidie. Het museum heeft recentelijk een plan voor een nieuwe vaste opstelling gemaakt, waarvoor zij zelf externe financiering zoekt. Dit plan is tevens besproken met de verschillende erfgoedinstellingen in de stad, die er positief over waren en hun medewerking willen verlenen door bijvoorbeeld objecten in bruikleen te geven (afhankelijk van de klimatologische omstandigheden). Maar tot op heden heeft het museumbestuur nog geen oplossing gevonden voor het structurele exploitatietekort.

Begin mei 2017 heeft wethouder Botter hierover nader met Museum Haarlem gesproken en zij hebben aangegeven in oktober 2017 de schriftelijke toezeggingen van diverse fondsen voor bijdragen aan de vaste opstelling te willen overleggen aan de gemeente. Als het museum slaagt om toezeggingen te krijgen voor € 550.000 (de kosten voor de verbouwing), dan heeft wethouder Botter toegezegd zich te willen inspannen bij de raad om opnieuw exploitatiesubsidie voor 2018 en 2019 aan Museum Haarlem te verlenen, bovenop de jaarlijkse huursubsidie van bijna € 80.000.

Bovenstaande informatie is eerder dit jaar aan de raad gecommuniceerd in de Informatienota Stand van zaken cultuur (2017/258435). Eerst nadat het plan door het museum is ingediend wordt naar de inspanningsverplichting gekeken.

6. Drempels slechten in publieke gebouwen voor een inclusieve samenleving (motie 48)

Voorgesteld wordt aan deze motie uitvoering te geven door middel van het uitbrengen van de app 'Ongehinderd'. De kosten hiervan bedragen € 56.000. De kosten van het basisabonnement bedragen € 30.000 incidenteel. Daarnaast is het nodig, om inzicht te krijgen in de toegankelijkheid van de gemeentelijke accommodaties een adviesrapportage te krijgen, waarin concrete verbeterpunten zijn opgenomen. Hiervoor is een incidenteel budget van € 26.000 nodig. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met een herhaalrapportage in 2020. Voorgesteld wordt de kosten te dekken uit het incidenteel beschikbare budget sociaal domein van € 2 miljoen in 2018 en reserve sociaal domein in 2020.

7. 2018 jaar van de toegankelijkheid (motie 49 BIS)

Het college streeft een inclusieve Haarlemse samenleving na en neemt maatregelen om die

integraal, binnen de lokale reikwijdte en mogelijkheden te bewerkstelligen. Om het jaar 2018 als 'Jaar van de Toegankelijkheid' uit te roepen vindt het college een sympathieke gedachte. Dit vraagt echter om invulling door middel van een programma met activiteiten, vergelijkbaar met het 'Jaar van de Ontmoeting 2017', waarvoor een budget van € 150.000 beschikbaar is gesteld. Voor de uitvoering van de motie wordt verzocht een incidenteel budget van € 150.000 beschikbaar te stellen.

8. Drempels slechten in openbare ruimte voor een inclusieve samenleving (motie 50 BIS)

Voor uitvoering van de motie dient de problematiek in kaart gebracht te worden door het opstellen van criteria in participatie met stakeholders/belangengroepen. Op basis van de uitkomsten wordt een project/uitvoeringsplan opgesteld. Uitvoering gebeurt met vaste partners.

Voor de inventarisatie en het opstellen van een projectplan is capaciteit benodigd. Deze wordt op € 40.000 geraamd. Voor de gefaseerde wijze van uitvoering in de tweede helft van 2018 wordt een budget van € 60.000 gevraagd. Op basis van de inventarisatie kan voor de Kadernota 2018 verder worden ingeschat wat de consequenties voor 2019 en verder zijn.

9. Gelijke kansen (motie 53)

Voor uitvoering van de motie is extra budget benodigd. De kosten worden voor 2018 op € 150.000 en voor 2019 op € 50.000 geraamd. Voorgesteld wordt de kosten te dekken uit het incidenteel beschikbare budget sociaal domein van € 2 miljoen in 2018 voor een bedrag van € 150.000 en de reserve sociaal domein in 2020 voor een bedrag van € 50.000.

Overige voorstellen:

10. Hogere lasten beschermingsbewind

In de afgelopen jaren is de gemeente geconfronteerd met steeds toenemende kosten voor beschermingsbewind. Beschermingsbewind wordt door de rechter toegekend en Haarlemmers met een laag inkomen kunnen de kosten hiervan gecompenseerd krijgen via de bijzondere bijstand. Duidelijk is dat het aantal Haarlemmers met beschermingsbewind voortdurend toeneemt. Daarnaast neemt de prijs van beschermingsbewind toe (tarieven worden jaarlijks door de het ministerie van Veiligheid en Justitie vastgesteld). Op beide elementen heeft de gemeente geen invloed. De compensatie voor beschermingsbewind heeft daarmee ook het karakter van een open-einde regeling. Dit risico is al eerder geïdentificeerd. Tot op heden is het niet mogelijk gebleken de toenemende kosten te beperken. De toenemende kosten voor beschermingsbewind en het bijbehorende beheersingsprobleem zijn een landelijk vraagstuk.

Per saldo zal hierdoor in 2018 en verder rekening gehouden moeten worden met een aanzienlijk tekort (circa € 1,0 miljoen) op de middelen voor bijzondere bijstand en minima.

Maatregelen

In het verleden werd de overschrijding opgevangen binnen het totaal van de middelen voor minimabeleid en bijzondere bijstand. Door het toenemende bereik van de minimaregelingen is niet langer sprake van onderbenutting van de minimaregelingen en als gevolg daarvan is ook de reserve minimagelden ultimo 2017 uitgeput.

Er wordt gewerkt aan een traject 'Budgetbeheer in eigen kring'. Doel is voorkomen dat Haarlemmers in beschermingsbewind terecht komen door versterking van ondersteuning van het persoonlijk financieel beheer, vooral doe mensen uit de eigen kring van de betrokkene. De verwachting is dat met dit traject de instroom in beschermingsbewind beperkt kan worden. Op dit moment is nog niets met zekerheid te zeggen over de feitelijke effecten en kunnen geen financiële voordelen ingerekend worden.

In 2018 wordt een nieuwe collectieve zorgverzekering voor Haarlemmers met een Haarlempas afgesloten. Die verzekering biedt onder meer compensatie voor het eigen risico en voor de eigen bijdrage Wmo en heeft mogelijk een positief effect op de uitgaven voor bijzondere bijstand en minimaregelingen.

Een eventueel structureel effect kan niet eerder dan bij de Kadernota 2018 in beeld gebracht worden, omdat bij sterke groei van het aantal deelnemers ook gerekend moet worden met toenemende uitgaven ten opzichte van de huidige situatie. Ook de landelijke verhoging van het eigen risico heeft nadelige financiële effecten.

Door bovenstaande maatregelen kunnen de hogere lasten voor 2018 gedeeltelijk gedekt worden en kan het nadeel teruggebracht worden tot € 621.000. In 2019 bedraagt het nadeel € 1 miljoen. Indien zou blijken dat de lasten ook na 2019 zich op hetzelfde niveau ontwikkelen, dan kunnen de meerjarige consequenties integraal afgewogen worden als onderdeel van de Kadernota 2019.

11. Popschool

De nog niet geraamde investering voor de popschool is in het investeringsplan opgenomen. De extra lasten die hieruit naar huidig voorlopige inzicht voortvloeien zijn in het financieel kader opgenomen. Deze extra lasten leiden er wel toe dat de saldi van de jaarschijven 2021 en 2022 negatief worden.

12. Uitbreiding kernsporten

Haarlem heeft de kernsporten honk- en softbal, judo, turnen, badminton en schaatsen. Kernsporten zijn de sporten in Haarlem die op (inter)nationaal niveau spelen. Naast de kernsporten is er ook sprake van groeisporten, die kunnen uitgroeien tot een kernsport. Op basis van een evaluatie en samenwerking met het Platform Topsport voldoet een drietal groeisporten aan de criteria van de kernsport en komen in aanmerking voor deze status. Om deze status te kunnen honoreren is een extra budget van € 6.000 per kernsport nodig.

Voorstellen sociaal domein

In de Kadernota 2017 is een eenmalige stelpost van € 2 miljoen geraamd ten behoeve van het sociaal domein. Als onderdeel van het cluster sociaal van deze begroting zijn voorstellen opgenomen voor concrete invulling van deze stelpost. Deze raken het saldo van het financiële kader verder niet en worden daarom hier verder buiten beschouwing gelaten. Voor zover de incidenteel beschikbare stelpost als dekking is gebruikt voor één van de voorstellen als hiervoor opgenomen, is deze dekking ook dienovereenkomstig opgenomen in de voorgestelde bestemming bij het cluster sociaal domein.

De uitkomst van de meerjarenraming, inclusief de financiële consequenties van de aanvullende voorstellen is in onderstaande tabel weergegeven:

(bedragen x € 1.000)

	2018	2019	2020	2021	2022
Saldo Programmabegroting 2018-2022, inclusief Bestuursrapportage 2017	-1.089 v	-1.328 v	-602 v	-230 v	-406 v
A: Financiële gevolgen moties en amendementen bij de Kadernota 2017:					
1. Motie meer sociale kunst	150 n	150 n	150 n	150 n	150 n
2. Integrale visie op integrale kindcentra	20 n				
3. Prioriteren in het primaire onderwijs	0				
4. Elk Haarlems kind een goede speeltuin	30 n	30 n	30 n	30 n	30 n
5. Geef museum Haarlem die steun die het verdient	pm n	pm n			
6. Drempels slechten in publieke gebouwen voor een inclusieve samenleving	56 n	0	26 n		
<i>Dekking: T.I.v. incidenteel budget sociaal domein van € 2 miljoen</i>	-56 v				
<i>Dekking: T.I.v. reserve sociaal domein</i>			-26 v		
7. Jaar van de toegankelijkheid	150 n				
8. Drempels slechten in openbare ruimte voor een inclusieve samenleving	100 n	pm n	pm n	pm n	pm n
9. Gelijke kansen (high dosage tutoring)	150 n	50 n			
<i>Dekking: T.I.v. incidenteel budget sociaal domein van € 2 miljoen</i>	-150 v				
<i>Dekking: T.I.v. reserve sociaal domein</i>		-50 v			
Subtotaal extra voorstellen moties en amendementen	450 n	180 n	180 n	180 n	180 n
Uitkomst Meerjarenraming 2018-2022 incl. extra voorstellen moties en amendementen	-639 v	-1.148 v	-422 v	-50 v	-226 v
B: Financiële gevolgen overige voorstellen					
10. Hogere lasten beschermingsbewind	1.000 n	1.000 n	pm n	pm n	pm n
<i>Dekking: voorstellen en maatregelen bijzondere bijstand/minimabeleid</i>	-379 v	pm v	pm v	pm v	pm v
11. Correctie kapitaallasten Popschool n.a.v aangepast investeringsplan			100 n	355 n	355 n
12. Uitbreiding kernsporten	18 n	18 n	18 n	18 n	18 n
Subtotaal overige voorstellen	639 n	1.018 n	118 n	373 n	373 n
Uitkomsten inclusief aanvullende voorstellen	0	-130 v	-304 v	323 n	147 n

Conclusie:

De meerjarenbegroting, inclusief de doorwerking van de bestuursrapportage en de financiële consequenties van de extra voorstellen, is voor de jaren 2018 t/m 2020 sluitend.

Extra budget voor transformatie sociaal domein

In de Kadernota 2017 is afgesproken dat het college de gemeenteraad in de Programmabegroting 2018 voorstellen op het grensvlak van het sociaal domein en aanpalende domeinen zal presenteren, die ook van betekenis zijn voor het behalen van de transformatie-opgaven. In de Programmabegroting 2018 is voor deze voorstellen een bedrag van € 2 miljoen geraamd. Voor de besteding van deze middelen doet het college onder (a) een aantal voorstellen ten bedrage van € 820.000. Onder (b) presenteert het college een aantal ideeën voor besteding van de overige middelen. De raad kan hieruit een keuze maken of tijdens de begrotingsbehandeling eigen voorstellen voor besteding van de middelen indienen.

(a) Voorstellen college

Het college stelt de gemeenteraad voor deze extra middelen voor 2018 en 2019 in eerste instantie te besteden aan de uitvoering van de moties die bij de behandeling van de Kadernota 2017 zijn aangenomen en waarbij de gemeenteraad de € 2 miljoen als dekking heeft genoemd.

Daarnaast stelt het college voor deze middelen in te zetten op de sociale component van een tweetal ontwikkelopgaven in de stad, waarover in diverse raadscommissies is gesproken: het project Lelie (Haarlem Noord, rond Schoterweg) en de vestiging van het OdenseHuis aan het Leonardo da Vinciplein (Meerwijk-centrum). Deze twee projecten zijn al met brede steun van de raad ingezet, maar vergen ook de nodige sociale inspanningen om de projecten tot een succes te maken.

Hieronder een overzicht van de voorstellen:

1. **Motie 53 Gelijke kansen:** High Dosage Tutoring is een intensieve begeleiding van één tutor op twee kinderen voor rekenen als methodiek om kansenongelijkheid bij kinderen in de schooltijd al te voorkomen. Deze begeleiding is aanvullend op de reguliere klassikale instructie. Deze groep leerlingen oefent 1 uur per dag met rekenen-wiskunde, samen met tutors. Resultaten van deze aanpak elders laten zien dat leerlingen in één tot twee jaar de achterstand hebben ingehaald, ook in andere vakken minder achterstand hebben, gemotiveerder werken op school en vaardigheden ontwikkelen die breder inzetbaar zijn. Alle schoolbesturen voor primair onderwijs (verenigd in het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Primair Onderwijs Zuid-Kennemerland) starten in samenwerking met de gemeente en het Ministerie van OCW met deze methodiek in Haarlem per 1 januari 2018. Voor 2018 is € 150.000 begroot, voor 2019 € 50.000.
2. **Motie 48 Drempels slechten in publieke gebouwen:** Een toegankelijke stad start met het slechten van drempels in publieke gebouwen. De gemeenteraad heeft 2018 uitgeroepen tot het jaar van de toegankelijkheid. In 2018 zal, in samenwerking met een ervaringsdeskundige, worden gestart met het inventariseren en slechten van (fysieke) drempels en wordt de app 'Ongehinderd' geïntroduceerd. Maatschappelijke en commerciële partijen zullen actief bij de aanpak worden betrokken.
3. **Opbouwwerk project Lelie:** Project Lelie betreft de aanpak van het verbeteren van het woon- en leefklimaat en een aanzet tot revitalisering van het gebied rond de Schoterweg. Het project is een voorbeeld van integrale samenwerking gericht op het aanpakken van grootstedelijke problemen, waarbij handhaving van normovertreding hand-in-hand gaat met ondersteuning van bewoners en ondernemers en ontwikkeling van het gebied. Door op de domeinen fysiek, sociaal en veilig gelijk op te trekken is de kans het grootst dat in het projectgebied een integer ondernemersklimaat ontstaat, en een veilig woon- en leefklimaat. De aanpak kent een looptijd van twee jaar. Deze kosten betreffen de inzet op meer sociale cohesie (opbouwwerk) voor de jaren 2018 en 2019. Vanaf 2020 kan de extra inzet in dit gebied meegenomen worden in de nieuwe uitvraag voor de sociale basis.
4. **OdenseHuis:** De aanpak Leonardo da Vinciplein betreft het verbeteren van het woon- en leefklimaat en de aanzet tot revitalisering van het gebied. Na het vertrek van Pasmach en Dock uit het pand aan het Leonardo da Vinciplein is gewerkt aan een nieuwe invulling van dit wijkcentrum in Meerwijk. Het project is een voorbeeld van integrale samenwerking gericht op het aanpakken van grootstedelijke problemen en het creëren van wijkvoorzieningen. Het project sluit aan bij Buurtdorp 3.0.

Bij de Kadernotabehandeling 2017 is door de gemeenteraad een bedrag beschikbaar gesteld voor onderzoek naar de mogelijkheden voor het OdenseHuis. Een aantal partijen heeft zich bereid verklaard mee te werken aan dit initiatief waar zorg en welzijn worden gecombineerd. Op deze locatie zullen verschillende activiteiten worden ondergebracht, onder andere een inloopvoorziening. Het OdenseHuis biedt dagbesteding voor mensen met beginnende dementie en ontlast mantelzorgers. Voor het opstarten en exploiteren van het OdenseHuis op deze locatie is aanvullende financiering nodig voor de jaren 2018 en 2019. De exploitatielasten vanaf 2020 zullen worden betrokken bij de nieuwe uitvraag voor de sociale basis per 2020.

(bedragen x € 1.000)

(a) Voorstellen college	2018		2019	
1. Motie 53 Gelijke kansen	150	n	50	n
2. Drempels slechten in publieke gebouwen	56	n	24	n
3. Opbouwwerk project Lelie	70	n	70	n
4. OdenseHuis	200	n	200	n
Totaal (a) voorstellen college	476	n	344	n

(b) Overige voorstellen

Voor het tweede deel van het budget van € 2 miljoen heeft het college een aantal ideeën verzameld, dat past in de transformatie-opdracht. Het college presenteert deze voorstellen op een zelfde wijze als in de kadernota. Na een korte toelichting op de transformatie-opdracht, volgt een aantal voorstellen, waarbij de bijdrage die de voorstellen leveren aan de transformatie-thema's en de leidende patronen die hieraan ten grondslag liggen, inzichtelijk worden gemaakt.

Voor de invulling van de € 2 miljoen heeft de gemeenteraad tijdens de behandeling van de Kadernota 2017 aangegeven zelf met voorstellen te willen komen. Het college is met de aangenomen motie 53 gevraagd om met opties te komen voor een pakket met voorstellen voor de invulling van het extra budget transformaties verwant met het sociaal domein (zie ook Kadernota 2017 bladzijde 20).

De transformatie-opdracht

Vanaf 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor vrijwel de gehele maatschappelijke ondersteuning van inwoners in Haarlem. Van jong tot oud, van arm tot rijk, van gezond tot hulpbehoevend. De decentralisaties van 2015 zijn de grootste veranderingen in de zorg van de laatste decennia. Het vindt daarnaast plaats in een snel veranderende maatschappij, een nieuwe economie, vergrijzing.

In verschillende beleidskaders is de afgelopen jaren verwoord wat het college wil bereiken: een samenleving waarin de burger en zijn of haar eigen kracht centraal staan. Haarlem heeft ambities geformuleerd en daarmee een stip aan de horizon gezet. Daarbij is in 2015 gekozen voor een behoedzame overgang. De decentralisatie van taken naar gemeenten was dan ook niet meer dan een eerste stap. Nu wordt vorm gegeven aan de echte opdracht en bedoeling van de decentralisaties van 2015: de herinrichting van het sociaal domein op gemeentelijk niveau, kortweg de transformatie. Het heeft namelijk geen zin om het oude systeem te vervangen door een nieuw systeem, zonder dat er echt iets verandert in de organisatie van zorg en ondersteuning. Daarom is het proces van transformatie één van de lastigste beleidsopgaven waarvoor gemeenten zich sinds tijden gesteld ziet. Het gaat om het

overstijgen van jarenlang ingesleten patronen (niet alleen bij de overheid), van hardnekkige werkwijzen en van institutionele belangen.

Transformatiethema's

De ambities zijn vastgelegd in het transformatieprogramma dat in het najaar van 2015 is vastgesteld en deze ingedeeld in vijf centrale thema's:

- Thema 1: Bestrijd de paarse krokodil
- Thema 2: Organiseren van samenhang en integraliteit
- Thema 3: Ontzorgen en innoveren
- Thema 4: Preventie
- Thema 5: Langer zelfstandig wonen

De veranderaanpak bij de vijf thema's kent als basis de volgende leidende patronen:

- Patroon 1: het perspectief van de burger
- Patroon 2: de kracht van de wijk
- Patroon 3: een samenhangende aanpak zonder nieuwe schotten of kolommen
- Patroon 4: in samenwerking met alle betrokkenen met respect voor ieders rol en belang.

Hieronder zijn de overige voorstellen opgenomen:

1. **Turnover-project** (thema 4 en 5, patroon 1 en 2): Het Turnover-project stimuleert en begeleidt jongeren van 15 tot 27 jaar, die te maken hebben met schooluitval en geen baan, om zelf het initiatief in hun leven op te pakken om uiteindelijk daadwerkelijk een baan te krijgen of weer terug te gaan naar school om actief aan hun toekomst te gaan werken. Jongeren worden gedurende zo'n negen maanden intensief begeleid in hun persoonlijke ontwikkeling en leren zelf de verantwoordelijkheid te nemen en stappen voorwaarts in hun leven te zetten. Door deze begeleiding gaan zij vooral zelf aan de slag om zich aan te melden voor een vervolgopleiding en/of zich te presenteren aan werkgevers die op zoek zijn naar geschikt personeel. Deze werkgevers hebben zich in principe al bereid verklaard om stageplekken of banen aan te bieden als de jongeren aangetoond hebben daarvoor geschikt te zijn.
2. **Verbinding sport en sociaal domein** (thema 2, patroon3): Om kwetsbare doelgroepen een zinvolle besteding te bieden en hen te stimuleren actief in de samenleving te participeren is een verbinding tussen sportverenigingen en andere maatschappelijke organisaties noodzakelijk. In het kader van het project 'sportverenigingen in het sociaal domein' is een klein aantal projecten in samenwerking met SportSupport van start gegaan. Om meer projecten met sport als instrument in het sociaal domein te kunnen inzetten, is een extra financiële impuls noodzakelijk.
3. **Ondersteuning Triple-Threat** (thema 2, patroon 2 en3): Triple Threat (basketball, dans, lifestyle) kent succesvolle projecten, zoals DAK/onderdak in Schalkwijk centrum. De stichting gelooft in jongeren en wil jongeren van 6 t/m 21 jaar in hun kracht brengen door ze onderdeel te maken van een positieve lifestyle community. Een gemeenschap waar jongeren een veilige thuishaven vinden en omringd worden door soortgenoten die zich allen inzetten voor ontwikkeling en het bieden van een maatschappelijke bijdrage. Een extra bijdrage maakt nieuwe projecten mogelijk.
4. **Intensieve begeleiding statushouders naar werk** (thema 4, patroon 1): Om statushouders succesvol naar participatie of werk te begeleiden is een intensievere

aanpak nodig. Uit recent onderzoek van Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) bij gemeenten, blijkt dat extra tijd en inzet nodig is om statushouders succesvol richting werk te kunnen begeleiden. Betrokken, specifiek voor statushouders ingezette klantmanagers zijn een succesfactor in de arbeidstoeleiding. Statushouders hebben een achtergestelde positie ten opzichte van andere uitkeringsgerechtigden. Haarlem wil voorkomen dat een groot deel van de statushouders afhankelijk zijn en blijven van een bijstandsuitkering omdat zij geen perspectief hebben op werk. Nu investeren in deze doelgroep voorkomt vele hogere en langdurige kosten voor de gemeente Haarlem. De groep statushouders is zeer divers in opleiding, achtergrond, taal, ervaring en netwerk. De gemiddelde caseload voor een integraal klantmanager is op dit moment 120 klanten per klantmanager. Voor de doelgroep statushouders is een caseload met een omvang van 80 klanten in lijn met het landelijke beeld. Dit betekent een uitbreiding met 5 fte voor de periode van een jaar. Bij de Kadernota 2018 kan worden gezien of deze extra inzet effectief is en voor de periode na 2018 vervolgd kan worden.

5. **Extra inzet sociaal wijkteam** (thema 2, patroon 3): Al twee jaar maken klantmanagers Werk & Inkomen deel uit van de sociaal wijkteams (SWT). De primaire inzet van Werk & inkomen in het SWT is, naast alle algemene taken, gericht op informatie en advies voor burgers, het versoepelen van de toegang, voorkomen van escalaties of ongewenste effecten. Daarnaast vervullen de klantmanagers een consultfunctie voor hun collega's van het SWT. Bij veel cliënten spelen problemen op het gebied van inkomen en schulden. Bij de start van de deelname aan het SWT is verondersteld dat de klantmanagers voor de helft van de uren een 'gewone' caseload draaien. De zware problematiek van cliënten, de hectiek en de werkdruk in een SWT, maakt dat klantmanagers Werk & Inkomen effectiever zijn als zij niet ook de verantwoordelijkheid hebben van een eigen caseload. Met dit voorstel wordt meer ruimte gecreëerd om binnen het SWT te werken aan multiproblematiek, met name op het terrein van Werk & Inkomen (inclusief minimaregelingen en bijzondere bijstand). Bij de Kadernota 2018 kan worden gezien of deze extra inzet de werkdruk in het SWT verlicht en gecontinueerd kan worden.
6. **Webshop minimaregelingen** (thema 3, patroon 1): College en raad willen een toegankelijke digitale webshop ontwikkelen voor minima. Het doel van de webshop is het creëren van de mogelijkheid om op een voor de burger eenvoudige manier minimagelden in natura te verstrekken. In eerste instantie zal de webshop worden ingericht voor de verstrekkingen in natura aan de kinderen uit gezinnen met een krappe beurs. Voor bedrijven geeft de webshop de mogelijkheid om aanbiedingen te doen aan minima. De bedoeling is dat webshop het hele proces tot het aanvragen van minimagelden versimpeld: de aanvraag, het beschikbaar stellen van het toegekende budget, het verwerken van de keuze van de klant en het afhandelen van de financiële verplichtingen naar derden. Uiteraard moet hierbij rekening worden gehouden met de veiligheid van de opslag en verwerking van de data en persoonsgegevens. De ontwikkeling van de webshop zal naar verwachting één jaar in beslag nemen.
7. **Innovaties: verbinding bedrijfsleven en zorg** (thema 3 en 4, patroon 1): Nieuwe technologieën worden onderzocht in het sociaal domein. Er ligt een concreet pilotvoorstel wat nieuwe technologieën kunnen betekenen in valpreventie en daarmee

in kostenbesparingen. Innovaties waarbij het college de samenwerking tussen zorgaanbieders en ondernemers wil stimuleren en bijdragen.

8. **Foam Haarlem** (thema 5, patroon 1 en 2): Dit betreft een dagbestedingsproject, waarbij jongeren en ouderen via fotografie met elkaar in contact komen naar voorbeeld van een zelfde kunst-participatieproject van het Amsterdamse Fotografiemuseum Foam. Hart is de uitvoerende partner.
9. **Begeleiding proces Right to Challenge** (thema 3, patroon 1 en 2): Right to Challenge is voor veel gemeenten een uitdaging. Hoe geven we dat vorm en inhoud. Hoe geven we ruimte aan de stad om gebruik te maken van hun right to challenge. Het college wil deze mogelijkheid faciliteren én leren van en met andere gemeenten.
10. **Verbinding cultuur en sociaal domein** (thema 5, patroon 1 en 2): Met dit project wordt dagbesteding gerealiseerd in de culturele instellingen. De kosten betreffen de compensatie voor de toegangskosten voor de deelnemers aan de culturele instellingen.
11. **Winkel BUUV/VWC** (thema 2, patroon 3): Vrijwilligers zijn belangrijk om eenzaamheid te voorkomen, ze vullen een rol in sociale netwerken en zorgen ervoor dat (kwetsbare) burgers mee doen in de Haarlemse samenleving. Vrijwillige inzet vindt plaats op alle vlakken: sociaal, mantelzorg, zorggerichte vrijwillige inzet, verenigingsleven, hulp bij praktische zaken, et cetera. De organisaties die zich in Haarlem met deze verschillende vormen van vrijwillige inzet bezig houden (Vrijwilligerscentrale, BUUV, Tandem) zitten fysiek al in één gebouw en gaan intensiever samenwerken, zodat er één informatiepunt ontstaat waar inwoners terecht kunnen. Er is extra geld nodig om de integrale toegang te realiseren: verbouwing van het pand om één toegang en één gezamenlijke balie te maken, uitnodigende winkeluitstraling, ICT systeem, pr-uitingen, et cetera. Voor de inwoners is het resultaat een makkelijke vindplaats voor informatie over vrijwillige inzet en het aanbod, zodat doorverwijzen naar een andere organisatie niet meer nodig is.
12. **Ondersteuning sociale initiatieven en projecten** (thema 3, patroon 1 en 2): Aanvragen voor ondersteuning van sociale initiatieven en projecten van zelf- en belangenorganisaties gaan soms mis, omdat de deskundigheid bij deze initiatieven ontbreekt om te voldoen aan procedures en voorwaarden. Bijvoorbeeld bij de opzet en formulering van aanvragen bij zowel de gemeente als bij fondsen en subsidieregelingen. Het college wil dit ondersteunen. In beginsel goede ideeën vanuit de stad kunnen op kosten van de gemeente een aantal uren professionele ondersteuning krijgen voor opzet en aanvraag.

(bedragen x € 1.000)

(b) Overige nog te kiezen voorstellen	2018	
1. Turnover-project	200	n
2. Verbinding sport en sociaal domein	30	n
3. Ondersteuning Triple-Threat	50	n
4. Intensieve begeleiding statushouders naar werk	355	n
5. Extra inzet sociaal wijkteam	200	n
6. Webshop minimaregelingen	200	n
7. Innovaties: verbinding bedrijfsleven en zorg	50	n
8. Foam Haarlem	25	n
9. Begeleiding proces Right to Challenge	35	n
10. Verbinding cultuur en sociaal domein	15	n
11. Winkel BUUV/VWC	90	n
12. Ondersteuning sociale initiatieven en projecten	30	n
Totaal (b) overige voorstellen	1.280	n

(bedragen x € 1.000)

Totaal voorstellen	2018	2019	Totaal
(a) Voorstellen college	476	n 344	n
(b) Overige nog te kiezen voorstellen (voor een maximum van € 1.180.000)	1.180	n	
Te onttrekken aan reserve sociaal domein	1.656	n 344	n
Totaal te onttrekken aan reserve sociaal domein conform Kadernota 2017			2.000 n

Ontwikkeling algemene reserve

Voor de bepaling van de financiële positie voor 2018 en verder van de gemeente is naast een sluitende begroting ook de reserve positie van belang. De omvang van de algemene reserve moet toereikend zijn voor het opvangen van onverwachte financiële tegenvallers. Vanwege het belang hiervan is de afzonderlijke paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing gewijd aan het weerstandsvermogen in relatie tot de gekwantificeerde risico's. Uit deze paragraaf blijkt dat het ratio weerstandsvermogen ruim voldoende is.

Algemene reserve

De verwachte ontwikkeling van de algemene reserve kan, op basis van de nu bekende informatie, voor de komende jaren als volgt worden weergegeven:

(bedragen x € 1.000)

Ontwikkeling algemene reserve	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1-1	-29.352 v	-25.806 v	-23.757 v	-23.743 v	-23.616 v
Restant terugstorting eerdere onttrekking voor Kans en Kracht	-226 v				
Aanwending voor financieel kader (Kadernota 2016)	2.033 n				
Verschuiving onttrekking van 2018 naar 2017 (Programmabegroting 2017)	-370 v				
Aanjagen bouwfunctie (versneller Decemberrapportage 2016)	400 n				
Aanwending voor financieel kader (Kadernota 2017)	1.709 n	2.049 n	14 n	127 n	
Begrotingsstand actueel	-25.806 v	-23.757 v	-23.743 v	-23.616 v	-23.616 v

De algemene reserve blijft op een niveau van € 23,6 miljoen en is ruim voldoende om de risico's te kunnen afdekken (zie paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Algemene reserve grondexploitatie

De verwachte ontwikkeling van de algemene reserve grondexploitatie, is op basis van de nu bekende informatie als volgt in de meerjarenraming opgenomen:

(bedragen x € 1.000)

Ontwikkeling reserve grondexploitatie	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1-1	-2.820 v	-5.152 v	-9.080 v	-8.849 v	-10.634 v
Mutatie	-2.332 v	-3.928 v	312 n	-1.785 v	-2.019 n
Begrotingsstand actueel	-5.152 v	-9.080 v	-8.849 v	-10.634 v	-12.653 v

Deze reserve is toereikend om de risico's die uit grondexploitatie voortvloeien te kunnen afdekken (zie paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Algemene reserve sociaal domein

De verwachte ontwikkeling van de algemene reserve sociaal domein is op basis van de nu bekende informatie als volgt in de meerjarenraming opgenomen. De verwachte mutaties uit de Bestuursrapportage 2017 zijn niet in onderstaand verloop verwerkt.

(bedragen x € 1.000)

Ontwikkeling algemene reserve sociaal domein	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1-1	-20.999 v	-12.934 v	-8.302 v	-7.375 v	-6.933 v
Mutatie	8.065 n	4.623 n	927 n	442 n	442 n
Begrotingsstand actueel	-12.934 v	-8.302 v	-7.375 v	-6.933 v	-6.491 v

Overzicht ontwikkeling te vormen reserve groei van de stad

De extra baten die uit het gemeentefonds worden ontvangen vanwege de groei van de stad worden afgezonderd om deze specifiek in te kunnen zetten voor de groei van de stad. In de bestuursrapportage worden enige voorstellen gedaan voor gedeeltelijke besteding van dat budget. In de Kadernota 2017 is besloten. In de bestuursrapportage wordt voorgesteld een reserve te vormen, waarin de nog niet bestede middelen gestort worden. Indien met deze ontwikkelingen rekening wordt gehouden kan het volgende overzicht worden weergegeven ten aanzien van beschikbare middelen voor groei van de stad:

(bedragen x € 1.000)

Groei van de stad	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Beginstand:	1.575	949	1.202	1.561	1.561	1.561
Beleidspool→ formatie	-35	-155				
Programmabudget groei van de stad	-20	-200	-200	-200	-200	-200
Inhuur	-20	-50	-30			
Programmamanagement	-75					
Stand stelpost na kadernota en aanvulling Bestuursrapportage 2017	1.425	544	972	1.361	1.361	1.361

Indien er meerjarig geen nieuwe bestedingen ten laste van de stelpost zouden worden gedaan, kan de opbouw van de reserve als volgt worden geschetst. Een hogere groei dan geraamd zal uiteraard ook tot extra dotaties in de reserve leiden en dus ook tot een hoger saldo:

(bedragen x € 1.000)

Ontwikkeling reserve groei van de stad	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Beginsaldo		1.425	1.969	2.941	4.302	5.663
Dotatie	1.425	544	972	1.361	1.361	1.361
Onttrekkingen						
Saldo reserve	1.425	1.969	2.941	4.302	5.663	7.024

Deze reserve is ingesteld om te kunnen voorzien in de noodzakelijk geachte uitbreiding van maatschappelijke voorzieningen vanwege de groei van de gemeente (zie paragraaf 1.4 van de Programmabegroting 2018-2022).

1.7 Financiële positie

Overzicht baten en lasten 2018

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht als onderdeel van de financiële positie een totaaloverzicht op te nemen van de baten en lasten van de programma's, de geraamde algemene dekkingsmiddelen, de geraamde kosten van overhead, het geraamde bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting en het geraamde bedrag voor onvoorziene uitgaven. Dit overzicht is onderstaand opgenomen. De begroting 2018 sluit, voor verwerking van de nog vast te stellen structurele lasten de Bestuursrapportage 2017 en de aanvullende voorstellen met een batig saldo van € 2.470.000.

(bedragen x € 1.000)

Overzicht van lasten en baten 2018	Lasten	Baten	Saldo
A. Programmakosten			
1 Maatschappelijke participatie	60.259	2.638	57.621
2 Ondersteuning en Zorg	115.527	4.933	110.594
3 Werk en Inkomen	91.980	52.954	39.026
4 Duurzame Stedelijke Vernieuwing	43.920	13.491	30.429
5 Beheer en Onderhoud	97.149	62.901	34.248
6 Burger, Bestuur en Veiligheid	35.442	7.978	27.464
7 Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	8.023	2.134	5.889
B. Algemene dekkingsmiddelen			
5 Beheer en Onderhoud		9.594	-9.594
6 Burger, Bestuur en Veiligheid		313	-313
7 Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	-524	341.102	-341.626
C. Onvoorziene uitgaven			
7 Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	876		876
D. Overhead			
7 Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	46.024	1.152	44.871
E. Vennootschapsbelasting			
7 Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead			
Saldo baten en lasten exclusief reservemutaties	498.675	499.190	-515
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	12.075	14.031	-1.956
Totaal	510.750	513.220	-2.470

Geprognosticeerde balans

De geprognosticeerde balans geeft inzicht in de ontwikkeling van investeringen, aanwending van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte.

(bedragen x € 1.000)

Activa (stand per ultimo)	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vaste activa	631.815	645.366	664.738	677.545	678.490	692.385
(Im)materiële vaste activa	603.317	617.680	637.869	650.826	651.918	665.963
Financiële vaste activa	28.498	27.686	26.869	26.719	26.572	26.422
Vlottende activa	54.211	43.346	32.126	21.145	26.231	25.871
Voorraden	10.122	-743	-11.963	-22.944	-17.858	-18.218
Uitzettingen met rentetypische looptijd < 1 jaar	31.157	31.157	31.157	31.157	31.157	31.157
Liquide middelen	286	286	286	286	286	286
Overige vlottende activa	12.646	12.646	12.646	12.646	12.646	12.646
Totaal activa	686.026	688.712	696.864	698.690	704.721	718.256
Passiva (stand per ultimo)	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vaste passiva	583.294	588.453	595.997	596.951	602.590	616.292
Algemene reserves	53.172	43.892	41.140	39.967	41.183	42.760
Bestemmingsreserves	30.357	37.680	47.580	58.164	67.186	70.889
Saldo van baten en lasten	-3	2.470	1.862	990	598	765
Voorzieningen	20.387	18.536	19.041	20.846	22.651	24.456
Vaste schulden	479.381	485.875	486.374	476.984	470.972	477.422
Vlottende passiva	102.732	100.259	100.867	101.739	102.131	101.964
Netto vlottende schuld met rentetypische looptijd < 1 jaar	68.320	65.847	66.455	67.327	67.719	67.552
Overlopende passiva	34.412	34.412	34.412	34.412	34.412	34.412
Totaal passiva	686.026	688.712	696.864	698.690	704.721	718.256

Toelichting op de geprognosticeerde balans:

Vaste activa

Het saldo van de vaste activa in de laatste jaarrekening (2016) bedroeg € 625 miljoen. Door extra investeringen stijgt dit bedrag tot € 692 miljoen in 2022. Een nadere toelichting op de investeringen is te vinden in het investeringsplan.

Voorraden

Onder de voorraden wordt het begrote saldo van de grondexploitaties opgenomen. De balans daalt en wordt vanaf ultimo 2018 zelfs negatief. Dit wordt veroorzaakt door hogere inkomsten uit gronduitgiften. In de paragraaf grondbeleid wordt dieper ingegaan op het verloop van de grondexploitaties.

Eigen vermogen

De reservemutaties die in de begroting zijn verwerkt, leiden tot een versterking van de eigen vermogenspositie van de gemeente. De stijging van de reservepositie wordt veroorzaakt door een toename van de bestemmingsreserve, waardoor de vermogenstoename wel al bestemd is. De stijging van de reserve kapitaallasten maatschappelijk nut is de belangrijkste oorzaak van de stijging.

Vaste schulden

De begrote schuldpositie van de gemeente daalt van € 486 miljoen per 31 december 2016 naar € 477 miljoen eind 2022.

Ontwikkeling EMU-saldo

Het EMU-saldo is in 1992 door de EMU (de Europese lidstaten die de Euro hebben ingevoerd) ingevoerd om vergelijkingen tussen de verschillende eurolanden te kunnen maken. In het verleden hanteerde elke staat zijn eigen berekening voor het financieringssaldo. Vergelijken was hierdoor moeilijk. De schuld van de gemeenten maakt onderdeel uit van het EMU-saldo van Nederland. Vanuit het nieuwe BBV is het meerjarig opnemen van het EMU-saldo in een begrotingsparagraaf verplicht gesteld. Het EMU-saldo is integraal opgenomen in de paragraaf 3.4 Financiering.

		(bedragen x € 1.000)		
		2017	2018	2019
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-18.171	514	9.009
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	28.182	27.125	28.746
3	Dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie minus vrijval van voorzieningen ten bate van de exploitatie	1.205	949	1.505
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd.	38.035	50.694	51.851
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	2.517	9.205	2.915
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	14.985	12.727	11.774
8	Baten bouwgrondexploitatie: baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	12.871	23.592	22.994
9	Lasten op balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	0	2.800	1.000
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht	0	0	0
11	Verkoop van effecten	0	0	0
Totaal		-26.416	-4.836	544

De ontwikkeling van het EMU saldo wordt in hoofdzaak bepaald door het verloop van investeringen, grondexploitaties en vooruit ontvangen subsidies. Het EMU-saldo is voor 2018 negatief geraamd, maar verbetert met € 22 miljoen ten opzichte van 2017. Dit komt in hoofdzaak door een voordeliger begrotingsresultaat voor bestemming, hogere investeringsbijdragen en hogere opbrengsten vanuit de grondexploitaties. In 2019 wordt het EMU-saldo voordelig.

Uitkomsten investeringsplan

De uitkomsten van het Investeringsplan 2018-2022 zijn integraal in de Programmabegroting 2018-2022 verwerkt. Het gemiddelde investeringsniveau in de komende jaren bedraagt € 43 miljoen en kan als volgt worden samengevat:

		(bedragen x € 1.000)					
		2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan Kadernota 2017		52.144	40.623	47.452	43.750	26.923	44.801
Mutaties t.o.v. Kadernota 2017		-1.403	3.767	3.990	-3.730		
Investeringsplan 2018-2022		50.741	44.390	51.442	40.020	26.923	44.801

Ontwikkeling schuld

De ontwikkeling van de schuld is gebaseerd op prognoses over de financieringsbehoefte, rekening houdende met het geactualiseerde investeringsplan en het meerjarenperspectief grondexploitaties. De prognose is gebaseerd op inschattingen van de belangrijkste kasstromen. In onderstaande tabel is af te lezen dat de verwachte schuld jaarlijks enigszins fluctueert en uiteindelijk € 477 miljoen bedraagt ultimo 2022. In de Kadernota 2018 zal gezocht worden naar een nieuw evenwicht tussen een financieel gezonde (schuld) positie en het faciliteren van de ontwikkelingen van de stad Haarlem. Dit zal invloed hebben op de schuldpositie van de gemeente voor de komende jaren.

(bedragen x € 1 miljoen)

Verloop van de vaste schuld	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand vaste schuld per 1 januari	486	479	486	486	477	471
Bij (nieuw aan te trekken)	39	38	43	51	54	66
Af (af te lossen)	-46	-31	-43	-60	-60	-60
Stand vaste schuld per 31 december	479	486	486	477	471	477

Uitkomst weerstandsvermogen

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{25,8}{16,1} = 1,6$$

In het coalitieprogramma is opgenomen dat het college een financieel gezonde stad nastreeft en dat financiële meevallers worden toegevoegd aan de algemene reserve, totdat de ratio weerstandsvermogen op het niveau ruim voldoende staat (1,4 tot 2,0). Dit is met een ratio van 1,6 het geval.

Ontwikkeling kengetallen	Realisatie				Raming	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
weerstandratio	1,1	1,9	2,1	2,2	1,9	1,6

De weerstandsratio is bij de jaarstukken van 2016 voor het laatst bepaald en is toen vastgesteld op 2,2. De weerstandsratio is nu berekend op 1,6 en is ruim voldoende voor het gekwantificeerde risicoprofiel. De daling van de ratio wordt veroorzaakt door zowel een stijging in het benodigde weerstandscapaciteit (onder andere door het wegvallen van de reserve Wet Werk en Bijstand als dekking) als een daling van de beschikbare weerstandscapaciteit. Zie verder voor toelichting paragraaf 3.1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Ontwikkeling woonlasten

In meerjarenperspectief ontwikkelen de woonlasten zich als volgt:

(bedragen x € 1)

Lokale lastendruk	2017	2018	2019	2020	2021	2022
OZB eigenaren woningen	272	276	276	276	276	276
Afvalstoffenheffing	322	324	346	353	341	339
Rioolheffing	142	149	153	158	163	166
Totaal	736	749	775	787	780	781
Woonlastenindex	100,0%	101,7%	105,0%	107,0%	106,0%	106,0%

In de Kadernota 2017 was voor 2018 nog een woonlast voorzien van € 754. Dat de uitkomst voor 2018 gunstiger uitpakt, komt door een iets lagere afval-en rioolheffing. Voor de afvalstoffenheffing was € 326 per woonruimte voorzien, dit is € 324 per meerpersoonshuishouden geworden. Voor de rioolheffing was een woonlast voorzien van € 152, dit is € 149 per meerpersoonshuishouden geworden. Dit voordeel wordt veroorzaakt door een verschuiving in investeringen. De woonlastenstijging van 1,7% is 0,3% hoger dan de inflatie. De hogere stijging is het gevolg van uitvoering van het verbreed gemeentelijk rioleringsplan. Door de noodzakelijk investeringen en de 100% kostendekkendheid van de rioolheffing stijgen de woonlasten voor het onderdeel riolering met afgerond 5%. Zie voor verdere onderbouwing paragraaf 3.2 Lokale heffingen.

1.8 Bezuinigingen

De provincie Noord-Holland adviseert gemeenten om in de begroting inzicht te bieden in nog openstaande taakstellingen. Dit doet zij in het kader van haar toezichtsrol op de gemeentelijke financiën. Wanneer sprake zou zijn van veel nog niet ingevulde taakstellingen in een begroting, kan de begroting een te geflatteerd beeld geven over de daadwerkelijke financiële positie. De begroting lijkt dan structureel sluitend maar is dat feitelijk niet.

Bij de Bestuursrapportage 2017 wordt een aantal taakstellingen ingevuld met concrete maatregelen. Er resteert een beperkt aantal nog niet concreet ingevulde taakstellingen (er is een ondergrens van € 100.000 aangehouden). Het totaal van de taakstellingen loopt op van bijna € 0,8 miljoen in 2017 naar € 1,6 miljoen in 2020 tot € 1,3 miljoen in 2022. Algemene lijn is dat taakstellingen in latere jaarschijven uiterlijk bij de volgende programmabegroting worden ingevuld door concrete budgetverlagingen. Ter toelichting:

Programma	Beleidsveld	Bedrag	Toelichting
2. Ondersteuning en zorg	Maatwerkvoorzieningen Wmo	€577.000 (vanaf 2020 daarna € 240.000)	Betreft taakstelling op het reïntegratie-bureau. Deze taakstelling is het verschil tussen de rijksbijdrage WSW en de werkelijke lasten aan de GR Paswerk (gebaseerd op de meerjarenbegroting van Paswerk). Het tekort wordt gedekt uit het re-integratiebudget. Om in de meerjarenraming wel een zichtbare aansluiting met de rijksbijdragen voor re-integratie te houden (de bedragen in de circulaires) wordt dit tekort door middel van een taakstelling zichtbaar gemaakt. In het betreffende begrotingsjaar wordt de taakstelling gerealiseerd door dan het re-integratiebudget daadwerkelijk te verlagen.
6. Beheer en Onderhoud	parkeren	€ 106.000 vanaf 2019	Bij de raadsbehandeling van het besluit maatregelen moderniseren parkeren zijn diverse moties en amendementen aangenomen met financiële gevolgen, zoals het verlagen van het tarief voor de Stationsgarage. De structurele financiële gevolgen zijn ingeschat op circa € 106.000 negatief. In 2018 worden alle ingevoerde maatregelen zowel op de baten als op de lasten gemonitord en worden de precieze effecten van de maatregelen duidelijk. Uitgangspunt is dat binnen het beleidsveld Parkeren vanaf 2019 de volledige taakstelling wordt gerealiseerd. Indien daarvoor aanvullende maatregelen nodig zijn, dan worden in 2018 aanvullende voorstellen gedaan.
6. Burger, bestuur en veiligheid	Dienstverlening	€128.000 (vanaf 2019)	Bij het klantcontactcentrum zijn eerder (Kadernota 2014) bezuinigingen afgesproken. Van deze structurele taakstelling is het grootste gedeelte al gerealiseerd. Na 2018 moet nog een bedrag van € 128.000 worden ingevuld. Dit zal gebeuren door reeds ingeplande (en dus haalbare) formatiereductie. De taakstelling wordt volgend jaar concreet ingevuld. Dan is er meer zicht op de voortgang van de digitalisering, de verschuiving van behoeften van de Haarlemse burger (gebruik van andere digitale communicatiemiddelen) en de verwachte meerjarige vraag van reisdocumenten.
7. Algemene dekkingsmiddelen en overhead	Algemene dekkingsmiddelen	€ 700.000 (vanaf 2018)	Betreft voor het grootste deel een te verwachten voordeel op de kapitaallasten doordat op basis van ervaring rekening wordt gehouden met het feit dat naar verwachting het investeringsplan niet geheel wordt gerealiseerd.

1.9 Investerings

Investeringsplan 2018-2022

Als bijlage bij de begroting is het Investeringsplan 2018-2022 opgenomen. In deze paragraaf zijn de belangrijkste aspecten van het investeringsplan weergegeven, meer gedetailleerde informatie is te vinden in het plan zelf.

(bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan Kadernota 2017	52.144	40.623	47.452	43.750	26.923	44.801
Mutaties t.o.v. Kadernota 2017	-1.403	3.767	3.990	-3.730		
Investeringsplan 2018-2022	50.741	44.390	51.442	40.020	26.923	44.801

De financiële effecten hiervan zijn verwerkt in de begroting 2018. Dit investeringsniveau voldoet aan de afspraken omtrent het kasstroom- en investeringsplafond die bij de Kadernota 2017 zijn vastgesteld.

Opbouw Investeringsplan 2018-2022

Het investeringsplan bevat investeringen die de gemeente in de periode 2018-2022 wil uitvoeren. De basis wordt gevormd door de kaders en de actualisatie die bij de Kadernota 2017 zijn vastgesteld. In het plan zijn ook de lopende investeringen 2017 opgenomen.

De volgende zaken zijn meegenomen als mutaties op dit plan:

1. Nieuwe investeringen;
2. Actualisatie na Kadernota 2017.

(bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan 2018-2022 (begroting 2018)	50.741	44.390	51.442	40.020	26.923	44.801
Investeringsplan Kadernota 2017	52.144	40.623	47.452	43.750	26.923	44.801
Verschil	-1.403	3.767	3.990	-3.730		
Nieuwe investeringen	175	2.725	4.900			
Actualisatie 2017	-1.578	1.042	-910	-3.730		
Totaal mutaties	-1.403	3.767	3.990	-3.730		

1. Nieuwe investeringen (€ 7.800.000)

Na het vaststellen van de kadernota zijn er nog besluiten genomen of nieuwe zaken aan de orde gekomen die zorgen voor een mutatie op het investeringsplan. Het betreft hier:

SHO Cruquius (€ 3.500.000)

Bij de Kadernota 2017 is besloten om de tot 2016 geactiveerde kosten eerste inrichting van scholen in 2017 volledig af te schrijven en extra budget vrij te maken voor onderwijshuisvesting. Hiermee kan het college invulling geven aan motie 24 'Prioriteren in het primair onderwijs' van de behandeling bij de Kadernota 2017. In deze motie draagt de raad het college op om de renovatie van de Cruquius school alsnog op te nemen in de Kadernota 2017 voor het jaar 2018, en daarvoor dekking te zoeken bij de versnelde afschrijving Onderwijs.

Popcentrum Slachthuis (€ 4.300.000)

De realisatie van het popcentrum vloeit voort uit bespreking in de commissie Ontwikkeling van 20 juni 2017 en wordt als vereiste bouwopgave meegegeven in de aanbesteding. Uitgangspunt hierbij is dat alleen het popcentrum in eigendom blijft. Het investeringsbedrag bestaat uit de renovatie kosten en de inbouwpakketten voor het popcentrum en de repetitieruimten.

In de begroting zijn naast de kapitaalslasten die voortvloeien uit deze investering ook de exploitatieopbrengsten en -kosten opgenomen. Het exploitatieresultaat voor het popcentrum komt uit op bijna € 350.000 nadelig. Met als uitgangspunt dat de afdeling Vastgoed kostprijs dekkend verhuurt, betekent dit dat van uit de afdeling Cultuur een huursubsidie van deze omvang geven moet worden.

2. Actualisatie (-/- € 5.175.000)

Als gevolg van actualisatie van de jaarschijf 2017 hebben er mutaties plaatsgevonden op de voorgenomen investeringen. In bijlage B van het Investeringsplan 2018-2022 zijn deze verschuivingen weergegeven.

(bedragen x € 1.000)

Actualisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verhoging	3.385	-1.798	-160			
Neutraal	-1.620	1.169	450			
Vervallen/verlaagd	-3.342	1.671	-1.200	-3.730		
Totaal actualisatie	-1.577	1.042	-910	-3.730		

De verlaging als gevolg van de actualisatie wordt met name veroorzaakt door het niet meer opnemen van de fietsvoorziening Botermarkt en de vervanging walmuur Leidse Vaart (Zuider Emmakade). De betroffen voorgenomen investeringen betroffen respectievelijk € 4,3 en € 1,0 miljoen.

Botermarkt

Het gereserveerde bedrag in het investeringsplan voor voorbereiding en realisatie van een fietsenstalling in de omgeving van de Botermarkt dient te vervallen vanwege het afgewezen collegevoorstel ter zake.

In de commissie Beheer van 18 mei was geen meerderheid voor het doorgaan met de Botermarkt vanwege de hoge kosten en de grote risico's. De V&D kelder is afgefallen omdat eigenaar Hudson Bay niet bereid blijkt mee te werken. Wel zijn door de raadsleden enkele suggesties meegegeven:

1. Het in kaart brengen welke pandeigenaren bereid zijn winkelruimte te verhuren;
2. Het opstellen van een beleidsplan voor fietsparkeren;
3. Nieuwe (kleinschalige) fietsenstallingen verspreid over de binnenstad.

Naast de Raaks (reeds gefinancierd) zijn er enkele plannen in voorbereiding die de komende jaren kunnen worden uitgevoerd vanuit het investeringsplan. Zo is er de intentie op het Stationsplein een verdubbeling van de capaciteit te realiseren in het kader van de herontwikkeling van Beresteyn. Hiervoor is geen budget geregeld. Mogelijk is ProRail bereid hieraan bij te dragen. Dit is onderwerp van bestuurlijk overleg. De Startnotitie Beresteyn is evenwel tegengehouden door de commissie Ontwikkeling en komt naar verwachting pas na

de verkiezingen weer op de agenda. Het bedrag zou daarnaast kunnen worden aangewend voor verplaatsing van de fietsenstalling Tempelierstraat naar een deel van de Houtplein garage of voor een ondergrondse oplossing onder de nieuwe Groenmarkt. Naar andere (grote dan wel kleine) fietsenstallingen in de binnenstad zal eerst onderzoek moeten worden gedaan. Een serieuze inventarisatie kost circa € 100.000.

De verwachting is dat eind 2017 het beleidsplan fietsparkeren gereed is. Hierin zullen ook de (globale) kosten opgenomen worden voor de uitbreiding van de parkeervoorzieningen die bij de kadernota 2018 zullen worden betrokken. Vooral snog kan hier alleen een p.m. post voor worden opgenomen.

Walmuur Leidsevaart (Zuider Emmakade)

Eind vorig jaar is een nadere inspectie uitgevoerd, waarbij ook is gedoken om de onderwaterstaat vast te stellen (palen en verzakkingen/uitspoeling). De conclusie van dat rapport is dat de palen voor het grootste gedeelte nog in orde zijn en dat met herstelmaatregelen aan de wand zelf en het aanbrengen van een scherm achter de kademuur een restlevensduur van 20 jaar gerealiseerd kan worden. De kosten voor het herstel worden in het POW geprogrammeerd waardoor de voorgestelde investering kan komen te vervallen.

Kasstroombalafond

Bij de Kadernota 2014 is een kasstroombalafond investeringen in het leven geroepen vanaf het jaar 2016. Doel van dit balafond is het reduceren van de schuldenlast. Om te voorkomen dat extra geldleningen aangetrokken moeten worden om de nieuwe investeringen te financieren, is het van belang dat het jaarlijkse investeringsvolume lager is dan de afschrijvingslast in de begroting. Bij de Programmabegroting 2017 is een kasstroombalafond van € 30 miljoen vastgesteld. Voor de jaarschijf 2017 is het balafond met € 3,3 miljoen verhoogd voor de extra investeringen met maatschappelijk nut.

(bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan 2018-2022	50.741	44.390	51.442	40.020	26.923	44.801
Doorschuiven 2016	15.519					
Doorschuiven 2015	7.103	180				
Investeringen vallend onder balafond	28.119	44.210	51.442	40.020	26.923	44.801
Kasstroombalafond	33.300	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Ruimte onder kasstroombalafond	5.181	-14.210	-21.442	-10.020	3.077	-14.801
Inzet onbenutte ruimte		5.181				3.077
Doorschuiven onbenutte ruimte	5.181				3.077	
Overschrijding kasstroombalafond		-9.029	-21.442	-10.020		-11.724

Voor 2017 wordt er binnen het kasstroombalafond gebleven. Conform beleid mag de onderbenutte capaciteit worden aangewend voor het volgende jaar. In 2018 blijft er, na doorschuiven van de € 5,1 miljoen onbenutte capaciteit uit 2017, een overschrijding van het balafond van € 9,0 miljoen over. Ten opzichte van de kadernota (€ 6,7 miljoen) is dit een toename van € 2,3 miljoen. De toename komt door het opnemen van de Cruquiuschool en het popcentrum in het investeringsplan.

Gezien de realisatiepercentages van de afgelopen jaren (68% in 2014, 46% in 2015 en 66% in 2016) verwacht het college dat het realisatie percentage investeringen voor 2018

maximaal 80% bedraagt. Dit betekent dat er ruimte is voor € 9 miljoen aan overprogrammering in 2018. Dit is voldoende om de geprognosticeerde overschrijding op te vangen en daarmee onder het kasstroomplafond te blijven. Op deze wijze wordt binnen deze coalitieperiode conform afspraak het kasstroomplafond in 2018 niet overschreden. Wanneer de werkelijke realisatie de 80% toch lijkt te gaan overstijgen zal bijsturing plaatsvinden.

Voor de jaren 2018, 2019 en 2020 is er sprake van een overschrijding van het kasstroomplafond. In toenemende mate wordt de spanning zichtbaar tussen schuldreductie door investeringen te matigen en de benodigde nieuwe investeringen ten behoeve van de ontwikkelingen in de stad. Dat is niet verwonderlijk omdat het niveau van het kasstroomplafond € 2,5 miljoen beneden het niveau zit om het bestaande niveau aan investeringsvoorzieningen in de stad in stand te houden. Daardoor is er geen enkele ruimte voor nieuwe investeringen. Het gunstige economische klimaat en de groei van de stad hebben als gevolg dat zowel opbrengsten als investeringen toenemen.

In de Kadernota 2018 wordt daarom gezocht naar een nieuw evenwicht tussen een financieel gezonde (schuld) positie en het faciliteren van de ontwikkelingen van de stad Haarlem. De kapitaallasten van deze overschrijding zijn reeds in het begrotingskader verwerkt.

Investeringsplafond

Om de kosten van investeringen beheersbaar te houden is in 2012 een investeringsplafond ingesteld. Het investeringsplafond moet voorkomen dat de meerjarenbegroting belast wordt met hoge kapitaallasten, waardoor de flexibiliteit in de meerjarenraming afneemt. De vrijvallende afschrijvingslasten worden daarbij gehanteerd als investeringsplafond.

Als gevolg van de gewijzigde BBV voorschriften, is er een nieuwe methodiek voor het bepalen van de omslagrente. Dit betekent dat met ingang van 2017 de rente is gewijzigd naar 2,5% (2016: 4%). Bij de beoordeling van dit percentage voor de begroting van 2018 en verder is vastgesteld dat deze niet aangepast hoeft te worden. Dit betekent dat ook het investeringsplafond ongewijzigd kan blijven op het niveau van € 37 miljoen.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	(bedragen x € 1.000)					
Investeringsplafond	37.000	37.000	37.000	37.000	37.000	37.000
Gebruikte ruimte:						
Kapitaallasten	41.496	42.874	44.889	46.104	47.375	47.635
Dekking rioolrecht	-5.410	-5.983	-6.295	-6.690	-7.102	-7.379
Overige nieuwe dekking	-557	-1.063	-1.276	-1.506	-1.616	-1.692
Gebruikte ruimte	35.529	35.828	37.317	37.908	38.658	38.564
Ruimte onder investeringsplafond	1.471	1.172	-317	-908	-1.658	-1.564

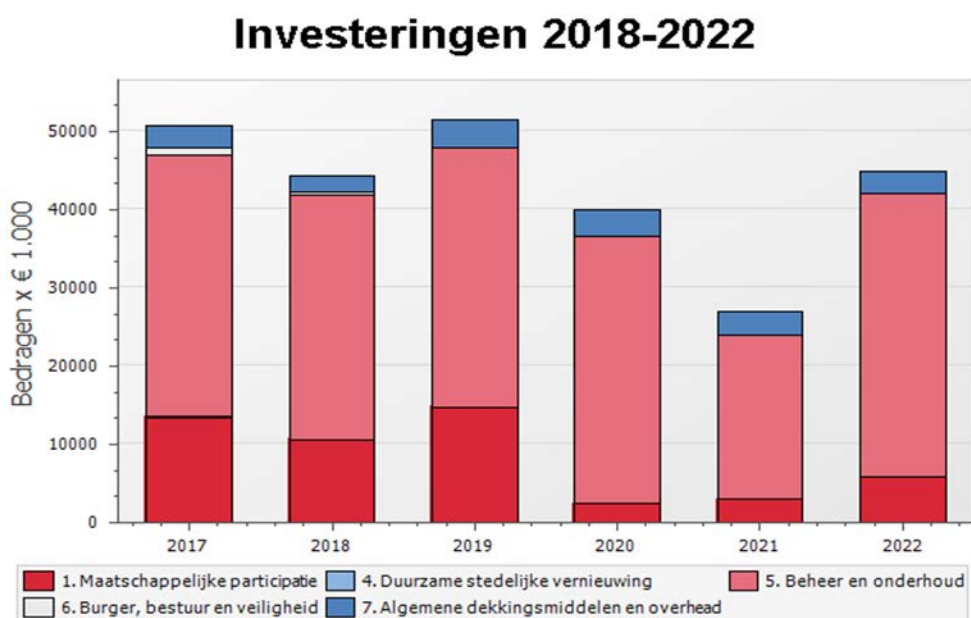
De overschrijding van het investeringsplafond voor de jaren 2019 en verder zal betrokken worden bij het gesprek over het nieuwe niveau van het kasstroomplafond.

Investeringsvolume

Uit het Investeringsplan 2018-2022 blijkt dat de netto investeringsvolumes zich als volgt per programma ontwikkelen:

Programma	2017	2018	2019	2020	2021	2022
01. Maatschappelijke participatie	13.389	10.628	14.619	2.446	3.080	5.846
04. Duurzame stedelijke vernieuwing	184					
05. Beheer en onderhoud	33.483	31.272	33.273	34.074	20.843	36.255
06. Burger, bestuur en veiligheid	858	340				
07. Algemene dekkingsmiddelen en overhead	2.828	2.150	3.550	3.500	3.000	2.700
Investeringsplan 2018-2022	50.741	44.390	51.442	40.020	26.923	44.801

(bedragen x € 1.000)

1.10 Onderzoeken ingevolge de Verordening art. 213a

De Gemeentewet artikel 213a schrijft voor dat gemeenten doelmatigheidsonderzoeken uitvoeren. In Haarlem is dit bekrachtigd door de raad in de 'Verordening onderzoek doelmatigheid en doeltreffendheid van het door het college gevoerde bestuur van de gemeente Haarlem' ([2012/469231](#)). Middels de programmabegroting geeft het college aan welke onderwerpen geschikt lijken om in 2018 een 213a onderzoek voor in te zetten. Overwegingen die daarbij een rol spelen zijn onder andere rendement van het verwachte resultaat en wenselijkheid en haalbaarheid van het onderzoek naar betreffende onderwerpen. In 2018 voert het college een onderzoek uit naar:

Doelmatigheid en doeltreffendheid erfgoedbeleid

Haarlem is een van de top-monumentengemeenten van Nederland. Haarlem zal het nu en in de toekomst sterk van haar bestaande, aantrekkelijke kwaliteiten als stad moeten hebben. Cultureel erfgoed is een belangrijke vestigingsfactor, waarmee Haarlem zich kan onderscheiden van andere plaatsen. Hierbij past een geïntegreerde en gebiedsgerichte erfgoedzorg. De gemeente heeft hiervoor in 2013 erfgoedbeleid vastgesteld in de nota Erfgoedbeleid en Ruimte. Doel van het 213a onderzoek is om dit erfgoedbeleid te evalueren. Onderzoekvragen daarbij zijn:

- In hoeverre zijn de gestelde doelen in het erfgoedbeleid gerealiseerd?
- Hoe doelmatig en doeltreffend is het daarvoor ingezette instrument Verordening Stimuleringsregeling Monumenten en het daaraan gekoppelde revolverende SVN-fonds.

Over een tweede onderzoeksonderwerp zal de raad in 2017 separaat worden geïnformeerd.

Beschikbaar budget

Voor de uitvoering van onderzoek wordt mogelijk een beroep gedaan op externe deskundigheid. Voor 2018 is een onderzoeksbudget beschikbaar van € 100.000.

1.11 Interbestuurlijk toezicht

Kader

De Wet 'revitalisering generiek toezicht' (zie ook de informatienota Interbestuurlijk toezicht [2013/393816](#)) is de basis voor het door het kabinet gewenste nieuwe interbestuurlijk toezicht (IBT): het toezicht van de ene overheid op de andere.

Uitgangspunt is het vertrouwen in een goede taakuitoefening door de gemeente. Daarbij hoort dat de horizontale verantwoording (college aan raad) en het horizontale toezicht (raad op college) op orde zijn. Het toezicht op de uitvoering van al deze medebewindstaken door het college ligt primair bij de raad.

Invulling interbestuurlijk toezicht door provincie

Het uitgangspunt is dus dat de raad in eerste instantie toeziet op de uitoefening van medebewindstaken door het college. Daarnaast heeft de provincie in het kader van het interbestuurlijk toezicht behoefte aan systematische informatievoorziening op een aantal specifieke beleidsterreinen. Het zwaartepunt van het interbestuurlijk toezicht door de provincie Noord-Holland ligt bij vier risicovolle taakvelden:

1. Externe veiligheid;
2. Ruimtelijke ordening;
3. Omgevingsrecht;
4. Archiefbeheer (vastgelegd in de provinciale informatieverordening).

Hier moet jaarlijks verantwoording over worden afgelegd door het college. Daarnaast heeft het interbestuurlijk toezicht ook betrekking op incidentele onderdelen. De provincie heeft daarin een reactieve houding en treedt alleen op indien er aanleiding is op basis van bijvoorbeeld een klacht of een media-aandacht. Het stelsel van financieel toezicht wijzigt overigens niet.

Toezichtgebieden

In 2017 is voldaan aan de specifieke informatieplicht richting de provincie. Hieronder wordt verslag gedaan van de bevindingen van de provincie naar aanleiding van de in 2016 toegezonden informatie (de in 2017 toegezonden informatie is nog niet door de provincie beoordeeld).

Uit de beoordeling van 2016 kwam naar voren dat de gemeente Haarlem een verbeterslag heeft doorgevoerd. De borging van Wabo-taken is enigszins verbeterd. Dit komt door onder andere het in voorbereiding zijnde programma beleid Vergunningen Toezicht en Handhaving (VTH) en het voornemen tot het vaststellen van de verordening VTH, enigszins verbeterd. Inmiddels zijn deze beide in voorbereiding zijnde documenten door respectievelijk het college en de raad begin 2017 vastgesteld (resp. [2016/567876](#) en [2016/568002](#)).

Externe veiligheid

In Haarlem zijn geen bedrijven gevestigd met een verhoogd of verzaamd veiligheidsrisico als bedoeld in het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi). In het kader van het IBT hoeft daarom niet gerapporteerd te worden. Bedrijven met een verminderd verhoogd risico zijn wel aanwezig, maar nu zich de afgelopen jaren geen gevallen van sanering hebben voorgedaan, bestaat ook op dit punt in het kader van het IBT ook geen actieve informatieverplichting.

Uiteraard, wordt de raad regulier via het jaarverslag uitvoeringsprogramma Omgevingsdienst IJmond op de inhoud nader geïnformeerd over externe veiligheid.

Ruimtelijke ordening

De beoordeling van de medebewindstaak Ruimtelijke Ordening (RO) is gericht op de aanwezigheid en actualiteit van bestemmingsplannen en structuurvisies. De provincie kwam, op basis van de in 2015 toegezonden informatie, tot de conclusie dat er een structuurvisie is en dat de gehele gemeente is voorzien van actuele bestemmingsplannen. Op basis van de provinciale beoordeling wordt de taakuitvoering ten aanzien van de aanwezigheid en actualiteit van ruimtelijke plannen als adequaat gekwalificeerd. Daarom is er op dat taakveld de afgelopen jaren geen provinciaal toezicht uitgevoerd.

Omgevingsrecht

Met de beoordeling ten aanzien van de medebewindstaak Toezicht en Handhaving Omgevingsrecht beoordeelt de provincie of de processen zo zijn ingericht dat toezicht- en handhavingstaken adequaat uitgevoerd kunnen worden. In de Wet algemene bepalingen omgeving (hoofdstuk 5 van de Wabo) en de daarbij behorende Algemene maatregelen van bestuur (Besluit omgevingsrecht, hoofdstuk 7 en Ministeriële regeling omgevingsrecht, hoofdstuk 10) zijn de wettelijke eisen aan de inrichting van deze processen opgenomen.

De provincie heeft dit onderdeel als redelijk adequaat beoordeeld.

Als verbeterpunten zijn genoemd:

- Draag zorg voor het opstellen en vaststellen van het beleid en een uitvoeringsprogramma voor het taakveld RO en BWT, waarin de uit te voeren activiteiten zijn opgenomen die gerelateerd zijn aan de gestelde prioriteiten en doelen;

In januari 2017 is het beleidsprogramma VTH op basis van de risico-analyse BWT/RO vastgesteld en is de verordening VTH in werking getreden. Hiermee is nadrukkelijk inhoud gegeven aan dit verbeterpunt.

- Draag zorg voor het opstellen en vaststellen van een jaarlijkse verantwoordingsrapportage voor het taakveld RO en BWT.

De beleidsmatige en uitvoerende aanpak op het terrein van BWT/RO wordt naar 2018 toe aan de gewenste 'big-8 systematiek' (Plan-Do-Check-Act beleid in samenhang met Plan-Do-Check-Act uitvoering) inhoud gegeven.

Archiefwet

De huidige stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de Archiefwet door de gemeente Haarlem wordt ieder jaar verwoord in een rapportage van de provincie Noord-Holland. Deze is gebaseerd op het jaarverslag van de gemeentearchivaris, het Noord-Hollands Archief.

De provincie beoordeelt de stand van zaken van uitvoering van de Archiefwet- en regelgeving in Haarlem in november 2016 als redelijk adequaat (zie brief [2017/34003](#)). De provincie constateert daarbij dat de gemeente in 2016 een groot aantal positieve

verbeteringen heeft gerealiseerd in het informatie- en archiefbeheer om controle te krijgen op het informatiebeheer.

Het gaat om verbeteringen zoals:

- Invoering van een kwaliteitssysteem;
- Opstellen van een metadata schema voor applicaties met archiefinformatie;
- Vaststellen van informatiebeveiligingsbeleid;
- Instellen van een Strategisch Informatie Overleg.

De provincie formuleert een aantal aandachtspunten en aanbevelingen, waaronder het verder uitrollen van het kwaliteitssysteem voor het gehele informatie- en archiefbeheer. De provincie benadrukt dat de huidige 'hybride' situatie waarin tegelijkertijd analoge en digitale archieven worden gevormd, risico's met zich meebrengt voor de kwaliteit van de gearchiveerde dossiers.

De risico's genoemd door de provincie met betrekking tot de hybride situatie zijn bekend en onderkend. In dit kader worden in 2017 scenario's voor vervanging voorbereid. Op basis van de implementatie van een 'Besluit Vervanging' zal de beheersbaarheid van te archiveren digitale informatie sterk worden verbeterd en zal de 'hybride' situatie (eventueel stapsgewijs) worden opgeheven.

Voor 2018 ligt de nadruk op de volgende activiteiten:

- Het uitvoeren van de 'Roadmap vervanging' die is opgesteld voor de periode 2017-2020; de organisatie kan uiterlijk 2020 geheel digitaal werken en archiveren; belangrijk onderdeel hiervan is het voorbereiden van het vervangingsbesluit, inclusief het op orde hebben van de digitale beheeromgeving daarvoor.
- Het wegwerken van de verschillen in werkwijzen en kwaliteit op het gebied van informatiebeheer tussen de verschillende afdelingen.
- Verder uitrollen van het kwaliteitssysteem informatiebeheer, inclusief het verbeteren van de controles en verbetering van metadatering.
- Het bewerken, overdragen of vernietigen van alle fysieke archieven op basis van een geactualiseerd plan van aanpak.

De gemeente werkt gestructureerd toe naar het 'in control' krijgen en houden van haar informatie- en archiefbeheer. Het doel is om uiterlijk in 2018 volledig te voldoen aan de geldende wet- en regelgeving. In het plan 'Informatiebeheer op orde' zijn de kaders en doelen gesteld voor de gewenste verbeteringen. Het verwerken, overdragen of vernietigen van de fysieke archieven vindt plaats volgens het 'Plan van aanpak archiefbeheer 2016-2021'. De uitvoering van beide plannen is in 2016 gestart. Het 'Plan van aanpak archiefbeheer' wordt in 2017 geactualiseerd.

DEEL 2 PROGRAMMA'S

2.1 Inleiding programmateksten

In dit deel van de programmabegroting wordt de beleidsmatige kant uiteengezet. De opbouw van de programmateksten volgt een vaste structuur welke hier zal worden toegelicht.

Allereerst zijn de 7 programma's gegroepeerd in een drietal clusters: Sociaal, Fysiek en Burger en bestuur. Elk cluster van programma's wordt vooraf gegaan door de clustertekst waarin de context van het cluster wordt geschetst, de bijbehorende programma's worden benoemd en de hoofdkoers van het cluster nader wordt toegelicht.

Vervolgens worden de onderliggende programma's verder uitgediept volgens de volgende indeling:

- Een overzicht van de behandelende commissies (raad), portefeuilles (bestuur) en afdelingen (ambtelijk);
- De doelenboom. Deze visualiseert de samenhang tussen de programmadoelstelling, de beleidsvelden en de hieraan gekoppelde doelen en prestaties;
- De programmadoelstelling;
- De beleidsvelden. Per beleidsveld wordt de doelstelling omschreven (wat willen we bereiken), de prestaties die Haarlem nastreeft (wat gaan we ervoor doen) en de bijbehorende prestatie-indicatoren;
- Vervolgens worden de financiën van het programma toegelicht;
- De context en achtergronden. Deze geven een nadere toelichting op het programma in 2018;
- De kaderstellende beleidsnota's. Deze zijn (vrijwel) allemaal voorzien van de corresponderende nummers uit het Bestuurlijk Informatie Systeem (BIS) en daarmee in het pdf-document direct raadpleegbaar;
- Afsluitend wordt een overzicht gepresenteerd van de verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen die bijdragen aan de programmadoelstelling.

CLUSTER SOCIAAL

Inleiding en context

De gemeente geeft in 2018 voor het vierde jaar uitvoering aan de brede ondersteuning van kinderen, jeugdigen, volwassenen en ouderen. Het gaat over jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning, beschermd wonen en participatie. Ook in 2018 wordt gewerkt aan de nieuwe inrichting van het sociaal domein om dit toekomstbestendig te maken. Dat gebeurt met een transformatieprogramma ([2015/168421](#)) dat stoelt op vier leidende patronen:

1. Werken vanuit het perspectief van de burger;
2. De kracht van de wijk;
3. Samenhangende aanpak zonder schotten of kolommen;
4. Samenwerken met alle betrokkenen, met respect voor ieders rol en belang.

Vrijwel alle overeenkomsten in het sociaal domein met zorgaanbieders en andere partners zijn geëindigd. De leidende patronen konden daardoor worden opgenomen in de programma's van eisen. Hierdoor kan in de volgende periode een nieuwe impuls gegeven worden aan de transformatie. Per 1 januari 2018 met gewijzigde inzet en aanbod voor Jeugd, Wmo en Participatie en per 1 juli 2018 voor Opvang Wonen en Herstel.

De transformatie sociaal domein krijgt in 2018 ook een impuls door de inzet van de versnellings-agenda uit december 2016 ([2016/487091](#)) en de beleidsintensiveringen uit de Kadernota 2017 ([2017/213926](#), blz. 58). Deze zijn voor een belangrijk deel gericht op de versterking van de preventieve en signalerende kracht van de basisinfrastructuur. Een goed functionerende basisinfrastructuur is een samenspel van informele diensten en netwerken en collectieve algemeen toegankelijke voorzieningen. Preventie en de ondersteuning van informele zorg wordt versterkt, net als het signaleren van problemen zodat verergering kan worden voorkomen. Sociale initiatieven die de wijken versterken worden beter ondersteund. Eenzaamheid, isolement en uitsluiting kunnen door het bevorderen van ontmoeting worden voorkomen en bestreden.

Werken vanuit het perspectief van de burger

De opgedane ervaringen en leerpunten uit de afgelopen drie jaar zijn verwerkt in de verwerving van zorg, ondersteuning en participatie voor de komende periode. En de gemeente blijft leren door de inrichting van een breed casuïstiekoverleg in het sociaal domein en door inzet op meer persoonlijk contact tussen onze medewerkers en de klant. Niet voor niets is geïnvesteerd in klantmanagement. Deze leereffecten worden niet alleen vertaald in een beter resultaat voor de klant maar ook geborgd in beleid en regels.

De kracht van de wijk

De zorg en ondersteuning worden zo dicht mogelijk in de leefomgeving van de inwoners georganiseerd. Daarom werken de klantmanagers van Sociale Zaken inmiddels in wijkteams gekoppeld aan de wijken van de sociaal wijkteams. Vormen van individuele ambulante begeleiding worden per 2018 definitief wijkgericht georganiseerd in de sociaal wijkteams. Ook voor participatie wordt in 2018 gezocht naar nieuwe verbindingen in de stad met sociaal ondernemers en nieuwe, vaak kleine initiatieven in de wijk.

Samenhangende aanpak zonder schotten of kolommen

De gemeente heeft in 2017 met een aantal partners al met geëxperimenteerd met een aanpak zonder schotten tussen voorzieningen en met een wijkgerichte benadering; in 2018

gaat dit echt van start. Veel vormen van (arbeidsmatige) dagbesteding zijn vanaf dat moment gekanteld naar een algemeen toegankelijke voorziening in de basisinfrastructuur met ruimte voor meerdere doelgroepen zonder indicatieproces.

Samenwerken met alle betrokkenen, met respect voor ieders rol en belang

Net als in de afgelopen periode geeft de gemeente ook de komende jaren gezamenlijk met de partners de samenwerking verder vorm. De gemeente is opdrachtgever en stuurt op de transformatie, de aanbieders zijn de zorgspecialisten. Gemeente en partners zullen het samen moeten doen, vanuit het perspectief van de klant. Pilots en het leren van ervaringen van de klant, als ook van andere gemeenten zijn daarbij belangrijk.

Ontwikkeling Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten (BUIG)

De ontwikkeling van de BUIG vertoont een negatief beeld. Op basis van nadere analyse van de ontwikkeling van inkomsten en uitgaven in het kader van participatie-uitkeringen is geconstateerd dat in 2018 rekening gehouden moet worden met een tekort van circa € 3 miljoen. Dit tekort ontstaat uit een combinatie van een toenemend aantal uitkeringsgerechtigden tegenover een afnemend BUIG-budget.

De toename van het aantal uitkeringsgerechtigden wordt vooral verklaard uit de toename van het aantal ouderen, het aantal niet-westerse allochtonen (veelal statushouders) en het aantal Haarlemmers met een arbeidsbeperking die in het verleden toegang zouden hebben gehad tot de Wajong. De afname van de BUIG is het gevolg van een nadelige uitkomst voor gemeente Haarlem in het landelijk verdeelmodel. Onderstaande ontwikkelingen kunnen het begrote tekort nog beïnvloeden:

Conjuncturele ontwikkelingen

Er is landelijk sprake van economische groei en het aantrekken van de arbeidsmarkt. Ook het UWV maakt melding van een sterk dalende instroom in de WW-uitkering. Vanzelfsprekend heeft deze ontwikkeling ook gevolgen voor het uitkeringenbestand van de gemeente. Daarnaast kan de economische situatie een effect hebben op uitstroom uit het huidige bestand, al is het een bekend fenomeen dat het bestand uitkeringsgerechtigden van gemeenten pas in tweede instantie de effecten van de aantrekkende arbeidsmarkt zullen ervaren. De omvang van deze effect en het moment waarop ze zich voordoen zijn dus lastig te voorspellen.

Wijzigingen in het verdeelmodel

Naar aanleiding van de rapportages die in opdracht van de G4 en de gemeente Almere zijn opgesteld, is de verwachting dat het huidige verdeelmodel aangepast wordt ten gunste van gemeenten met een centrumfunctie, zoals Haarlem. De termijn waarop het model wordt aangepast en de omvang van het effect daarvan voor Haarlem zijn beide slecht voorspelbaar. Financiële gevolgen van eventuele inhoudelijke keuzen van het nieuwe kabinet zullen naar verwachting niet voor het midden van 2018 duidelijk zijn.

Effecten van lokaal beleid

Met het koersdocument Werk en Inkomen en het daarop gebaseerde project Ken je klant is een belangrijke koerswijziging op het terrein van Werk en Inkomen ingezet. Alle uitkeringsgerechtigden worden in een periode van 1,5 jaar gesproken. De verwachting is dat hierdoor een grotere groep uitkeringsgerechtigden aan het werk (voltijds of deeltijds)

geholpen kan worden. Een tweede effect zal zijn dat onterecht gebruik van een uitkering vaker aan het licht zal komen, waardoor ook uitstroom zal ontstaan. Ook hier geldt dat de omvang en het moment waarop het effect optreedt nog niet goed te voorspellen is.

Ter dekking van het verwachte tekort wordt voorgesteld de WWB-reserve te versterken. Daarvoor moet een bedrag van circa € 5 miljoen aan de reserve toegevoegd worden om het risico in 2018 en 2019 op te kunnen vangen. Er zijn twee opties om deze versterking te realiseren:

1. Dotatie van een eventueel positief resultaat 2017 op de algemene middelen;
2. Dotatie van een eventueel positief resultaat 2017 binnen het sociaal domein.

Onderliggende programma's

Het cluster Sociaal bestaat uit drie programma's:

Programma 1: *Maatschappelijke participatie* gaat over de basisvoorwaarden om mee te kunnen doen in de samenleving, met voor iedereen toegankelijke activiteiten en voorzieningen, met informatie en advies en met lichte vormen van ondersteuning gericht op preventie.

Programma 2: *Ondersteuning en zorg* gaat over maatwerk op het gebied van voorzieningen en zorg, veelal alleen toegankelijk met een beschikking.

Programma 3: *Werk en inkomen* gaat over het tijdelijke financiële vangnet en de toeleiding naar werk en scholing om vanuit eigen kracht zelfredzaam te zijn in de Haarlemse samenleving.

Hoofdkoers

Zorg voor jeugd, onderwijs en sport (programma 1 en 2)

Haarlem vindt het belangrijk dat haar jeugd gezond en veilig kan opgroeien en gelijke ontwikkelkansen heeft. Voor jeugd en ouders zijn er basisvoorzieningen zoals kinderopvang, peuterspeelzalen, scholen, (jeugd-)gezondheidszorg, sport- en vrijetijdsvoorzieningen. Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) biedt informatie en advies en CJG coaches bieden coaching en gezinsondersteuning bij vragen en problemen bij opvoeden en opgroeien en kunnen toeleiden naar specialistische jeugdhulp.

De samenwerking tussen het CJG, leerplicht en passend onderwijs wordt verder versterkt. De vernieuwing in de jeugdhulp en het jeugdhulpstelsel wordt verder vorm gegeven op basis van de Transformatieagenda. Het Transitiearrangement ([2013/469125](#)) waarin meerjarige afspraken met jeugdhulpaanbieders zijn vastgelegd is hiervoor de onderlegger.

Ook worden de sportverenigingen gestimuleerd en ondersteund bij het versterken van hun maatschappelijke rol. Dit om samenhang in de buurt te bevorderen en met andere maatschappelijke organisaties een zinvolle dagbesteding aan kwetsbare groepen te bieden.

Algemene en maatwerkvoorzieningen (programma 1 en 2)

Eén van de randvoorwaarden om mee te doen in de samenleving is het op peil houden van een goed voorzieningenniveau op het gebied van welzijn, zorg, onderwijs en participatie. Met de beleidsintensivering uit de Kadernota 2017 wordt een extra impuls gegeven aan dit voorzieningenniveau. Er wordt verder ingezet op:

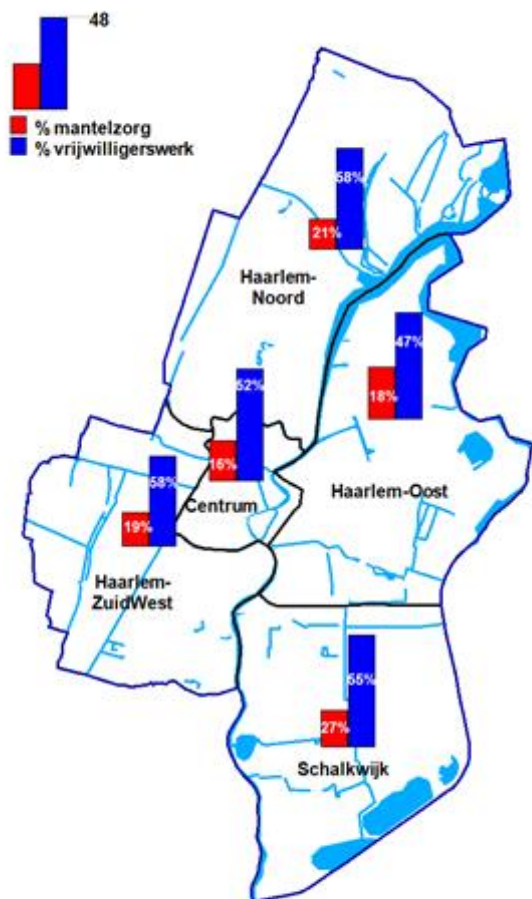
- Het versterken van vrijwillige inzet;
- Het ondersteunen van waardevolle initiatieven uit de buurt;
- Intensivering van de ondersteuning van mantelzorgers om overbelasting te verminderen en te voorkomen;
- Impuls voor het samenwerkingsverband jeugd;
- Het versterken van de digitale zelfredzaamheid;
- Extra inzet op thuisadministratie;
- Het voorkomen van schuldenproblematiek.

Om het gebruik van de deze algemene voorzieningen verder te verbeteren wordt ingezet op het verbeteren van de bekendheid van de mogelijkheden die de sociale basis(infrastructuur) biedt. Met de gesubsidieerde partners wordt beter in beeld gebracht welke effecten de inzet heeft.

Ook wordt met Right to Challenge en de innovatieregeling sociale initiatieven gewerkt aan verbetering en vernieuwing. De innovatieregeling zal worden geëvalueerd. De ondersteuning van zelf- en belangenorganisaties wordt herzien. Er zijn ook subsidiemogelijkheden gekomen voor kleine, eenmalige initiatieven op actuele thema's.

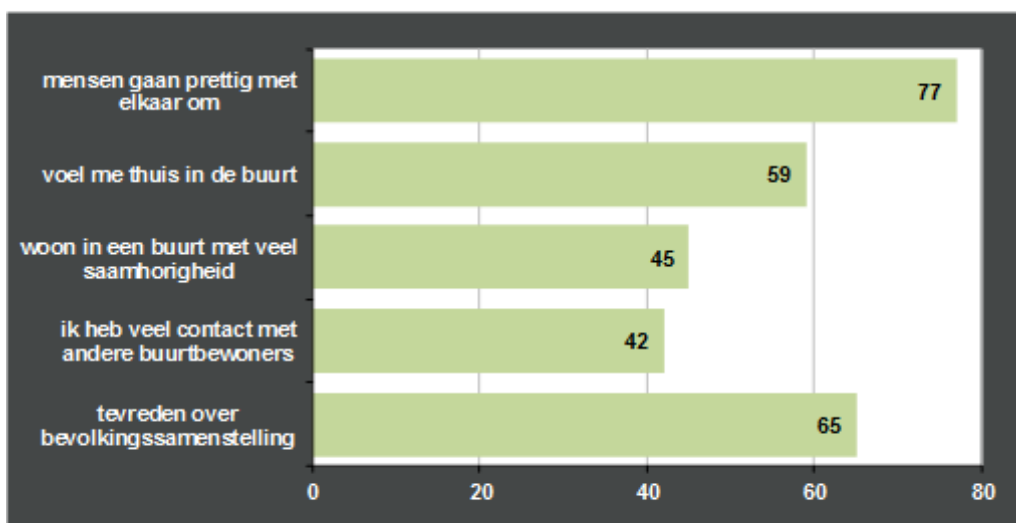
Met dit alles wordt de sociale basis in 2018 versterkt. Voor de verdere toekomst is het gesprek gestart met de partners in de stad, ongeacht of de gemeente met hen een subsidierelatie heeft. Dit gesprek moet leiden tot nieuwe uitgangspunten voor de sociale basis vanaf 2020 als er een nieuwe subsidieperiode ingaat.

De rol van de vrijwilliger en de mantelzorger is en blijft van groot belang als onderdeel van de sociale basis. De indicator 'sociale samenhang' zegt iets over hoe de Haarlemmer aankijkt tegen deze sociale basis. Beide staan verbeeld in de volgende figuren. De scores zijn ten opzichte van verleden jaar nagenoeg gelijk, maar bij dit soort gegevens worden ook geen grote afwijkingen verwacht op de kortere termijn.

Percentage Haarlemmers (15 jaar en ouder) dat aangeeft mantelzorg te verlenen en vrijwilligerswerk te doen naar gebied in 2016

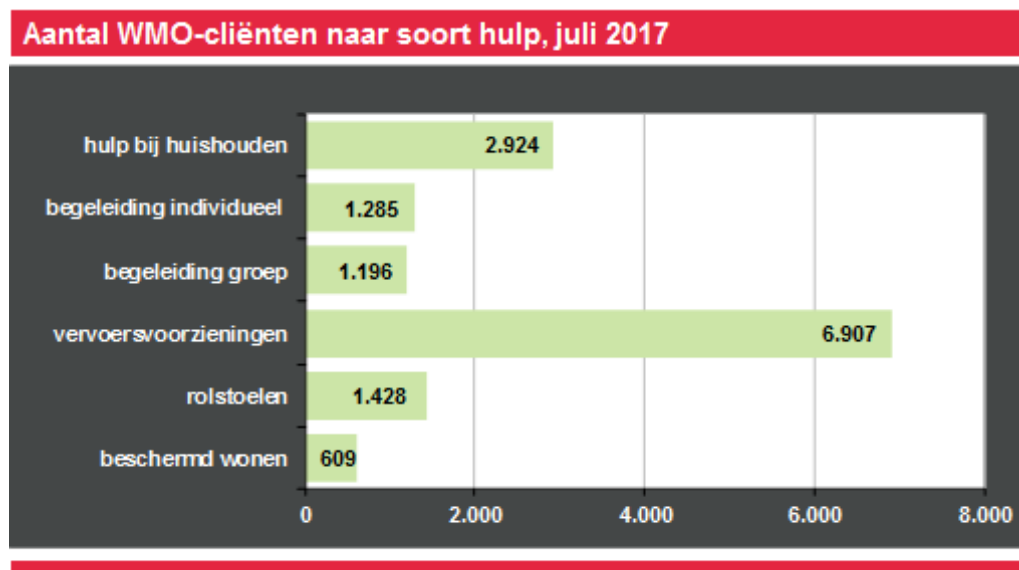
Percentage (helemaal) mee eens met hier genoemde uitspraken over uw buurt, 2016

Bron: Omnibusenquête Haarlem

De gevolgen van de decentralisatie (van Rijk naar gemeenten) voor maatwerkvoorzieningen beginnen goed zichtbaar te worden. Burgers wonen langer zelfstandig thuis of verblijven korter in een instelling. Zij weten de gemeente en het sociaal wijkteam steeds beter te vinden voor de ondersteuning die zij daarbij nodig hebben. De ondersteuning die als maatwerkvoorziening wordt geboden is daardoor vaker langdurig en heeft betrekking op meerdere leefgebieden. De raakvlakken met medische zorg, zoals gegeven door huisartsen, verpleegkundigen en behandelaren, worden groter. Door middel van nieuwe contracten met aanbieders van ondersteuning en vernieuwing van de regels voor het toekennen van maatwerkvoorzieningen, speelt de gemeente in op deze ontwikkelingen.

Met het beleidskader Opvang, wonen en herstel ([2016/324154](#)) is een transformatie van de domeinen maatschappelijke opvang en beschermd wonen in gang gezet. Ook hiervoor worden nieuwe afspraken met aanbieders gemaakt en wordt regelgeving herzien. De gemeente zet in op (1) preventie, door aan te sluiten op sociale en professionele netwerken op wijkniveau, (2) hersteltrajecten op maat, door integrale ondersteuning op alle leefgebieden (en een experiment met het verstrekken van een financiële stimulans aan daklozen), en (3) zelfstandig wonen, door op korte termijn meer kleinschalige, betaalbare woningen te realiseren, waaronder woonunits voor zorgwekkende zorgmijders. Bij al deze ontwikkelingen trekt de gemeente Haarlem samen op met gemeenten in de regio. Daarmee wordt vooruit gelopen op de aangekondigde overheveling van de financiële middelen van centrumgemeente Haarlem naar alle gemeenten afzonderlijk per 2020.

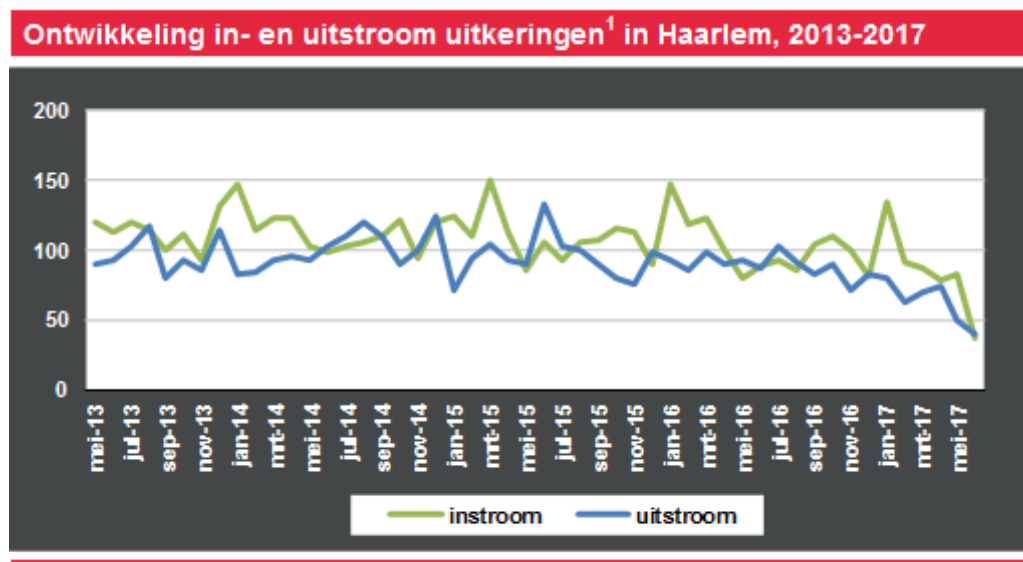
Bron: WMO cliënten Zuid-Kennemerland

Werk en inkomen (programma 3)

De gemeente wil zoveel mogelijk mensen laten deelnemen (participeren) aan de samenleving. Daarom ondersteunt Haarlem inwoners op het gebied van werk, inkomen en schulden als ze dat onvoldoende op eigen kracht kunnen. De Participatiewet biedt de gemeente verschillende instrumenten die kunnen worden ingezet om alle doelgroepen, ook mensen met een arbeidsbeperking, daadwerkelijk te laten participeren, bij voorkeur door middel van betaald werk. Hierbij werkt de gemeente samen met partners in de regio. Op het werkplein werken gemeenten, re-integratiepartners en het UWV samen om de Haarlemmer een grotere kans op werk

te bieden. Het Regionaal Werkbedrijf Zuid-Kennemerland en IJmond (samenwerkingsverband tussen gemeenten, UWV, werkgevers- en werknemersorganisaties) maakt regionale afspraken om garantiebannen voor mensen met een arbeidsbeperking te realiseren.

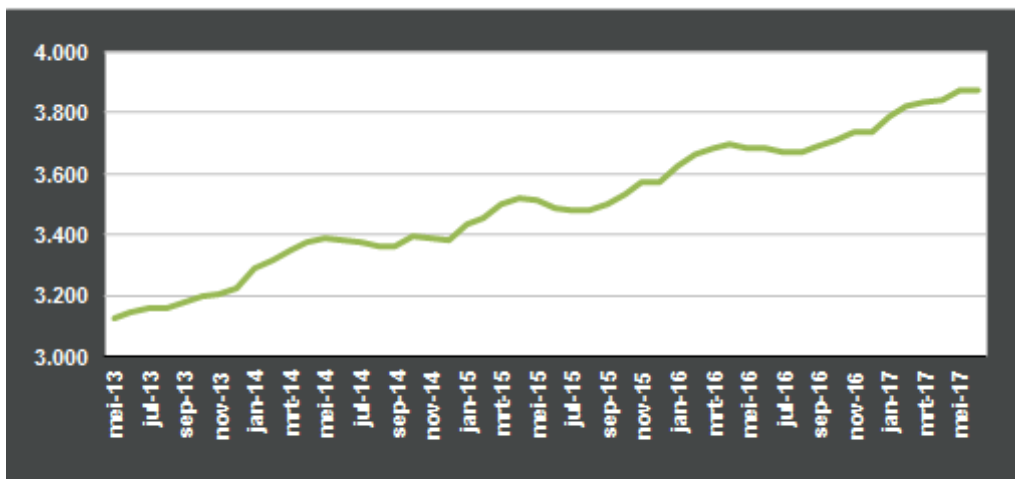
De strategie die de gemeente hier inzet, staat in het vastgestelde koersdocument Werk en Inkomen ([2016/255654](#)). De gemeente wil zich niet alleen richten op de directe bemiddeling naar werk maar ook op mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt en mensen die langdurig in een uitkeringssituatie zitten, te laten participeren door opleiding of vrijwilligerswerk. Om Haarlemmers met een uitkering hierbij te kunnen ondersteunen en daarin ook de samenwerking met partners in de stad te vinden hanteert de gemeente de principes 'Ken je klant' en 'Ken je stad' om op maat te kunnen ondersteunen. 'Ken je klant' om op maat te kunnen ondersteunen. 'Ken je stad' om samen met partners in de stad meer mogelijkheden te creëren voor participatie.

Bron: Gemeentelijke registratie

¹ Participatiewet en IOAW/IAOZ

Ontwikkeling aantal uitkeringen¹ in Haarlem, mei 2013- juni 2017

Bron: Gemeentelijke registratie

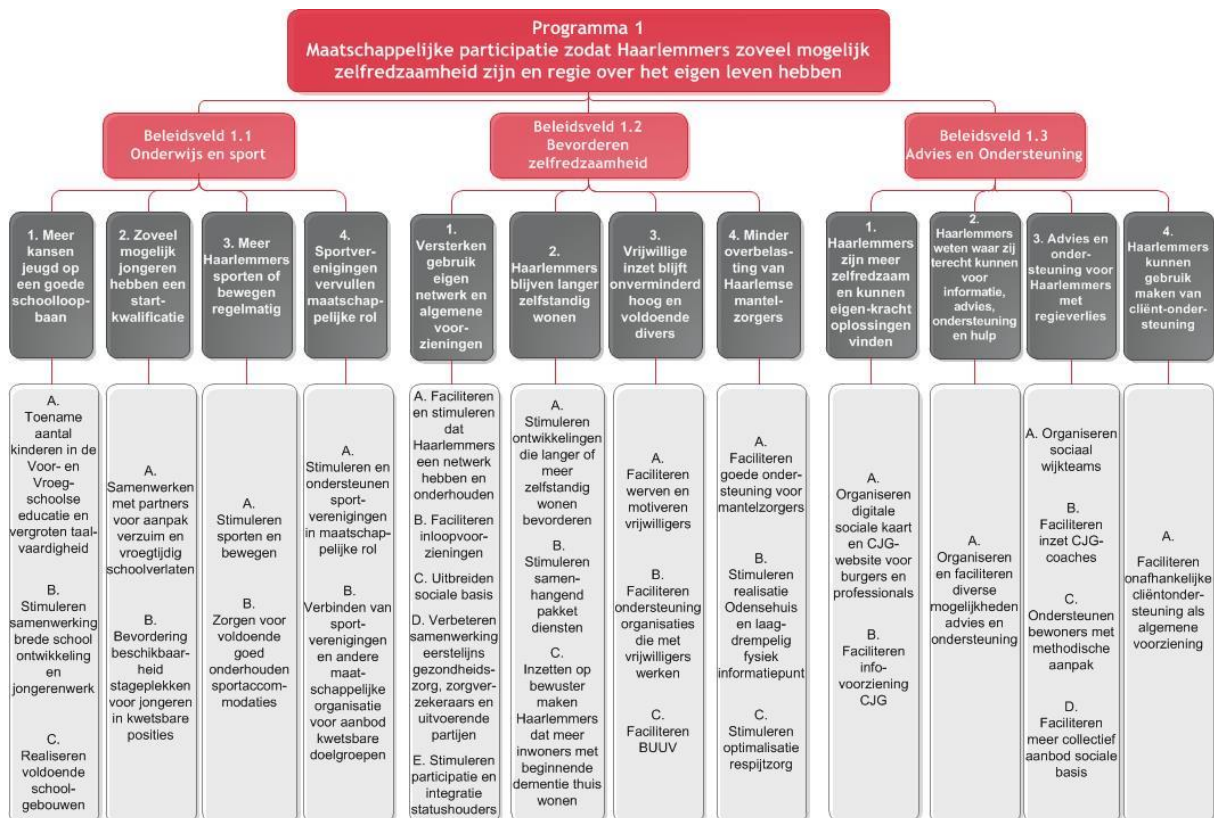
¹ Participatiewet en IOAW/IAOZ

De gemeente kent verschillende voorzieningen om Haarlemmers met een minimuminkomen te ondersteunen. De afgelopen periode heeft de gemeente met succes ingezet op het breder bekend maken van de verschillende mogelijkheden. Inwoners met een laag inkomen en een gemiddelde tot hoge zorgvraag kunnen deelnemen aan de gemeentepolis waarmee zij verzekerd zijn van uitgebreide en betaalbare zorg.

De gemeente zet daarnaast in op het ondersteunen van de Haarlemmers bij het voorkomen en oplossen van schuldenproblematiek. Zo zorgt de gemeente voor een brede toegang tot schuldienstverlening voor alle inwoners die hulp nodig hebben bij hun financiële problemen. De individuele situatie van de inwoner staat centraal en maatwerkoplossingen worden geboden. Bijvoorbeeld door het 023 Steunfonds, budgetbeheer op maat en een specifieke aanpak voor jongeren met schulden.

Programma 1 Maatschappelijke participatie

Commissie	Samenleving
(Coördinerende) Portefeuilles	Wmo en welzijn, Volksgezondheid, Jeugd, Onderwijs, Sport, Coördinatie sociaal domein
Afdeling(en)	Stadszaken

Programmadoelstelling (missie)

De gemeente stimuleert dat zoveel mogelijk Haarlemmers zelfredzaam zijn en regie over hun eigen leven hebben, mee doen en erbij horen. Daarvoor zijn goede algemeen toegankelijke voorzieningen (de sociale basis) nodig met aandacht voor welzijn, onderwijs, sport en gezondheid. Daarnaast is er advies en ondersteuning als daar behoefte aan is. De gemeente wil bijdragen aan de mate waarin elke Haarlemmer, ongeacht beperking of kwetsbaarheid, meetelt en mee kan doen en de inzet van (zwaardere) zorg voorkomen.

Context en achtergronden

Dit programma focust op drie beleidsvelden: Zorg voor jeugd, onderwijs en sport, Bevorderen zelfredzaamheid en Advies en ondersteuning. Binnen deze beleidsvelden is er een keur aan activiteiten en voorzieningen die helpen dat burgers zich geholpen en ondersteund voelen, zodat zij zelfstandig kunnen blijven functioneren en zo veel mogelijk mee kunnen doen, nu en in de toekomst. Het gaat om laagdrempelige, vrij toegankelijke, niet individueel geïndiceerde en veelal collectieve voorzieningen. De gemeente faciliteert deze

inzet van organisaties en bewoners. De meerjarige afspraken die hierover zijn gemaakt worden waar nodig ook in 2018 geactualiseerd. Vanaf 2018 wordt geëxperimenteerd met het 'Right to Challenge', waarbij de verwachting is dat vooral in de sociale basis alternatieve inzet kan worden uitprobeerde.

Zorg voor jeugd, onderwijs en sport

Om de jeugd gezond en veilig te kunnen laten opgroeien en gelijke ontwikkelkansen te bieden zijn er basisvoorzieningen, zoals peuterspeelzalen, scholen, (jeugd)gezondheidszorg, sport- en vrijetijdsvoorzieningen. De Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) en de CJG-coaches ondersteunen ouders, jeugd, professionals zoals docenten en huisartsen, bij opvoed- en opgroei-vragen. Als dat nodig is, coördineert het CJG specialistische hulp.

De ondersteuning kan versterkt worden door meer afstemming en intensievere samenwerking tussen jeugdhulp, leerplicht en passend onderwijs. Om zorg en ondersteuning zoveel mogelijk op basis van de ondersteuningsbehoefte van de jeugdige en het gezin af te stemmen moet meer tussen de zorgaanbieders, CJG en andere organisaties samengewerkt worden.

De maatschappelijke rol van sportverenigingen wordt meer gestimuleerd om de samenhang in de buurt te bevorderen en met andere maatschappelijke organisaties een zinvolle dagbesteding aan kwetsbare groepen te bieden.

Bevorderen zelfredzaamheid

Naast de versterking van de sociale basis zoals beschreven in de hoofdkoers van cluster Sociaal, zet de gemeente in op de gezondheid van de Haarlemmer, het langer zelfstandig wonen en het sociaal programma statushouders. Aan het medio 2017 vastgestelde lokaal gezondheidsbeleid ([2017/232133](#)) wordt handen en voeten gegeven. Dit gebeurt onder meer met de uitrol van een netwerk van automatische externe defibrillators en de bijbehorende vrijwillige inzet over de stad. De tot nu toe opgedane ervaringen met het bevorderen van de mogelijkheden om langer zelfstandig te wonen, zoals Wijkdorp 3.0, worden waar mogelijk elders toegepast. Nu het huisvesten van statushouders goed op gang is, wordt volop ingezet op participatie en integratie van deze nieuwe Haarlemmers.

De extra inspanningen in het Jaar van de Ontmoeting (2017) moeten leiden tot structurele verbetering in het signaleren van en acteren op eenzaamheid. In 2018 wordt, in het kader van het Jaar van de Toegankelijkheid ingezet op fysieke én sociale toegankelijkheid van de stad voor eenieder.

Meer in het algemeen geldt het beroep op de voorzieningen in de sociale basis groter wordt, niet alleen qua omvang, maar vooral ook qua (zwaardere/complexere) aard van de problematiek waar professionals in de basisinfrastructuur mee geconfronteerd worden. Daardoor wordt de samenwerking met meer gespecialiseerde zorg belangrijker, zoals met huisartsen en praktijkondersteuners, verpleegkundigen, ggz-behandelaars.

Advies en ondersteuning

Haarlemmers en Haarlemse gezinnen die extra advies en ondersteuning nodig hebben, kunnen terecht bij, en worden gevonden door het sociaal wijkteam en het centrum voor jeugd en gezin. De informatie- en adviesfunctie is integraal onderdeel van deze teams. zodat mensen bij de eerste contacten al in beeld komen. De expertise van het sociaal wijkteam en het centrum voor jeugd en gezin is verbreed en de samenwerking wordt versterkt.

Kaderstellende beleidsnota's

- Transitie sociaal domein, kadernota Samen voor Elkaar ([2012/172892](#))
- Nota Samen voor Elkaar, op weg naar een nieuwe sociale infrastructuur ([2013/55659](#))
- Beleidskaders Zorg voor Jeugd, Awbz, participatiewet en Wmo (transitieplan ondersteuning sociaal domein) ([2013/469125](#))
- Uitwerking doelen en effecten sociaal domein en transitie basisinfrastructuur ([2013/368525](#))
- Subsidies basisinfrastructuur sociaal domein vanaf 2016 ([2014/420648](#))
- Kaderstelling gemeentelijke vraag basisinfrastructuur sociaal domein 2016-2020 ([2015/68952](#))
- Transformatienota sociaal domein ([2015/168421](#))
- Plan van Aanpak Langer Zelfstandig Wonen ([2015/432194](#))
- Visie op de maatschappelijke integratie en participatie van statushouders in Haarlem (2016/509673)
- Sociaal programma statushouders ([2016/1555743](#))
- Nota lokaal volksgezondheidsbeleid 2017-2020 ([2017/232133](#))
- Regionale en lokale verwervingsstrategie sociaal domein 2018 ([2016/604342](#))
- Uitgangspuntennota 'Samen voor jeugd: transitie jeugdzorg' ([2012/199782](#))
- Herijking visie jongerenwerk ([2015/200522](#))
- Lokale Educatieve Agenda 2015-2019 ([2015/166463](#))
- Regionale Educatieve Agenda 2015-2019 ([2015/090602](#))
- Regionale Agenda voor de toekomst 'Aanval op de schooluitval 2015 tot en met 2018 Zuid- en Midden-Kennemerland' ([2015/32177](#))
- Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs ([2015/166865](#))
- Vaststellen proces en onderdelen Strategisch huisvestingsplan Onderwijs 2018-2022 (2017/194801)
- Agenda voor de Sport 2015-2019 'Samen Bewegen' ([2015/29476](#))
- Beleidsuitvoeringsplan Sportaccommodaties 2013-2018 ([2013/59413](#))
- Toekomstig extra areaal buiten- en binnensportaccommodaties ([2017/227826](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld 1.1 Onderwijs en sport

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
11	Onderwijs en sport	28.461	28.690	27.670	28.250	28.022	27.761
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
11	Onderwijs en sport	2.551	2.638	2.177	2.177	2.176	2.158
	Saldo lasten en baten excl. reserves	25.910	26.052	25.492	26.073	25.846	25.603

1. Meer kansen jeugd op een goede schoolloopbaan

Wat willen we bereiken?

Meer kansen voor de jeugd op een goede schoolloopbaan in voldoende geoutilleerde schoolgebouwen, vanaf de voorschoolse periode tot en met het voorgezet onderwijs.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente werkt samen met de partners in de stad aan een toename van het aantal kinderen in de Voor- en Vroegschoolse Educatie-voorzieningen (VVE) en aan het vergroten van taalvaardigheid om meer kinderen een goede start en gelijke kansen te bieden. Hierbij is het noodzakelijk dat voor ieder kind een plaats beschikbaar is. Voor een specifieke doelgroep leerlingen wordt een onderwijsinterventie bij het vak rekenen-wiskunde in samenwerking met het primair onderwijs uitgewerkt.
- De gemeente stimuleert de samenwerking tussen uitvoerende partners in brede schoolontwikkeling en jongerenwerk waarbij op stedelijk en buurtniveau activiteiten worden aangeboden onder en na schooltijd. Het samenwerkingsverband jeugd richt de activiteiten op risicoleerlingen. De uitvoerende partners werken bij de voorbereiding en uitvoering samen.
- De gemeente realiseert, samen met de schoolbesturen, voldoende goed geoutilleerde schoolgebouwen, gebaseerd op leerlingenprognoses en beschikbare ruimte in de omgeving van de school. Visievorming over integrale kindcentra wordt verder ontwikkeld. Voor de duurzaamheid van bestaande en nieuwe schoolgebouwen wordt, samen met de schoolbesturen, een kwaliteitskader ontwikkeld.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
c. Het aantal (ver)nieuwbouw en uitbreidingen onderwijshuisvesting vanwege het groeiend aantal leerlingen	6 (2009)	4 (2012) 4 (2013) 4 (2014) 3 (2015) 1 (2016)	2	0	1	2	2	3	Gemeentelijke registratie, Strategisch Huisvestingsplan, Onderwijs (SHO) / Jaarplan Onderwijs huisvesting

2. Zoveel mogelijk jongeren hebben een startkwalificatie

Wat willen we bereiken?

Zo veel mogelijk jongeren sluiten hun schoolloopbaan af met een start- of beroepskwalificatie, zodat zij goed in staat zijn in de samenleving te participeren via de arbeidsmarkt of via een vervolgstudie.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Voortijdige schoolverlaters: Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het VO- en MBO-onderwijs verlaat	5,0% (2007)	4,6% (2012) 2,7% (2013) 2,1% (2014) 2,1% (2015) ¹	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) BZK
Absoluut verzuim: Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school. ²	13 (2015-2016)	13 (2015-2016)	12	10	10	10	10	10	Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) BZK
Relatief verzuim: Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is. ²	898 (2015-2016)	898 (2015-2016)	800	700	600	500	500	500	Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) BZK
Het percentage achterstandsleerlingen (4-12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand	25,44 (2005)	12,33% (2012)	-	- ³	-	-	-	-	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel BZK

¹ Cijfers betreffen schooljaren: hier 2015-2016.

² De BZK-indicator wordt uitgedrukt per 1.000 leerlingen. Omwille van de informatiewaarde is besloten hier absolute aantallen op te nemen.

³ Het Verwey Jonker Instituut houdt deze gegevens met het instrument Kinderen in Tel bij. Zij doet dit onderzoek echter niet jaarlijks.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente Haarlem, als contactgemeente op het gebied van Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten (RMC/vsv) van de regio Midden- en Zuid-Kennemerland, werkt samen met de partners in de regio in de aanpak van verzuim en voortijdig schoolverlaten in het kader van het meerjarenbeleidsplan 'Aanval op de uitval' ([2015/32177](#)). Hiertoe wordt onder meer extra aandacht besteed aan kwetsbare jongeren door de inzet van uitstroomtafels als instrument en de inzet van jobcoaches. Deze aanpak wordt in opdracht van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaten gerealiseerd.
- b. De gemeente bevordert de beschikbaarheid van stageplekken om de beschikbaarheid van een arbeidsplek voor jongeren in kwetsbare posities te stimuleren. Vooral jongeren uit het praktijk- en voortgezet speciaal onderwijs en jongeren die langer dan een jaar niet op school zijn ingeschreven, worden begeleid naar stageplekken, vervolgscholing en/of arbeidsmarkt.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
b. Het aantal stageplekken ter versterking aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	30 (2011-2012)	40 (2012-2013) 60 (2013-2014) 70 (2014-2015) 80 (2015-2016)	90	100	100	100	100	100	Gemeentelijke registratie

3. Meer Haarlemmers sporten of bewegen regelmatig

Wat willen we bereiken?

Meer Haarlemmers sporten of bewegen regelmatig op goed onderhouden sportparken of daarbuiten.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Het percentage Haarlemmers dat aan de Nederlandse norm gezond bewegen voldoet:									
Kinderen (4-11 jaar) ¹	96% (2014)	96% (2014)	-	96%	-	-	-	-	Kindermonitor GGD Kennemerland (vierjaarlijks)
Scholieren (2 ^o en 4 ^e klas voortgezet onderwijs) ¹	49% ² (2016)	49% (2016)	-	-	-	51%	-	-	Jeugdmonitor Emovo GGD Kennemerland (vierjaarlijks)
Volwassenen (19-65 jaar) ¹	65% (2012)	65% (2016)	-	-	-	65%	-	-	Gezondheidsmonitor GGD Kennemerland (vierjaarlijks)
Ouderen (>65 jaar) ¹	70% (2012)	73% (2016)	-	-	-	73%	-	-	Gezondheidsmonitor GGD Kennemerland (vierjaarlijks)
Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners	49,1% (2014)	49,1% (2014) ²	49%	49%	48%	48%	48%	48%	RIVM-Zorgatlas BZK

¹ Kinderen: tenminste 3 uur per week bewegen als totaal van buiten spelen, lopen/fietsen naar en van school, schoolsport of sporten bij een sportvereniging. Scholieren: tenminste 1 uur per dag bewegen. Volwassenen: tenminste 30 minuten gedurende minimaal 5 dagen per week bewegen. Ouderen: tenminste 30 minuten gedurende minimaal 5 dagen per week met leeftijd specifieke intensiteit.

² De effectindicator van 2013 (% scholieren dat gemiddeld minimaal 1 uur per dag beweegt) wordt niet meer gemeten in de Jeugdmonitor Emovo GGD. Daarom is deze effectindicator per 2016 aangepast naar een indicator die wel onderzocht wordt in dit onderzoek (% scholieren dat minstens 5 dagen per week minstens 1 uur beweegt).

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente stimuleert sporten en bewegen voor jong en oud met behulp van buurtsportcoaches. Vanuit het sportstimuleringsfonds organiseren partners in de stad extra sportactiviteiten en talentontwikkeling in de topsport. Daarnaast wordt de acceptatie en gelijke behandeling in de sport versterkt. Voor de duurzame doorstart Haarlemse Honkbalweek zijn bij de Kadernota 2017 extra middelen vrijgemaakt.
- b. De gemeente zorgt voor voldoende onderhouden binnen- en buitensportaccommodaties, sporthallen, zwembaden en gymzalen. Om het bestaand areaal sportvelden op conditieniveau te houden wordt geïnvesteerd in vervanging van deze velden. Gezien de bezuinigingen op sportaccommodatie worden buitensportverenigingen gecompenseerd in de lasten van de gebruikersheffing WOZ. Een meerjarige doorkijk binnensportaccommodaties wordt ontwikkeld. Onderzoek wordt gedaan naar de behoefte aan zwemwater als gevolg van de groeiende Haarlemse bevolking. SRO Kennemerland BV voert in opdracht van gemeente het beheer, exploitatie en onderhoud van alle sportaccommodaties uit. Duurzaamheidsmaatregelen worden getroffen. Om het vandalisme op sportaccommodaties te verminderen is een werkgroep (gemeente, Sportsupport, SRO, politie, jongerenwerk) actief, die problemen op een integrale wijze probeert op te lossen.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
b. Het percentage goed onderhoud sportaccommodaties (o.b.v. bouwkundige conditienormen)	93% (2014)	94% (2015) 95% (2016)	95%	95%	95%	95%	95%	95%	Registratie SRO

4. Sportverenigingen vervullen een maatschappelijke rol

Wat willen we bereiken?

Sportverenigingen vervullen een maatschappelijke rol in het sociaal domein.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Oordeel Haarlemmers over binnen- en buiten sportaccommodaties, sporthallen, zwembaden en gymzalen in Haarlem (rapportcijfer) ¹	7,3 (2007)	7,1 (2011) 7,0 (2012) 7,1 (2013) 7,1 (2014) 7,5 (2015) 7,5 (2016)	≥7,0	≥7,0	≥7,0	≥7,0	≥7,0	≥7,0	Omnibus-onderzoek

¹Tot en met 2015 is gevraagd naar het oordeel over alle sportvoorzieningen samen. In het Omnibusonderzoek 2016 wordt een splitsing gemaakt naar de genoemde voorzieningen.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente stimuleert en ondersteunt sportverenigingen in het vergroten van hun maatschappelijke rol bij het bevorderen van de samenhang in de

buurt. Dit gebeurt vanuit het sportstimuleringsfonds en door inzet van buurtsportcoaches en verenigingsondersteuners.

- b. De gemeente verbindt sportverenigingen en andere maatschappelijke organisaties om kwetsbare doelgroepen een zinvolle besteding te bieden en hen te stimuleren actief in de samenleving te participeren. Dit gebeurt vanuit het project 'sportverenigingen in het sociaal domein'.

Beleidsveld 1.2 Bevorderen zelfredzaamheid

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
12	Bevorderen zelfredzaamheid	20.518	22.632	20.541	19.815	19.824	19.687
Baten (exclusief mutaties reserves)							
12	Bevorderen zelfredzaamheid	372					
Saldo lasten en baten excl. reserves		20.146	22.632	20.541	19.815	19.824	19.687

1. Versterken gebruik eigen netwerk en algemene voorzieningen

Wat willen we bereiken?

Om zo zelfredzaam mogelijk te zijn maken Haarlemmers voor ondersteuning en zorg meer gebruik van hun eigen netwerk en van buurtgerichte voorzieningen. Daarnaast zijn er voor iedereen toegankelijke voorzieningen met de focus op preventie. De ondersteuning gaat uit van de kracht en mogelijkheden van de bewoner.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Percentage Haarlemmers dat zichzelf volledig zelfredzaam beschouwt (geen hulp nodig)	85% (2013)	85% (2014) 88% (2015) 84% (2016)	88%	88%	89%	89%	89%	89%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers dat aangeeft voldoende contact te hebben	82% (2007)	69% (2012) 70% (2013) 71% (2014) 71% (2015) 68% (2016)	>75%	>71%	>73%	>75%	>80%	>80%	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente faciliteert en stimuleert dat Haarlemmers een netwerk hebben en onderhouden en dat Haarlemmers zich inzetten voor elkaar, met kleinschalige wijk- of buurtgerichte (burger)initiatieven voor ontmoeting, ondersteuning en hulp. De bekendheid van de voorzieningen en de ondersteuning van initiatieven wordt verbeterd, innovatie wordt gestimuleerd. De gemeente ondersteunt zelf- en belangenorganisaties om hen in staat te stellen de emancipatie, participatie en zelfredzaamheid van hun achterban goed vorm te kunnen geven en de verbinding tussen de gemeente en deze groepen versterkt wordt.

- b. De gemeente faciliteert specifiek voor inwoners met geheugenproblemen en inwoners met kanker (en hun mantelzorgers) een inloopvoorziening in het gebouw Da Vinci in Meerwijk. Hier staat ontmoeting centraal, aangevuld met meer buurtgerichte (welzijns)activiteiten gericht op ondersteuning, waaronder de Herstelacademie (educatie en zelfhulp voor mensen met psychische kwetsbaarheid).
- c. De gemeente breidt de sociale basis uit door te faciliteren dat grote delen van (arbeidsmatige) dagbesteding en (individuele) begeleiding niet meer op indicatie, maar als algemene vrij toegankelijke voorziening worden georganiseerd.
- d. De gemeente verbetert de samenwerking met eerstelijns gezondheidszorg, de zorgverzekeraars en uitvoerende partijen om de gezondheid van de inwoners te verbeteren en zet in op scholing zodat in Haarlem de methodiek 'van Ziekte en Zorg naar Gezondheid en Gedrag' om de gezondheid van mensen te versterken meer wordt gebruikt.
- e. De gemeente stimuleert de participatie en integratie van statushouders. Vanwege de afnemende taakstelling en verminderde rijksbijdrage wordt gekeken naar de opzet van het programma voor de statushouders, waarbij zij snel worden geïnformeerd over en geactiveerd op onder andere werk en opleiding, gezondheid en het participatieverklaringstraject.

2. Haarlemmers blijven langer zelfstandig wonen

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers blijven langer zelfstandig wonen.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente stimuleert ontwikkelingen die langer of (weer) zelfstandig wonen bevorderen, enerzijds door voorlichting en informatievoorziening en anderzijds door voorzieningen, zoals Compaan (tablet voor ouderen) en domotica te stimuleren.
- b. De gemeente stimuleert (regierol) dat er een samenhangend pakket van woondiensten aangeboden wordt. De diensten ondersteunen bewoners bij praktische problemen in het dagelijks leven, zowel gratis als tegen (beperkte) vergoeding. Het gaat bijvoorbeeld om klussen, boodschappen doen, maaltijdvoorziening en alarmering.
- c. De gemeente zet, samen met Alzheimer Nederland, in op Haarlemmers bewuster maken dat meer inwoners met beginnende dementie thuis wonen. Door voorlichting kunnen signalen eerder worden opgepakt en kunnen inwoners en winkels er beter mee omgaan, waarmee Haarlem dementievriendelijker wordt.

3. Vrijwillige inzet blijft onverminderd hoog en voldoende divers

Wat willen we bereiken?

Vrijwillige inzet blijft onverminderd hoog en voldoende divers, zowel in de zorg als op andere terreinen, door jeugd, volwassenen en ouderen, en ook door kwetsbare Haarlemmers.

Vrijwillige inzet zorgt voor betrokkenheid bij en samenhang in de samenleving.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Percentage Haarlemmers dat vrijwillige inzet pleegt	55% (2015)	55% (2016)	≥55%	≥55%	≥55%	≥55%	≥55%	>55%	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente faciliteert het werven en motiveren van inwoners uit alle groepen van de samenleving om zich vrijwillig in te zetten, met extra inzet op specifieke groepen als kwetsbare inwoners, statushouders en op de stadsdelen Oost en Schalkwijk.
- De gemeente faciliteert dat organisaties die met vrijwilligers werken ondersteuning krijgen in de vorm van advies, begeleiding en deskundigheidsversterking, waarbij voor hen ook de drempel om kwetsbare inwoners als vrijwilliger in te zetten wordt verlaagd.
- De gemeente faciliteert BUUV. De samenwerking en verbinding met andere partijen wordt versterkt en er komt een fysieke centrale ingang voor vrijwillige inzet. BUUV doet mee bij het aanbieden van woondiensten en aan Compaan (tablet voor ouderen met eenvoudige toegang tot voorzieningen). Ook ondersteunt BUUV bewoners om initiatieven van de grond te krijgen en te versterken door te verbinden en bekend te maken. BUUV beheert de website haarlemontmoet.nl.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie			Streefwaarden				Bron
		2017	2018	2019	2020	2021	2022		
b. Aantal matches via BUUV	1.200 (2011)	1.600 (2012) 1.800 (2013) 2.200 (2014) 3.220 (2015) 3.230 (2016)	4.500	3.250 ¹	3.250	3.250	3.250	3.250	CMS Systeem BUUV
b. Aantal actieve deelnemers BUUV	1.090 (2011)	1.790 (2012) 2.530 (2013) 3.250 (2014) 4.320 (2015) 5.440 (2016)	5.960	6.480	6.700	6.830	6.900	6.900	CMS Systeem BUUV

¹ De streefwaarde is ten opzichte van 2017 naar beneden bijgesteld. De oorspronkelijke streefwaarde is aanzienlijk te optimistisch gebleken, maar met de huidige inzet is 3.250 matches een realistisch aantal. Daarbij komt dat vervolgmatches buiten het BUUV-systeem omgaan.

4. Minder overbelasting van Haarlemse mantelzorgers

Wat willen we bereiken?

Minder overbelasting van Haarlemse mantelzorgers.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Percentage mantelzorgers dat aangeeft (zeer) vaak overbelast te zijn	12% (2009)	11% (2012) 9% (2013) 11% (2014) 16% (2015) 16% (2016)	11%	11%	9%	9%	9%	9%	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente faciliteert goede ondersteuning van mantelzorgers met informatie, advies en individuele ondersteuning, waarbij intensiever wordt ingezet op een eerder bereik en op het verminderen van vraagverlegenheid.
- De gemeente stimuleert dat een Odensehuis wordt gerealiseerd en een laagdrempelig fysiek informatiepunt voor mantelzorgers.
- De gemeente stimuleert de optimalisatie van respijtzorg, zowel in het aanbod aan voorzieningen als de toegang en bekendheid, om mantelzorgers tijdelijk te ontlasten en in versterking van het sociaal netwerk om de druk op mantelzorgers te verminderen.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
a. Aantal mantelzorgers dat ondersteund wordt om overbelasting te verminderen	584 (2007)	1.863 (2011) 1.996 (2012) 2.003 (2013) 2.079 (2014) 4.042 (2015) 4.083 (2016)	≥4.100	≥5.000	≥5.000	≥5.000	≥5.000	≥5.000	Registratie Tandem

Beleidsveld 1.3 Advies en ondersteuning

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	(bedragen x € 1.000)	
								Begroting 2017 na wijz.	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)									
13	Advies en ondersteuning	7.164	8.938	8.928	8.878	8.878	8.878		
Baten (exclusief mutaties reserves)									
Saldo lasten en baten excl. reserves		7.164	8.938	8.928	8.878	8.878	8.878		

1. Haarlemmers zijn meer zelfredzaam en kunnen eigen-kracht oplossingen vinden

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers zijn meer zelfredzaam en kunnen eigen-kracht-oplossingen vinden met behulp van een goede digitale sociale kaart.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Percentage Haarlemmers dat aangeeft voldoende bekend te zijn met de mogelijkheden om informatie, advies, ondersteuning en hulp te verkrijgen.	50% (2016)	50% (2016)	-	55%	60%	65%	65%	65%	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente organiseert dat er een goede digitale sociale kaart voor burgers en professionals beschikbaar is met een actueel en volledig overzicht van organisaties en praktijken op het gebied van participatie, zorg en welzijn.
- De gemeente faciliteert de informatievoorziening van het CJG (website) met informatie over opvoeden en opgroeien voor jeugd en ouders.

2. Haarlemmers weten waar zij terecht kunnen voor informatie, advies, ondersteuning en hulp

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers weten waar zij terecht kunnen voor informatie, advies, ondersteuning en hulp. De ondersteuning is zo georganiseerd dat Haarlemmers gestimuleerd worden de eigen zelfredzaamheid te versterken en eigen-kracht-oplossingen vinden.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Percentage Haarlemmers dat aangeeft voldoende bekend te zijn met de mogelijkheden om informatie, advies, ondersteuning en hulp te verkrijgen.	50% (2016)	50% (2016)	-	55%	60%	65%	65%	65%	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente organiseert en faciliteert diverse mogelijkheden voor de burger om, persoonlijk, telefonisch of digitaal, informatie, advies en zo nodig een doorverwijzing te krijgen. De toegang is laagdrempelig. Bij contact wordt breed gekeken naar de vraag

én naar de context. Ieder sociaal wijkteam heeft eigen spreekuren, telefoonnummer en mail. De informatie- en adviesfunctie (voorheen Loket Haarlem) is geïntegreerd in de teams. De teams werken samen met de wijkcontactvrouwen. Het Informatie en Adviesteam (I&A) van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) Haarlem is het middelpunt van het CJG. Zij zijn op werkdagen tussen negen en vijf bereikbaar voor iedereen met vragen over opvoeden, opgroeien of ouderschap. Zij zijn er voor ouders en voor de vragen, opmerkingen en/of signalen van professionals en andere belangstellenden. Het CJG en het sociaal wijkteam werken steeds intensiever samen om ook bij informatie- en adviesvragen elkaar te betrekken of eventueel warm naar elkaar over te dragen.

3. Advies en ondersteuning voor Haarlemmers met regieverlies voorkomt zwaardere vormen van zorg

Wat willen we bereiken?

Het voorkomen van zwaardere vormen van zorg en escalatie van problemen bij meer kwetsbare Haarlemmers en Haarlemse gezinnen met regieverlies en problemen/vragen op meerdere domeinen. Haarlemmers hebben daarbij zoveel mogelijk zeggenschap over wat zij nodig hebben om de grip op hun leven terug te krijgen en vaardiger worden in het oplossen van problemen.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente organiseert in alle gebieden van Haarlem sociaal wijkteams. De inzet is verbreed naar lichte vormen van individuele begeleiding van mensen met een psychische en verstandelijke beperking. Hiervoor is expertise aan de teams toegevoegd.
- b. De gemeente faciliteert de inzet van CJG-coaches op plekken waar dit nodig is, waardoor zorg en welzijn dichtbij en passend bij de mensen wordt georganiseerd, zodat er tijdig gesignaleerd en geïntervenieerd kan worden. Er wordt generalistische ondersteuning en toegang tot specialistische (jeugd)hulp geboden. In 2018 zal het CJG nog intensiever gaan samenwerken met Veilig Thuis, onderwijs en de gecertificeerde instellingen in het kader van 'samenwerken aan veiligheid'.
- c. De gemeente ondersteunt bewoners met de methodische aanpak van het wijkteam (DichtErBij) en het CJG (Wrap around Care), met focus op versterking van de eigen kracht en het netwerk van bewoners, maar ook met de intensiteit die nodig is. Daarvoor wordt ook de samenwerking met zorg en veiligheid verstrekt. De samenwerking tussen huisartsen en CJG wordt versterkt en uitgebreid door de inzet van praktijkondersteuners Jeugd. Daarnaast worden huisartsen geïnformeerd over de jeugdhulpaanbodmogelijkheden.
- d. De gemeente faciliteert meer collectief aanbod in de sociale basis om mensen te ondersteunen bij gelijksoortige zorgvragen.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
a en b. Het aantal casussen in behandeling bij het sociaal wijkteam	825 (2015)	894 (2016)	950	1.000	1.050	1.100	1.150	1.200	Gemeentelijke registratie
a en b. Het aantal huishoudens dat gebruik heeft gemaakt van het Centrum Jeugd en Gezin	815 (2015)	1.099 (2016)	925	1.250	1.300	1.300	1.300	1.300	Jaarverslag CJG
a en b. De mate van tevredenheid (beleving) van jeugdigen en hun ouders over het CJG	(2017)								CJG Exit-vragenlijsten
a en b. De mate waarin ouders en jeugdigen vermindering van de problematiek ervaren na ingezette ondersteuning vanuit het CJG	(2017)								CJG Start- en exitlijsten

4. Haarlemmers kunnen gebruik maken van cliënt-ondersteuning voor integrale zorg en dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers, zoals ouderen, mensen met psychische en fysieke beperkingen, kunnen gebruik maken van gratis cliëntondersteuning. Hierdoor kunnen zij een zo integraal mogelijke dienstverlening op het gebied van maatschappelijke ondersteuning, preventieve zorg, zorg, jeugdhulp, onderwijs, welzijn, wonen, werk en inkomen krijgen.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Bekendheid mogelijkheid gebruik te maken van cliëntondersteuning	41,5% (2015)	41,5% (2015) ¹	60%	62%	62%	66%	68%	68%	Cliëntervaringsonderzoek Wmo ²

¹ Het Cliëntervaringsonderzoek Wmo is in 2016 niet gehouden.

² Het Cliëntervaringsonderzoek Wmo wordt gehouden onder cliënten die een beschikking maatwerkvoorziening Wmo hebben gehad.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente faciliteert onafhankelijke cliëntondersteuning als algemene voorziening, kosteloos toegankelijk voor alle Haarlemmers. Deze cliëntondersteuning kent verschillende vormen en kan door diverse organisaties geboden worden. Voorbeelden zijn sociaal raadslieden en ouderenadviseurs en een andere onafhankelijke professionele ondersteuningsorganisatie.

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma participatie	Maatschappelijke	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)								
11	Onderwijs en sport		28.461	28.690	27.670	28.250	28.022	27.761
12	Bevorderen zelfredzaamheid		20.518	22.632	20.541	19.815	19.824	19.687
13	Advies en ondersteuning		7.164	8.938	8.928	8.878	8.878	8.878
Totaal lasten			56.143	60.259	57.138	56.943	56.725	56.326
Baten (exclusief mutaties reserves)								
11	Onderwijs en sport		2.551	2.638	2.177	2.177	2.176	2.158
12	Bevorderen zelfredzaamheid		372					
13	Advies en ondersteuning							
Totaal baten			2.923	2.638	2.177	2.177	2.176	2.158
Totaal saldo excl. reserves			53.220	57.621	54.961	54.766	54.548	54.168
Toevoeging aan reserves			100	100	100	100	100	100
Onttrekking aan reserves			808	150	150	100	100	100
Saldo incl. mutaties reserves			52.512	57.571	54.911	54.766	54.548	54.168

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

1.1 Onderwijs en sport	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	25.910
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	26.052
Verschil	142

(bedragen x € 1.000)

1.1 Onderwijs en sport	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,23 miljoen hoger dan in 2017.	229	n
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
De subsidie WSNS (Weer Samen Naar School) is geschrapt in 2017. In 2018 is een subsidiebedrag opgenomen van € 139.000	139	n
De kapitaallasten op het beleidsveld nemen af ten opzichte van 2017.	-316	v
Het Web-participatiebudget is in de primaire begroting voor 2018 € 384.000 lager begroot dan in 2017. Zie ook baten.	-384	v
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	290	n
De bezuinigingen SRO gaan ten koste van de dienstverlening. De jaarlijkse dotatie aan de onderhoudsvoorziening wordt met € 150.000 opgehoogd. Daarnaast wordt de subsidie vanaf 2018 opgehoogd om financiële knelpunten in de exploitatie op te lossen.	175	n
Gedurende de bouwperiode van de Molenwiek/Dalton is naar schatting 16 maanden tijdelijke huisvesting nodig.	255	n
Als gevolg van de groei van het aantal leerlingen is in 2017 extra budget nodig voor tijdelijke aanvullende huisvestingsbehoefte.	-227	v
<i>Begroting 2018:</i>		
Actualisatie IP na kadernotabehandeling (o.a. verwerken vervroegde afschrijvingen)	-306	v
Vaststellen Regionaal Educatief Plan Zuid-Kennemerland en IJmond 2018-2019: Haarlem krijgt een specifieke uitkering voor de uitvoering van de Web. Aan het beschikbare rijksbudget wordt geen gemeentelijk budget toegevoegd. De baten zijn dan ook gelijk aan de lasten.	460	n
Verhoging OZB: De kosten voor publieke heffingen, voornamelijk OZB, zijn gestegen.	100	n
Diverse verschillen < € 100.000.	43	n

(bedragen x € 1.000)

1.1 Onderwijs en sport	bedrag	v/n
------------------------	--------	-----

Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,09 miljoen hoger dan in 2017.	-87	v
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
De baten van het Web-participatiebudget nemen af ten opzichte van 2017. Zie ook lasten.	384	n
<i>Begroting 2018:</i>		
Vaststellen Regionaal Educatief Plan Zuid-Kennemerland en IJmond 2018-2019. Zie lasten. Haarlem krijgt een specifieke uitkering voor de uitvoering van de Web.	-460	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-11	v

(bedragen x € 1.000)

1.2 Bevorderen zelfredzaamheid	Bedrag
--------------------------------	--------

Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	20.146
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	22.632
Vershil	2.486

(bedragen x € 1.000)

1.2 Bevorderen zelfredzaamheid	bedrag	v/n
--------------------------------	--------	-----

Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 2,11 miljoen hoger dan in 2017.	2.114	n
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
De kapitaallasten op het beleidsveld nemen af.	-362	v
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
De budgetten met betrekking tot de statushouders zijn verdeeld over twee programma's. Om goed op het totaal te kunnen sturen zijn deze budgetten in 2017 onder programma 1 beleidsveld 1.2 geplaatst (zie ook baten).	-222	v
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	626	n
De bestemming van het rekeningresultaat 2016 leidt in 2017 tot een eenmalige toename van de budgetten voor BUUV en statushouders.	-387	v
Om Haarlem een Hartveiligwonen-gemeente te maken moet een dekkend netwerk van AED's en vrijwilligers worden gerealiseerd, zodat binnen 6 minuten hulp kan worden verleend bij een hartstilstand. Hiervoor is in 2018 een eenmalige investering nodig van € 200.000.	200	n
Bij de behandeling van de begroting 2017 is de motie '2017 – Jaar van de ontmoeting' aangenomen. De kosten voor het organiseren van het Jaar van de ontmoeting en de kosten voor het versterken van effectieve inzet om eenzaamheid te voorkomen en bestrijden zijn bij de Kadernota 2017 in de begroting opgenomen (€ 150.000 in 2017; € 25.000 in 2018).	-125	v
Er is € 2,0 miljoen extra beschikbaar gesteld om de transformatieopgave in het sociaal domein te versnellen.	2.000	n
De omvang van de reserve sociaal domein en de ontwikkeling van het meerjarenbeeld bieden ruimte om de basisinfrastructuur te versterken. Dit leidt tot budgetverhogingen op het beleidsveld van € 460.000 in 2017 en € 780.000 in 2018.	320	n
<i>Begroting 2018:</i>		
In de Meicirculaire 2017 is extra geld beschikbaar gesteld voor het sociaal domein. Deze extra middelen worden toegevoegd aan de budgetten sociaal domein.	136	n
Mede door indexeringen is de geraamde bijdrage aan de Veiligheidsregio de komende jaren hoger.	42	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-114	v

1.2 Bevorderen zelfredzaamheid	bedrag	v/n
--------------------------------	--------	-----

Toelichting baten

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,37 miljoen lager dan in 2017. **372** **n**

Meerjarenraming 2017-2021:

De Provincie Noord-Holland heeft de Provinciale Sociale Agenda 2012-2015 vastgesteld en heeft de regio's in de Provincie uitgenodigd om een eigen Regionale Sociale Agenda (RSA) op te stellen. Deze RSA's vormen voor de regio's de basis om een beroep te doen op provinciale projectsubsidies. Inmiddels heeft de Provincie meerdere subsidieaanvragen van onze regio gehonoreerd. In 2017 is hiervoor een bedrag geraamd van €150.000. De gemeente Haarlem treedt namens de gemeenten Zuid Kennemerland op als budgethouder. 150 n

Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:

Budgetverschuiving statushouders (zie lasten). 222 n

(bedragen x € 1.000)

13 Advies en ondersteuning	Bedrag	
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	7.164	
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	8.938	
Verschil	1.773	

(bedragen x € 1.000)

1.3 Advies en ondersteuning	bedrag	v/n
-----------------------------	--------	-----

Toelichting lasten

De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 1,77 miljoen hoger dan in 2017. **1.773** **n**

Begroting 2018:

Het budget CJG is verhoogd met € 1,8 miljoen om de keten in het voorveld te versterken. Door deze extra investering is het CJG in staat om jeugdigen en hun gezinnen vroeger te ondersteunen en de lokale regiefunctie beter te vervullen. Om de toename van het budget te dekken heeft er een verschuiving van middelen plaatsgevonden van het specialistisch aanbod naar het CJG (zie ook beleidsveld 2.1). 1.800 n

Diverse verschillen < € 100.000. -27 v

(bedragen x € 1.000)

1.3 Advies en ondersteuning	bedrag	v/n
-----------------------------	--------	-----

Toelichting baten

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 gelijk aan 2017.

Reserve mutaties programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2018	100	150
Reserve Duurzame sportvoorzieningen	100	100
Reserve Vastgoed		50

Investerings programma

(bedragen x € 1.000)

IP-nr.	Omschrijving investering	Investering 2018
Investering reeds besloten door de raad		
	Multifunctionele sporthal Duinwijk	175
	Multifunctionele sporthal Duinwijk: inrichting	250
	Vervanging kleedaccommodaties	729
	SHO Schoolgebouw Vilniusstraat voorbereidingskrediet	409
Investering gemandateerd door raad aan college		
	SHO Bouw De Schelp	314
	SHO Bouw Eerste Christelijk Lyceum	570
	SHO Ter Cleeff	1.453
	SHO programmaliijn Schalkwijk (Rudolf Steiner)	2.000
	SHO - Bouw Molenwiek - Dalton	2.050
Investeringsen waarover nog een raadsbesluit moet worden genomen		
	Vervanging sportvelden: toplagen	729
	Vervanging sportvelden: onderbouw	261
	SHO PO Cruqius	2.525
	Vervanging grassportvelden	126
Totaal bruto investeringen		11.592
	Investeringsbijdragen	-964
Totaal netto investeringen		10.628

Verbonden partijen Maatschappelijke participatie

(bedragen x € 1.000)

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) Veiligheid	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het terrein van regionale brandweezorg, Meldkamer, Crisisbeheersing en Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.	11.629	23,08
Gemeenschappelijke regeling Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten regio Zuid Kennemerland	Beleid en uitvoering van leerplicht voor Zuid-Kennemerland, beleid en uitvoering van Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) en de administratie voor leerplicht en RMC voor Midden en Zuid-Kennemerland.	320	-
NV SRO	Exploitatie, beheer en onderhoud van sportaccommodaties en maatschappelijk vastgoed.	4.813	20,10

Gesubsidieerde instellingen Maatschappelijke participatie

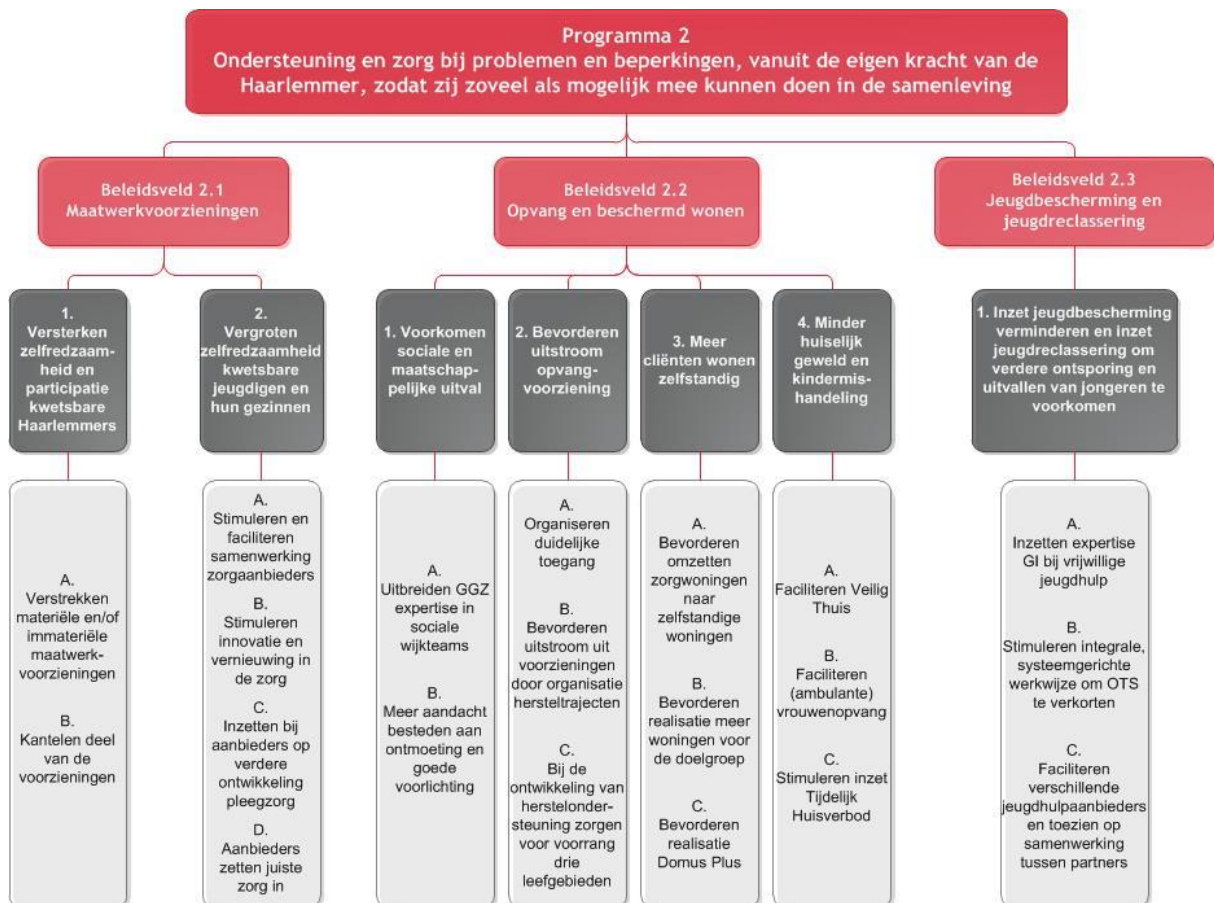
(bedragen x € 1.000)			
Gesubsidieerde instelling	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Haarlem Effect	Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.	2.659	22,51
Kontext	Het bieden van maatschappelijke ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden.	2.027	26,47
Jeugdgezondheidszorg Kennemerland	Jeugdgezondheidszorg voor 0-4 jarigen in de gemeente Haarlem.		19,95
Spaarne Peuters	Exploiteren van meerdere peuterspeelzalen in Haarlem en Spaarndam.	1.602	24,73
SportSupport Kennemerland	Ontwikkelen en ondersteunen van breedtesport in Haarlem.	994	18,22
Centrum voor jeugd en gezin	Jeugdhulp voor kinderen/ jongeren 0-23 en hun ouders in Haarlem en Zandvoort.		21,45

Risico's Maatschappelijke participatie

	Nr.	Risico	Kans	Maximaal €	Risicogebied	Risicocategorie
Risico	R1276	BTW-constructie Duinwijckhal wordt niet geaccepteerd door de Belastingdienst.	50%	€ 800.000	Sportvoorzieningen en accommodaties	Financieel
Opmerking		Het kabinet wijzigt het Sportbesluit van verplichte BTW-vrijstelling als een niet-winstbeogende instelling gelegenheid geeft tot sportbeoefening. Dit is financieel nadelig voor de wijze waarop de gemeente Haarlem en de Stichting Duinwijck de bouw en en exploitatie van de nieuwe sporthal willen vormgeven. De BTW op de bouwkosten en de exploitatiekosten zijn dan niet meer aftrekbaar. Betreft project Badmintonhal Duinwijck.				
Maatregel		Het risico is door de gemeente niet te beheersen omdat dit risico afhangt van wetgeving door het Rijk.				
Risico	R1100	Overschrijdingsregeling onderwijs: Juridisch conflict met de schoolbesturen van het bijzonder basisonderwijs over de overschrijdingsregeling van 2006 tot en met 2008.	50%	€ 2.500.000	Onderwijsbeleid	Financieel
Opmerking		Overschrijdingsregeling onderwijs Er is een juridisch conflict met de schoolbesturen van het bijzonder basisonderwijs over de overschrijdingsregeling van 2006 tot en met 2008. De schoolbesturen zijn van mening dat zij nog recht hebben op een financiële vergoeding van de gemeente. De gemeente deelt deze opvatting niet. Het is niet gelukt zonder gerechtelijke stappen tot overeenstemming te komen. Op grond van de wet dienen geschillen aan de provincie voorgelegd te worden. De provincie heeft de gemeente in het gelijk gesteld. De bijzondere besturen van het basisonderwijs hebben de uitspraak van de provincie voorgelegd aan de bestuursrechter. Halverwege december 2015 heeft de zitting plaats gevonden. De rechtbank heeft in maart 2016 uitspraak gedaan. De rechtbank stelt het bijzonder onderwijs in het gelijk en geeft de provincie opdracht haar uitspraak te herzien conform artikel 144 van de Wet op het Primair Onderwijs. Deze procedure is nog in behandeling. Op verzoek van de provincie heeft een extra overleg plaatsgevonden tussen de schoolbesturen en de gemeente om elkaars repliek toe te lichten. Dit heeft niet geresulteerd in acceptatie van elkaars standpunten. De provincie is op de hoogte van het verslag van het gesprek. De verdere procedure van de provincie waarbij zij een uitspraak moeten doen wordt afgewacht.				
Maatregel		De gemeente heeft naar aanleiding van de gerechtelijke uitspraak een nieuwe overschrijdingsberekening laten opstellen. De verwachting is dat de provincie in 2017 uitspraak doet.				

Programma 2 Ondersteuning en zorg

Commissie	Samenleving
(Coördinerende) Portefeuilles	Wmo en welzijn, Volksgezondheid, Jeugd, Onderwijs, Sport, Coördinatie sociaal domein
Afdeling(en)	Stadszaken en Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Programmadoelstelling (missie)

De gemeente organiseert specialistische ondersteuning en zorg op maat. Als er sprake is van een beperking, van chronische, psychische of psychosociale problemen of als jeugdigen opgroeien in een onveilige situatie of een strafbaar feit hebben begaan, wordt er passende zorg geleverd. Deze ondersteuning en zorg wordt geboden tot het niet langer nodig is en gaat uit van de individuele burger, de leefeenheid of het gezin. Het doel daarbij is dat Haarlemmers vanuit eigen kracht weer of zoveel mogelijk kunnen participeren in de maatschappij.

Context en achtergronden

Sinds een paar jaar is de verantwoordelijkheid van de gemeente voor de ondersteuning van kwetsbare burgers flink uitgebreid. De gemeente is nu verantwoordelijk voor alle niet-

medische zorg en ondersteuning voor mensen met psychische problemen, verstandelijke of lichamelijke beperkingen en beperkingen als gevolg van het ouder worden. De gemeente hanteert bij de uitvoering van deze taken de volgende uitgangspunten:

- Licht waar het kan, intensief waar het moet;
- Ondersteuning dichtbij de burger georganiseerd;
- Regie bij de burger;
- Inclusie en normalisatie;
- Preventie en vroegsignalering;
- Nieuwe en/of andere vormen van ondersteuning;
- Optimalisatie van inzet van vrijwilligers en mantelzorgers.

De eerste jaren heeft nadruk gelegen op een geleidelijke overgang van de taken en zorgcontinuïteit voor cliënten. Daar waar zich negatieve effecten voordeden, zoals bij de huishoudelijke ondersteuning, zijn deze gecorrigeerd. Daarmee is de basis gelegd om de uitvoering van de nieuwe taken de komende jaren meer in overeenstemming te brengen met bovengenoemde uitgangspunten. Dat doet de gemeente aan de ene kant door de sociale basis te versterken en een deel van de meer gespecialiseerde ondersteuning vrij toegankelijk te maken en dicht bij de burger te organiseren (zie ook programma 1). Aan de andere kant is een verzwaring te zien van de problematiek van de doelgroep waarvoor de gemeente nu verantwoordelijk is. De ondersteuning die als voorziening wordt geboden is daardoor vaker langdurig en heeft betrekking op meerdere leefgebieden.

Specifiek voor jeugd geldt dat wanneer jeugdigen (en hun ouders) zorg nodig hebben een snelle inzet van de juiste (specialistische) jeugdhulp gewenst is die bijdraagt aan de ontwikkeling en opvoeding van de jeugdige. De inzet kan hierbij organisatie-overstijgend zijn en waar mogelijk en nodig wordt de hulp tijdig en passend op- en afgeschaald. In situaties waarin de veiligheid van de jeugdige onder druk staat gaat het om borgen van de directe veiligheid waarna ruimte ontstaat voor stabiele veiligheid en inzet van hulp voor herstel en perspectief.

Ook in de maatschappelijke opvang is een basis gelegd om de komende jaren meer fundamentele verbeteringen te realiseren. De opvangcapaciteit is op orde gebracht, overlast is aangepakt en de uitstroom naar (weer) zelfstandig wonen is op gang gekomen. Met het Beleidskader opvang, wonen en herstel ([2016/324154](#)) is het startschot gegeven voor een transformatie van de domeinen maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Met ingang van 1 juli 2018 worden hiervoor nieuwe afspraken met aanbieders gemaakt en wordt regelgeving herzien.

Kaderstellende beleidsnota's

- Nota Samen voor Elkaar, op weg naar een nieuwe sociale infrastructuur ([2013/55659](#))
- Regionaal Kompas 2015-2020 ([2014/72764-3](#))
- Een Veilig Thuis 2015-2020 ([2014/72764-4](#))
- Nota 'Zorg voor Jeugd, Awbz, Participatiewet en Wmo (transitieplan specialistische ondersteuning sociaal domein) ([2013/469125](#))
- Transitie sociaal domein, beleidskader beschermd wonen ([2014/271414](#))
- Nota Maatschappelijke opvang dak- en thuislozen ([2015/83827](#))

- Plan van aanpak verbetering werkwijze huishoudelijke ondersteuning en dienstverlening bij toegang Wmo 2015 ([2016/208948](#))
- Beleidskader Opvang, wonen en herstel 2017-2020 ([2016/324154](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld 2.1 Maatwerkvoorzieningen

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
21	Maatwerkvoorzieningen	57.579	54.492	54.428	54.807	54.902	54.874
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
21	Maatwerkvoorzieningen	2.633	2.633	2.633	2.633	2.633	2.633
	Saldo lasten en baten excl. reserves	54.947	51.860	51.795	52.174	52.269	52.241

1. Versterken zelfredzaamheid en participatie kwetsbare Haarlemmers

Wat willen we bereiken?

De zelfredzaamheid en participatie van kwetsbare Haarlemmers met een beperking of met chronische, psychische of psychosociale problemen bevorderen, in stand houden of achteruitgang ervan vertragen. Het beoogde effect kan verschillen per doelgroep. De Wmo 2015 heeft tot doel om kwetsbare burgers (met een verstandelijke, psychosociale, psychische, lichamelijke of zintuiglijke beperking) te ondersteunen bij het versterken van zelfredzaamheid en deelname aan het maatschappelijk leven.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij zich beter kunnen redden door de zorg/ondersteuning die zij krijgen	77% (2015)	77% (2015) ¹	79%	80%	81%	82%	83%	84%	Cliëntervaringsonderzoek Wmo
Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij een betere kwaliteit van leven hebben door de zorg/ondersteuning die zij krijgen	70% (2015)	70% (2015) ¹	72%	73%	74%	75%	76%	77%	Cliëntervaringsonderzoek Wmo

¹ Het Cliëntervaringsonderzoek Wmo is in 2016 niet gehouden.

Zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie zijn moeilijk objectief vast te stellen begrippen. Iedere persoon hanteert daarvoor tot op zekere hoogte eigen, subjectieve maatstaven. Cliënten kunnen zelf het beste beoordelen of de maatschappelijke

ondersteuning heeft geleid tot de beoogde zelfredzaamheid en participatie ([Sturen op uitkomsten](#), Nyfer, 2013). Om die reden wordt door organisaties én de gemeente met de cliënten in gesprek gegaan om de mate van zelfredzaamheid en participatie te bepalen.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente organiseert het verstrekken van materiële en/of immateriële maatwerkvoorzieningen, zoals begeleiding, huishoudelijke ondersteuning, woningaanpassingen en vervoersvoorzieningen. Dit kan in natura of als persoonsgebonden budget. Verstrekking wordt gebaseerd op onderzoek waarmee wordt vastgesteld dat een maatwerkvoorziening noodzakelijk is voor het behoud dan wel het versterken van zelfredzaamheid en/of participatie in de samenleving.
- b. De gemeente kantelt een deel van de voorzieningen door lichtere vormen van ondersteuning vrij toegankelijk te maken, onder andere via het sociaal wijkteam. Haarlemmers met zwaardere problematiek kunnen gebruik maken van de voorziening begeleiding.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij door de gemeente snel geholpen werden met hun hulpvraag	61% (2015)	61% (2015) ¹	63%	64%	65%	66%	67%	68%	Cliëntervaringsonderzoek Wmo
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat de medewerker van de gemeente hen serieus nam	81% (2015)	81% (2015) ¹	83%	84%	85%	86%	87%	88%	Cliëntervaringsonderzoek Wmo
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij de kwaliteit van de zorg/ondersteuning die zij krijgen goed vinden	71% (2015)	71% (2015) ¹	72%	73%	74%	75%	76%	77%	Cliëntervaringsonderzoek Wmo
a. Cliënten met een maatwerk-arrangement Wmo per 1000 inwoners	80 (2016)	80 (2016)	-	75	76	77	78	79	CBS - Monitor Sociaal Domein Wmo BZK

¹ Het Cliëntervaringsonderzoek is in 2016 niet gehouden.

2. Vergroten zelfredzaamheid kwetsbare jeugdigen en hun gezinnen

Wat willen we bereiken?

Zorg en ondersteuning worden zo dicht mogelijk bij huis ingezet en richten zich op de ondersteuningsbehoefte van de jeugdige en het gezin. Benadering vanuit de thuis- en gezinscontext en maatwerk zijn belangrijk. De hulp is erop gericht om het gezin in de eigen omgeving te laten participeren. Als een thuiscontext niet mogelijk is, wordt zo tijdig mogelijk verblijf en behandeling ingezet (bij voorkeur gezinsvervangend verblijf), gericht op een duurzame terugkeer naar het gezin of zelfstandig wonen al dan niet met vervolgzorg.

Waar mogelijk en nodig wordt een terugkeer naar onderwijs gerealiseerd.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Jongeren met ambulante jeugdhulp als percentage van alle jongeren tot 18 jaar	8,1% (2015)	8,8% (2016)	-	8,5%	8,6%	8,6%	8,7%	8,7%	CBS BZK
Jongeren met jeugdhulp met verblijf als percentage van alle jongeren tot 18 jaar	0,9% (2015)	1,05% (2016)	1,10%	1,10%	1,05%	1,0%	0,9%	0,9%	CBS BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente stimuleert en faciliteert samenwerking tussen zorgaanbieders, CJG en andere organisaties. Hiervoor worden overlegtafels ingericht waar inhoud, kwaliteit en transformatie van de jeugdhulp op de agenda staan. Specialistische zorgaanbieders krijgen een consultatie en adviesfunctie om het erbij halen van expertise in een eerder stadium mogelijk te maken.
- Zorgaanbieders werken -waar mogelijk- met de best bewezen technieken en interventies. De gemeente stimuleert innovatie en vernieuwing in de zorg.
- De gemeente vindt het belangrijk dat kinderen kunnen opgroeien in een situatie die lijkt op een normale gezinssituatie en zet bij aanbieders in op de verdere ontwikkeling van de pleegzorg. Hierbij gaat het om varianten van pleegopvang, werving van pleeggezinnen en toereikende pleegzorgcapaciteit.
- De gemeente vraagt aanbieders de juiste zorg in te zetten en waar mogelijk tijdig af te schalen en een goede doorstroom te realiseren van jeugdigen van (hoog) specialistische voorzieningen naar passende vervolgvoorzieningen met verblijf.

Beleidsveld 2.2 Opvang en beschermd wonen

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
22	Opvang en beschermd wonen	56.099	58.016	56.853	56.353	56.353	56.353
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
22	Opvang en beschermd wonen	2.917	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300
	Saldo lasten en baten excl. reserves	53.182	55.716	54.553	54.053	54.053	54.053

1. Voorkomen sociale en maatschappelijke uitval

Wat willen we bereiken?

De gemeente wil voor alle psychisch kwetsbare Haarlemmers werken aan zo gewoon mogelijk wonen met herstelondersteuning, gericht op inclusie, volwaardig burgerschap, participatie en versterking van zelfredzaamheid. De buurten zijn betrokken; kwetsbare inwoners kunnen er prettig wonen, voelen zich welkom en kunnen meedoen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Aantal geregistreerde daklozen: Oggz doelgroep	381 (2015)	422 (2016)	<350	<350	<325	<325	<300	<300	Veldmonitor GGD
Economische doelgroep	180 (2015)	47 (2016)	<150	<50	<25	<25	<25	<25	
Longstay	7 (2015)	9 (2016)	<7	<7	<7	<7	<7	<7	
Ongedocumenteerden	8 (2015)	4 (2016)	<12	<4	<4	<4	<4	<4	
Jongeren	84 (2015)	60 (2016)	<75	<60	<60	<60	<60	<60	

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente breidt de expertise op het gebied van geestelijke gezondheidszorg (GGZ) in de sociaal wijkteams uit. Ook worden netwerken van GGZ-partners op wijkniveau versterkt. De signaleringskracht bij cliënten zelf wordt bevorderd (zelfmanagement en online behandeling (e-Health)), evenals bij het sociaal netwerk (voorlichting) en bij de professional in de buurt (methodieken voor lokale professionals, bijvoorbeeld die in sociaal wijkteams werken).
- De gemeente besteedt meer aandacht aan ontmoeting en een goede voorlichting aan inwoners over de cliënten om participatie en acceptatie in de buurt te bevorderen. Cliënten krijgen na een (intensief) traject gerichte nazorg: terugvalpreventie. Bemoeizorg wordt versterkt en beter aangesloten op lokale ondersteuningsstructuren.

2. Bevorderen uitstroom opvangvoorzieningen

Wat willen we bereiken?

De gemeente bevordert de uitstroom uit voorzieningen voor opvang en beschermd wonen door alle cliënten een hersteltraject op maat te bieden. Het hersteltraject bestaat uit meerdere onderdelen, hetzij gelijktijdig, hetzij na elkaar. Het principe één huishouden - één plan - één regisseur wordt aangehouden voor elke cliënt, ongeacht de zwaarte of lengte van het traject.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Gemiddelde verblijfsduur in maatschappelijke opvang in dagen ¹ : Oggz-doelgroep	199 (2015)	186 (2016)	180	160	140	120	100	100	Registratie uitvoeringspartners
Economische doelgroep	212 (2015)	191 (2016)	180	160	140	120	100	100	
Jongeren	164 (2015)	183 (2016)	<150	<130	<110	<90	<80	<80	

¹ Gemiddelde verblijfsduur van cliënten die gedurende het betrokken jaar zijn uitgestroomd.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente organiseert een duidelijke toegang tot voorzieningen voor opvang en beschermd wonen.
- De gemeente bevordert uitstroom uit voorzieningen door te zorgen dat hersteltrajecten worden georganiseerd, met zelfregie én trajectregie. Hierbij kan ook gebruik worden gemaakt van herstelconferenties en cliëntondersteuning om een zo passend mogelijk traject te arrangeren. In dit kader wordt geëxperimenteerd met het verstrekken van een financiële stimulans aan daklozen (Haarlem Project).
- De gemeente zorgt dat bij de ontwikkeling van herstelondersteuning voorrang wordt gegeven aan drie leefgebieden: sociale relaties, werk en dagbesteding en omgaan met geld. Dit wordt onder andere gerealiseerd door middel van de verwerving van ondersteuning, de kanteling van (arbeidsmatige) dagbesteding naar de basisinfrastructuur en het sneller verstrekken van een briefadres aan daklozen.

3. Meer cliënten wonen zelfstandig

Wat willen we bereiken?

Veel meer cliënten willen en kunnen thuis in een zelfstandige woning wonen. Dat kan als zij flexibele herstelondersteuning krijgen. Daar waar nu 95% van de cliënten verblijft in diverse vormen van intramuraal wonen, kan en wil een substantieel deel de komende jaren zelfstandig wonen in een zelf gehuurde woning (thuis). Het streven is een reductie van circa 50% van de intramurale plekken.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden					Bron	
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021		2022
Aantal mensen op de wachtlijst voor maatschappelijke opvang ¹	13 (2016)	13 (2016)	0	0	0	0	0	0	Registratie uitvoeringspartners

¹Het betreft mensen die feitelijk dakloos zijn en nergens anders onderdak hebben.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente bevordert dat zorgwoningen worden omgezet naar zelfstandige woningen;
- De gemeente bevordert dat meer woningen voor de doelgroep worden gerealiseerd. Om op korte termijn kleinschalige, betaalbare woningen beschikbaar te krijgen worden plannen uitgevoerd die door een daarvoor opgerichte taskforce worden voorgesteld. Ambitie is daarnaast om enkele woonunits (Skaeve Huse) te realiseren voor zorgwekkende zorgmijders.
- De gemeente bevordert de realisatie van een voorziening voor mensen met een dubbele of drievoudige diagnose (Domus Plus) en enkele tijdelijke plekken voor beschermd wonen in de ouderen- en gehandicaptenzorg, om tegemoet te komen aan de ondersteuningsbehoefte van enkele specifieke groepen.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
a, b. Aantal plaatsen maatschappelijke opvang voor:	159 (2015)	173 (2016)	183	178	173	173	173	168	Gemeentelijke registratie
Oggz doelgroep	100	108	108	105	102	102	102	99	
Economische doelgroep	22	29	46	44	44	42	42	40	
Longstay	7	7	7	7	7	7	7	7	
Ongedocumenteerden ¹									
Jongeren	22	22	22	22	22	22	22	22	
a, b. Aantal plaatsen beschermd wonen	634 (2015)	631 (2016)	585	531	456	381	361	341	Gemeentelijke registratie
a, b. Aantal mensen op de wachtlijst voor beschermd wonen	178 (2015)	150 (2016)	100	70	40	20	10	0	Gemeentelijke registratie

¹ Er zijn geen aparte plaatsen voor ongedocumenteerden.

4. Minder huiselijk geweld en kindermishandeling

Wat willen we bereiken?

Minder huiselijk geweld en kindermishandeling. Huiselijk geweld komt veel vaker voor dan wordt gemeld. Om de gevolgen te beperken en recidive te voorkomen is het belangrijk dat onveilige situaties worden gemeld en geregistreerd. Het streven is om even veel meldingen te krijgen en minder herhaalmeldingen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Aantal politiemeldingen	1.838 (2004)	2.538 (2012)	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	Registratie Veilig Thuis
huiselijk geweld in de veiligheidsregio Kennemerland		3.205 (2013)							
		3.598 (2014)							
		2.840 (2015)							
		3.589 (2016)							

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente faciliteert Veilig Thuis waardoor zo snel mogelijk en met zo min mogelijk schakels goede zorg en/of ondersteuning ingezet kan worden om de veiligheid van jeugdigen, volwassenen en ouderen te borgen. De gemeente werkt aan de doorontwikkeling van een multidisciplinaire aanpak van huiselijk en seksueel geweld en kindermishandeling voor acute en structureel onveilige situaties. De gemeente ziet toe op naleving van de Wet Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling door hulp- en dienstverlenende organisaties in de stad. Het streven is meer adviezen aan professionals te geven.
- De gemeente faciliteert de vrouwenopvang, die ambulante hulp biedt en als het niet

anders kan wordt gezinnen een noodbed of crisisopvang geboden. Zij worden zo snel mogelijk begeleid richting zelfstandig wonen, al dan niet met (ambulante) begeleiding. Extra aandacht wordt besteed aan het voorkomen van opvang, het begeleiden van slachtoffers waaronder meegekomen kinderen en het verlenen van nazorg. De vrouwenopvang zorgt voor begeleiding van slachtoffers van huiselijk geweld die een AWARE noodknop krijgen.

- c. De gemeente stimuleert de inzet van het Tijdelijk Huisverbod door het subsidiëren van crisisinterventie en casemanagement door Veilig Thuis en de inzet van begeleiding vanuit Reclassering Nederland.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
c. Aantal opgelegde huisverboden in de Veiligheidsregio Kennemerland	46 (2009)	80 (2012) 64 (2013) 81 (2014) 71 (2015) 70 (2016)	80	75	70	65	60	55	Huisverbod Online

Beleidsveld 2.3 Jeugdbescherming en jeugdreclassering

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
23	Kinderbesch.&jeugdreclassering	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
	Saldo lasten en baten excl. reserves	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019

1. Inzet jeugdbescherming verminderen en inzet jeugdreclassering om verdere ontsporing en uitvallen van jongeren voorkomen

Wat willen we bereiken?

Zo veel mogelijk Haarlemse jeugdigen groeien op in een veilig opvoedklimaat. De gemeente wil de dalende trend in het aantal Ondertoezichtstellingen (OTS) voortzetten en voorkomen dat jongeren ontsporen en uitvallen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Jongeren met jeugdbescherming als percentage van alle jongeren tot 18 jaar	1,1% (2015)	0,9% (2016)	1,0%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	CBS BZK
Jongeren met jeugdreclassering als percentage van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,4% (2015)	0,4% (2016)	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	CBS BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De expertise van de Gecertificeerde Instellingen (GI) wordt ingezet bij vrijwillige jeugdhulp. De GI ondersteunt hierbij het CJG en zorgt voor een goede inschatting van de veiligheidsrisico's op korte en lange termijn. Door een goede samenwerking rondom veiligheid wordt een jeugdbeschermingsmaatregel ingezet als niet anders mogelijk is.
- Complexe problematiek vraagt om een integrale, systeemgerichte werkwijze. Bij een OTS is het van belang dat de inzet van alle betrokken partijen bijdraagt aan het oplossen van de ontstane problemen in de eigen omgeving van de jeugdige. Hiermee kan een OTS worden verkort.
- De gemeente faciliteert verschillende jeugdhulpaanbieders om te voorkomen dat jongeren ontsporen en uitvallen. In geval van een reclasseringsmaatregel zet de gemeente in op passende zorg om de maatregel succesvol te kunnen afronden en verlenging hiervan te voorkomen. De gemeente ziet toe op samenwerking tussen partners op het gebied van zorg en veiligheid.
-

Financiën per programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Zorg	Ondersteuning en	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)								
21		Maatwerkvoorzieningen	57.579	54.492	54.428	54.807	54.902	54.874
22		Opvang en beschermd wonen	56.099	58.016	56.853	56.353	56.353	56.353
23		Kinderbesch.&jeugdreclassering	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019
Totaal lasten			116.698	115.527	114.300	114.178	114.274	114.246
Baten (exclusief mutaties reserves)								
21		Maatwerkvoorzieningen	2.633	2.633	2.633	2.633	2.633	2.633
22		Opvang en beschermd wonen	2.917	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300
23		Kinderbesch.&jeugdreclassering						
Totaal baten			5.549	4.933	4.933	4.933	4.933	4.933
Totaal saldo excl. reserves			111.148	110.594	109.367	109.246	109.341	109.313
Toevoeging aan reserves								
Onttrekking aan reserves			9.177	6.241	4.785	927	442	442
Saldo incl. mutaties reserves			101.972	104.353	104.582	108.318	108.899	108.871

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

21 Maatwerkvoorzieningen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	54.947
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	51.860
Verschil	-3.087

(bedragen x € 1.000)

2.1 Maatwerkvoorzieningen en hulp op maat

Toelichting lasten

De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 3,09 miljoen lager dan in 2017. **-3.087 v**

Meerjarenraming 2017-2021:

Binnen het totaalbudget van het sociaal domein treden jaarlijks wijzigingen op om het aanbod af te stemmen op de vraag. Dit leidt tot fluctuaties in de lasten op de diverse beleidsvelden van het sociaal domein. -2.245 v

In 2017 is incidenteel budget beschikbaar gesteld voor het versterken van innovatiemaatregelen. -900 v

Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:

In de Decemercirculaire 2017 is voor 2017 extra geld beschikbaar gesteld voor het sociaal domein. Deze extra middelen worden toegevoegd aan de budgetten sociaal domein. -291 v

Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten. 121 n

De omvang van de reserve sociaal domein en de ontwikkeling van het meerjarenbeeld bieden ruimte om de basisinfrastructuur te versterken. Dit leidt tot budgetverhogingen op het beleidsveld van € 225.000 in 2017 en € 75.000 in 2018. -150 v

Begroting 2018:

In de Meicirculaire 2017 is extra geld beschikbaar gesteld voor het sociaal domein. Deze extra middelen worden toegevoegd aan de budgetten sociaal domein. 2.235 n

Het budget CJG (beleidsveld 1.3) is verhoogd met € 1,8 miljoen om de keten in het voorveld te versterken. Door deze extra investering is het CJG in staat om jeugdigen en hun gezinnen vroeger te ondersteunen en de lokale regiefunctie beter te vervullen. Om de toename van het budget te dekken heeft er een verschuiving van middelen plaatsgevonden van het specialistisch aanbod naar het CJG in beleidsveld 1.3. -1.800 v

De uitvoering van maatwerkvoorzieningen Wmo, beschermd wonen en jeugd vragen om additionele structurele formatie. De extra kosten worden geraamd op beleidsveld 2.2 en gedekt vanuit de beschikbare budgetten van beleidsveld 2.1. Per saldo is deze mutatie budgetneutraal. -116 v

Diverse verschillen < € 100.000. 59 n

(bedragen x € 1.000)

2.1 Maatwerkvoorzieningen en hulp op maat

Toelichting baten

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 gelijk aan 2017.

(bedragen x € 1.000)

22 Opvang en beschermd wonen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	53.182
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	55.716
Verschil	2.533

(bedragen x € 1.000)

2.2 Opvang en beschermd wonen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 1,92 hoger dan in 2017.	1.917	n
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
Binnen het totaalbudget van het sociaal domein treden jaarlijks wijzigingen op om het aanbod af te stemmen op de vraag. Dit leidt tot fluctuaties in de lasten op de diverse beleidsvelden van het sociaal domein.	1.325	n
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
De kosten voor de maatschappelijke opvang worden gedekt door een decentralisatieuitkering. Sinds 2016 blijkt deze decentralisatie ontoereikend te zijn. In 2017 wordt een tekort van € 850.000 verwacht. Dit tekort wordt gedekt uit de reserve sociaal domein.	-850	v
De omvang van de reserve sociaal domein en de ontwikkeling van het meerjarenbeeld bieden ruimte om de basisinfrastructuur te versterken. Dit leidt tot budgetverhogingen op het beleidsveld van € 1.105.000 in 2017 en € 1.680.000 in 2018.	575	n
<i>Begroting 2018:</i>		
In de Meicirculaire 2017 is extra geld beschikbaar gesteld voor het sociaal domein. Deze extra middelen worden toegevoegd aan de budgetten sociaal domein.	797	n
De uitvoering van maatwerkvoorzieningen Wmo, Beschermd Wonen en jeugd vragen om additionele structurele formatie. De extra kosten worden gedekt binnen de beschikbare budgetten sociaal domein. Per saldo is deze mutatie budgetneutraal.	116	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-46	v

(bedragen x € 1.000)

2.2 Opvang en beschermd wonen	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,62 miljoen lager dan in 2017.	617	n
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
In 2017 werd een aanvullende bijdrage van € 633.000 van de deelnemende gemeente ontvangen voor maatschappelijke opvang. Hiermee werd een sluitende raming gerealiseerd.	633	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-16	v

(bedragen x € 1.000)

23 Kinderbesch.&jeugdreclassering	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	3.019
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	3.019
Vershil	

(bedragen x € 1.000)

2.3 Kinderbescherming en jeugdreclassering	bedrag	v/n
Toelichting lasten		

De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 gelijk aan 2017.

(bedragen x € 1.000)

2.3 Kinderbescherming en jeugdreclassering	bedrag	v/n
Toelichting baten		

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 gelijk aan 2017.

Reservemutaties per programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2018		6.241
Algemene reserve Sociaal Domein		5.953
Reserve WWB inkomensdeel		288

Investerings programma

Er zijn voor dit programma geen investeringen in 2018.

Gesubsidieerde instellingen Ondersteuning en Zorg

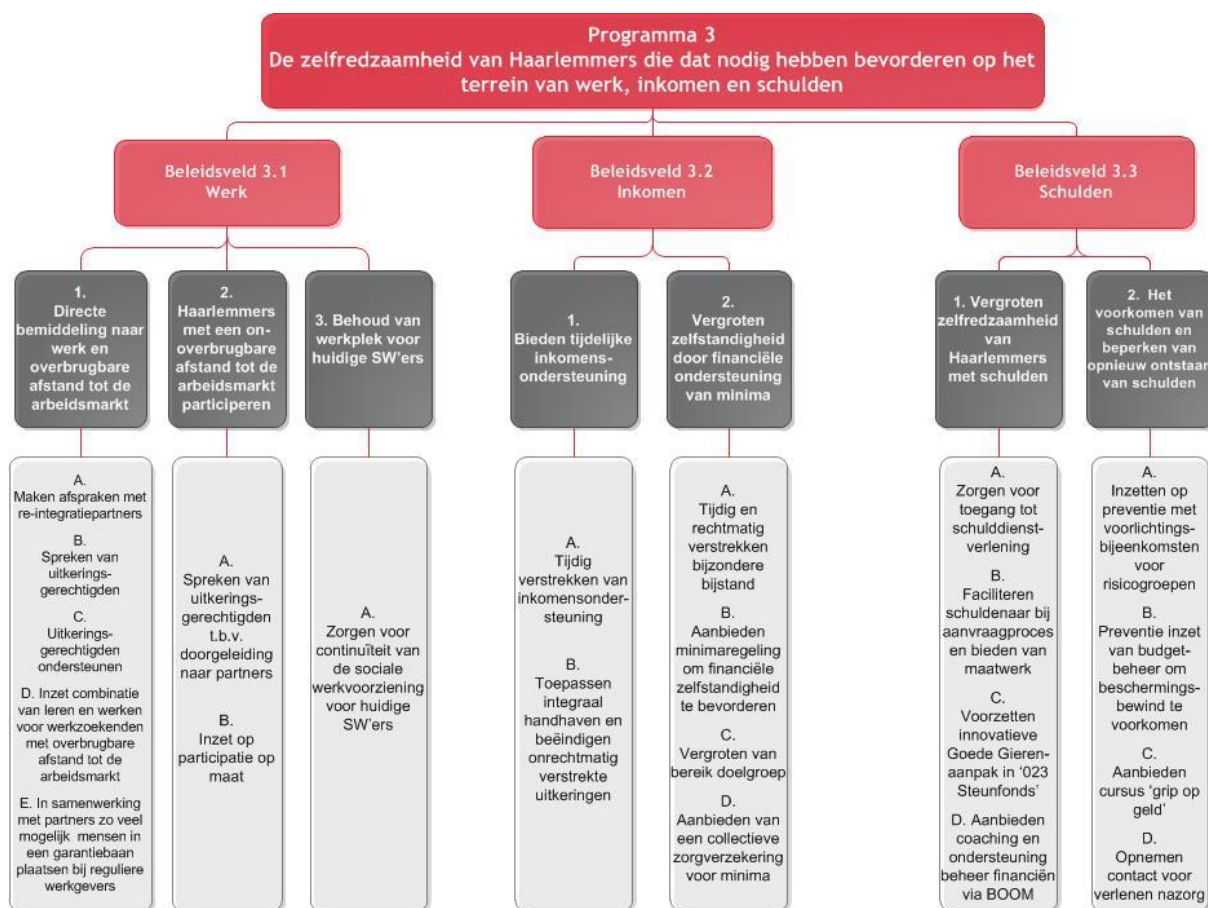
(bedragen x € 1.000)			
Gesubsidieerde instelling	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Blijfgroep	Bieden van preventie, opvang en ambulante hulp bij huiselijk geweld.		21,71
Leger des heils	Het versterken van zelfredzaamheid en participatie van kwetsbare Haarlemmers en het voorkomen van maatschappelijke uitval.		22,31
Zorgbalans	Bieden van hulp aan mensen met een zorgbehoefte om zolang mogelijk en op eigen wijze vorm en inhoud te geven aan hun leven, zowel thuis als in diverse zorglocaties.	597	20,99
Dock	Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.	3.032	21,69
HVO Querido	HVO Querido exploiteert diverse maatschappelijke opvangvoorzieningen, zoals de maatschappelijke opvang voorzieningen: Wilhelminastraat, Velsperpoort en Bennebroek. Alle activiteiten vallen onder het Regionaal Kompas.		21,27
MEE & de Wering	Het bieden van ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden, met name inwoners met een verstandelijke beperking.	1.153	26,81
Parnassiagroep	Door de exploitatie van gebruikruimten in Haarlem draagt Parnassia bij, dat het drugs- en alcoholgebruik in de openbare ruimten in Haarlem en omgeving teruggedrongen wordt. En dat door professioneel toezicht op het gebruik, dit gecontroleerd wordt en dat verslaafden sneller doorgeleid worden naar de reguliere hulpverlening.		19,74
Veilig Thuis	Veilig Thuis is er voor iedereen, jong en oud, die te maken heeft met huiselijk geweld of kindermishandeling. Veilig Thuis geeft advies en biedt ondersteuning, ook aan professionals.		26,01

Risico's Ondersteuning en zorg

	Nr.	Risico	Kans	Maximaal €	Risicogebied	Risicocategorie
Risico	R1215	Open einde regeling Wmo: jaarlijks toegekende Wmo-budget is ontoereikend om de kosten van de voorzieningen en/of uitvoeringskosten te financieren.	20%	€ 1.500.000	Wmo	Financieel
Opmerking		<p>Conform Wmo is er bij de maatwerk voorzieningen sprake van een open einde regeling. Dit betekent dat de vraag hoger kan zijn dan het beschikbare budget. De omvang en de kans dat het risico zich voordoet zijn lager dan bij begroting 2015 en 2016 werd ingeschat. De begroting 2015 en 2016 zijn gebaseerd op informatie van het Rijk over de aard en omvang van de lopende indicaties. Deze bleek niet betrouwbaar. De inschatting op dit moment is gebaseerd op eigen informatie over de aard en omvang van de indicaties. Daarom is de omvang van het risico verlaagd. Daarnaast geeft de gemeente zelf indicaties af waardoor de kans dat het risico zich voordoet ook kleiner is geworden. Op dit moment zien we dat de vraag afneemt i.p.v. toeneemt waardoor de kans op een overschrijding van verwachte vraag klein is. Bovendien is er betere monitoring in plaats waardoor de impact van het risico beperkt wordt.</p>				
Maatregel		<p>Periodiek monitoren van de ontwikkelingen van de uitgaven. Daarnaast is de algemene reserve sociaal domein beschikbaar om eventuele tekorten af te dekken, een mogelijk overschrijding van de Wmo-uitgaven wordt gedekt uit de algemene reserve sociaal domein.</p>				
Risico	R1128	Jeugdzorg: Open-einde karakter ten aanzien van financiering Jeugdzorg.	20%	€ 2.000.000	Jeugdzorg	Materieel
Opmerking		<p>Ten aanzien van jeugdhulp is sprake van een open-einde-regeling. Daarnaast kunnen we niet volledig sturen op de toegang, omdat deze deels wettelijk is belegd bij medisch specialist, huisarts of rechtelijke macht. Op basis van de huidige instroom in combinatie met de effecten van de bezuinigingen in afgelopen jaren, verwachten we dat het Rijksbudget ontoereikend is om passende jeugdhulp te bieden aan jeugdigen in Haarlem die dit nodig hebben. Omdat er sprake is van bevoorschotting, zal pas na het einde van het jaar blijken of budget en feitelijke realisatie met elkaar in de pas lopen. De verwachte toename van de instroom ten opzichte van 2016 is reden om de kans dat dit risico zich voordoet, eerder op 5% ingeschat, nu te verhogen tot 20%. Ook de omvang van het risico is nu van € 1,5 mln naar € 2,0 mln bijgesteld.</p>				
Maatregel		<p>Sturen op contracten en maandelijkse contractbesprekingen.</p>				
Risico	R1169	Verzorgen van huisvesting en sociaal programma aan statushouders.	25%	€ 250.000	Zorg & Welzijn	Imago / politiek
Opmerking		<p>De kosten en dekking van huisvesting statushouders via de GVA-regeling (Gemeentelijk versnellingsarrangement) voor 2017 zijn nog niet volledig bekend. Het hieruit voortvloeiende risico wordt geraamd op max € 250.000 met een kans van 25%. De kosten van huisvesting in GVA Boerhaave vallen naar verwachting hoger uit dan geraamd, met name door onvoorziene (veiligheids)maatregelen. Wat betreft de overige kosten die voortvloeien uit de huisvesting van statushouders hebben we een sociaal programma statushouders opgesteld met een voorlopige berekening van de kosten. Deze kosten worden gedekt met de rijksmiddelen die wij verwachten als gevolg van het uitwerkingsakkoord dat inmiddels gesloten is tussen VNG en Rijk. Dit risico komt daarmee te vervallen. Er blijft wel sprake van maatschappelijke risico's. Ten eerste bestaat er een risico dat we er onvoldoende in slagen om de door de rijksoverheid voorgeschreven taakstelling huisvesting statushouders halen. Ten tweede bestaat er een risico dat de beleidsmaatregelen in het kader van het sociaal programma statushouders niet voor iedereen het gewenste eindresultaat zal hebben in termen van gelijke kansen op volwaardige maatschappelijke participatie in de Haarlemse samenleving.</p>				
Maatregel		<p>De gemeente is er in geslaagd de taakstelling huisvesting statushouders voor het eerste halfjaar 2017 te realiseren. Het realiseren van de taakstelling is bepalend voor het budget dat Haarlem zal ontvangen uit het Uitwerkingsakkoord. Het college voert het sociaal programma statushouders zorgvuldig uit om de nieuwe Haarlemmers zo snel en zo goed mogelijk gelijke kansen te bieden op actieve participatie in onze samenleving ten opzichte van bestaande Haarlemse inwoners.</p>				

Programma 3 Werk en inkomen

Commissie	Samenleving
(Coördinerende) Portefeuilles	Werk, Economische Zaken, Sociale Zaken, Coördinatie sociaal domein
Afdeling(en)	Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Programmadoelstelling (missie)

De gemeente Haarlem ondersteunt inwoners op het terrein van werk, inkomen en schulden als ze dat nodig hebben. De belangrijkste opgave van de Participatiewet is om zoveel mogelijk mensen te laten deelnemen in de samenleving. Mensen worden begeleid naar werk en ontvangen (tijdelijke) financiële ondersteuning als betaald werk niet of nog niet aan de orde is. Alle Haarlemmers, ook de Haarlemmers met een uitkering, moeten kunnen meedoen in de samenleving door werk, opleiding of andere vormen van participatie, zoals vrijwilligerswerk of arbeidsmatige dagbesteding.

Context en achtergronden

Koersdocument Werk en Inkomen

De gemeenteraad heeft in de zomer van 2016 het Koersdocument Werk en Inkomen ([2016/255654](#)) vastgesteld. Het Koersdocument heeft als uitgangspunt dat alle Haarlemmers

met een bijstandsuitkering meedoen in de samenleving, door werk, opleiding of vrijwilligerswerk. Bij voorkeur met betaald werk. Lukt dat niet, dan zijn er vele andere mogelijkheden voor participatie. Wie dat niet zelfstandig lukt, wordt gestimuleerd en ondersteund.

De afgelopen jaren lag de focus op ondersteuning van uitkeringsgerechtigden met een korte afstand tot de arbeidsmarkt. Deze inzet is verlegd naar mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Dit gebeurt, samen met partners in de stad te vinden, volgens de principes 'Ken je klant' en 'Ken je stad'.

- Ken je klant: Inzetten op participatie vereist dat de gemeente meer weet van de inwoners in het uitkeringsbestand dan nu het geval is. Welke talenten en mogelijkheden om te werken en te participeren hebben zij? Om dit te realiseren, is het nodig om eerst te investeren. Een deel van de uitkeringsgerechtigden is al enige tijd (soms enkele jaren) niet gesproken over hun inzetbaarheid.
- Ken je stad: Welke voorzieningen en initiatieven in de stad en dorp sluiten hier op aan? En welke nieuwe initiatieven moeten er ontwikkeld worden om iedereen te laten participeren?

De gemeente spreekt alle werkzoekenden die een beroep op de Participatiewet en brengt hun talenten en mogelijkheden in kaart. De resultaten van deze inspanning worden in de loop van 2018 en 2019 zichtbaar. Naar verwachting leidt een en ander tot effecten op uitstroom en omvang van het bestand. De exacte omvang hiervan en het structurele effect laten zich moeilijk voorspellen en zijn niet meegenomen in de streefwaarden van de indicatoren.

Instrumenten uit de Participatiewet

De gemeente zet in op een breed palet aan re-integratie- en participatievoorzieningen voor de verschillende doelgroepen van de Participatiewet. Hierbij wordt, waar mogelijk, de samengewerkt met initiatieven in de stad. In het ondersteuningsaanbod wordt onderscheid gemaakt in werkzoekenden zonder afstand tot de arbeidsmarkt, werkzoekenden met een overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt en werkzoekenden met een onoverbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt.

Afbouw sociale werkvoorziening

Sinds 2015 is er geen instroom meer mogelijk in de sociale werkvoorziening. In de meicirculaire 2017 heeft het Rijk inzicht gegeven in de ontwikkeling van de middelen die beschikbaar worden gesteld voor resterende werknemers in de sociale werkvoorziening. De rijkssubsidie blijft onvoldoende om de loonkosten van deze werknemers te dekken. In de Kadernota 2017 ([2017/213926](#)) is besloten dit tekort de komende jaren (2017-2019) te dekken uit de reserve sociaal domein. Daarmee wordt voorkomen dat het tekort te zwaar gaat drukken op de reguliere re-integratiemiddelen en er geen financiële ruimte is om aan de andere ambities en verplichtingen binnen dit domein invulling te geven.

Verkenning Participatiebedrijf

De gemeente verkent de mogelijkheid om te komen tot een Participatiebedrijf waarin de activiteiten van Paswerk en Pasmatch samen worden gebracht. Hierbij zou dan ook de uitvoering van de oude SW-regeling, het organiseren van leerwerktrajecten en de toeleiding

naar Garantiebanen en Beschut werk bijeen worden gebracht. Dat biedt de mogelijkheid om de kennis over deze doelgroep en de voorzieningen die nodig zijn om deze doelgroep effectief naar werk te begeleiden, te bundelen. De aansturing op de ontwikkeling kan dan ook eenduidig en integraal worden georganiseerd.

Ontwikkelingen in de bijstand en de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten (BUIG)

Het aantal bijstandsgerechtigden in de gemeente Haarlem neemt nog steeds toe. Deze stijging is te verklaren door de komst van statushouders die in Haarlem worden gehuisvest en door de instroom van doelgroepen die voorheen aanspraak konden maken op Wajong of de Wet sociale werkvoorziening en nu aangewezen zijn op bijstand. Daarnaast is er de verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd: in 2017 is de leeftijdsgrens met drie maanden verhoogd tot 65 jaar en 9 maanden. Dat betekent dus dat de uitstroom van de bijstand naar de AOW eveneens drie maanden langer duurt.

Naar verwachting stijgen de uitgaven voor de BUIG als gevolg van de toename van het aantal bijstandsgerechtigden in Haarlem. De hoogte van het budget voor de komende jaren is nog onzeker.

Schulddienstverlening

In het beleidsplan schulddienstverlening `Stevig op eigen benen` ([2016/191640](#)) zijn de uitgangspunten uit de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) opgenomen. Met het uitvoeren van het beleidsplan heeft de gemeente Haarlem onder andere ingezet op het verbreden van de toegang tot schulddienstverlening. De gemeente bepaalt individueel welke hulp het beste past bij de hulpvrager en levert hiermee maatwerk. Daarbij biedt de gemeente schulddienstverlening op maat aan specifieke doelgroepen zoals, kwetsbare Haarlemmers met multi-problematiek, gezinnen met minderjarige kinderen en dak- en thuislozen. Voor de klanten die verdere flankerende hulpverlening nodig hebben, verwijst de gemeente door naar de ketenpartners, waar zij een nauw samenwerkingsverband mee heeft.

Minimabeleid

Armoede is een belangrijke reden waarom mensen niet, of minder, meedoen aan de samenleving. Hierdoor wordt hun netwerk kleiner en neemt de stimulans om actief te zijn af. Onderzoek toont aan dat armoede het denken beperkt. Je bent minder goed in staat om lange termijn keuzes te maken. Daardoor is het lastig om perspectief te zien en in actie te komen om je situatie te veranderen. Financiële ondersteuning kan helpen om dat perspectief weer te bieden. In het beleidsplan Minimabeleid 'Samen actief tegen armoede'

([2015/488128](#)) zijn vijf speerpunten opgenomen:

1. Versterken zelfredzaamheid en participatie;
2. Preventie van langdurige armoede en schulden;
3. Verminderen van armoede bij kinderen en jongeren;
4. Ondersteuning van mensen die leven van een laag inkomen;
5. Vergroten van bereik en vereenvoudigen van regelgeving.

Handhaving

Het sociale zekerheidsstelsel is gebaseerd op solidariteit. Om dit stelsel in stand te houden is blijvend draagvlak in de samenleving nodig. Toezicht op naleving speelt hierin een belangrijke rol want als er regels gesteld worden moeten deze ook gehandhaafd worden. De

gemeente wil het misbruik, het oneigenlijk gebruik van voorzieningen en het niet nakomen van verplichtingen minimaliseren. Het niet nakomen van verplichtingen mag niet lonen en een voorziening wordt alleen door de gemeente aangeboden als dat doelmatig en rechtmatig is. Onwetendheid wordt anders behandeld dan onwil. De focus ligt dan ook op zowel preventieve als op repressieve maatregelen. De uitwerking van een goede balans tussen preventieve en repressieve inzet op handhaving is opgenomen in de beleidsnota Handhaving Participatiewet IOAW en IOAZ.

Uitvoeringscapaciteit afdeling Sociale zaken

De formatie van de afdeling Sociale zaken beweegt mee met het aantal bijstandsgerechtigden. Verandering in de capaciteit vindt plaats als er sprake is van een mutatie in het bestand van 5% of meer ten opzichte van het laatste ijkmoment.

Kaderstellende nota's

- Uitvoeringsprogramma Participatiewet juni 2015-juni 2016 ([2015/162169](#))
- Beleidskeuzenota Participatiewet Haarlem en Zandvoort ([2013/469125](#))
- Samen voor elkaar ([2012/172892](#))
- Samen voor elkaar: groeien naar financiële zelfredzaamheid ([2012/338471](#))
- Visienota handhaving ([2012/342276](#))
- Transformatienota sociaal domein ([2015/168421](#))
- Beleidsplan Schulddienstverlening 2016-2019 Stevig op eigen benen ([2016/191640](#))
- Koersdocument Werk en inkomen ([2016/255654](#))
- Nota Samen actief tegen armoede 2016-2020 ([2015/488128](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld 3.1 Werk

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
31	Werk	22.935	23.266	23.051	19.835	19.809	19.498
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
	Saldo lasten en baten excl. reserves	22.935	23.266	23.051	19.835	19.809	19.498

1. Directe bemiddeling naar werk en overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt

Wat willen we bereiken?

Alle Haarlemmers die daar toe in staat zijn hebben passend werk, zodat zij in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien. Voor wie betaald werk door omstandigheden nog niet haalbaar is, wordt gewerkt aan re-integratie richting de arbeidsmarkt.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	681,5 (2008)	639,9 (2012) 634,8 (2013) 627,7 (2014) 618,0 (2015) 623,9 (2016)	-	625	625	625	625	625	LISA BZK
Netto arbeidsparticipatie: het percentage van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de totale beroepsbevolking	68,3% (2011)	68,1% (2012) 67,9% (2013) 67,3% (2014) 68,7% (2015) 68,8% (2016)	-	68,8	68,8	68,8	68,8	68,8	CBS BZK
Percentage werkloze jongeren van het totaal aantal jongeren in de leeftijd van 16-22 jaar	3,03% (2005)	1,07% (2012) 1,38% (2016)	-	1,38%	1,38%	1,38%	1,38%	1,38%	Verwey Jonkers Instituut - Kinderen in Tel BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente maakt afspraken met re-integratiepartners over ondersteuning voor werkzoekenden met een korte afstand tot de arbeidsmarkt. Dit gebeurt in de vorm van directe bemiddeling naar werk, netwerk- en sollicitatietrainingen en ondersteuning bij het zoeken naar vacatures. De gemeente werkt, samen met partijen op het Werkplein, aan een sluitende aanpak om werkzoekenden te activeren snel werk te vinden.
- b. Uitkeringsgerechtigden worden gesproken, waarbij de afstand tot de arbeidsmarkt wordt beoordeeld en doorgeleiding plaatsvindt naar re-integratiepartners.
- c. De gemeente ondersteunt uitkeringsgerechtigden bij het vergroten van werknemersvaardigheden en het behalen van de juiste kwalificaties en zet in op een combinatie van leren en werken.
- d. De gemeente zet in op een combinatie van leren en werken voor werkzoekenden met een overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt. In samenwerking met re-integratiepartners worden werknemersvaardigheden van werkzoekenden vergroot en kan werkervaring worden opgedaan. Andere mogelijkheden zijn sollicitatietraining, opleiding en matching op een baan. In 2018 wordt specifieke aandacht besteed aan statushouders, ex gedetineerden en jongeren.
- e. De gemeente plaatst in samenwerking met de re-integratiepartners, het werkplein en het werkgeversservicepunt zoveel mogelijk mensen in een garantiebaan bij een reguliere werkgever.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
a. Percentage beëindigingen van uitkeringen i.v.m. aanvaarden werk	8,9% (2015)	8,9% (2015) 23,6% (2016)	8,9%	8,9%	8,9%	8,9%	8,9%	8,9%	Gemeentelijke registratie
a. Aantal plaatsingen op garantiebanen	220 (2016)	220 (2016)	50	50	50	50	50	50	Gemeentelijke registratie

2. Haarlemmers met een onoverbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt participeren

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers voor wie betaald werk door omstandigheden nog niet haalbaar is, participeren in de samenleving.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente spreekt uitkeringsgerechtigden, waarbij alle leefdomeinen worden uitgevraagd en doorgeleiding plaatsvindt naar partners in de stad.
- b. De gemeente zet in op participatie op maat, zoals vrijwilligerswerk of arbeidsmatige dagbesteding. De gemeente werkt hierbij samen met maatschappelijke partners in de stad.

3. Behoud van werkplek voor huidige SW'ers

Wat willen we bereiken?

Het behoud van werk en de werkplek voor de huidige groep mensen die aan het werk is in de Sociale Werkvoorziening.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Aantal SW'ers in Standaard Eenheden (SE)	729 (2010)	702 (2012) 685 (2013) 684 (2014) 649 (2015) 649 (2016)	615	599	576	560	530	530	Gemeentelijke registratie

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- c. De gemeenten zorgt voor continuïteit van de sociale werkvoorziening voor de huidige groep SW'ers die daar werkzaam zijn, totdat zij uitstromen omdat zij de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt.

Beleidsveld 3.2 Inkomen

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
32	Inkomen	64.291	64.708	63.781	63.605	63.605	63.605
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
32	Inkomen	52.476	52.476	52.476	52.476	52.476	52.476
	Saldo lasten en baten excl. reserves	11.815	12.232	11.304	11.129	11.129	11.129

1. Bieden tijdelijke inkomensondersteuning

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers krijgen tijdelijk inkomensondersteuning als zij niet op andere wijze in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Misbruik en oneigenlijk gebruik van voorzieningen is minimaal en verplichtingen worden nagekomen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Procentuele groei van het uitkeringsbestand van de gemeente Haarlem	5,76 % (2015)	5,76 (2015)	6%	6%	6%	6%	6%	6%	Gemeentelijke registratie
Aantal uitkeringsgerechtigden die een participatiewet-uitkering ontvangt	2.536 (2009)	2.648 (2011) 2.808 (2012) 3.245 (2013) 3.441 (2014) 3.597 (2015) 3.725 (2016)	3.800	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	Gemeentelijke registratie
Percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen	5,77% (2005)	4,89% (2011) 4,94% (2012) 5,42% (2015) 5,8% (2016)	5,8%	5,8%	5,8%	5,8%	5,8%	5,8%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel BZK
Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners	358,4 (2015)	358,4 (2015)	360	360	360	360	360	360	CBS BZK
Duur van de uitkeringsperiode, gekoppeld aan categorieën van Divosa:									Gemeentelijke registratie
Korter dan één jaar	930 (2015)	873 (2016)	600	600	600	600	600	600	
Duur 1-3 jaar	1016 (2015)	1102 (2016)	700	700	700	700	700	700	
langer dan 5 jaar	994 (2015)	1096 (2016)	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente verleent tijdig inkomensondersteuning aan Haarlemmers die hiervoor op grond van Participatiewet in aanmerking komen.
- De gemeente past integraal handhaven toe als onderdeel binnen het gehele proces van dienstverlening, met focus op zowel preventieve als repressieve maatregelen. De gemeente beëindigt, op basis van rechtmatigheids- en fraudeonderzoeken, onrechtmatig verstrekte uitkeringen.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
a. Gemiddelde afhandeltermijn (in dagen) van de aanvragen Participatiewet-uitkering	47 (2015)	47 (2015) 50 (2016)	47	47	47	47	47	72	Gemeentelijke registratie
a. Percentage klanten in de uitkering dat een sanctie of korting krijgt op de uitkering	1,8% (2015)	1,8% (2015) 1,44% (2016)	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%	Gemeentelijke registratie

2. Vergroten zelfstandigheid door financiële ondersteuning van minima

Wat willen we bereiken?

De zelfstandigheid en participatie van Haarlemmers met een minimuminkomen wordt vergroot door hen een financieel vangnet en ondersteuning te bieden.

Effectindicator	Nul- meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Aantal toekenningen individuele bijzondere bijstand	1.531 (2012)	2.238 (2013) 1.737 (2014) 1.983 (2015) 2.117 (2016)	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	Gemeentelijke registratie
Aantal toekenningen minimaregelingen	3.234 (2013)	3.996 (2014) 3.862 (2015) 6.220 (2016)	6.300	6.300	6.300	6.300	6.300	6.300	Gemeentelijke registratie
Aantal Haarlemmers dat gebruik maakt van individuele bijzondere bijstand	1.206 (2014)	1.336 (2015) 1.554 (2016)	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	Gemeentelijke registratie
Aantal minimahuishoudens met Haarlemas	4.991 (2012)	5.722 (2015) 5.896 (2016)	5.800	5.800	5.800	5.800	5.800	5.800	Gemeentelijke registratie
Aantal Haarlemmers dat gebruik maakt van een minimaregeling	2.238 (2013)	2.580 (2014) 3.080 (2015) 3.960 (2016)	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	Gemeentelijke registratie
Aantal kinderen dat een beroep doet op Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds	193 (2010)	378 (2011) 480 (2012) 424 (2013) 708 (2014) 1.219 (2015) 1.113 (2016)	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	Registratie JSF/JCF

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente verstrekt tijdig en rechtmatig bijzondere bijstand aan hen die recht hebben op inkomensondersteuning voor specifieke kosten.
- De gemeente biedt minimaregelingen aan om de financiële zelfstandigheid van gezinnen te bevorderen en kinderen te laten participeren in de samenleving, zodat zij een goede start hebben in hun leven.
- De gemeente draagt er zorg voor dat meer mensen uit de doelgroep bereikt worden door onder andere laagdrempelige en toegankelijke informatie en door samenwerking met partners in de stad.
- De gemeente draagt bij aan de gezondheid van mensen door het aanbieden van een collectieve zorgverzekering voor minima, zodat zorgkosten geen belemmering hoeven zijn om gebruik te maken van medische hulp.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
a. Percentage aanvragen bijzondere bijstand binnen wettelijke termijn afgehandeld	87% (2012)	89% (2013) 91% (2014) 98% (2015) 94% (2016)	98%	98%	98%	98%	98%	98%	Gemeentelijke registratie
a. Percentage aanvragen inkomensondersteuning binnen wettelijke termijn afgehandeld	55% (2012)	72% (2013) 75% (2014) 82% (2015) 78% (2016)	80%	80%	80%	80%	80%	80%	Gemeentelijke registratie

Beleidsveld 3.3 Schulden

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
33	Schulden	3.808	4.007	3.907	3.907	3.907	3.907
Baten (exclusief mutaties reserves)							
33	Schulden	476	478	478	478	478	478
Saldo lasten en baten excl. reserves		3.332	3.529	3.429	3.429	3.429	3.429

1. Vergroten zelfredzaamheid van Haarlemmers met schulden

Wat willen we bereiken?

De financiële zelfstandigheid van Haarlemmers met schulden wordt vergroot.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Aantal geslaagde schuldbemiddelings-trajecten (na drie jaar)	75 (2013)	104 (2014) 129 (2015) 101 (2016)	100	100	100	100	100	100	Gemeentelijke registratie

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente zorgt voor toegang tot schulddienstverlening voor alle inwoners die hulp nodig hebben en zorgt voor ondersteuning en begeleiding bij het oplossen, beperken en terugbrengen van hun schulden.
- De gemeente faciliteert de schuldenaar bij het aanvraagproces en biedt zoveel mogelijk maatwerk. Daarvoor heeft de gemeente afspraken gemaakt met diverse ketenpartners gericht op vroeg-signalering en tijdige afstemming. Het doel van dit traject is het oplossen van schulden, het beperken van verder oplopende schulden en het voorkomen van crisissituaties.
- De gemeente zet de innovatieve Goede Gieren-aanpak voort onder de naam '023 Steunfonds'. Daarnaast is er de pilot 'New Future' voor jongeren. Deze aanpak biedt

klanten een maatwerkoplossing om weer perspectief te krijgen op een schuldenvrije toekomst.

- d. De gemeente biedt coaching en ondersteuning bij het beheren van financiën via het project Budget Ondersteuning Op Maat (BOOM). BOOM biedt nazorg aan de klanten die een schuldregelingstraject hebben gevolgd.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2017	2018	2019	2020	2021		2022
a. Aantal gestarte schulddienstverleningstrajecten	129 (2014)	205 (2015) 228 (2016)	200	200	200	200	200	200	Gemeentelijke registratie

2. Het voorkomen van schulden en beperken van opnieuw ontstaan van schulden

Wat willen we bereiken?

Het voorkomen van schulden bij Haarlemmers en het voorkomen van nieuwe schulden bij Haarlemmers die al een schulddienstverleningstraject doorlopen (hebben).

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente zet in op preventie met voorlichtingsbijeenkomsten voor risicogroepen waaronder jongeren, gedetineerden en uitkeringsgerechtigden. Door middel van groepstrainingen, individuele doorstroom- en uitstroomgesprekken worden klanten getraind en begeleid om zelf hun financiële administratie te beheren en om herhaling te voorkomen.
- b. De gemeente neemt ter preventie klanten zonder een schuldenregeling in budgetbeheer. Hiermee kan ook beschermingsbewind voor klanten voor wie dit een te zwaar middel is, voorkomen worden.
- c. De gemeente biedt de cursus 'Grip op geld' aan als vast onderdeel van het schuldbemiddelingstraject. De gemeente biedt budget coaching aan voor de klanten die in volledig budgetbeheer zitten met een actieve schuldenregeling. Klanten in een minnelijke schuldsanering krijgen na circa 24 maanden budgetcoaching.
- d. De gemeente neemt drie en zes maanden na afloop van een geslaagd schuldregelingstraject contact op met de klant voor het verlenen van nazorg.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2017	2018	2019	2020	2021		2022
b. Aantal deelnemers aan preventieve voorlichtingsbijeenkomsten	30 (2009)	180 (2010) 200 (2011) 250 (2012) 619 (2013) 525 (2014) 1.014 (2015) 850 (2016)	600	600	600	600	600	600	Gemeentelijke registratie

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Werk en Inkom	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
31	Werk	22.935	23.266	23.051	19.835	19.809	19.498
32	Inkomen	64.291	64.708	63.781	63.605	63.605	63.605
33	Schulden	3.808	4.007	3.907	3.907	3.907	3.907
Totaal lasten		91.034	91.980	90.738	87.347	87.321	87.010
Baten (exclusief mutaties reserves)							
31	Werk						
32	Inkomen	52.476	52.476	52.476	52.476	52.476	52.476
33	Schulden	476	478	478	478	478	478
Totaal baten		52.953	52.954	52.954	52.954	52.954	52.954
Totaal saldo excl. reserves		38.081	39.026	37.784	34.393	34.367	34.056
Toevoeging aan reserves							
Onttrekking aan reserves		1.208					
Saldo incl. mutaties reserves		36.873	39.026	37.784	34.393	34.367	34.056

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

31 Werk	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	22.935
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	23.266
Verschil	331

(bedragen x € 1.000)

3.1 Werk	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,33 miljoen hoger dan in 2017.	331	n
<i>Meerjarenraming 2017-2021</i>		
De beschikbare budgetten voor reïntegratie nemen ten opzichte van 2017 structureel af als gevolg van bezuinigingen op de ontvangen rijksuitkering. Dit leidt tot lagere lasten in 2018. Daarentegen staat een nadeel op programma 7 vanwege de lagere rijksuitkering.	-1.002	v
In 2017 is incidenteel het budget verhoogd voor het slim investeren in de Participatiewet en schuldienstverlening.	-800	v
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
Meedoen in de samenleving door werk, vrijwilligerswerk of het vinden van een opleiding is belangrijk. Om deze klanten goed van dienst te kunnen zijn, is een adequaat en actueel klantbeeld noodzakelijk. Met de eerdere versnellingsgelden is een eerste gesprek met de klant mogelijk gemaakt. In de Kadernota 2017 zijn middelen gevraagd om het proces van 'ken je klant' te versnellen en verder te ontwikkelen.	240	n
De omvang van de reserve sociaal domein en de ontwikkeling van het meerjarenbeeld bieden ruimte om de basisinfrastructuur te versterken. Dit leidt tot budgetverhogingen op het beleidsveld van € 645.000 in 2017 en € 1.365.000 in 2018.	720	n
<i>Begroting 2018:</i>		
In de Meicirculaire 2017 is extra geld beschikbaar gesteld voor het sociaal domein. Deze extra middelen worden toegevoegd aan de budgetten sociaal domein.	1.352	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-179	v

(bedragen x € 1.000)

3.1 Werk	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 gelijk aan 2017.		

(bedragen x € 1.000)	
32 Inkomsten	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	11.815
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	12.232
Verschil	417

(bedragen x € 1.000)		
3.2 Inkomsten	bedrag	v/n
Toelichting lasten		

De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,42 miljoen hoger dan in 2017. 417 n

Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:

De budgetten statushouders zijn in 2017 overgeheveld naar beleidsveld 1.2. 222 n

Budgetbeheer en budgetcoaching: Momenteel verzorgt de gemeente voor circa 400 klanten budgetbeheer. De groep waarvan ingeschat wordt dat het deze extra ondersteuning kan gebruiken wordt budgetcoaching gegeven. Dit vraagt om extra inzet van de gemeente. De budgetten worden verhoogd met € 120.000 in 2017 en € 240.000 in 2018 en 2019. 120 n

Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten. 141 n

Diverse verschillen < € 100.000. -66 v

Toelichting baten

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 gelijk aan 2017.

(bedragen x € 1.000)	
33 Schulden	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	3.332
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	3.529
Verschil	197

(bedragen x € 1.000)		
3.3 Schulden	bedrag	v/n
Toelichting lasten		

De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,20 hoger dan in 2017. 199 n

Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:

De raad heeft een motie ingediend rondom het thema jongeren en schulden. Het aantal jongeren met financiële problemen en schulden neemt toe en dat is een belemmering voor hun opleiding en op weg naar werk. Om die reden zijn twee projecten gestart. Hiervoor is in 2017 € 195.000 en in 2018 € 100.000 beschikbaar gesteld. -95 v

Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten. 217 n

Diverse verschillen < € 100.000. 77 n

(bedragen x € 1.000)		
3.3 Schulden	bedrag	v/n
Toelichting baten		

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 nagenoeg gelijk aan 2017. -2 v

Diverse verschillen < € 100.000. -2 v

Reservemutatie per programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
-----------------	--------------	---------------

Mutatie 2018

Investerings programma

Er zijn voor dit programma geen investeringen in 2018.

Verbonden partijen Werk en inkomen

(bedragen x € 1.000)

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Zuid-Kennemerland (Paswerk)	Uitvoering en behartiging van de gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de sociale werkvoorziening.	14.995	22,74
Werkpas Holding BV	Uitvoeren van taken op het gebied van re-integratie, dagbesteding en dienstverlening in het kader van begeleid werken.		22,25

Risico's Werk en inkomen

Nr.	Risico	Kans	Maximaal €	Risicogebied	Risicocategorie
Risico	R1210 Een verdere stijging van het huidige bestand - boven een bepaalde marge - zal een uitbreiding van de personeelsformatie tot gevolg hebben.	70%	€ 500.000	Personeel & Organisatie	Financieel

Opmerking Personeelsformatie SZW: in de kadernota 2014 is informatie opgenomen over de relatie tussen enerzijds het bestand uitkeringsgerechtigden en anderzijds de omvang van de personeelsformatie van de hoofdafdeling SZW die vanaf 2015 in werking is getreden. Een verdere stijging van het huidige bestand - boven een bepaalde marge - zal een uitbreiding van de personeelsformatie tot gevolg hebben; de kosten daarvan worden niet tot nauwelijks door een additionele rijksbijdrage gedekt.

Ten opzichte van de vastgestelde formatie SZW bedraagt het risico nog steeds € 1 miljoen. Echter, in de begroting 2017 is reeds dekking gevonden voor flexibele formatie voor een bedrag van circa € 500.000. Het ongedekte risico bedraagt daarmee nog een half miljoen.

Maatregel De focus is gericht om cliënten aan het werk te krijgen en zodoende uit de bijstand te houden. Bij de begroting 2017 is dekking voor dit risico gevonden in Algemene middelen voor €500.000, Twee keer per jaar wordt getoetst of uitbreiding van de personeelsformatie nodig is.

Risico	R96 Indien het aantal bijstandsgerechtigden oploopt draagt de gemeente het risico tot maximaal een overschrijding van 10% van de BUIG.	75%	€ 4.900.000	Werk	Financieel
--------	--	-----	-------------	------	------------

Dit risico heeft betrekking op het budget dat het Rijk beschikbaar stelt voor het betalen van de uitkeringen in het kader van de Participatiewet (de bijstandsuitkeringen). Deze middelen worden separaat aan de gemeente toegekend via de BUIG (Bundeling uitkeringen inkomensvoorziening aan gemeenten). Het financiële gevolg is afgeleid van de huidige uitgaven aan uitkeringen.

Opmerking Twee factoren hebben invloed op dit risico:
 1. Het is onduidelijk hoe het bestand van uitkeringsgerechtigden zich het komende jaar zal ontwikkelen. Waarschijnlijk kan er gerekend worden op een toename van het bestand. De toename van het aantal statushouders statushouders en Wa jong, evenals de verandering in pensioenleeftijd, spelen hier ook een rol en leiden op termijn tot de mogelijke toename van het beroep op bijstand. Hier staat tegen over dat een effect van het project 'Ik doe mee' kan zijn dat uitstroom uit het zittende bestand gerealiseerd kan worden.
 2. De hoogte van de rijksbijdrage zal afnemen als gevolg van de gewijzigde verdeelsystematiek van het Rijk.

Maatregel Een eventueel resterende tekort wordt gedekt uit de algemene reserve. De uitkeringen in het kader van de participatiewet betreft een openeinde regeling. Als beheersmaatregel wordt monitoring op overschrijding ingezet. Bijsturing is gezien het open eind karakter van de bijstand problematisch. Daar waar mogelijk worden maatregelen om de instroom te beperken voorgesteld en tevens extra maatregelen genomen om de uitstroom te stimuleren (project 'Ik doe mee').

Risico	R1209	Toename van het aantal burgers dat een beroep doet op de open einde regelingen Minima/Bijzondere bijstand.	80%	€ 600.000	Inkomen Participatiewet	Financieel
---------------	-------	--	-----	-----------	-------------------------	------------

Als gevolg van open einde regelingen voor bijvoorbeeld minimabeleid en bijzondere bijstand, loopt de gemeente een financieel risico omdat de vraag van tevoren niet precies is in te schatten. Door brede communicatie vanaf 2016 wordt geconstateerd dat de doelgroep beter bereikt wordt. Hierdoor is een duidelijke groei zichtbaar. Dat leidt er in 2017 toe dat het risico zich al heeft voorgedaan, wat leidt tot volledige uitputting van de minima reserve. Het structurele effect van deze gerealiseerde toename zal verwerkt worden bij de begroting 2018.

Opmerking Het risico blijft ondanks het verwerken van het structurele effect bestaan, en wordt zelfs groter, omdat we in 2017 een explosieve groei zien die naar verwachting het komende jaar doorzet. De ingezette inspanning blijft doorgaan. De kosten woninginrichting, kosten vergoeding kinderopvang en de kosten bewindvoering zien wij het sterkst stijgen. Verder vindt er meer inzet plaats in de SWT's waardoor recht op de regeling eerder geconstateerd wordt, en sneller verstrekt wordt. Dit zelfde effect ontstaat door de inzet van het traject 'Ik doe mee'. Ten slotte is het bestand uitkeringsgerechtigden in de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen wat ook leidt tot een stijging in de aanvragen bijzondere bijstand. Door deze groei in kosten wordt de impact van dit risico bijgesteld van € 500.000 naar € 600.000.

Maatregel De verstrekkingen in het kader van de minima en de gemeentelijke regelingen betreffen open einde regelingen, als beheersmaatregel wordt monitoring ingezet. Als overschrijdingen voorzien worden, zullen beleidsaanpassingen nodig zijn, hetgeen een doorlooptermijn kent die snelle bijsturing bemoeilijken.

CLUSTER FYSIEK

Inleiding en context

Als vanouds scoort Haarlem hoog op de woonaantrekkelijkheidsindex van de Atlas voor gemeenten. Al jaren staat Haarlem hoog in de top tien genoteerd (zie onderstaand figuur). In 2017 stond de gemeente Haarlem op de vijfde plaats.

Woonaantrekkelijkheid 2006-2017	
jaar	positie woonaantrekkelijkheidsindex
2006	5
2007	6
2008	3
2009	7
2010	7
2011	6
2012	7
2013	5
2014	4
2015	7
2016	4
2017	5

Bron: Atlas voor gemeenten, t.o.v. 50 grootste gemeenten

Deze hoge score op de woonaantrekkelijkheidsindex is niet vanzelfsprekend. De veranderende samenleving en de stedelijke dynamiek verwachten een overheid die meebeweegt. Waar vroeger de samenleving participeerde in overheidsplannen, is het nu de overheid die meedenkt met plannen vanuit de samenleving. Meer over overheidsparticipatie is te lezen in het cluster Burger en bestuur.

De komende jaren staat Haarlem voor een grote opgave. De groei van de stad geeft een druk die op meerdere plekken voelbaar is, zoals de woningmarkt, het onderwijs en bij verschillende voorzieningen. Haarlem staat voor de lastige opgave zowel de woningbouwproductie te accommoderen als de stad levendig, groen en bereikbaar te houden.

Verbinding met andere clusters

In de begroting zijn de investeringen opgedeeld in clusters en programma's. Dat betekent echter niet dat de clusters en programma's onafhankelijk van elkaar zijn. Beleidsdoelen in het ene programma hebben invloed op ontwikkelingen in het andere programma. Dit is goed zichtbaar in het programma duurzame stedelijke ontwikkeling. Om langer zelfstandig wonen mogelijk te maken (een beleidsdoel in het cluster Sociaal) zijn bijvoorbeeld investeringen in de woningvoorraad nodig (cluster Fysiek).

Een nadrukkelijke relatie bestaat ook tussen bijvoorbeeld milieu en gezondheid of tussen afvalinzameling en gezondheid. De onderdelen 'goede dienstverlening', 'overheidsparticipatie' en 'veilige stad' uit het cluster Burger en bestuur hebben ook met het cluster Fysiek een relatie.

Onderliggende programma's

Het cluster Fysiek bestaat uit twee programma's, die voor 2018 verdere invulling geven aan de hoofdkoers van het cluster:

Programma 4: *Duurzame stedelijke vernieuwing* gaat over stedelijke ontwikkeling, wonen en duurzaamheid, economie, toerisme en cultuur en grondexploitaties.

Programma 5: *Beheer en onderhoud* gaat over de openbare ruimte, mobiliteit en parkeren.

Hoofdkoers

Duurzame stedelijke ontwikkeling (programma 4.1)

Haarlem wil een aantrekkelijke, gezonde en bereikbare stad zijn en blijven. De in voorbereiding zijnde Structuurvisie openbare ruimte (SOR) beoogt een verbetering en bestendiging van de kwaliteit van de openbare ruimte. Haarlem wil een stad zijn waar bewoners en bezoekers met elkaar verbonden zijn in een prettige openbare ruimte en de natuur nabij is. Haarlem is economisch en sociaal sterk verbonden met de regio. Dat vereist een slimme afhandeling van regionale verkeersstromen en goede verbindingen voor voetgangers, fietsers, auto's en openbaar vervoer. Haarlem vat haar brede doelstelling voor de openbare ruimte samen onder de titel van de structuurvisie; 'Haarlem 2040, groen en bereikbaar'. De visie wordt eind 2017 ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraad. De raad stelt dan de gewenste ontwikkelrichting vast. De uitwerking in projecten en programma's komt later terug voor nadere besluitvorming.

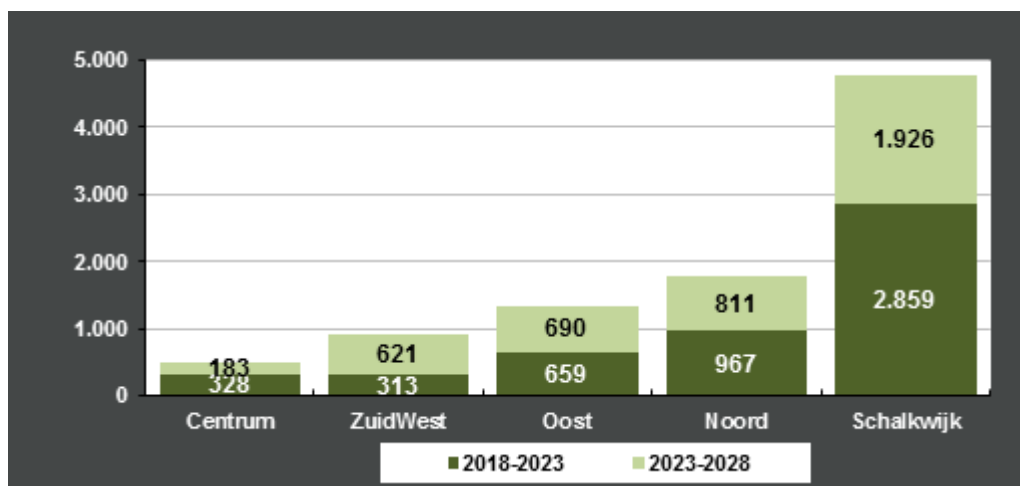
Daarnaast wordt het komende jaar hard gewerkt aan de invoering van de Omgevingswet. De impact van de Omgevingswet is enorm. Niet alleen omdat de Omgevingswet tientallen wetten en honderden regelingen vervangt, maar ook omdat het een andere houding van de gemeente verlangt. De Omgevingswet moet niet alleen leiden tot minder regels, maar ook tot snellere procedures. Integraal werken, het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte en het verbeteren van het (digitale) gebruiksgemak zijn belangrijke uitgangspunten van de nieuwe wet. In juni 2017 is het plan van aanpak Programma implementatie Omgevingswet vastgesteld. De vijf projecten (ambitie, omgevingsvisie, omgevingsplan, werkprocessen en digitalisering) en de overkoepelende thema's (communicatie/participatie, cultuur- en opleidingstraject, pilots, financiën) die in het plan van aanpak zijn opgenomen vormen tezamen de bouwstenen van het programma.

Haarlem is na de ondertekening van het convenant Versterking samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam volwaardig lid van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) en draagt ook financieel aan dit netwerk bij. Vele acties van de MRA sluiten aan bij het Haarlemse beleid en zijn daarom voor Haarlem extra interessant. Denk hierbij aan de versnelling van de woningbouwproductie (groei van de stad) en de verkenning van de plancapaciteit (ontwikkelzones), het actieprogramma landschap (Binnenduinrand en Spaarnwoude). Maar ook op het gebied van circulaire economie, duurzame stedelijke distributie en de planning van kantoren en bedrijven is de MRA voor Haarlem interessant. Haarlem profileert zich daarom als een actieve partner in dit netwerk. Dat blijkt onder meer uit de trekkersrol op het Europese project Innovative Procurement. Dit beoogt overheden meer mogelijkheden te geven om door middel van aanbestedingen (plaatselijke)

beleidsdoelstellingen te bereiken. Vele partijen binnen het Europese netwerk zijn in de uitkomsten van dit project geïnteresseerd.

Haarlem is een stad in de groei. Ook de werkgelegenheid en het aantal bezoekers aan de stad groeit. Groei is mooi, maar moet wél in goede banen geleid worden, zeker ook omdat de groei niet gelijkmatig over de stad verdeeld wordt (zie onderstaande figuur). Een brede visie op deze groei is daarom nodig, onder meer op het gebied van voorzieningen en verkeersstromen. Het programma Groei van de stad beoogt dit te doen.

Bevolkingsprognose naar stadsdeel per periode, 2018-2028

Bron: Afdeling DIA gemeente Haarlem

Meer en beter aanbod woningen (programma 4.1)

De groei van de stad maakt Haarlem aantrekkelijk voor marktpartijen om te bouwen. Een goede zaak, want de druk op de woningmarkt is groot. In de Woonvisie is vastgesteld dat er 7.500 woningen tot 2025 gerealiseerd worden. De woningen worden met prioriteit gerealiseerd binnen aangewezen ontwikkelzones. Deze zones zijn de Planetenlaan-Orionweg, Spaarndamseweg, Spaarnesprong-Papentorenvest, Oostpoort, Schipholweg, Europaweg, Spoorzone Zuidwest, Korte Verspronckweg-Spoorwegstraat. Daarnaast de deelvisies Delftplein, Kruising Westelijke Randweg / Zijlweg en Stationsplein – Berensteijn.

Hogere kwaliteit van de leefomgeving (programma 4.1)

Wat betreft duurzaamheid is in 2017 gekozen voor een versnelling van het Duurzaamheidsprogramma 2015-2019 ([2017/93567](#)). In dit kader is een routekaart ontworpen om Haarlem behalve klimaatneutraal in 2030, ook per 2040 aardgasvrij te maken. Haarlem loopt hiermee voor op de Energieagenda van het Rijk, waarin pas in 2050 een aardgasvrij Nederland wordt voorzien. De routekaart bevat een veelvoud aan maatregelen, met daarbij aandacht voor de sociaal-maatschappelijke kant (communicatie, educatie, participatie) en de benodigde technieken (warmte, zon- en windenergie, energiebesparing), de zogeheten trias energetica. De Duurzaamheidsmonitor brengt de effecten van dit beleid in kaart.

In 2018 wordt de warmtestrategie van de gemeente nader geconcretiseerd, met een mix van grootschalige en decentrale initiatieven. Er zullen gebiedsgerichte duurzaamheidsprogramma's worden ontwikkeld. Hierbij maakt Haarlem intensiever gebruik van de vruchtbare contacten met tal van bewonersinitiatieven op het gebied van een duurzame samenleving. Daarnaast is Haarlem op het gebied van duurzaamheid een actieve partner in MRA- en G32-verband.

Behalve op energiegebied, zet Haarlem de versnelling van zijn duurzaamheidsprogramma ook door op het gebied van circulaire economie, klimaatadaptatie en duurzame stadslogistiek.

Circulaire economie

In Haarlem Circulair 2030 wordt doorgewerkt aan de ontwikkeling van een circulaire economie. Waarin producten worden hergebruikt, afval tot het minimum is teruggebracht en aan de productiekant goederen worden gemaakt uit onderdelen die na verstrijken van de levensduur opnieuw benut worden. De aanpak is uitgewerkt langs vijf lijnen (cirkels), en is in 2018 vooral toegespitst op de cirkels Waarderpolder en Binnenstad.

Klimaatadaptatie

Tevens is in 2017 de Klimaatadaptatieagenda Haarlem vastgesteld. Per 2050 moet Haarlem volledig voorbereid zijn om gevolgen van de klimaatverandering (droogte, extreme regenval of hitte) te ondervangen.

Duurzame stadslogistiek

Binnen de bestaande afspraken van de Greendeal Zero emission stadslogistiek wordt met partners verder gewerkt aan het verduurzamen van bevoorrading en stedelijke distributie. In 2018 wordt onder meer het nieuwe duurzame toegangsbeleid voor de binnenstad ingevoerd.

Het toenemend benutten van de bodem voor warmteopslag en -winning leidt tot een groeiend gebruik van de ondergrond ten behoeve van bovengrondse voorzieningen. Afstemming van al deze functies van de ondergrond wordt een steeds belangrijker onderdeel van het omgevingsbeleid. In 2018 wordt onderzocht hoe een optimale afstemming gerealiseerd kan worden.

Hoogwaardiger ondernemersklimaat in Haarlem (programma 4.2)

De Waarderpolder ontwikkelt zich de komende jaren als dé werkplek voor Haarlem. Haarlem faciliteert een goed ondernemersklimaat met doorgroeimogelijkheden voor zzp'ers, startups en mkb'ers. In samenwerking met het onderwijs worden de arbeidsmarktontwikkelingen gemonitord en hierop wordt geanticipeerd. Het belang van de circulaire economie en duurzaamheid neemt toe en de gemeente speelt hierin een faciliterende en stimulerende rol. Haarlem zoekt voor deze beleidsterreinen meer de samenwerking met partners in de Metropool Regio Amsterdam.

Meer toeristische bezoekers van buiten Haarlem (programma 4.2)

Haarlem blijft de komende jaren zich actief profileren als dé stad om te winkelen en te bezoeken. Met partners wordt gewerkt aan een nieuw covenant voor de binnenstad met als

doel de binnenstad economisch aantrekkelijk te houden, ondanks trends zoals de toename van online shoppen.

De groei van het toerisme is goed voor de economie van de stad en de werkgelegenheid, maar het is belangrijk een balans te vinden tussen de belangen van bewoners enerzijds en die van bezoekers anderzijds. Een divers aanbod voor bezoekers is wenselijk, maar mag niet te veel ten koste gaan van de leefbaarheid voor de bewoners. Dit vraagt de komende jaren aandacht voor een goede mix tussen winkels, horeca en cultuur in de binnenstad. De gemeente wil preventief acteren om de keerzijde van toeristengroei, zoals zichtbaar in Amsterdam, te voorkomen. Ook blijft de gemeente aandacht houden voor hotelontwikkeling en vakantieverblijf.

Nieuwe ontwikkelingen in de stad, zoals bijvoorbeeld De Koepel, hotelontwikkeling in de Egelantier en de herprofilering van de Nieuwe Groenmarkt kunnen uitgroeien tot belangrijke extra verblijf- en ontmoetingsplekken. Zoals in de volgende figuur is te zien, is het aantal overnachtingen de afgelopen jaren sterk gestegen. Deze trend zet zich naar verwachting de komende jaren door. In het stadhuis is naast de VVV een startpunt gecreëerd voor een bezoek aan Haarlem met de animatiefilm 'Het Verhaal van Haarlem'.

Overnachtingen in Haarlem, 2003-2016

jaar	aantal
2003	180.694
2004	220.401
2005	213.973
2006	247.222
2007	286.313
2008	286.117
2009	268.252
2010	278.897
2011	281.851
2012	291.836
2013	260.509
2014	339.721
2015	366.736
2016 ¹	369.760

Bron: Gemeente Haarlem, vanaf 2012: Cocensus

¹ hierin opgenomen een prognose van 11.000 overnachtingen

Gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem (programma 4.2)

Op het gebied van Cultuur manifesteert Haarlem zich steeds meer als onderscheidende stad van kunst en cultuur. In de komende jaren zijn er grote tentoonstellingen met tegelijkertijd 'Leonardo da Vinci' bij Teylers Museum en 'Frans Hals en de Modernen' bij het Frans Hals Museum in najaar 2018. In het seizoen 2018/2019 vieren de Stadsschouwburg en de Toneelschuur hun 100-jarig respectievelijk 50-jarig bestaan. De stad viert de jubilea en het aansprekende culturaanbod in najaar 2018 met een grootse campagne en aanvullende programmering voor inwoners en bezoekers. De zichtbaarheid in Haarlem en ver daarbuiten betekent een stevige positieve impuls voor het imago van Haarlem.

De Bibliotheek werkt samen met de gemeente aan de toekomstvisie. In het voormalige slachthuis wordt het Popcentrum Haarlem gehuisvest en is gekozen voor het in gemeentelijk eigendom houden van dit monumentale pand. Naast het Popcentrum zullen ook andere (maatschappelijk en commerciële partijen) hier een nieuwe plek vinden. Het Frans Hals Museum | De Hallen Haarlem, Het Dolhuys en Teylers Museum (met het Fundatiehuis) hebben verbouwingsplannen die ook om gemeentelijke besluitvorming vragen. Een aanvullende investering in de programmering van de diverse culturele instellingen is daarnaast een grote wens van de culturele instellingen, nu het economische tijdeels ten goede gekeerd is.

Voor de vele culturele initiatieven in de stad is het Cultuurstimuleringsfonds Haarlem opgericht. Hierin zou meer financiële ruimte kunnen komen voor verbinding met sociale projecten. Haarlem zal zich kandidaat stellen bij het Fonds voor Cultuurparticipatie als één van de nationale 'Age Friendly Cities'.

Investeringswensen cultuur

In de Informatienota Stand van zaken cultuur in Haarlem (2017/258435) is een aantal knelpunten rond cultuur benoemd. De Haarlemse musea hebben grootse plannen voor aanpassingen en verbeteringen aan en in de gebouwen. Optimaliseren van het gebruik en een betere publiekstoegankelijkheid zijn hierbij onder meer de doelstellingen. Voor uitvoering van alle plannen doen de musea ook een (financieel) beroep op de gemeente Haarlem, voor een aanzienlijke bijdrage of een vorm van ondersteuning.

Net als bij andere vraagstukken is het afgesproken investeringsplafond een beletsel voor het gemeentebestuur om nu toezeggingen te doen. De musea hebben indicatieve begrotingen aan de gemeente overlegd en zien bij de begrotingsbehandeling al graag een richtinggevende uitspraak met betrekking tot de gevraagde ondersteuning tegemoet. Zo'n uitspraak kan ook een antwoord zijn op de vraag in hoeverre het project prioriteit heeft voor de gemeente. De musea hebben de gemeente nodig om andere partijen te kunnen overtuigen tot cofinanciering of bijdragen.

De verbouwing en 'make over' van de panden van het Frans Hals Museum | De Hallen Haarlem aan zowel het Groot Heiligland als op de Grote Markt vergt een investering van ongeveer € 6 miljoen. Bij Het Dolhuys komt uitvoering van het gehele plan (aanpak achterstallig onderhoud, verplaatsing entree en herinrichting museumzalen) op ongeveer € 5 miljoen. Voor de restauratie en openstelling van het Fundatiehuis van Pieter Teylers is nu eveneens nog ongeveer € 5 miljoen benodigd. Museum Haarlem tot slot werft € 550.000 voor een nieuwe collectiepresentatie. Bij deze laatste speelt de vraag om structureel exploitatiesubsidie van de gemeente (€ 40.000, aanvullend op het huursubsidie). De musea hebben alle een eigen verantwoordelijkheid in het werven van de middelen voor hun plannen. Bij Teylers is vooral het Rijk hierin een belangrijke partner en is de gemeente meer symbolisch betrokken. De andere museum panden zijn gemeentelijk eigendom.

Cultuurstad Haarlem

Namens de cultuursector zijn er drie concrete aanbevelingen gedaan voor het bestendigen van de goede reputatie van Haarlem als cultuurstad:

1. Investeer in de inhoud: de kwaliteit van de programmering, publieksactiviteiten en het educatief aanbod;

2. Verhoog het budget van het Cultuurstimuleringsfonds Haarlem naar € 350.000, de omvang die het fonds ooit gehad heeft (inclusief matching van het Fonds voor Cultuurparticipatie);
3. Stel een cultuurmakelaar aan, met als opdracht nog sterkere verbindingen te realiseren tussen de verschillende organisaties en initiatieven (van zowel amateurs als professionals), om samenhang aan te brengen in het stedelijke kunstaanbod, en op te treden als schakel tussen cultuursector, gemeente, onderwijsveld en bedrijfsleven.

In de Kadernota 2017 is een start van een meerjarige aanpak gedaan met het vrijmaken van € 300.000 voor de aanvullende promotie en zichtbaarheid van het bijzondere culturaanbod in Haarlem in najaar 2018 (grote tentoonstellingen bij Teylers en Frans Hals en de jubilea van Stadsschouwburg en Toneelschuur).

Toekomst bibliotheek

Over het proces om te komen tot een nieuwe visie op de toekomst van de Bibliotheek in Haarlem is de raad eveneens geïnformeerd (2017/228653). De Bibliotheek Zuid-Kennemerland heeft op dit moment vijf bibliotheekvestigingen in Haarlem: Haarlem Centrum, Haarlem Noord, Haarlem Oost (Reinaldahuis), Schalkwijk en de vestiging op het station. Bij een aantal vestigingen spelen verschillende (huisvestings)vraagstukken.

Samen met de bibliotheek koerst de gemeente op een door alle betrokken partijen gedragen besluit over hoe de verschillende bibliotheekvestigingen in Haarlem een toekomstbestendige invulling kunnen krijgen. De gemeente denkt daarbij aan een laagdrempelige, goed bereikbare moderne bibliotheekvoorziening, die naast haar traditionele taken op het gebied van lezen, leren en informeren, ook een belangrijke functie vervult op het gebied van ontmoeting, debat, zelfstudie en bestrijding van eenzaamheid, aansluitend op de behoeften die leven in de verschillende stadsdelen van Haarlem.

De investeringen die vanuit de gemeente hiervoor benodigd zijn, zijn in dit stadium van de verkenning nog niet te ramen.

Grondbeleid (programma 4.3)

De verwachting is dat de woningmarkt gespannen blijft. Dit zorgt ervoor dat marktpartijen nog steeds graag aan de slag gaan met ontwikkellocaties. In de Woonvisie is vastgesteld dat er tot 2025 7.500 woningen gerealiseerd worden. Er zal prioriteit worden gegeven aan projecten binnen de ontwikkelzones om op deze wijze de doelstelling te kunnen realiseren. Daarnaast wordt in 2018 onverkort uitvoering gegeven aan verschillende projecten in de stad. De interesse voor kavels in de Waarderpolder is blijvend. In 2018 wordt verwacht dat deze interesse resulteert in verkoop van bedrijfskavels.

Openbare ruimte en mobiliteit (programma 5.1)

De verbetering van de bereikbaarheid van Haarlem per auto, fiets en openbaar vervoer is een gedeelde bovenlokale opgave. Lange termijnoplossingen voor het verbeteren van de bereikbaarheid worden verkend volgens de afspraken in de Regionale bereikbaarheidsvisie Zuid-Kennemerland. Daarnaast vindt aansluiting plaats bij het programma Bereikbaarheid van de Metropoolregio Amsterdam. De aanleg van regionale fietsroutes in combinatie met de opkomst van de e-bike zorgt ervoor dat de fiets een steeds grotere rol gaat spelen in de regionale bereikbaarheid. De betrouwbaarheid, het comfort en de doorstroming van de bus worden vergroot door aanpassingen aan haltes, verkeerslichten en wegen. In de nieuwe

concessies voor het openbaar vervoer is sprake van een capaciteitsvergroting voor het regionale busvervoer, waarbij voor een groot deel gebruik wordt gemaakt van elektrische bussen. Daarnaast wordt ingezet op ketenmobiliteit door de aanleg van extra fietsparkeerplekken bij OV-overstappunten. De doorstroming van het autoverkeer wordt verbeterd door het verder invoeren van dynamisch verkeersmanagement en het aanpakken van een aantal kruispunten op de Schipholweg.

Het aantrekken van de economie heeft ook gevolgen voor het beheer en onderhoud van de stad. Herinrichtings- en onderhoudsprojecten die waren bevroren zijn of worden binnenkort uitgevoerd. Ook het reguliere onderhoud krijgt een stimulans. Met het bij de Kadernota 2017 aangenomen amendement 'Dagelijks een schone stad' is besloten om per 2018 het ambitieniveau voor de openbare ruimte op te schalen naar het oorspronkelijke niveau dat was vastgesteld in de 'Visie en strategie beheer en onderhoud' uit 2013. Om de gewenste ambitie te realiseren zal de gemeente met name voor groen meer dagelijks onderhoud uitvoeren. De verbetering zal hier vrij snel zichtbaar zijn. Voor wegen ligt de nadruk meer op groot- of vervangingsonderhoud. Aangezien de ambitie ongeveer vijf jaar op een lager niveau heeft gelegen, zal het op dit gebied een aantal jaar duren om de beeldkwaliteit op peil te brengen.

Parkeren (programma 5.2)

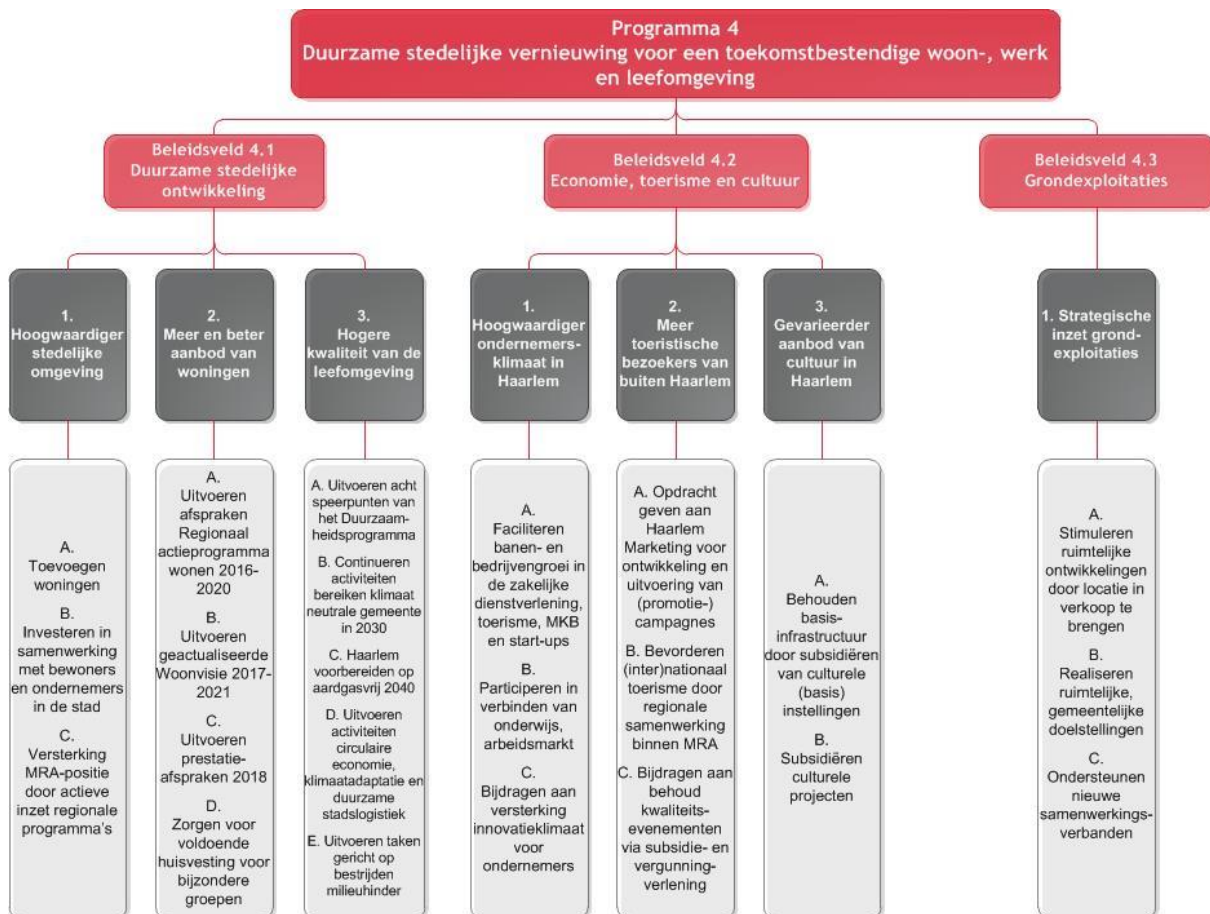
De ambitie voor de komende jaren is het moderniseren van het gereguleerde straatparkeren en het vergroten van de fietsparkeercapaciteit, met name in het centrum. In het programma Moderniseren parkeren is een aantal maatregelen concreet benoemd, waaronder het digitaliseren van parkeerproducten en een verbetering van de bebording. Deze maatregelen worden verder uitgewerkt en ingevoerd in 2018 en 2019.

Overige beheertaken (programma 5.3)

De gemeente Haarlem wil dat varende bezoekers de kwaliteit van de Haarlemse waterwegen hoog blijven waarderen. Het bewustzijn van klimaat- en duurzaamheidsproblematiek zal door de diverse activiteiten van de NME (Natuur- en Milieu Educatie) worden gestimuleerd.

Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing

Commissie	Ontwikkeling en Beheer
(Coördinerende) Portefeuilles	Ruimtelijke ontwikkeling, metropoolregio Amsterdam, Vastgoed, Monumenten, Cultuur, Economische zaken, Wonen, Duurzaamheid
Afdeling(en)	Stadszaken en Gebiedsontwikkeling en beheer

Programmadoelstelling (missie)

Werken aan de stad van morgen betekent het versterken van de bestaande kwaliteiten, zoals een hoogwaardig woonmilieu, een groene omgeving en cultuurhistorische kwaliteiten. De kwaliteit van de leefomgeving is cruciaal voor een goed vestigingsklimaat. Haarlem heeft de ambitie om een duurzame stad te worden. Dat is een stad waarin het voor huidige en toekomstige burgers goed leven en werken is en waarin duurzame ontwikkeling een structureel uitgangspunt is voor keuzen en beleid voor het stadsbestuur, inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties.

Context en achtergronden

Dit programma gaat over beleid en inzet op het gebied van ruimtelijke en economische ontwikkeling, wonen, duurzaamheid en grondexploitatie. De opgaven en activiteiten staan opgesomd in diverse programma's, zoals het Woonprogramma, Duurzaamheidsprogramma

en uitwerkingen van de Versnelling van het Duurzaamheidsprogramma in de Routekaart Haarlem Aardgasvrij 2040, Haarlem Circulair 2030 en Klimaatadaptatieagenda.

Omgevingswet

Het doel van de Omgevingswet is vereenvoudiging, versimpeling en meer samenhang van de besluitvorming en processen in de ruimtelijke ordening, openbare ruimte en milieu. Gemeenten, provincies en waterschappen krijgen meer ruimte om hierin eigen keuzes te maken. De Omgevingswet treedt naar verwachting in 2020 in werking. Haarlem heeft het implementatietraject al gestart. De gevolgen en de impact van de invoering van deze wet zijn aanzienlijk. Het Rijk gaat er vanuit dat gemeenten meebetalen aan de invoering omdat er uiteindelijk besparingen worden verondersteld. Voor de komende jaren betekent dit echter een investering en zal het implementatie budget een nieuwe kostenpost zijn voor de gemeentebegroting. Vanaf 2016 zijn hiervoor reeds de nodige middelen gereserveerd.

Woonvisie

Op basis van de input van corporaties, huurders, ontwikkelaars makelaars, betrokken bewoners, architecten en andere inhoudelijk betrokkenen is in de Woonvisie vastgelegd waar de komende jaren aan gewerkt wordt om een thuis te kunnen bieden aan huidige en nieuwe Haarlemmers. Met de huurdersorganisaties en de woningcorporaties geeft de gemeente invulling aan de wens om de wachttijd voor woningzoekenden binnen de perken te houden. De ingezette afname van de sociale huurwoningvoorraad is een halt toegeroepen, de gemeente richt zich de komende jaren gezamenlijk weer op groei van het aanbod.

Duurzame stedelijke vernieuwing

In 2018 zijn de middelen voor Duurzame stedelijke vernieuwing drie jaar beschikbaar gesteld. De eerste activiteiten zijn afgerond en de bestedingsruimte van het activiteitenprogramma was in het eerste half jaar van 2017 al bijna uitgeput. Dit succes benadrukt de noodzaak om budget beschikbaar te hebben om impulsen te kunnen geven aan initiatieven uit en met de stad. Met het (revolverend) Fonds voor de Duurzame stedelijke vernieuwing hebben ondernemende Haarlemse bewoners en partijen een nieuwe financiële mogelijkheid bij het realiseren van hun voorstellen (mits deze passen in de gemeentelijke doelstellingen). De gemeente blijft werken aan nieuwe instrumenten om samen met partijen in de stad uitdagingen en kansen op te pakken.

Aardgasvrij

Haarlem Aardgasvrij in 2040 vormt de uitdaging om stappen te zetten op het punt van de energietransitie. Doel is dat Haarlem naast klimaatneutraal in 2030 ook aardgasvrij is in 2040. In 2017 is dit scenario (routekaart) uitgewerkt in benodigde acties en is in de financiële basis voor de komende jaren voorzien. Dat gaat dan onder meer over de energie-infrastructuur in de gebouwde omgeving en de ruimtelijke effecten daarvan. Het voornemen van het Rijk om de aansluitplicht op aardgas voor nieuwbouw per 1 januari 2018 te laten vervallen vraagt ook om nieuwe ruimtelijke en procedurele kaders.

Haarlem Circulair 2030

Vanuit het in 2016 gestarte programma Haarlem Circulair 2030 wordt samen met inwoners en bedrijven in uiteenlopende projecten en activiteiten verder gewerkt aan de circulaire stad. Aandachtspunten in 2018 zijn onder meer:

- Collectieve aanbesteding van bedrijfsafval;
- Hergebruik van reststromen (reststroommakelaar) in de Waarderpolder;
- Energiereductie bij bedrijven in de binnenstad, circulaire inkoop en brede verankering van een duurzame werkwijze binnen de gemeentelijke organisatie.

Ook in 2018 worden met de zogenaamde stadsmakers projecten opgezet om scholieren en inwoners vertrouwd te maken met circulaire economie. Onder meer via een circulair expertise centrum, waar concrete toepassingen gedemonstreerd worden. Een aantal reststoffen worden in MRA verband ingezameld, om hergebruik via commercieel sluitende businesscases te bereiken. Haarlem zet in op luiers, e-waste en bouw- en sloopafval. Ook op het aspect circulaire economie als bron voor werkgelegenheid voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt wordt ingezet.

Klimaatadaptatie

In 2050 voldoet Haarlem aan de doelstellingen van het rijk rond klimaat-adaptatie. Ofwel: het opvangen van de negatieve gevolgen van droogte, extreme hitte of hevige regenval. Benodigde stappen en activiteiten hiervoor zijn uitgewerkt in de Klimaatadaptatieagenda. Aandachtspunten voor 2018 zijn onder meer het borgen dat in ieder project aandacht is voor klimaatadaptatie en dat een goede interne coördinatie plaatsvindt (Klimaatadaptatie-coördinator); evaluatie van actie Steenbreek; en afstemming in MRA verband.

Toegangsgebied

In 2025 is het winkelgebied in de binnenstad niet meer toegankelijk voor benzine- en dieselveertuigen. Als eerste stap is in 2017 het duurzame toegangsbeleid vastgesteld, waarbij duurzame voertuigen meer laad- en losmogelijkheden hebben dan traditionele voertuigen. In 2018 wordt dit doorgevoerd. Onderdeel is onder meer een aangescherpt vergunningen- en ontheffingenbeleid. Daarnaast zijn aandachtspunten het verleiden van bedrijven tot inzet van duurzame voertuigen en samen met betrokken partijen bezien hoe aantallen vervoerbewegingen kunnen worden teruggebracht rond bouwprojecten en rond de inzameling van bedrijfsafval.

De ondergrond vervult ook in de huidige situatie al een groot aantal functies ten behoeve van bovengrondse ontwikkelingen en ruimtelijke kwaliteit. Voorzieningen in het kader van duurzaamheid, energietransitie en klimaatadaptatie voegen hier veel nieuwe functies aan toe. Integratie en afstemming van al deze functies wordt steeds belangrijker. Het college heeft ingestemd met het voornemen om bij bovengrondse stedelijke ontwikkelingen ook de ondergrond te betrekken. Onderzocht wordt hoe hieraan optimaal vormgegeven kan worden.

Kaderstellende nota's

- Structuurplan Haarlem 2020 (2005/71)
- Nota Ruimtelijke Kwaliteit, 2012 ([2012/192768](#))
- Woonvisie Haarlem 2012-2016 ([2012/220951](#))
- Provinciale woonvisie 2010-2020 '[Goed Wonen in Noord-Holland](#)'
- Kadernota Haarlem Duurzaam ([2011/261872](#))
- Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw Haarlem (2006/245272)
- Bodemkwaliteitskaart en nota bodembeheer ([2013/232071](#))
- Bodemenergieplan Waarderpolder en Oostradiaal ([2016/179680](#))
- Bodembeleidskader 2014 ([2014/307156](#))
- Bodemprogramma 2016-2020 ([2015/306730](#))
- Duurzame samenwerking in onzekere tijden - Lokaal Akkoord Haarlem 2013 t/m 2016 ([2013/154058](#))
- Zonebeheer Waarderpolder ([2013/90296](#))
- Economische Agenda Haarlem 2012-2016 ([2012/28958](#))
- Hotelbeleidsnota 2012-2020 ([2012/30412](#))
- Cultuurnota Haarlem 2013-2020 ([2013/133552](#))
- Nota Grondbeleid gemeente Haarlem 2012 ([2012/472445](#))
- Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022 ([2012/398572](#))
- Het verbrede gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2017 ([2013/416279](#))
- Regionale Bereikbaarheidsvisie 'Zuid Kennemerland, bereikbaar door samenwerking' ([2011/50511](#))
- Startprogramma Haarlem Circulair 2030 ([2016/82431](#))
- Duurzaamheidsprogramma Haarlem 2015-2019 ([2015/245568](#))
- Versnelling van het Duurzaamheidsprogramma (incl. Routekaart Haarlem Aardgasvrij 2040) ([2016/266008](#); [2017/93567](#))
- Klimaatadaptatieagenda ([2017/257496](#))
- Ontwerp Structuurvisie openbare ruimte (2017/215554, wordt naar verwachting eind 2017 vastgesteld door de gemeenteraad)
- Parkeervisie ([2013/138311](#))
- Integraal Water Plan ([2013/526116](#))
- Ecologisch beleidsplan 2013-2030 ([2013/420660](#))
- Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR) Centrum ([2007/187877](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld 4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling	7.225	6.650	6.236	6.150	6.130	6.129
Baten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling	115	76	76	76	76	76
Saldo lasten en baten excl. reserves		7.110	6.574	6.160	6.074	6.054	6.053

1. Hoogwaardiger stedelijke omgeving

Wat willen we bereiken?

Een hoogwaardiger stedelijke omgeving zodat de aantrekkelijkheid van Haarlem behouden blijft.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Percentage Haarlemmers dat aangeeft het openbaar groen in Haarlem te gebruiken voor recreatie	83%(2016)	83%(2016)	-	85%	90%	90%	90%	90%	Omnibus-onderzoek
De gemiddelde WOZ 201 (2006) waarde van woningen in duizenden euro's	253 (2011)	250 (2012) 243 (2013) 229 (2014) 223 (2015) 228 (2016)	-	230	230	230	230	230	CBS BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente zet in op het toevoegen van woningen, mits deze toevoeging bijdraagt aan de kwalitatieve en duurzame stedelijke ontwikkeling van Haarlem.
- De gemeente investeert samen met bewoners en ondernemers in de stad. Initiatieven van bewoners en ondernemers worden beoordeeld en indien gewenst ondersteund. Samen met initiatiefnemers wordt verkend hoe (openbare) grond en/of vastgoed gebruikt en beheerd dan wel ontwikkeld en geëxploiteerd kan worden.
- De gemeente versterkt haar positie binnen Zuid-Kennemerland en de MRA door actieve inzet bij de implementatie van regionale programma's, bijvoorbeeld op het gebied van wonen.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2017	2018	2019	2020	2021		2022
b. Netto toevoeging woningen	369 (2010)	201 (2011) 522 (2012) 631 (2013) 874 (2014) 851(2015)	850	850	850	850	850	850	CBS

2. Meer en beter aanbod woningen

Wat willen we bereiken?

Meer en beter aanbod van woningen, zodanig dat zo veel mogelijk kan worden voldaan aan de kwantitatieve en kwalitatieve vraag naar verschillende typen woningen in Haarlem en de trend dat het aantal sociale huurwoningen fors afneemt wijzigt, zodat de wachttijd voor sociale huurwoningen verkort wordt.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2017	2018	2019	2020	2021		2022
Demografische druk: de som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar	46,7% (2010)	48,3% (2012) 49,4% (2013) 50,0% (2014) 50,8 (2015) 50,9 (2016)							CBS BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente spant zich samen met de andere gemeenten in Zuid-Kennemerland en IJmond in om de afspraken uit het Regionaal actieprogramma wonen 2016-2020 uit te voeren. De gemeente werkt daarnaast samen met partijen in de Metropoolregio Amsterdam aan de totstandkoming van het gewenste woningbouwprogramma.
- De gemeente voert het uitvoeringsprogramma uit van de in 2017 vastgestelde Woonvisie 2017-2021 Bouwen aan een (t)huis. In 2018 worden de instrumenten voor de gewenste toevoeging van sociale huurwoningen en eventueel middeldure huur in de ontwikkelzones vastgesteld. Het uitgangspunt van gasloze nieuwbouw wordt geïmplementeerd. De ontwikkelingen in de private huursector zijn in de tweede helft van 2017 in beeld, wensen en mogelijkheden om hierin te interveniëren worden in 2018 voorgelegd voor besluitvorming.
- De gemeente voert samen met huurdersorganisaties en woningcorporaties de Prestatieafspraken 2018 en verder uit.
- De gemeente zorgt voor realisatie van voldoende huisvesting voor bijzondere groepen zoals de woningzoekenden die uitstromen uit Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
a. Nieuw gebouwde woningen (per 1.000 woningen)	3,1 (2012)	6,7 (2013) 7,7 (2014) 1,7 (2015) 2,2 (2016)	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	CBS BZK
b. Gemiddelde inschrijf-/wachttijd sociale huurwoning Zuid Kennemerland in jaren ¹	5,4 (2012)	5,6 (2013) 5,9 (2014) 6,4 (2015) 6,9 (2016)	6,3	6,9	6,9	6,9	6,7	6,7	Cijfers Woonservice
c. Gemiddelde zoekduur ² sociale huurwoning Zuid Kennemerland in aantal jaren	4,6(2016)	4,6 (2016)	-	4,6	4,6	4,6	4,4	4,4	Cijfers Woonservice
d. Gemiddelde inschrijf-/wachttijd sociale huurwoning in Haarlem in jaren	5,5 (2012)	5,7 (2013) 5,9 (2014) 6,5 (2015) 7,2 (2016)	-	7,2	7,2	7,2	7,0	7,0	Cijfers Woonservice
e. Aantal verhuringen sociale huur van woningcorporaties in Haarlem	844 (2014)	1.029 (2015) 927 (2016)	1.000	1.000	1.000	1.000	1.050	1.050	Cijfers Woonservice
f. Percentage verhuringen Haarlem tot 2e aftoppingsgrens (woningen beschikbaar voor huurtoeslag-ontvangers)	50% (2015)	76% (2016)	70%	70%	70%	70%	70%	70%	Cijfers Woonservice
c. Aantal sociale huurwoningen van woningcorporaties in Haarlem	21.750 (2015)	21.670 (2016)	21.450	21.620	21.570	21.520	21.520	21.600	Opgave corporaties

¹ De inschrijftijd (gelijk aan de wachttijd) is het aantal jaar dat een woningzoekende ingeschreven staat vanaf de registratiedatum tot het moment dat de selectie voor de geaccepteerde woning heeft plaatsgevonden.

² De zoekduur is het aantal jaar dat een woningzoekende actief woningzoekende is (heeft gereageerd op het aanbod) tot het moment dat de selectie voor de geaccepteerde woning heeft plaatsgevonden.

3. Hogere kwaliteit van de leefomgeving

Wat willen we bereiken?

Hogere kwaliteit van de leefomgeving door Haarlem duurzaam te ontwikkelen en milieu- en gezondheidsaspecten te verbeteren.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Vermeden en bespaarde CO ₂ uitstoot (x1.000 ton) in Haarlem ¹	76 (2010)	124 (2011) 134 (2012) 139 (2013) 139 (2014) 147 (2015) 150 (2016)	156	156	160	165	171	178	Duurzaamheidsprogramma
Percentage hernieuwbare elektriciteit: opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	0,7% (2010)	0,7% (2011) 0,7% (2012) 0,9% (2013) 1,1% (2014) 1,3% (2015) 1,5% (2016)	1,7%	1,9%	2,2%	2,5%	2,9%	3,4%	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor BZK
Percentage Haarlemmers dat aan energiebesparing doet	52% (2007)	75% (2011) 70% (2012) 71% (2013) 71% (2014) 68% (2016)	75%	75%	75%	75%	75%	75%	Omnibusonderzoek

¹ De indicator CO₂ uitstoot omvat de uitkomsten van diverse effecten. Het Haarlemse duurzaamheidsbeleid omvat een breed scala van doelen en maatregelen waaraan meerdere effectindicatoren zijn gekoppeld. Meer dan in bovenstaande tabel behandeld kunnen worden. Deze effectindicatoren komen tot uitdrukking in de jaarlijkse duurzaamheidsmonitor.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente voert de opgaven van de acht speerpunten van het Duurzaamheidsprogramma 2015-2019 ([2015/245568](#)) uit.
- De gemeente continueert de activiteiten gericht op het bereiken van een klimaat neutrale gemeente in 2030. Het gebruik en de opwekking van duurzame energie in de gemeentelijke organisatie, onder inwoners, in de bebouwde omgeving, door bedrijven, industrie en bij mobiliteit wordt gestimuleerd.
- Haarlem wordt voorbereid op een aardgasvrij 2040. Nieuwe woningen worden zoveel mogelijk zonder gasaansluiting opgeleverd, met de Stichting Huizen Aanpak worden bestaande woningen na-geïsoleerd, met de provincie Noord Holland wordt een proefboring geothermie voorbereid, met stichting Kennemer Energie worden collectieve zonnestroomdaken gerealiseerd.
- De gemeente voert activiteiten, projecten en maatregelen uit gericht op een circulaire economie (Haarlem Circulair 2030), klimaatadaptatie (Klimaatadaptatieagenda) en een duurzame stadslogistiek (Duurzame toegang binnenstad), samen met de partners in de stad.
- De gemeente voert taken uit die gericht zijn op het verminderen dan wel bestrijden van milieuhinder op het gebied van bodem, geluid en lucht. De gemeente betreft bij stedelijke ontwikkeling integraal de ondergrond. Onderzocht wordt waar en hoe de ondergrond kan bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving, klimaatadaptatie en energietransitie.

Beleidsveld 4.2 Economie, toerisme en cultuur

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
42	Economie, toerisme en cultuur	26.380	26.413	26.102	26.047	26.045	26.043
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
42	Economie, toerisme en cultuur	225	226	226	226	226	226
	Saldo lasten en baten excl. reserves	26.154	26.187	25.876	25.821	25.819	25.817

1. Hoogwaardiger ondernemersklimaat in Haarlem

Wat willen we bereiken?

Hoogwaardiger ondernemingsklimaat in Haarlem dat concurrerend is ten opzichte van andere gemeenten.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Gemiddeld rapportcijfer tevredenheid ondernemers over ondernemingsklimaat	5,7 (2014)	5,9 (2016)	6,21 ¹	6,2	6,2	6,2	6,2	6,2	Onderzoek ondernemersklimaat van Economische Zaken en onderzoeksbureau Ecorys
Het aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	109,2 (2008)	111,4 (2011) 115,2 (2012) 119,2 (2013) 121,9 (2014) 123,5 (2015) 135,1 (2016)	-	139	142	144	146	149	LISA BZK
Bruto gemeentelijk product (BGP): het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente ²	140 (2013)	140 (2013)	-	140	140	140	140	140	Atlas voor gemeenten BZK
Percentage functiemenging: de verhouding tussen banen en woningen ³	49,7% (2006)	48% (2011) 47,9% (2012) 47,6% (2013) 47,3% (2014) 47,7% (2015) 46,7% (2016)	-	46,7%	46,7%	46,7%	46,7%	46,7%	LISA BZK

¹ De streefwaarde is gelijk aan het meest recente gemiddelde van vergelijkbare gemeenten.

² De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt gescoord.

³ De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente faciliteert nieuwe banen- en bedrijven in de zakelijke dienstverlening, toerisme, MKB en startups. Verder stimuleert zij de creatieve- en kennisindustrie in een gebiedsgerichte aanpak waarbij de wijk economie centraal staat. Om meer bedrijven naar de Waarderpolder te trekken, wordt samen met werkgevers in de rol van ambassadeurs een effectief marketingplan opgezet en uitgevoerd. Op verzoek van de partners wordt ingezet op een draagvlakmeting voor een Bedrijfsinvesteringszone (BIZ) voor het ondernemersfonds Waarderpolder in de periode 2017-2021. Om te komen tot grotere economische groei in Schalkwijk en de Binnenstad, werkt de gemeente intensief samen met betrokken stakeholders en partner uit de gebieden. Er wordt actief bijgedragen aan het tegengaan van de winkel- en kantorenleegstand. ZZP-ers, sociaal ondernemers en startups maken belangrijk deel uit van de economische kracht van Haarlem, gemeente faciliteert dit

ondernemerschap. Het sociaal en duurzaam ondernemen wordt gestimuleerd (zie Programma Circulaire Economie 2016 ([2016/82431](#))).

- b. De gemeente participeert in het verbinden van onderwijs en arbeidsmarkt, waarbij zij nauwe contacten onderhoudt met het lokale onderwijs en bedrijfsleven. Haarlem stimuleert de deelname aan de arbeidsmarkt door drempels weg te nemen, bijvoorbeeld in de vorm van een Lokaal Sociaal Akkoord, het Werkbedrijf en het opzetten van programma's die vroegtijdige schooluitval verkleinen. Haarlem onderzoekt samen met de onderwijsinstellingen de mogelijkheden om een internationale school in Haarlem te krijgen. De gemeente zoekt actief (bijvoorbeeld via bedrijfsbezoeken en het ondernemerspanel) de ondernemers op en vertaalt de input naar beleidsdoelstellingen en actieplannen. Daarbij is speciale aandacht voor sociale ondernemers en ZZP-ers.
- c. De gemeente draagt bij aan het versterken van het innovatieklimaat voor ondernemers, waarbij zij samenwerkt met onderwijs en het (lokale en regionale) bedrijfsleven verder te stimuleren. De gemeente attendeert en helpt bedrijven bij het vinden van subsidiemogelijkheden in MRA en Europa (onder andere op het terrein van smart industry, 3D-printing en circulaire economie).

2. Meer toeristische bezoekers van buiten Haarlem

Wat willen we bereiken?

Meer toeristische bezoekers van buiten Haarlem (zowel dag- als verblijfstoeristen), die langer in de stad blijven en er meer besteden.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Aantal toeristische, binnenlandse dagbezoekers naar Haarlem	1.178.000 (2015)	1.036.000 (2016)	+10% ¹	+10%	+20%	+20%	+20%	+20%	Continu Vakantie Onderzoek (CVO) door NBTC-NIPO Research

¹ % ten opzichte van de nulmeting in 2015.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente geeft opdracht aan Haarlem Marketing voor de ontwikkeling en uitvoering van (promotie)campagnes. Doel is het aantal overnachtingen en de verblijfstijd in de stad te laten stijgen. Haarlem Marketing geeft speciale aandacht aan de kansrijke zakelijke bezoekers- en congresmarkt. Zij voert de promotie uit in nauwe samenwerking met detailhandel, culturele instellingen en horeca. Doordat minder subsidie beschikbaar is, wordt nog nadrukkelijker de samenwerking met partners opgezocht.
- b. De gemeente bevordert (inter)nationaal toerisme door regionale samenwerking voort te zetten binnen de Metropoolregio Amsterdam. Haarlem blijft partner in het succesvolle project Amsterdam Bezoeken Holland Zien. Aanvragen voor nieuwe hotelkamers worden pro-actief opgepakt om de marktvrage te faciliteren conform het hotelbeleid. Om de kansen die watertoerisme biedt te benutten, wordt een nieuw

uitvoeringsplan opgesteld en wordt de samenwerking met Amsterdam Cruise Port voortgezet.

- c. De gemeente draagt bij aan het behoud van kwaliteitsevenementen via subsidie- en vergunningverlening. In 2017 wordt een actuele evenementennota gepresenteerd. Doordat er minder subsidie en capaciteit beschikbaar is, wordt er een zwaarder beroep op de zelfredzaamheid van de evenementenorganisaties gedaan.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
a. Aantal overnachtingen van toeristische bezoekers in Haarlem	363.893 (2015)	363.893 (2015)	+12%	+25%	+25%	+25%	+25%	+25%	Cocensus toeristenbelasting

3. Gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem

Wat willen we bereiken?

Een gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem, zodat de deelname aan kunst en cultuur door inwoners en bezoekers van Haarlem wordt behouden en versterkt.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Oordeel Haarlemmers over cultureel aanbod in Haarlem (rapportcijfer)	7,4 (2007)	7,6 (2011) 7,5 (2012) 7,6 (2013) 7,3 (2014) 8,0 (2015) 8,0 (2016)	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente behoudt de basisinfrastructuur door het subsidiëren van culturele (basis)instellingen en stimuleert de kwaliteit door middel van een gevarieerd en attractief aanbod.
- De gemeente subsidieert culturele projecten via toekenningen uit het Cultuurstimuleringsfonds Haarlem. De gemeente zet in op talentontwikkeling en jaagt meer cultuur in de Haarlemse wijken aan.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
b. Aantal toekenningen CSF	47 (2006)	96 (2011) 81 (2012) 47 (2013) 66 (2014) 69 (2015) 55 (2016)	80	80	80	80	80	80	Gemeentelijke registratie

Beleidsveld 4.3 Grondexploitatie

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
43	Grondexploitatie	15.853	10.857	8.124	4.614	6.116	2.579
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
43	Grondexploitatie	15.439	13.189	12.052	4.383	7.901	4.598
	Saldo lasten en baten excl. reserves	414	-2.332	-3.928	231	-1.785	-2.019

1. Strategische inzet grondexploitatie

Wat willen we bereiken?

De strategische inzet van het instrument grondexploitatie ter ondersteuning van de doelstellingen uit andere beleidsvelden.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente stimuleert gewenste ruimtelijke ontwikkelingen zoals woningbouw of het ontwikkelen van bedrijventerreinen door locaties in de verkoop te brengen. Waar nodig zullen grondexploitatie geopend worden, zodat ontwikkelingen kunnen aanvangen.
- De gemeente realiseert gemeentelijke doelstellingen die ruimtelijk vertaald kunnen worden, maar die geen optie bieden langs de publiekrechtelijke weg. Vanwege een grondpositie kunnen privaatrechtelijke middelen worden ingezet. Dat biedt meer mogelijkheden dan de publiekrechtelijke weg.
- De gemeente ondersteunt nieuwe samenwerkingsverbanden. Soms vereisen de marktomstandigheden, de locatie of het onderwerp een meer actieve (en meer risicovolle) rol. Als de gemeente kiest voor een actieve rol wordt een grondexploitatie geopend (zie ook paragraaf 3.7 Grondbeleid).

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Duurz. Stedelijke Vernieuwing	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling	7.225	6.650	6.236	6.150	6.130	6.129
42	Economie, toerisme en cultuur	26.380	26.413	26.102	26.047	26.045	26.043
43	Grondexploitatie	15.853	10.857	8.124	4.614	6.116	2.579
Totaal lasten		49.457	43.920	40.461	36.811	38.291	34.751
Baten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling	115	76	76	76	76	76
42	Economie, toerisme en cultuur	225	226	226	226	226	226
43	Grondexploitatie	15.439	13.189	12.052	4.383	7.901	4.598
Totaal baten		15.780	13.491	12.354	4.685	8.203	4.900
Totaal saldo excl. reserves		33.678	30.429	28.108	32.126	30.088	29.851
Toevoeging aan reserves		1.735	4.194	5.604	1.412	1.882	2.118
Onttrekking aan reserves		3.902	615	279	246	97	99
Saldo incl. mutaties reserves		31.511	34.009	33.433	33.293	31.873	31.870

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

41 Duurzame sted. ontwikkeling	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	7.110
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	6.574
Verschil	-535

(bedragen x € 1.000)

4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,58 miljoen lager dan in 2017.	-575	v
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
In 2017 was een incidenteel budget geraamd voor de stimulering BLS.	-150	v
Voor verduurzaming van energie is een duurzaamheidsfonds in het leven geroepen. In 2017 is een bedrag van € 750.000 opgenomen om projecten met betrekking tot energieopwekking, energiebesparing en circulaire productie op te zetten.	-750	v
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
Voor de in 2017 uit te voeren projecten uit het Bodemprogramma 2016-2020 (Raadsbesluit 2015/306730) is in 2017 een budget opgenomen van € 1.000.000. Dekking van de kosten vindt plaats uit de reserve bodemprogramma.	-1.000	v
Haarlem kent een aanzienlijk aantal woningen met een te hoge geluidbelasting als gevolg van wegverkeer. Voor het saneringsprogramma voor Lange Herenveest, Antoniestraat en het Staten Bolwerk is in 2017 een bedrag geraamd van € 41.000.	-41	v
Het rekeningresultaat 2016 wordt in 2017 aangewend voor Innovatieve energiebesparing (€ 116.000) en Wonen Boven Winkels (€ 50.000).	-166	v
De uitvoering van het Duurzaamheidsprogramma 2015-2019 (2015/ 245568) wordt versneld uitgevoerd. De extra middelen worden onder meer ingezet op het programma steenbreek, een eenmalige inleg in een energiefonds en warmte- en energiebesparing in de bebouwde omgeving.	775	n
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	911	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-154	v

(bedragen x € 1.000)

4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling **bedrag v/n****Toelichting baten**

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,39 miljoen lager dan in 2017. **39 n**

Diverse verschillen < € 100.000. 39 n

(bedragen x € 1.000)

42 Economie, toerisme en cultuur **Bedrag**

Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties) 26.154

Begroting 2018 (exclusief reservemutaties) 26.187

Vershil **33**

(bedragen x € 1.000)

4.2 Economie, toerisme en cultuur **bedrag v/n****Toelichting lasten**

De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,03 miljoen lager dan in 2017. **34 n**

Meerjarenraming 2017-2021:

Als overgangsregeling is de exploitatiesubsidie aan Museum Haarlem in 2017 eenmalig verlengd. -40 v

Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:

Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten. 637 n

Het Taalplein in Schalkwijk is een aparte ruimte in de bibliotheek in Schalkwijk waar een 20-tal computers staan die gebruikt kunnen worden om zelfstandig de Nederlandse taal te leren. Het Taalplein wordt bemand door een taalcoach, die de bezoekers helpt met het gebruik van de diverse programma's hiervoor. Sinds 2008 vindt incidentele financiering uit verschillende fondsen plaats. Vanaf 2018 structureel is hiervoor een structureel budget beschikbaar. 111 n

Het rekeningresultaat 2016 wordt in 2017 incidenteel aangewend voor het verstrekken van een bijdrage voor de restauratie van de St. Bavo (€ 750.000). De uitgaven 2018 zijn hierdoor lager. -750 v

Bij de entrees van Haarlem worden op 7 locaties digitale welkomstborden gerealiseerd. Hiervoor is in 2018 een incidenteel budget beschikbaar van € 110.000. 110 n

Voor het realiseren van de orgelserie met 30 concerten en het aanstellen van een gastorganist als boegbeeld is een structurele subsidieverhoging noodzakelijk. 30 n

Diverse verschillen < € 100.000. -64 v

(bedragen x € 1.000)

4.2 Economie, toerisme en cultuur **bedrag v/n****Toelichting baten**

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 nagenoeg gelijk aan 2017. **-1 v**

Diverse verschillen < € 100.000. -1 v

(bedragen x € 1.000)

43 Grondexploitaties **Bedrag**

Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties) 414

Begroting 2018 (exclusief reservemutaties) -2.332

Vershil **-2.746**

(bedragen x € 1.000)

4.3 Grondexploitaties	bedrag	v/n
-----------------------	--------	-----

Toelichting lasten

De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 5,00 miljoen lager dan in 2017. -4.996 v

Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:

De begroting van de grondexploitaties sluit aan op het MPG. De lasten fluctueren jaarlijks en zijn afhankelijk van de fase waarin de grondexploitatieprojecten zich bevinden. In de jaarschijf 2018 uit het MPG zijn de materiële lasten lager dan de jaarschijf 2017. -7.067 v

Begroting 2018:

De ramingen zijn ten opzichte van het MPG geactualiseerd. 2.071 n

(bedragen x € 1.000)

4.3 Grondexploitaties	bedrag	v/n
-----------------------	--------	-----

Toelichting baten

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 2,25 miljoen lager dan in 2017. 2.250 n

Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:

Door de afname van de lasten neemt de activering eveneens af. 22.356 n
De verkopen van de grondexploitaties nemen toe ten opzichte van 2017. -18.219 v

Begroting 2018:

De verkopen zijn bij de actualisatie van het MPG aangepast. 7.498 n
Door de actualisatie van het MPG wijzigt de activering in 2017 en 2018. -9.385 v

Reservemutaties per programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2018	4.194	615
Reserve Bodemprogramma	1.400	
Reserve Grondexploitaties	2.794	462
Reserve Wonen		153

Investerings programma

Er zijn voor dit programma geen investeringen in 2018.

Verbonden partijen Duurzame Stedelijke Vernieuwing

(bedragen x € 1.000)			
Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Recreatieschap Spaarnwoude	Het besturen en beheren van het recreatiegebied Spaarnwoude.	341	16,68
Gemeenschappelijke regeling Noord-Hollands Archief	Historisch informatiecentrum voor Haarlem en de regio. Deze organisatie bewaart, bewerkt, restaureert, acquireert en inspecteert archieven en maakt ze digitaal toegankelijk.	1.996	20,23
Stichting Parkmanagement Waarderpolder	Herstructurering van de Waarderpolder van ouderwets industrieterrein naar een modern geoutilleerd bedrijventerrein waar het prettig werken en ondernemen is.	28	-

Gesubsidieerde instellingen Duurzame Stedelijke Vernieuwing

(bedragen x € 1.000)			
Gesubsidieerde instelling	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Hart	Kennis bijeen brengen en overdragen op het gebied van kunst-, cultuur- en erfgoededucatie en mensen en initiatieven samenbrengen.	1.654	25,16
Bibliotheek Zuid-Kennemerland	Bibliotheekvoorziening, bereiken van groepen burgers met een informatieachterstand, ontmoetingsplaats voor stedelijke en regionale initiatieven en activiteiten, dienstverlening aan scholen, bedrijven en de overheid (zogenaamde Leasebibliotheek).	4.433	22,77
Haarlem marketing	Bevorderen van toerisme, recreatie en vrijetijdsbesteding.	586	17,90
Frans Hals Museum De Hallen	Kunstmuseum met een breed opgezette collectie. Moderne en hedendaagse kunst worden in wisselende tentoonstellingen gepresenteerd in De Hallen Op 18 januari 2018 gaan het Frans Hals Museum en De Hallen Haarlem, achter de schermen al één organisatie, verder als één museum onder de naam Frans Hals Museum: een museum op twee locaties met een vernieuwd en onderscheidend tentoonstellingsprogramma waarin 3 smaken bestaan: oude kunst, hedendaagse kunst en 'fusion' namelijk oude + hedendaagse/moderne kunst.	3.035	21,65
Patronaat	Verzorgen van optredens in het poppodium en daarbuiten.	1.629	22,96
Stadsschouwburg en Philharmonie	Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.	5.898	21,79
Toneelschuur	Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.	2.130	18,77

Risico's Duurzame stedelijke vernieuwing

	Nr.	Risico	Kans	Maximaal €	Risicogebied	Risicocategorie
Risico	R1179	Duinwijkenhal wordt niet opgeleverd.	10%	€ 50.000	Sportvoorzieningen en accommodaties	Imago / politiek
Opmerking	Het niet opleveren van de Duinwijkenhal kan mogelijk leiden tot extra kosten bij een nieuwe aanbesteding.					
Maatregel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inzet projectteam bij project- en contractmanagement 2. Bij het ontwerp en ontwikkeling van de hal rekening houden met exploitatiekosten. Deels rol gemeente, deels rol Duinwijken zelf door te zorgen voor voldoende budget beschikbaar te hebben. 3. Bewaking en sturing op het proces door projectteam en JOS. 4. Plafondbedrag meegeven in de aanbesteding E&C contract. 					
Risico	R1107	Programma levert minder op dan getaxeerd bedrag door slechtere marktomstandigheden.	20%	€ 400.000	Grondexploitatie	Financieel
Opmerking	De kans is gewijzigd van 50% naar 20% aangezien de crisis voorbij is. De marktomstandigheden hebben zich aanzienlijk verbeterd en er wordt meer gebouwd. Betreft project Slachthuissterrein.					
Maatregel	Er zijn geen beheersmaatregelen mogelijk.					
Risico	R1109	Ad hoc initiatieven vanuit de private sector die (nog) niet passen in de te ontwikkelen visie op het terrein krijgen vanuit de politiek meer ruimte dan op dat moment opportuun is.	30%	€ 833.000	Grondexploitatie	Imago / politiek
Opmerking	Betreft project Slachthuissterrein.					
Maatregel	Er is aan een marktpartij opdracht gegeven om de ontwikkel strategie uit te werken.					
Risico	R1259	Planschade wordt alsnog door rechter in hoger beroep aan Total toegewezen.	30%	€ 1.900.000	Uitvoering	Juridisch / Aansprakelijkheid
Opmerking	<p>Er wordt hoger beroep ingesteld tegen het besluit van de rechtbank om het verzoek om planschade ongegrond te verklaren. Rijkswaterstaat heeft de nadeelcompensatie op dit moment in behandeling. Tegen dat besluit is weer beroep mogelijk.</p> <p>De kans op planschade tegen de gemeente is klein maar de eventuele nadeelcompensatie bij RWS is contractueel ook t.l.v. de gemeente.</p> <p>Betreft Fly over.</p>					
Maatregel	Risico aanvaarden en voldoende middelen reserveren om planschade en nadeelcompensatie te kunnen vergoeden.					
Risico	R1273	Marktpartij verzilvert optie niet.	40%	€ 130.000	Grondexploitatie	Financieel
Opmerking	De impact van twee jaar vertraging a.g.v. niet uitoefenen optie is twee jaar extra rentelasten, er komen namelijk geen grondopbrengsten binnen (alleen de optievergoeding, maar deze is onvoldoende om de boekwaarde te compenseren). Betreft Slachthuissterrein.					
Maatregel	Geen beheersmaatregel mogelijk					
Risico	R84	Garantstelling van een lening van oorspronkelijk € 1,3 miljoen aangegaan aan de culturele instelling Hart.	50%	€ 1.000.000	Verstrekking	Financieel
Opmerking	De culturele instelling Hart is ten behoeve van het nieuwe organisatiemodel een lening van oorspronkelijk € 1,3 miljoen aangegaan. Hiervoor staat de gemeente garant. De garantstelling vormt een zeker risico.					
Maatregel	<p>Conform de nota verbonden partijen en de subsidieverordening (het stellen van randvoorwaarden en monitoring door middel van gesprekken en toetsing p&c documenten) wordt dit risico beheerst. Vanwege de lening met garantstelling van de gemeente staat Hart sinds 2014 onder verhoogd toezicht. Bij de samenstelling van de programmabegroting 2016-2020 is het risico verlaagd van 80% naar 10% gezien de maatregelen (reorganisatie, nieuwe directeur, nieuw bestuur) die Hart in 2015 heeft genomen om vanaf 2016 inhoudelijke en financiële verbeteringen te kunnen oogsten. Echter, uit de jaarrekening 2015 is gebleken dat de financiële positie kwetsbaar blijft wat aanleiding gaf om het percentage van 10% te verhogen naar 50%. De jaarrekening 2016 is afgesloten met een positief resultaat waardoor het negatieve eigen vermogen is teruggelopen van € 1,4 mln tot € 1,1 mln. Omdat de financiële positie van Hart kwetsbaar blijft, wordt het percentage van 50% voorlopig gehandhaafd. Hart voldoet aan haar verplichtingen met betrekking tot aflossing van de door Haarlem gegarandeerde lening.</p>					
Risico	R1133	Het niet tijdig vaststellen van een bestemmingsplan (bestemmingsplan is 10 jaar geldig).	50%	€ 200.000	WRO procedures	Juridisch / Aansprakelijkheid
Opmerking	Enige versnelling zal worden bereikt door in plaats van het opstellen van bestemmingsplannen in bepaalde gevallen gebruik te maken van het instrument Beheersverordening. De commissie Ontwikkeling is per brief op 10 november					

2016 (2016/519669) geïnformeerd over deze aangepaste aanpak. Een beheersverordening heeft dezelfde juridische status als een bestemmingsplan. Met het vaststellen van beheersverordeningen kan worden bereikt dat de 10 jaar herzieningsperiode van de bestemmingsplannen niet wordt overschreden en er geen legesderiving optreedt. De keuze om een deel van de te actualiseren plannen als beheersverordening vast te laten stellen heeft een positief effect op de beschikbare juridische - stedenbouwkundige en planologische capaciteit. De bestaande capaciteit lijkt (mede door de aanwezige inhuur) voldoende te zijn om de plannen te halen. De hoeveelheid tekenwerk wijzigt niet door het gebruik van beheersverordeningen.

Maatregel Er dient voldoende ambtelijke tekencapaciteit ingezet te worden voor het tekenwerk van de bestemmingsplannen en de beheersverordeningen.

Risico R1248 De tender Schalkstad mislukt, er is geen ontwikkelaar. 50% € 500.000 Financiën Financieel

Opmerking Een mogelijke vertraging in het proces brengt kosten met zich mee. Het mislukken brengt extra werk met zich mee omdat de gemeente dan opnieuw een tender moeten voorbereiden en dat dit naar inschatting ambtelijke opdrachtgever een jaar extra werk betekent. Tender over ontwikkeling gebied/uitvoering werkzaamheden project Schalkstad.

Maatregel Voeren van uitgebreide inlichtingen rondes om partijen maximaal in positie te brengen om een juiste bieding te kunnen uitbrengen. Indien nodig de eisen bijstellen.

Risico R1124 Invoering Omgevingswet (naar verwachting per 1-7-2019). 50% € 1.000.000 Ruimtelijke ordening Bedrijfsproces

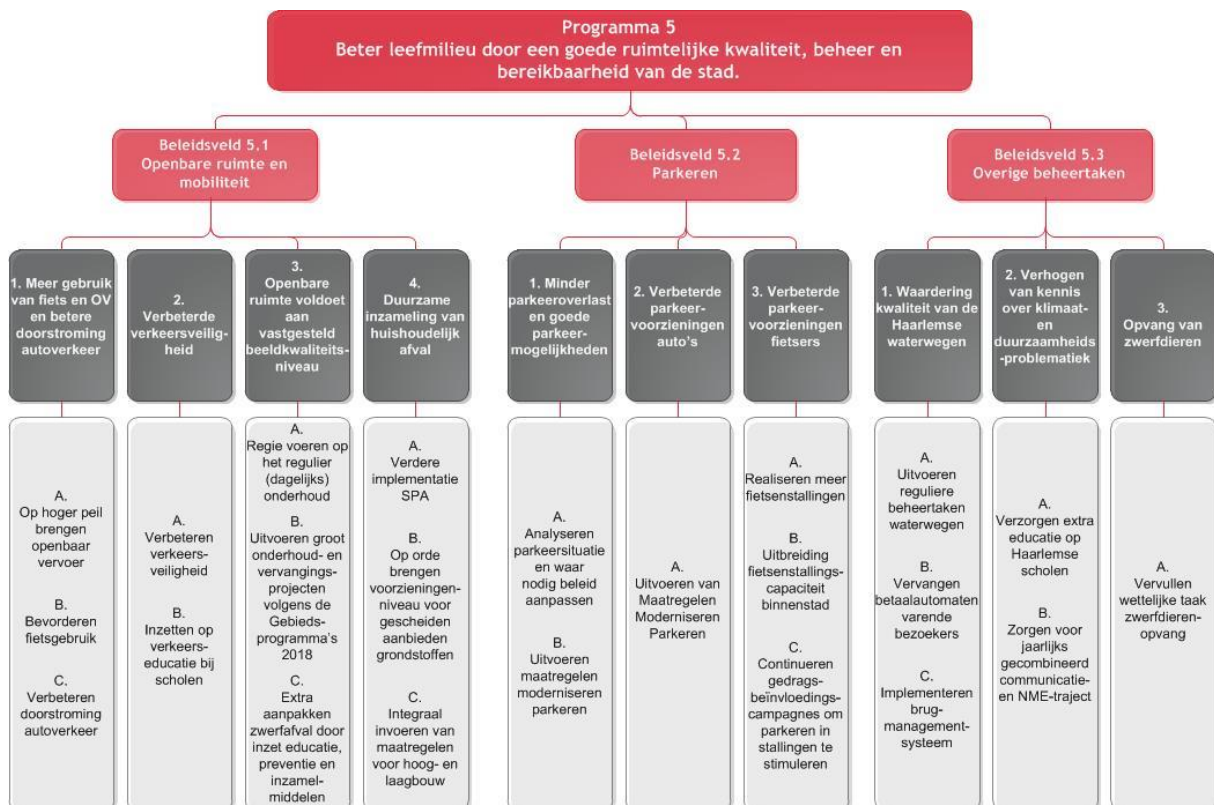
Opmerking Het voorbereiden van de komst van de Omgevingswet is complex en intensief. De onderstaande risico's worden herkend:

- De invoering van de wet brengt hoge kosten met zich mee. De kosten van de implementatie (transitie en materieel) komen voor rekening de gemeente, waaronder de kosten van een omvangrijke digitaliseringsopgave.
- De planning van de implementatie wordt niet gehaald, doordat de veranderopgave meer tijd kost dan nu wordt voorzien.
- Er is onvoldoende of niet tijdig beschikbare ambtelijke capaciteit voor het implementatietraject waardoor per 2019 de wettelijke taken niet kunnen worden uitgevoerd.
- Er is onvoldoende bestuurlijke daadkracht (keuzes maken), inzet (voor afstemming intern en contacten met de stad) en/of draagvlak (om tot bepalende bestuurlijke keuzes te komen).
- Het benodigde budget en de capaciteit die blijkt nodig te zijn voor de vervolg fasen zijn niet beschikbaar.
- De gemeente is m.b.t. de informatievoorziening afhankelijk van de kwaliteit van de gegevens die onder andere door de ketenpartners beschikbaar worden gesteld.
- De financiële impact op termijn is naar verwachting groot. Zo vervalt het grootste deel van de legesinkomsten voor de gemeenten en worden op rijksniveau al besparingen ingeboekt.
- In de begroting 2017-2021 is meerjarig een budget voor de invoering opgenomen.
- De invoeringsdatum van de wet staat gepland op 1 juli 2019. Recent heeft minister Schultz laten weten zich te beraden op de planning. Het kan dan ook zijn dat de invoeringsdatum verschuift. Deze mogelijke extra tijd komt een zorgvuldige voorbereiding ten goede en geeft ons meer tijd de organisatie voor te bereiden op de nieuwe wet. Bij de behandeling van de kadernota in 2018 zal meer duidelijkheid zijn over de invoering van de Omgevingswet. Risico is globaal gekwantificeerd. Gaat naar verwachting op zijn vroegst in per 1-7-2019.

Maatregel De omvang en complexiteit van het invoeringstraject én de verwachte impact van de invoering van de Omgevingswet zorgen voor een aanzienlijk risicoprofiel. Op 20 juni jl. is het plan van aanpak omgevingswet (2017/254270) vastgesteld. In dit plan van aanpak is een aantal risico's benoemd en zijn voor het ontwijken of beperken van deze risico's specifieke maatregelen getroffen. Het betreft de inzet van ambtelijke capaciteit in de projectteams, waarbij wordt geprobeerd zoveel mogelijk door vervanging van bestaande activiteiten in de capaciteitsvraag te voorzien. Bij de programmabegroting van 2018-2022 wordt een eerste inzicht gegeven in de kosten voor implementatie. Hierbij wordt een door de VNG ontwikkeld financieel instrument gebruikt.

Programma 5 Beheer en onderhoud

Commissie	Beheer
(Coördinerende) Portefeuilles	Beheer en onderhoud openbare ruimte
Afdeling(en)	Gebiedsontwikkeling en beheer

Programmadoelstelling (missie)

Het doel van dit programma is het bewerkstelligen van een beter leefmilieu in de stad. Daarin is een goede ruimtelijke kwaliteit, bereikbaarheid en het beheer en onderhoud van groot belang. Haarlem wil de huidige en toekomstige generaties een hoge kwaliteit van leven en werken bieden. Dit kan in een stad met ruimtelijke kwaliteit; een afgewogen verdeling van groen, water, bebouwing en infrastructuur.

De pijlers onder het Haarlemse mobiliteitsbeleid zijn het Haarlems verkeer- en vervoerplan (2002/182821) en de Parkeervisie ([2013/138311](#)). Vooruitlopend op de vaststelling van de Structuurvisie openbare ruimte is het Duurzaam ontwikkelingsmodel mobiliteit en ruimte ([2016/245554](#)) besproken door de commissies Beheer en Ontwikkeling.

Met haar regiopartners richt Haarlem zich op het in stand houden en waar mogelijk verbeteren van de bereikbaarheid van woon- en werkgebieden per auto, openbaar vervoer en fiets. Duurzame vormen van vervoer worden gestimuleerd.

Context en achtergronden

Openbare ruimte

De ruimtelijke kwaliteit van de openbare ruimte is een samenspel tussen de inrichting, de functie, het gebruik en het beheer en het onderhoud. Er moet worden ingespeeld op de toekomstige invloeden van klimaatverandering door te letten op de waterberging en de kwaliteit van het Haarlemse oppervlaktewater. Het verhogen van de duurzaamheid betekent zwaardere eisen op het gebied van afval, grondstoffen en afvalscheiding. Het dagelijks beheer en onderhoud van de openbare ruimte is uitbesteed aan Spaarnelanden NV en andere partijen.

Mobiliteit

De bereikbaarheid en de verkeersveiligheid van de stad wordt in 2018 en latere jaren verbeterd. Ook wordt er ingezet op verhoging van de kwaliteit van het fietsnetwerk en van het fietsparkeren. Dankzij de regiosamenwerking Zuid-Kennemerland wordt een beter leefmilieu in de stad bewerkstelligd door de bereikbaarheid van de stad en regio in stand te houden en waar mogelijk te verbeteren.

Parkeren

In 2018 zet de gemeente in op het moderniseren van parkeren. De gemeente gaat transparant met alle betrokkenen in de stad transparant communiceren over de nieuwe werkwijze voor het parkeren in Haarlem. Moderne digitale parkeertechnieken worden toegepast om de parkeerhandhaving efficiënter te laten verlopen.

Overige beheertaken

Om het watertoerisme te bevorderen zet de gemeente Haarlem in op een verdere verbetering van de voorzieningen voor varende bezoekers en kwaliteitsverbetering van de vaarwegen.

Met het oog op de klimaatsverandering is het van belang om het bewustzijn over de klimaat- en duurzaamheidsproblematiek te verbeteren.

Kaderstellende nota's

- Integraal Waterplan 2014 ([2013/526116](#))
- Gemeentelijk Grondwaterplan ([2008/136751](#))
- Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2017 ([2013/416279](#))
- Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022 ([2012/398572](#))
- Haarlems Verkeer- en Vervoerplan (HVVP) (2002/182821)
- Actielijst voor actualisatie HVVP ([2010/30353](#))
- Regionale Bereikbaarheidsvisie 'Zuid-Kennemerland, bereikbaar door samenwerking' ([2011/50511](#))
- Duurzaam ontwikkelingsmodel Mobiliteit en Ruimte ([2016/245554](#))
- Parkeervisie ([2013/138311](#))
- Ontwerp Structuurvisie openbare ruimte (2017/215554, wordt naar verwachting eind 2017 vastgesteld door de gemeenteraad)

Beleidsvelden

Beleidsveld 5.1 Openbare ruimte en mobiliteit

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
51	Openbare ruimte en mobiliteit	64.191	66.966	67.308	67.923	68.112	68.728
Baten (exclusief mutaties reserves)							
51	Openbare ruimte en mobiliteit	34.555	35.867	36.987	37.571	37.140	37.297
Saldo lasten en baten excl. reserves		29.636	31.100	30.320	30.352	30.972	31.430

1. Meer gebruik van fiets en OV en betere doorstroming autoverkeer

Wat willen we bereiken?

Meer gebruik van de fiets en het openbaar vervoer en betere doorstroming autoverkeer.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Tevredenheid klanten over openbaar vervoer in de regio Haarlem-IJmond	7,4 (2009)	7,6 (2012) 7,6 (2013) 7,7 (2014) 7,7 (2015) 7,7 (2016)	7,9	7,9	7,9	8,0	8,0	8,0	OV-Klantenbarometer
Oordeel Haarlemmers over de bereikbaarheid van de stad	6,5 (2007)	7,0 (2012) 7,0 (2013) 7,3 (2014) 7,2 (2015) 7,4 (2016)	7,0	7,2	7,3	7,3	7,3	7,4	Omnibusonderzoek
Oordeel Haarlemmers over het totaal van het voorzieningsniveau voor fiets (rapportcijfer)	6,2 (2009)	6,4 (2012) 6,5 (2013) 6,5 (2014) 6,5 (2015) 6,3 (2016)	6,5	6,5	6,6	6,6	6,6	6,7	Omnibusonderzoek
Percentage Haarlemmers dat voor de grootste afstand in het woon-werkverkeer de fiets gebruikt ¹	30% (2008)	28% (2012) 28% (2013) 28% (2014) 29% (2015) 29% (2016)	31%	31%	32%	32%	33%	33%	Omnibusonderzoek
Percentage Haarlemmers dat voor de grootste afstand in het woon-werkverkeer fiets of OV gebruikt		50% (2012) 50% (2013) 54% (2014) 54% (2015) 54% (2016)	55%	55%	57%	57%	58%	58%	Omnibusonderzoek

¹ Indicator hangt sterk samen met de werklocatie. Indien dit (ver) buiten Haarlem is, nemen mensen logischerwijs minder vaak de fiets.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente brengt met haar partners het openbaar vervoer op een hoger peil. De doorstroming van buslijnen door Haarlem wordt verbeterd via de investeringsagenda die samen met de provincie Noord-Holland is opgesteld. In samenwerking met partners realiseert de gemeente de eerste voorzieningen voor de HOV-busverbinding door Haarlem-Noord naar Velsen.
- De gemeente bevordert het fietsgebruik door de aanleg van nieuwe fietsinfrastructuur (o.a. Figebrug over de Industriehaven), het verbeteren van fietsvoorzieningen en het uitvoeren van fietsstimuleringscampagnes (o.a. Beter Benutten Waarderpolder).
- De gemeente zorgt voor een aanpassing van de kruispunten Amerikaweg-Schipholweg en Amerikaweg-Boerhaavelaan om de doorstroming van het autoverkeer te verbeteren.

2. Verbeterde verkeersveiligheid

Wat willen we bereiken?

Verbeterde verkeersveiligheid van de gemeentelijke wegen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig als % van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen	8% (2013)	7% (2014) 8% (2015)		1					VeiligheidNL BZK
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een fietser als % van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen	9% (2013)	9% (2014) 10% (2015)		1					VeiligheidNL BZK

¹ Voor de verplichte indicatoren zijn geen streefwaarden geformuleerd, omdat de percentages een vertekend beeld kunnen geven van de verkeersveiligheid. Deze percentages zijn namelijk afhankelijk van andere ongevalsoorzaken van ziekenhuisopnamen, zoals vallen van de trap of uitglijden. Daardoor kan het voorkomen dat het aantal ziekenhuisopnamen als gevolg van een verkeersongeval ten opzichte van het jaar ervoor gelijk blijft of daalt, maar het percentage stijgt, omdat er in dat jaar minder mensen zijn gevallen of uitgegleden (en vice versa). Vanwege deze kritiek beraamt men zich landelijk op vervangende indicatoren.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente verbetert bij de locaties Kinderhuisvest, Zaanenstraat, Amerikaweg, Houtplein en Prins Bernhardlaan de verkeersveiligheid.
- De gemeente zet in op verkeerseducatie bij scholen door partijen procesmatig te ondersteunen bij de aanvraag van provinciale subsidies voor lesprogramma's over verkeersveiligheid op basis- en voortgezet onderwijs. Daarnaast ondersteunt de gemeente verkeersbrigadiers op scholen en Veilig Verkeer Nederland (VVN) financieel bij het afnemen van verkeersexamens.

3. Openbare ruimte voldoet aan vastgesteld beeldkwaliteitsniveau

Wat willen we bereiken?

Een openbare ruimte die voldoet aan het beeldkwaliteitsniveau zoals vastgesteld door de raad bij de [Kadernota 2017](#).

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over het onderhoud van de openbare ruimte in hun wijk	46% (2010)	47% (2011) 50% (2012) 48% (2013) 46% (2014) 44% (2015) 42% (2016)	50%	43%	44%	45%	46%	47%	Omnibus-onderzoek
Percentage openbare ruimte waar dagelijks onderhoud voldoet aan het beeldkwaliteitsniveau zoals vastgesteld in de raad	(2018)								Gemeentelijke registratie
Onderhoudsvoorraad openbare ruimte	(2018)								Gemeentelijke registratie
Het aantal bomen in de openbare ruimte	60.771 (2016)	60.771 (2016)	60.771	61.000	61.000	61.000	61.000	61.000	Gemeentelijke registratie
Groenoppervlak in ha totaal Haarlem	357 (2016)	357 (2016)	357	360	360	360	360	360	Gemeentelijke registratie
Groenoppervlak in ha exclusief parken en grote groengebieden	162 (2016)	162 (2016)	162	165	165	165	165	165	Gemeentelijke registratie

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente voert regie op het regulier (dagelijks) onderhoud op basis van de kwaliteitsambities 'schoon, heel en veilig'. De onderhoudspartners voeren het onderhoud uit zoals overeengekomen in de domein-dienstverleningsovereenkomsten (DDO). Hiermee wordt de door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau behaald.
- De gemeente voert groot onderhoud- en vervangingsprojecten uit volgens de Gebiedsprogramma's 2018.
- De gemeente pakt zwerfafval extra aan met hulp van de jaarlijkse zwerfafvalvergoeding vanuit de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022 tussen Stichting Nedvang en gemeente Haarlem. Dit gebeurt door inzet op educatie, preventie en inzamelmiddelen.

4. Duurzame inzameling van huishoudelijk afval

Wat willen we bereiken?

Duurzame inzameling van huishoudelijk afval waarbij het restafval per inwoner daalt naar 130 kilo in 2022, onder voorbehoud van de invoering van diftar.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Omvang huishoudelijk restafval in kg per inwoner	288 (2011)	273(2012) 265 (2013) 265 (2014) 286 (2015) 265 (2016) ¹	275	245	225	205	185	130	CBS BZK

¹ Bron is gemeentelijke registratie.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente gaat verder met de implementatie van het Strategisch Plan Afvalscheiding (SPA). De implementatie van SPA gaat uit van 'omgekeerd inzamelen' met een stadsbrede aanpak met maatwerk per wijk, gericht op de waardevolle grondstoffen gft, papier en PBD (plastic, blik en drankenkartons).
- De gemeente brengt het voorzieningenniveau voor het gescheiden aanbieden van grondstoffen (Gft, PMD, papier) in acht wijken op orde. Dit betekent dat inwoners veel makkelijker dan nu, aan of nabij huis, grondstoffen kunnen scheiden met behulp van een (eigen) inzamelmiddel. Voor restafval neemt het serviceniveau daarentegen af.
- De maatregelen voor hoogbouw en laagbouw voor de acht wijken inclusief duocontainers bij laagbouw worden integraal ingevoerd. De optimalisatie van de inzameling grof huishoudelijk afval en de optimalisatie van de inzameling gft in hoogbouw worden als pilot ingezet.

Beleidsveld 5.2 Parkeren

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	(bedragen x € 1.000)				
			Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
52	Parkeren	10.296	10.653	10.980	11.136	11.382	11.311
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
52	Parkeren	19.923	20.146	20.146	20.146	20.146	20.146
	Saldo lasten en baten excl. reserves	-9.627	-9.493	-9.166	-9.010	-8.764	-8.835

1. Minder parkeeroverlast en goede parkeermogelijkheden

Wat willen we bereiken?

Minder parkeeroverlast in de woonwijken en goede parkeermogelijkheden in en rond de binnenstad.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Percentage Haarlemmers dat (zeer) veel last ondervindt van parkeren in de eigen woonbuurt	29% (2010)	27% (2011) 28% (2012) 31% (2013) 29% (2014) 32% (2015) 31% (2016)	27%	27%	26%	26%	25%	25%	Omnibus-onderzoek
Oordeel Haarlemmers over de parkeergelegenheid in de binnenstad (rapportcijfer)	5,1 (2007)	5,7 (2011) 5,8 (2012) 5,9 (2013) 6,0 (2014) 6,0 (2015) 5,9 (2016)	6,1	6,1	6,2	6,3	6,3	6,3	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente analyseert de parkeersituatie op straat en in de garages op basis van verschillende parkeergegevens. Als daar aanleiding toe is wordt het parkeerbeleid aangepast.
- Na de uitkomst van het parkeerreferendum (19 juli 2017) is besloten om door te gaan met de uitvoering van de in december 2016 vastgestelde Maatregelen Moderniseren Parkeren. Tot de maatregelen behoren onder andere extra inzet van handhaving om parkeerverlast te voorkomen en het invoeren van betaald parkeren in de wijken rondom het centrum.

2. Verbeterde parkeervoorzieningen auto's

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van parkeervoorzieningen, zodanig dat deze overzichtelijk, klantvriendelijk en kosteneffectief zijn.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Autoparkeerdruk in zone B (binnenstad) als % t.o.v. de maximale bezetting	102% (2015)	...% (2016)	101%	99%	98%	97%	97%	97%	Extern parkeeronderzoek
Autoparkeerdruk in Zone C (schil rond de binnenstad) als % t.o.v. de maximale bezetting	102% (2015)	...% (2016)	101%	99%	95%	92%	90%	90%	Extern parkeeronderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- Na de uitkomst van het parkeerreferendum (19 juli 2017) is besloten om door te gaan met de uitvoering van de in december 2016 vastgestelde Maatregelen Moderniseren Parkeren. Tot de maatregelen behoren onder andere het digitaliseren van de parkeerproducten, het eenduidiger maken van de regels rondom parkeervergunningen en het verminderen van parkeervergunningen per adres.

3. Verbeterde parkeervoorzieningen fietsers

Wat willen we bereiken?

Meer fietsparkeerplaatsen in de binnenstad en beter gebruik van de fietsparkeervoorzieningen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden					Bron	
	meting ¹	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021		2022
Percentage bezettingsgraad overdekte fietsenstallingen en fietsparkeervoorzieningen in kernwinkel- en stationsgebied	(2017)								Telling door extern bureau
Aantal fietsparkeerplaatsen in centrum en stationsbuurt	(2017)								Telling door extern bureau

¹ September 2017 wordt een nul-meting uitgevoerd.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente realiseert meer fietsenstallingen bij openbaar vervoerhaltes en -knooppunten.
- De gemeente gaat verder met het uitbreiden van fietsenstallingscapaciteit op verschillende plekken in en rond de binnenstad. Waar dit precies gebeurt, wordt afgestemd in de werkgroep Fiets, waar verschillende externe partijen deel van uitmaken. Daarnaast wordt verder gegaan met de voorbereidingen voor een overdekte fietsenstalling bij de Raaks voor circa 1.000 fietsparkeerplekken.
- De gemeente continueert de gedragsbeïnvloedingscampagnes om het fietsparkeren in de stallingen te stimuleren, bijvoorbeeld door het adverteren in (wijk)bladen en door het ophangen van een campagnedoek op de fietsgevel bij het station.

Beleidsveld 5.3 Overige beheertaken

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	(bedragen x € 1.000)	
								Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)								
53	Overige beheertaken	19.322	19.530	18.910	18.711	18.455	18.321		
	Baten (exclusief mutaties reserves)								
53	Overige beheertaken	16.286	16.482	16.043	16.042	16.041	16.062		
	Saldo lasten en baten excl. reserves	3.036	3.048	2.868	2.669	2.414	2.260		

1. Waardering kwaliteit van de Haarlemse waterwegen

Wat willen we bereiken?

Een hogere waardering van de varende bezoekers voor de kwaliteit van de Haarlemse waterwegen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden					Bron	
	meting	Realisatie	Realisatie	2018	2019	2020	2021		2022
Oordeel varende bezoekers Haarlem over de voorzieningen op en aan de wateren rondom Haarlem (rapportcijfer)	7,0 (2010)	7,4 (2013) 7,4 (2016)	-	-	7,5	-	-	7,5	Onderzoek 'Pleziervaart op het Spaarne' (driejaarlijkse meting)

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente voert de reguliere beheertaken aan de waterwegen uit.
- De gemeente vervangt de betaalautomaten voor de varende bezoekers waardoor beter wordt geregistreerd en meer inzicht wordt verkregen in de economische waarde van dit product.
- De gemeente gaat het brugmanagementsysteem implementeren waardoor de brugbediening efficiënter gaat en de doorstroming van vaar- en wegverkeer verbetert.

2. Verhogen van kennis over klimaat- en duurzaamheidsproblematiek

Wat willen we bereiken?

Verhogen van de kennis over klimaat- en duurzaamheidsproblematiek bij de leerlingen van basis- en voortgezet onderwijs. Indirect worden via deze doelgroep ook de ouders en leerkrachten betrokken bij het thema klimaat en duurzaamheid.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente verzorgt, met gelden die beschikbaar zijn gesteld door Stichting Afvalfonds Verpakkingen, extra educatie op de Haarlemse scholen om de hoeveelheid zwerfafval terug te dringen.
- De gemeente zorgt er met de middelen van het Duurzaamheidsprogramma voor dat er jaarlijks een gecombineerd communicatie- en NME-traject is voor één of meer van de volgende onderwerpen: energie, circulair, klimaatadaptatie, vervoer of bedrijven.

3. Opvang van zwerfdieren

Wat willen we bereiken?

Zwerfdieren worden volgens het door de landelijke dierenbescherming vastgestelde 'Basisarrangement Dierennoodhulp' opgevangen.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente vult haar wettelijke taak voor zwerfdierenopvang in via een subsidie aan Dierenbescherming afdeling Noord-Holland Zuid.

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Beheer en Onderhoud	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
51	Openbare ruimte en mobiliteit	64.191	66.966	67.308	67.923	68.112	68.728
52	Parkeren	10.296	10.653	10.980	11.136	11.382	11.311
53	Overige beheertaken	19.322	19.530	18.910	18.711	18.455	18.321
Totaal lasten		93.809	97.149	97.198	97.770	97.949	98.360
Baten (exclusief mutaties reserves)							
51	Openbare ruimte en mobiliteit	34.555	35.867	36.987	37.571	37.140	37.297
52	Parkeren	19.923	20.146	20.146	20.146	20.146	20.146
53	Overige beheertaken	16.286	16.482	16.043	16.042	16.041	16.062
Totaal baten		70.764	72.495	73.176	73.759	73.327	73.505
Totaal saldo excl. reserves		23.045	24.654	24.021	24.011	24.621	24.855
Toevoeging aan reserves		5.178	4.676	4.473	4.609	4.609	4.609
Onttrekking aan reserves		1.804	591	421	586	751	906
Saldo incl. mutaties reserves		26.419	28.739	28.073	28.034	28.479	28.558

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

51	Openbare ruimte en mobiliteit	Bedrag
	Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	29.636
	Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	31.100
	Vershil	1.463

(bedragen x € 1.000)

5.1 Openbare ruimte en mobiliteit	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 2,78 miljoen hoger dan in 2017.	2.775	n
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
Voor de uitvoering van de motie 'Versneller voor initiatieven' is in 2017 € 150.000 budget toegekend.	150	n
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
In 2017 is budget opgenomen voor het uitvoeren van een risico-inventarisatie naar de Haarlemse bruggen. Om de risico's te beheersen moet een bedrag van € 160.000 geïnvesteerd worden op en rond de bruggen. Daarnaast is in 2017 incidenteel budget voor intensief onderhoud toegevoegd om het aantal storingen in de toekomst te kunnen beperken.	-260	v
Bij de kadernota zijn de lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	1.110	n
Actualisatie Investeringsplan	-267	v
Bij de Kadernota is het Strategisch Plan Afvalscheiding (SPA) vastgesteld. Het SPA bevat de uitgangspunten voor het Haarlemse grondstoffenbeleid voor de periode 2016 – 2022.	850	n
Uit de verkeersveiligheidsanalyse 2015 blijkt dat er een tweetal plekken in Haarlem is waar relatief veel ongevallen plaatsvinden. Om de verkeersveiligheid op deze locaties te verbeteren, is nader inzicht nodig in de oorzaken van de ongevallen en budget om de situaties aan te passen.	-120	v
Het combineren van onderhoud en beleidskansen is geïntegreerd in de werkwijze van het groot onderhoud. Om de kansen optimaal te benutten is in 2018 budget toegevoegd.	350	n
In het kader van de beleidsintensivering is besloten om een hoger kwaliteitsniveau van de openbare ruimte te ambiëren. Het budget wordt in stappen opgehoogd. Met ingang van 2020 is het budget weer terug op het bedrag vóór de bezuinigingen	300	n
Bij amendement op de Kadernota 2017 is besloten de bezuiniging van 1 miljoen euro op het dagelijks onderhoud niet stapsgewijs in 3 jaar terug te draaien, maar direct vanaf 2018.	500	n
<i>Begroting 2018:</i>		
De indexering van het budget Spaarnelanden wordt conform Domein Dienstverlening Overeenkomsten (DDO) aangepast van 1,9% naar 2,8%.	236	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-74	v

(bedragen x € 1.000)

5.1 Openbare ruimte en mobiliteit	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,13 miljoen hoger dan in 2017.	-1.312	v
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
Bij de kadernota zijn de opbrengsten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de baten.	-560	v
<i>Begroting 2018:</i>		
De kostendekkendheid van de heffingen is opnieuw berekend. Dit leidt tot een verhoging van de baten afvalstoffenheffing en een incidentele onttrekking uit de voorziening tariefseglisatie riolering.	-608	v
Actualisatie investeringsplan	-60	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-84	v

(bedragen x € 1.000)

52 Parkeren	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	-9.627
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	-9.493
Vershil	134

(bedragen x € 1.000)

5.2 Parkeren	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,36 miljoen hoger dan in 2017.	357	n
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
De kapitaallasten zijn in 2018 hoger dan in 2017. Deze toename vloeit voort uit het Investeringsplan.	198	n
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
Bij de kadernota zijn de lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	209	n
Actualisatie Investeringsplan	-42	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-8	v

(bedragen x € 1.000)

5.2 Parkeren	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,22 miljoen hoger dan in 2017.	-223	v
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
Bij de kadernota zijn de opbrengsten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de baten.	-263	v
Diverse verschillen < € 100.000.	40	n

(bedragen x € 1.000)

53 Overige beheertaken	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	3.036
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	3.048
Vershil	12

(bedragen x € 1.000)

5.3 Overige beheertaken	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,21 miljoen hoger dan in 2017.	208	n
<i>Meerjarenraming 2017-2021</i>		
Door een wijziging van de interne doorbelastingsystematiek nemen de lasten op het beleidsveld overige beheertaken toe. Per saldo is de wijziging budgetneutraal (zie ook baten).	287	n
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	389	n
Voor 2017 is incidenteel € 580.000 budget opgenomen voor verkoop en onderhoud van het gemeentelijk vastgoed.	-580	v
Actualisatie Investeringsplan	43	n
Voor het beheer van het gemeentelijk vastgoed is het van belang om op een aantal cruciale onderdelen extra capaciteit in te zetten. De extra capaciteit richt zich op het opzetten van de meerjarige vastgoed exploitatie, het in regie zetten van het technisch beheer, de dagelijkse begeleiding van huurcontracten en het versneld uitvoeren van de verkoopopgave. In totaal is hiervoor in € 325.000 in 2017 en € 275.000 in 2018 beschikbaar gesteld.	-50	v
Diverse verschillen < € 100.000.	119	n

(bedragen x € 1.000)

5.3 Overige beheertaken	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,20 miljoen hoger dan in 2017.	-196	v
<i>Meerjarenraming 2017-2021</i>		
Bijstelling van de huuropbrengsten in de Decemberrapportage 2016 leidt tot € 200.000 hogere baten in 2018.	-200	v
Door een wijziging van de interne doorbelastingsystematiek nemen de lasten op het beleidsveld overige beheertaken toe. Per saldo is de wijziging budgetneutraal (zie ook lasten).	-287	v
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
Bij de kadernota zijn de opbrengsten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de baten.	-212	v
De incidentele verhoging 2017 van het budget voor verkoop en onderhoud van het gemeentelijk vastgoed wordt gedekt door hogere verkoopopbrengsten.	580	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-77	v

Reservemutaties per programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2018	4.676	591
Reserve Baggeren	219	
Reserve Beheer en onderhoud openbare ruimte		289
Reserve Kapitaallasten maatschappelijk nut	3.300	302
Reserve Regionale mobiliteit	1.157	

Investerings programma

(bedragen x € 1.000)

IP-nr.	Omschrijving investering	Investering 2018
Investering reeds besloten door de raad		
	Integraal Waterplan Haarlem (incl. Waarderpolder)	1.928
	Vervanging rioleringen	8.490
	Renovatie wandelpromenade Sanden/Pratten/Engelenburg	2.150
	Haarlemmerhout	307
	Parkeervoorziening Schalkstad	4.000
	Langzaam Verkeer brug Industriehaven Waarderpolder	492
	Vervanging Patronaat	101
	Vervanging Toneelschuur	1.094
	Investering maatschappelijk nut (stelpost)	2.372
	Vervanging parkeerautomaten waterparkeren	180
	Schoterbos - Maatschappelijk Nut	340
	Haarlemmerhout - Maatschappelijk Nut	283
	Rijksstraatweg - aanpassing tbv HOV - Maatschappelijk Nut	305
Investering gemandateerd door raad aan college		
	Vervanging betaalapparatuur Appelaargarage	225
	Vervanging betaalapparatuur Cronjegarage	175
	Vervanging betaalapparatuur Raaksgarage	300
	Vervanging camera's in parkeergarage	135
Investeringsen waarover nog een raadsbesluit moet worden genomen		
	Waterplan Schalkwijk/ o.a. Water langs Aziëweg	500
	Herinrichting Houtplein	2.000
	Kademuren Spaarne (Melkbrug- Gravestenenbrug)	1.095
	Vervanging kade Noorder Emmakade-Tuinlaantje	1.300
	Reservering levensduurverlengend onderhoud gem. bezit	500
	Schoterbos	2.270
	Reconstructie Nieuwe Groenmarkt	1.490
	Rijksstraatweg- aanpassing tbv HOV	2.772
	Aanpassing kruising Jan Gijzenkade/P.C. Boutenstraat	100
	Bereikbaar houden Schalkwijk	750
	Groenherstel Schalkwijk	500
	Herinrichten Prins Bernhardlaan	200
	Herinrichting openbare ruimte getransformeerde Middengebied	700
	Vervanging parkeerautomaten	24
	Vervanging parkeerautomaten (kentekenparkeren)	620
	Vervanging walmuur Zuider Buitenspaarne, Vijverlaan	140
	Integrale vernieuwing openb.ruimte Meerwijk	1.000
	Schipholweg, veiliger maken oversteek t.h.v. de school	150
	Spaarndam- aanleg parkeervoorziening Kerklaan	275
	Integrale vernieuwing openb.ruimte Zuidpolder	50
	Popcentrum Slachthuis	200
Totaal bruto investeringen		39.513
	Investeringsbijdragen	-8.241
Totaal netto investeringen		31.272

Verbonden partijen Beheer en Onderhoud

Verbonden partij	Openbaar belang	(bedragen x € 1.000)	
		Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Bereikbaarheid Zuid Kennemerland	Aanpak van regionale bereikbaarheidsknelpunten uit de Regionale Bereikbaarheidsvisie Zuid-Kennemerland, bereikbaar door samenwerking.	818	-
Spaarnelanden NV	Afvalinzameling, beheer en onderhoud openbare ruimte.	31.030	23,75

Risico's Beheer en onderhoud

	Nr.	Risico	Kans	Maximaal €	Risicogebied	Risicocategorie
Risico	R1253	De belastingdienst legt de gemeente een BTW-aanslag op voor de parkeersamenwerking met de CvvE in het winkelcentrum.	20%	€ 200.000	Financiën	Financieel
Opmerking	betreft Schalkstad					
Maatregel	In overleg getreden met de belastingdienst. Inschakelen fiscalist.					
Risico	R1255	Het Bestuur voert op basis van de uitslag referendum Parkeren maatregelen moderniseren Parkeren niet door. (risico is vervallen).	25%	€ 1.000.000	Financiën	Imago / politiek
Opmerking	Er volgen minder opbrengsten parkeren dan begroot. Het beoogd financieel resultaat van de maatregelen moderniseren parkeren is 1 miljoen per jaar. (Dit risico is inmiddels vervallen.)					
Maatregel	Goed informeren over de te nemen maatregelen. Wanneer de plannen niet doorgaan is het aan de raad om aan te geven of andere maatregelen moeten worden genomen om het financiële resultaat te verbeteren.					
Risico	R1254	Op basis van jurisprudentie moet de gemeente BTW afdragen over de inkomsten uit straatparkeren.	25%	€ 1.500.000	Financiën	Financieel
Opmerking	Straatparkeren wordt tot nu toe als niet-BTW belaste activiteit gezien.					
Maatregel	De oorzaak, nl. gerechtelijke uitspraak, kan niet worden weggenomen. Budgeteigenaar geeft als beheersmaatregel aan de tarieven van het parkeren te verhogen om zodoende alsnog de begrote opbrengsten te halen. Dit is echter een politieke afweging. Actie: In dit stadium melden van het risico via Naris en bij de budgethouder Parkeren de opdracht uitzetten om scenario's uit te werken m.b.t. de financiën wanneer deze uitspraak negatief uitpakt en deze uitwerking ter besluitvorming voor te leggen aan het Bestuur.					
Risico	R1111	Achterstallig onderhoud vastgoed wordt de komende jaren niet ingelopen.	25%	€ 2.500.000	Vastgoed	Financieel
Opmerking	Voor de komende jaren is een verkoopopbrengst benodigd van € 2,5 miljoen boven boekwaarde ten behoeve van het inlopen van het achterstallige beheer en onderhoud. Daarnaast is in het coalitieprogramma opgenomen dat de verkopen van het vastgoed € 0,5 miljoen op jaarbasis extra dienen op te brengen. In totaal gaat het jaarlijks om een bedrag van € 3 miljoen boven boekwaarde. Ook voor 2017 en 2018 verwachten we weer voldoende panden te verkopen en deze verkoopdoelstelling te behalen. Er is echter een risico, overigens verlaagd ten opzichte van de situatie zoals opgenomen in de programmabegroting 2017 door verbeterde marktomstandigheden, dat de gewenste opbrengst niet zal worden behaald door vertragingen in het verkoopproces of gewenste sturing op herontwikkelingen en daarmee gepaard gaande bestemmingswijzigingen die waardedrukkend werken. Uw raad heeft naar aanleiding van vraag 1111 (gesteld in het kader van de programmabegroting 2017) op 8 november 2016 een brief ontvangen van de wethouder vastgoed met betrekking tot de situatie van het achterstallig onderhoud en de relatie tot de beschikbare en geraamde middelen. In het najaar van 2017/voorjaar 2018 kan op basis van de dan beschikbaar komende Meerjaren Onderhoudsplannen het risico nader worden bepaald. Op dit moment blijft het bestaande risico onverminderd van kracht.					
Maatregel	Indien de opbrengsten lager zijn zal er worden getemporeerd in het inlopen van het achterstallig onderhoud.					

Ook zal worden gezocht naar versnelling van verkopen waar mogelijk. Bijvoorbeeld door panden (eerder) toe te voegen aan de concrete verkooplijst						
Risico	R1200	Kosten uitvoering overschrijden de door de PNH vastgestelde plafondbedrag subsidie (> € 2.887k).	30%	€ 50.000	Project- en programmamanagement	Financieel
Opmerking	Betreft project HOV Noord					
Maatregel	In SOK opnemen dat vertraging als gevolg van fasering uitvoering en vertraging als gevolg van overige zaken waar de aannemer in de uitvoeringsfase mee geconfronteerd wordt geen invloed heeft op de hoogte van de te verstrekken subsidie; In SOK een bepaling opnemen dat omrijkosten binnen de subsidiale kosten vallen en dus door de PNH worden vergoed.					
Risico	R1249	Claim aannemer vertragingskosten bij project Kinderhuisvest en Kenaupark wordt gehonoreerd.	50%	€ 150.000	Project- en programmamanagement	Juridisch / Aansprakelijkheid
Opmerking	Betreft Kinderhuisvest en Kenaupark					
Maatregel	Overleg met Liander met als inzet om de kosten - geheel danwel deels - bij hen te verhalen. met o.a. als argument dat Liander vooraf heeft aangegeven dat men voor 1 maart 2017 de werkzaamheden zou afronden én dat Liander ook financieel voordeel heeft van het feit dat men mee kan in de werkzaamheden van de aannemer.					
Risico	R1180	Claim van bedrijf Romeijnsen Vastgoed b.v. op gemeente i.v.m. niet ontvangen vergoeding voor het doen van werkzaamheden tbv project herziening grondwaarde tbv erfpacht gemeente Haarlem.	50%	€ 200.000	Erfpacht	Financieel
Opmerking	Op 18 mei 2017 is bekend geworden dat alle vorderingen van Romeijnsen tegen de gemeente zijn afgewezen. Op 10 augustus 2017 is de gemeente geïnformeerd dat Romeijnsen hoger beroep instelt tegen het vonnis dat door de rechtbank is afgewezen. De procedure vangt aan op 19 december 2017 te Amsterdam en de uitspraak volgt in het tweede kwartaal van 2018.					
Maatregel	De uitspraak van het hoger beroep volgt in het tweede kwartaal van 2018.					

CLUSTER BURGER EN BESTUUR

Inleiding en context

Het cluster Burger en bestuur gaat over het goed besturen van de stad en de zorg voor veiligheid. Het besturen van de stad gebeurt door het college en de gemeenteraad samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Het is van belang dat de Haarlemmer vertrouwen heeft en behoudt in de besluiten die worden genomen. Wederzijdse bereidheid tot samenwerken is daarom essentieel. Het programma overheidsparticipatie probeert daarin bij te dragen.

De Haarlemmer moet ook kunnen vertrouwen op een snelle en efficiënte dienstverlening. Met *Bestuur op maat* is een verbeter- en versnellingsproces op gang gebracht voor complexere vragen. 80 procent van de vragen kunnen snel en veelal digitaal afgehandeld worden. Voor de complexere vragen is er maatwerk. Ook in 2018 blijft het motto 'Digitaal waar het kan, persoonlijk waar het hoort en maatwerk waar het moet'.

Veiligheid is een basisvoorwaarde voor een leefbare stad. De gemeente speelt een grote rol bij de zorg voor veiligheid. Hierbij gaat het om het verkleinen van veiligheidsrisico's, adequaat optreden bij een crisis en handhaving van de regels. Dit draagt bij aan hoe de Haarlemmer de veiligheid ervaart en daarmee aan de leefbaarheid en het functioneren van de stad. Ook hier doet de gemeente dit niet alleen, maar werkt samen met zoveel mogelijk inwoners, organisaties en bedrijven.

Onderliggende programma's

Het cluster Burger en bestuur bestaat uit twee programma's:

Programma 6: *Burger, bestuur en veiligheid* gaat over de dienstverlening naar burgers en bedrijven, het gemeentelijk bestuur en over openbare orde en veiligheid.

Programma 7: *Algemene dekkingsmiddelen en overhead* gaat over de uitgangspunten die Haarlem hanteert bij het bepalen van de hoogte van lokale belastingen, heffingen en woonlasten. En over wat wordt bedoeld met Haarlem als financieel gezonde stad en hoe dat wordt gerealiseerd.

Hoofdkoers

Dienstverlening

Het coalitieprogramma geeft aan dat het maken en uitvoeren van beleid steeds vaker samen met de Haarlemse inwoners en ondernemers zal gebeuren vanuit een faciliterende rol van het stadsbestuur en de gemeentelijke organisatie. In 2018 wordt hier verder invulling aan gegeven. Om deze gewenste verbeteringen te bereiken is een breed traject ingezet: 'de implementatie van de nieuwe bestuursstijl'. Dit wordt gedragen door drie pijlers:

- Bestuur op Maat:

Deze pijler geeft vorm aan het verbeterproces naar een goed en snel antwoord op complexe, meervoudige vragen, waarbij diverse belangen moeten worden afgewogen.

- Verantwoordelijkheid en eigenaarschap:

Medewerkers én hun managers moeten zich eigenaar voelen van een vraag of klacht en verantwoordelijkheid nemen. Ze moeten mandaat krijgen om deze binnen de servicenormen op te lossen of te beantwoorden.

- Dienstverlening en communicatie:

Circa 80 procent van de algemene vragen worden zoveel mogelijk digitaal door het KCC aan de voorkant afgehandeld. Zo ontstaat er ruimte om voor de 20% complexere vragen maatwerk te bieden door middel van een digi-vangnet in de Publiekshal. Deze pijler staat ook voor goede bereikbaarheid van de gemeente. De telefonische bereikbaarheid en het snel vinden van de juiste persoon voor een antwoord zijn aandachtspunten.

Bestuur

Een wederzijdse bereidheid tot samenwerken tussen het bestuur en de bewoners van Haarlem is essentieel. De bereidheid wordt vergroot als mensen vertrouwen hebben in het bestuur en vice versa.

Doorontwikkeling overheidsparticipatie

De gemeente heeft de laatste jaren een nieuwe visie op haar rol in de stad ontwikkeld. Van een bureaucratische organisatie die top down bestuurt naar een organisatie die samen met partners, Haarlemmers en ondernemers de stad verder wil ontwikkelen.

Van stadsontwikkelaar naar stadsregisseur tussen partijen en belangen. En als ‘motor van vernieuwing’ door in mogelijkheden te denken in plaats van belemmeringen. Met het programma overheidsparticipatie wordt het komende jaar gewerkt aan het versterken en verbinden van initiatieven uit de stad. Dit gebeurt door:

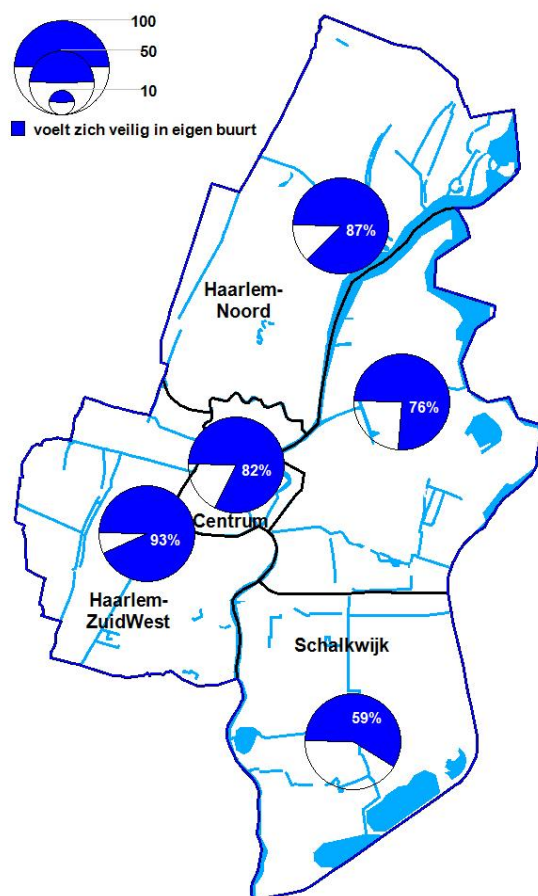
- initiatieven te faciliteren met een aantal algemene middelen zoals een on- en offline platform, heldere financieringsmogelijkheden, fysieke ruimte en ruimte door bestuur op maat.
- een duidelijk beeld van waar ze de gemeente voor nodig hebben en wat de gemeente zou kunnen betekenen. Gemeenteamttenaren kijken meer naar de kansen die er liggen om maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Waarbij risico's en regels niet worden geminacht maar juist wordt gekeken hoe je deze kunt borgen door procedures aan te passen en maatoplossingen te vinden. Het bestuur formuleert hierin de ambitie voor de ruimte die men wil geven aan de stad.

Daarnaast worden trends en ontwikkelingen op het gebied van democratische vernieuwing in Nederland gevolgd. Waar mogelijk wordt met nieuwe vormen van participatie geëxperimenteerd.

Openbare orde en Veiligheid

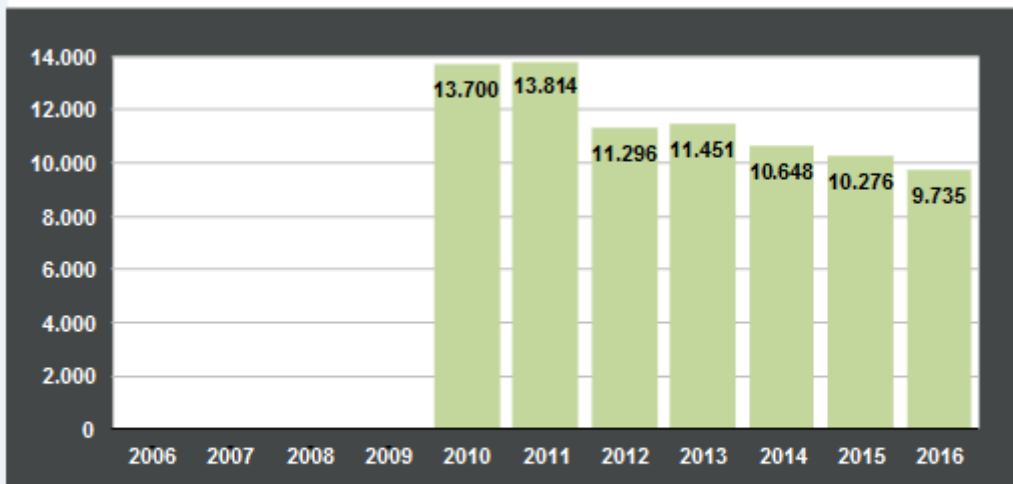
De veiligheid in de stad wordt grotendeels bepaald door de burgers van Haarlem zelf. Het gaat er om hoe veilig zij zich voelen in hun eigen buurt of wijk of hoeveel overlast zij ervaren in de stad. Ook gaat het erom hoe vaak Haarlemmers slachtoffer zijn geworden van misdrijven zoals geweld, diefstal en inbraak. Beiden zijn weergegeven in onderstaande figuren. Deze subjectieve én objectieve factoren samen bepalen de veiligheid in de stad. Voor ieder gebied in Haarlem is dat weer verschillend. Dit betekent dat ook de aanpak van de problematiek per gebied verschillend is. Daarom is het veiligheids- en handhavingbeleid ([2014/367894](#)) voor een belangrijk deel gebiedsgericht ingevuld.

Percentage Haarlemmers (15 jaar en ouder) dat aangeeft zich veilig te voelen in de eigen woonbuurt in 2016

Bron: Omnibusonderzoek 2016

Ontwikkeling geregistreerde misdrijven in Haarlem, 2010-2016

Bron: Politieregio Noord-Holland

In de periode 2006-2009 andere manier van registratie, waardoor deze cijfers niet goed vergelijkbaar zijn

Samen werken aan veiligheid

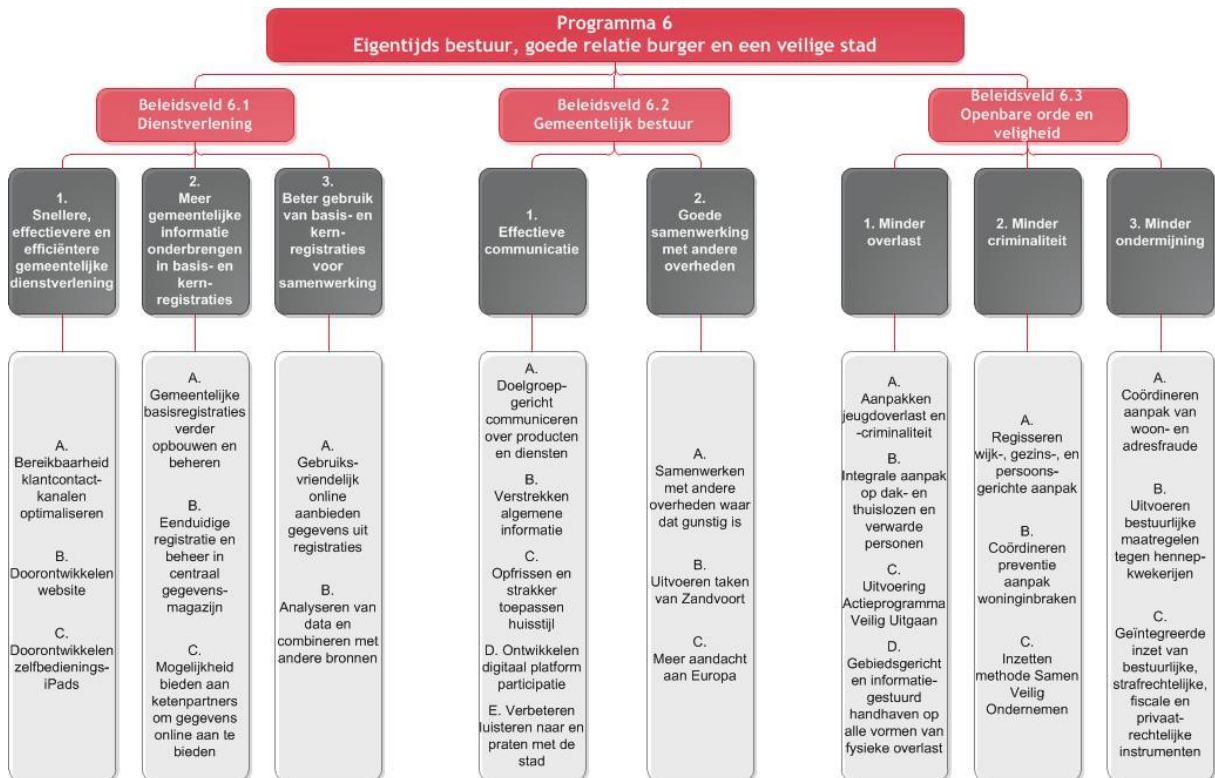
De regie voor de veiligheidszorg ligt bij het gemeentebestuur. De gemeente kan dit echter niet alleen. Om de stad veilig te maken en te houden is het dan ook van belang nauw samen te werken met andere overheden zoals politie, Openbaar Ministerie, de veiligheidsregio Kennemerland, inclusief het Veiligheidshuis Kennemerland en de Omgevingsdienst IJmond. Bovendien is het van belang om samen te werken met andere veiligheidspartners, zoals welzijnsinstellingen, ondernemersorganisaties, wijkraden en bewoners(organisaties), omdat zij veel kunnen betekenen om de veiligheid in de stad te waarborgen. Daarom worden bewoners betrokken bij het bepalen van de prioriteiten op gebied van veiligheid en handhaving in hun buurt. Hiermee wordt invulling gegeven aan de motie "Veiligheid: ook dat doen we samen".

Vergunningen en handhaving

Vergunningaanvragen worden op een integrale manier binnen de gestelde termijn zorgvuldig beoordeeld en zo kostendekkend mogelijk afgehandeld. Toezicht en handhaving gebeurt samen met onze partners, op basis van het vastgestelde veiligheids- en handhavingsbeleid. Handhaving in de openbare ruimte voorkomt verloedering en overlast en versterkt de leefbaarheid. Bij de aanpak ligt het accent op het zoeken van verbinding met burgers en ondernemers. Enerzijds om de signalen over waar de problematiek speelt in de stad goed op te kunnen pikken en anderzijds om gezamenlijk op te trekken om de veiligheid te verbeteren en overlast terug te dringen. Hierbij krijgt de gebiedsgerichte aanpak steeds meer vorm en inhoud. Ook wordt de verbinding met het sociaal domein versterkt worden door netwerken in de stad een rol te geven bij de veiligheidsaanpak.

Programma 6 Burger, bestuur en veiligheid

Commissie	Bestuur
(Coördinerende) Portefeuilles	Bestuurszaken en organisatie, Openbare orde en Veiligheid
Afdeling(en)	Concernstaf, Griffie, Communicatie, Dienstverlening Veiligheid en Vergunningen

Programmadoelstelling (missie)

De programmadoelstelling is dat Haarlem een eigentijds bestuur heeft dat een goede relatie met de burger onderhoudt, waarbij gestreefd wordt naar een goed functionerende, leefbare en veilige stad, met een gezonde financiële situatie.

Context en achtergronden

Openbare orde en Veiligheid

Integrale vergunningverlening, toezicht en handhaving

De gemeente treedt voor een aantal onderwerpen zowel op als vergunningverlener als toezichthouder en handhaver. Het betreft hier activiteiten die op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) ([2013/105466](#)), de Parkeerverordening ([2011/468319](#)), de Drank- en Horecawet, de Wet op de kansspelen, de Wet Kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen en de Wabo vergunningsplichtig zijn. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) wordt binnen enkele jaren vervangen door de Omgevingswet. Door

een integrale benadering van vergunningverlening, toezicht en handhaving is zowel de dienstverlening aan de burger geborgd als de wens tot een effectieve ordening en veilige samenleving.

Toezicht en handhaving op de bebouwde omgeving doet de gemeente samen met verschillende partners zoals de Veiligheidsregio Kennemerland, en de Omgevingsdienst IJmond. De prioriteiten binnen het toezicht en de handhaving worden gesteld op grond van het uitgangspunt dat risico- en informatiegestuurd wordt gehandhaafd, passend binnen de kaders van het Integraal Veiligheids- en Handhavingsbeleid 2015-2019 ([2014/367894](#)), het beleidsprogramma VTH ([2016/567876](#)) en de verordening VTH. Handhaving in de openbare ruimte richt zich met name op verloedering, overlast en leefbaarheid. De APV en de Afvalstoffenverordening zijn hierbij de belangrijkste onderleggers. De wijkgerichte integrale handhaving wordt verder voortgezet. Daarbij worden de prioriteiten per wijk bepaald, in samenspraak met betrokken bewoners en ondernemers.

Crisisbeheersing

Binnen dit cluster valt de brandweezorg en de voorbereiding en instandhouding van de crisisorganisatie. Een adequate en professionele crisisorganisatie is een basisvoorwaarde voor het bewaken van de fysieke veiligheid in Haarlem en in de regio. De uitvoering hiervan ligt grotendeels bij de gemeenschappelijke regeling veiligheidsregio Kennemerland. Het werkgebied van de veiligheidsregio omvat onder andere Schiphol, Tata Steel en een deel van het Noordzeekanaal. De burgemeester van Haarlem is voorzitter van de veiligheidsregio en tevens regioburgemeester. Hij heeft daarmee de bestuurlijke leiding bij grensoverschrijdende rampen.

Integraal veiligheids- en handhavingsbeleid (IVH)

De basis voor het beleid is vastgelegd in het IVH. Het IVH maakt onderdeel uit van het meerjarenbeleidsplan dat voor alle gemeenten binnen de grenzen van de politie-eenheid Noord-Holland is vastgesteld.

In het IVH zijn de volgende vijf thema's voor meerdere jaren geprioriteerd:

1. Terugdringen van jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit;
2. Verminderen van het aantal high impact crimes en geweldpleging;
3. Verminderen van de overlast in de woonomgeving en verloedering van buurten;
4. Tegengaan van woon- en adresfraude;
5. Voorkomen van ondermijning van de samenleving door criminele samenwerkingsverbanden.

Voor 2018 wordt de extra inzet op jeugd en veiligheid in Schalkwijk voortgezet. Daarnaast vormt de aansluiting tussen veiligheid enerzijds en adequate zorg- en hulpverlening anderzijds een belangrijke uitdaging in 2018. Bovendien wordt in 2018 het integrale ondermijningsproject Lelie verder uitgevoerd. Dit project richt zich op een integer ondernemersklimaat in een deel van Haarlem Noord. De aanpak op de prioriteiten wordt verder uitgewerkt in het nog vast te stellen Actieprogramma integrale veiligheid en handhaving 2018.

Kaderstellende beleidsnota's

- Coalitieprogramma 2014 - 2018 Samen doen! ([2014/192246](#))
- Nota Integraal Veiligheids- en Handhavingsbeleid 2015-2019 ([2014/367894](#))
- Beleidsprogramma VTH ([2016/567876](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld 6.1 Dienstverlening

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
61	Dienstverlening	7.344	7.153	6.687	6.423	6.646	6.641
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
61	Dienstverlening	3.736	3.421	2.192	2.189	2.189	2.189
	Saldo lasten en baten excl. reserves	3.608	3.732	4.495	4.234	4.457	4.453

1. Snellere, effectievere en efficiëntere gemeentelijke dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Op een snellere, effectievere en efficiëntere manier burgers en ondernemers helpen bij het beantwoorden van eenvoudige en complexe vragen. De digitale dienstverlening wordt verder geoptimaliseerd, uitgebreid en wordt steeds meer gebruikt onder het motto: 'digitaal waar het kan, persoonlijk waar het hoort en maatwerk waar het moet'. Om het meest optimale niveau van dienstverlening te blijven bieden voor de toekomst is er in de kadernota een aanvraag gedaan voor extra middelen voor 2017 en 2018. Dit resulteert in een goede waardering van onze dienstverlening via alle klantcontactkanalen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Tevredenheid klanten over de gemeentelijke dienstverlening per kanaal:									Dashboard Dienstverlening NVVB (voorheen Benchmark Publiekszaken)
Balie:	8,1 (2015)	8,5 (2016)	7,5	7,5 ¹	7,5	7,5	7,5	7,5	
Telefoon:	8,1 (2015)	8,1 (2016)	7,5	7,5 ¹	7,5	7,5	7,5	7,5	
Digitaal:	7,8 (2015)	7,6 (2016)	7,5	7,5 ¹	7,5	7,5	7,5	7,5	

¹ De verwachtingen van klanten op het gebied van dienstverlening worden steeds hoger. Dit is een maatschappelijke trend. Op basis hiervan lijkt het realistisch de streefwaarde te handhaven op een 7,5.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. In het Klantcontactcentrum (KCC) wordt in 2018 met behulp van het regiebord de bereikbaarheid van de verschillende klantcontactkanalen zoals telefoon, mail, social media en whatsapp steeds verder geoptimaliseerd. Door middel van het regiebord kunnen wij onder andere de kwaliteit van de informatie op de website verbeteren, dit is onderdeel van het continue verbeteren van de kwaliteit van onze dienstverlening.
- b. De gemeentelijke website wordt doorontwikkeld zodat voortaan ook geboorte-en overlijdensaangiften digitaal mogelijk is.
- c. De (semi)zelfbedienings-lpads in de publieks hal worden steeds verder doorontwikkeld middels het toevoegen van steeds meer producten en services. Op deze manier wordt er een vangnet gecreëerd voor de minder digivaardige Haarlemmers.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	
b. Aantal producten dat via website is afgerekend	(2017)							Gemeentelijke registratie

2. Meer gemeentelijke informatie onderbrengen in basis- en kernregistraties

Wat willen we bereiken?

Meer gemeentelijke informatie onderbrengen in basis- en kernregistraties.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeentelijke basis- en kernregistraties worden verder opgebouwd en beheerd. In 2018 ontwikkelen met name de Basisregistratie Ondergrond (BRO) en kernregistratie Erfgoed & Ruimte zich verder door. Door de implementatie van horizontaal berichtenverkeer tussen de registraties (BAG-BRP, BGT-BOR en BGT-BAG) neemt de kwaliteit en vergelijkbaarheid van de gegevens toe.
- b. De gemeente registreert basis- en kerngegevens eenduidig, beheert deze in een centraal gegevensmagazijn en ontsluit deze naar de landelijke voorzieningen. In 2018 wordt de Basisregistratie Grootchalige Topografie automatisch ontsloten.
- c. Ketenpartners krijgen de mogelijkheid om gegevens voor registraties via passende online platforms aan te leveren, o.a. via boronline.haarlem.nl.

3. Beter gebruik van basis- en kernregistraties voor samenwerking

Wat willen we bereiken?

Een beter gebruik realiseren van basis- en kernregistraties voor gemeentelijke informatievoorziening, analyse, monitoring en bedrijfsvoering, door een goede ontsluiting. Hierdoor draagt informatie bij aan de mogelijkheden voor samenwerking met burgers en partners in de stad (participatie).

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente biedt gegevens uit basis- en kernregistraties gebruiksvriendelijk aan voor hergebruik via passende online platforms, o.a. opendata.haarlem.nl, het Informatie- en participatieplatform (IPP) en Haarlem in cijfers.
- Indien nodig analyseert de gemeente data uit basis- en kernregistraties en combineert deze waar relevant met andere (in- en externe) databronnen. Op basis van deze analyses levert de gemeente onder meer rapportages en monitors aan, zoals Gebiedsanalyses en de Woon-, Zorg-, en Welzijnsmonitor.

Beleidsveld 6.2 Gemeentelijk bestuur

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
62	Gemeentelijk bestuur	4.111	4.355	4.353	4.354	4.353	4.353
Baten (exclusief mutaties reserves)							
62	Gemeentelijk bestuur	28					
Saldo lasten en baten excl. reserves		4.082	4.355	4.353	4.354	4.353	4.353

1. Effectieve communicatie

Wat willen we bereiken?

Effectieve communicatie met de stad. Het gemeentebestuur wil het besturen van de stad mede vorm geven door samen te werken en door in gesprek te gaan met burgers, ondernemers en maatschappelijke partners in de stad. Communicatie is daarbij een belangrijk middel. Het bestuur informeert de stad en gaat in gesprek met haar bewoners via verschillende kanalen, waaronder bewonersbijeenkomsten, sociale media en interactieve platforms. De website, blijkt uit onderzoek, wordt gezien als het primaire communicatiemiddel van de gemeente.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Percentage Haarlemmers dat veel tot onbeperkt vertrouwen heeft in het college van burgemeester en wethouders ¹	19% (2007)	23% (2011) 25% (2012) 22% (2013) 25% (2014) 23% (2016)	26%	26%	27%	27%	28%	28%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers dat veel tot onbeperkt vertrouwen heeft in de gemeenteraad ¹	16% (2007)	19% (2011) 23% (2012) 19% (2013) 21% (2014) 27% (2016)	22%	22%	23%	23%	24%	24%	Omnibus-onderzoek

¹Aangenomen wordt dat effectieve communicatie van de gemeente met de stad bijdraagt aan het vertrouwen, maar het vertrouwen wordt ook door vele andere zaken beïnvloed.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente communiceert doelgroepgericht over producten en diensten. Bij de communicatie over uitvoeringsprojecten in de stad heeft de gemeente een regierol, de uitvoering gebeurt door vaste contractpartners op basis van eenduidige formats.
- b. De gemeente verstrekt algemene informatie. De website blijft het primaire communicatiemiddel voor alle gemeentelijke informatie. Informatie wordt met behulp van digitale technologie persoonlijker gemaakt. De gemeente biedt een palet aan communicatiemiddelen (offline en online) dat aansluit bij de behoefte van de bewoners en ondernemers.
- c. De huisstijl van de gemeente Haarlem wordt opgefrist en strakker toegepast. Voor campagnes vanuit de gemeente komt een heldere herkenbare stijl met focus op bewustwording en stimulering.
- d. De gemeente ontwikkelt een digitaal platform voor participatie met en voor de burger. Het platform kent eenvoudige en laagdrempelige participatiefuncties. De pagina <https://www.haarlem.nl/praat-en-denk-mee/> gaat over naar dit platform.
- e. De gemeente verbetert haar manier van het luisteren naar én het praten met de stad onder andere door dagelijkse monitoring van sociale media en platforms (newsroom 023). Daarnaast blijft de gemeente experimenteren met nieuwe participatievormen.

2. Goede samenwerking met andere overheden

Wat willen we bereiken?

Beleidsoptimalisatie door samenwerking met andere (internationale) overheden.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente werkt samen met andere overheden (onder andere de Metropoolregio Amsterdam (MRA), G32, Urban Agenda) op die onderdelen van de programmabegroting waar dat voor Haarlem gunstig is.
- b. De gemeente Haarlem voert vanaf 2018 ook de taken uit voor de gemeente Zandvoort, waarbij aandacht is voor het lokale karakter en gebruiken van beide organisaties en besturen.
- c. De gemeente besteedt meer aandacht aan Europa (regels, kennis, geld). Haarlem zet de jumelages met Osnabrück en Angers voort.

Beleidsveld 6.3 Openbare orde en veiligheid

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
63	Openbare orde en veiligheid	23.400	23.934	23.966	23.906	23.892	23.890
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
63	Openbare orde en veiligheid	6.844	4.870	4.831	4.831	4.831	4.831
	Saldo lasten en baten excl. reserves	16.556	19.064	19.135	19.074	19.061	19.059

1. Minder overlast

Wat willen we bereiken?

Minder overlast, zodanig dat de sociale overlast verminderd wordt die is gerelateerd aan jeugd, dak- en thuislozen en verwarde personen, de fysieke overlast die verloedering in de hand werkt, zoals hondenpoep, afval en parkeren en de horeca gerelateerde overlast in het centrum.

	Nul- meting		2017	2018	2019	2020	2021	2022	Bron
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	78% (2011) 74% (2012) 75% (2013) 81% (2014) 80% (2015) 81% (2016)	81%	81%	81%	81%	81%	81%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat zich weleens onveilig voelt in eigen wijk	18% (2016)	18% (2016)	-	17%	-	16%	-	15%	Veiligheidsmonitor ¹
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van rommel op straat	11% (2016)	11% (2016)	-	10%	-	9%	-	8%	Veiligheidsmonitor
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van hondenpoep op straat	20% (2016)	20% (2016)	-	19%	-	18%	-	17%	Veiligheidsmonitor
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van dronken mensen op straat	3% (2016)	3% (2016)	-	3%	-	3%	-	3%	Veiligheidsmonitor
Percentage Haarlemmers/inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van rondhangende jongeren	7% (2016)	7% (2016)	-	6%	-	5%	-	5%	Veiligheidsmonitor
Percentage Haarlemmers uit Schalkwijk dat aangeeft veel overlast te ervaren van rondhangende jongeren	16% (2016)	16% (2016)	-	15%	-	14%	-	13%	Veiligheidsmonitor
Aantal verwijzingen HALT in de leeftijd van 12-17 jaar, per 10.000 inwoners	193,8 (2013)	158,7 (2014) 209,4 (2015) 176,9 (2016)	-	180	180	180	180	180	Bureau Halt BZK

¹ Haarlem doet vanaf 2016 één keer in de twee jaar mee aan de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). Uitkomsten kunnen zodoende worden vergeleken met andere gemeenten. Bovendien levert dit betrouwbare uitkomsten op voor het niveau van de 21 wijken in Haarlem.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente pakt jeugdoverlast en -criminaliteit aan in samenwerking met politie, Openbaar Ministerie, het samenwerkingsverband Jeugd, het Veiligheidshuis Kennemerland en andere partners.
- De gemeente voert een integrale aanpak uit van zorg en handhaving gericht op dak- en thuislozen en verwarde personen.
- De gemeente voert het Actieprogramma Veilig Uitgaan ([2016/119787](#)) uit.
- De gemeente handhaaft gebiedsgericht en informatie-gestuurd werken op alle vormen van fysieke overlast, waaronder hondenpoep, afval en (fiets)parkeren. Hierbij wordt ook aangesloten bij de knelpunten die door bewoners en andere betrokkenen in de wijk en buurt worden ervaren.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
a,b,c en d. Aantal uren inzet van handhaving per wijk	600 (2016)	600 (2016)	-	600	600	600	600	600	Gemeentelijke registratie
a,b,c en d. Aantal gepleegde handhavings-interventies (boetes, waarschuwing en bestuursrechtelijke interventies gericht op het verminderen van overlast in de woonomgeving)	19.008 Boetes: 15.400 Waarschuwingen: 3.270 Bestuursrechtelijk: 338 (2016)	19.008 Boetes: 15.400 Waarschuwingen: 3.270 Bestuursrechtelijk: 338 (2016)	-	19.000	19.000	19.000	19.000	19.000	Gemeentelijke registraties

2. Minder criminaliteit

Wat willen we bereiken?

Minder criminaliteit, zodanig dat het aantal delicten teruggedrongen wordt, die een grote impact hebben op het leven en welzijn van slachtoffers (HIC-delicten). Het gaat vooral om misdrijven zoals woninginbraken, straatroven, overvallen en overige geweldsdelicten.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	78% (2011) 74% (2012) 75% (2013) 81% (2014) 80% (2015) 81% (2016)	81%	81%	81%	81%	81%	81%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat zich weleens onveilig voelt in eigen wijk	18% (2016)	18% (2016)	-	17%	-	16%	-	15%	Veiligheidsmonitor ¹
Aantal verwijzingen Halt in de leeftijd van 12-17 jaar, per 10.000 inwoners	193,8 (2013)	158,7 (2014) 209,4 (2015) 176,9 (2016)	-	180	180	180	180	180	Bureau Halt BZK
Aantal harde kern jongeren in de leeftijd van 12-24 jaar, per 10.000 inwoners	3,0 (2010)	2,7 (2011) 1,7 (2012) 0,8 (2013) 0,8 (2014) ³	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	Korps Landelijke Politie- diensten (KLPD) BZK
Percentage jongeren (12 t/m 21 jarigen) dat met een delict voor de rechter is verschenen	3,6% (2005)	3,82% (2011) 2,55% (2012) 1,98% (2015)	1,90	1,90	1,90	1,90	1,90	1,90	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel BZK
Aantal jongeren in aanpak criminele jeugd Schalkwijk waarbij aandachts-	(2017)								Gemeentelijke registratie

niveau is afgenomen (van rood naar oranje of groen. Catego- rieën naar niveau van aandacht behoefte)									
Aantal winkeldief- stallen (per 1.000 inwoners)	3,1 (2006)	2,9 (2011) 3,6 (2012) 3,2 (2013) 3,5 (2014) 3,7 (2015) 3,5 (2016)	-	3,4	3,4	3,3	3,3	3,2	CBS BZK
Aantal geweldsmisdrijven ² (per 1.000 inwoners)	8,8 (2006)	6,6 (2011) 6,2 (2012) 6,0 (2013) 5,7 (2014) 5,0 (2015) 4,9 (2016)	-	4,8	4,8	4,7	4,7	4,6	CBS BZK
Aantal diefstallen uit woning (per 1.000 inwoners)	3,7 (2006)	5,4 (2011) 5,2 (2012) 5,8 (2013) 5,1 (2014) 4,2 (2015) 2,9 (2016)	-	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	CBS BZK
Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte (per 1.000 inwoners)	14,0 (2006)	11,5(2011) 9,3 (2012) 9,2 (2013) 9,2 (2014) 8,1 (2015) 7,1 (2016)	-	6,8	6,8	6,6	6,6	6,5	CBS BZK
Aantal HIC-delicten	1.841 (2010)	1.880 (2011) 1.759 (2012) 1.864 (2013) 1.675 (2014) 1.441 (2015) 1.226 (2016)	-	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	Politie

¹ Haarlem doet vanaf 2016 één keer in de twee jaar mee aan de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). Uitkomsten kunnen zodoende worden vergeleken met andere gemeenten. Bovendien levert dit betrouwbare uitkomsten op voor het niveau van de 21 wijken in Haarlem.

² Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

³De realisatiewaarden voor 2015 en 2016 zijn onbekend.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente regisseert de wijk-, gezins- en persoonsgerichte aanpak van overlastgevende en criminele jongeren en regisseert de persoonsgerichte aanpak van (potentiële) plegers van high impact crimes vanuit het Veiligheidshuis Kennemerland. Tevens zorgt de gemeente voor de nazorg van ex-gedetineerden vanuit het Veiligheidshuis Kennemerland.
- De gemeente coördineert de preventieve aanpak van woninginbraken door meer bewustwording bij de Haarlemmers te creëren om zelf meer preventieve maatregelen tegen woninginbraak te treffen en zich aan te sluiten bij buurt Whatsapp groepen. Deze aanpak sluit aan bij de opsporing en vervolging van daders van woninginbraken door politie en Openbaar Ministerie.

- c. De gemeente zet de methode Samen Veilig Ondernemen in om ondernemers weerbaar te maken tegen overvallen, geweld en andere criminaliteit in Haarlemse winkelgebieden.

Omdat het hier een regiefunctie van de gemeente betreft zijn er geen specifieke prestatie-indicatoren opgenomen.

3. Minder ondermijning

Wat willen we bereiken?

Het terugdringen van de woon- en adresfraude en verminderen van het aantal personen en samenwerkingsverbanden dat zich bezig houdt met activiteiten die de samenleving ondermijnen.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	78% (2011) 74% (2012) 75% (2013) 81% (2014) 80% (2015) 81% (2016)	81%	81%	81%	81%	81%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat zich weleens onveilig voelt in eigen wijk	18% (2016)	18% (2016)	-	17%	-	16%	-	15% Veiligheidsmonitor ¹

¹ Haarlem doet vanaf 2016 één keer in de twee jaar mee aan de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). Uitkomsten kunnen zodoende worden vergeleken met andere gemeenten. Bovendien levert dit betrouwbare uitkomsten op voor het niveau van de 21 wijken in Haarlem.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- a. De gemeente coördineert de aanpak van woon- en adresfraude en richt zich daarbij met name op de aanpak van malafide huisjesmelkers, onrechtmatige bewoning van bedrijfspanden in de Waarderpolder, verbeterde informatie-uitwisseling en samenwerking met woningcorporaties en het scherper toetsen van wijzigingen in de basisregistratie personen.
- b. De gemeente voert samen met de politie het beleid tegen hennepkwekerijen uit, door bestuurlijke maatregelen te treffen op grond van de Opiumwet.
- c. De gemeente voert een gecombineerde en geïntegreerde aanpak van bestuurlijke, strafrechtelijke, fiscale én privaatrechtelijke instrumenten uit op personen en samenwerkingsverbanden die zich bezig houden met ondermijning. Hierbij gaat het onder andere om de uitvoering van het integrale project Lelie (dat zich richt op een integer ondernemersklimaat in Haarlem Noord).

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	
a. Aantal terugmeldingen in de basisregistratie personen (BRP) na een huisbezoek ¹	230 (2016)	230 (2016)	-	250	250	275	275	300	Gemeentelijke registratie
a. Aantal adrescontroles in het kader van woon- en adresfraude	455 LAA 300 ² overig (2016)	455 LAA 300 overig (2016)	-	800	800	850	850	900	Gemeentelijke registratie

¹ Een terugmelding houdt in dat er geconstateerd is dat er sprake is van een fout of onvolledigheid in de registratie.

² LAA betreft adressen in het kader van de Landelijke Aanpak Adreskwaliteit; De registratie van adrescontroles wordt bijgehouden in verschillende systemen en is daarom een schatting.

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Burger, Bestuur en Veiligheid	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
61	Dienstverlening	7.344	7.153	6.687	6.423	6.646	6.641
62	Gemeentelijk bestuur	4.111	4.355	4.353	4.354	4.353	4.353
63	Openbare orde en veiligheid	23.400	23.934	23.966	23.906	23.892	23.890
Totaal lasten		34.855	35.442	35.006	34.682	34.891	34.884
Baten (exclusief mutaties reserves)							
61	Dienstverlening	3.736	3.421	2.192	2.189	2.189	2.189
62	Gemeentelijk bestuur	28					
63	Openbare orde en veiligheid	6.844	4.870	4.831	4.831	4.831	4.831
Totaal baten		10.608	8.291	7.023	7.020	7.020	7.020
Totaal saldo excl. reserves		24.247	27.151	27.983	27.662	27.871	27.865
Toevoeging aan reserves							
Onttrekking aan reserves		100					
Saldo incl. mutaties reserves		24.147	27.151	27.983	27.662	27.871	27.865

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

61	Dienstverlening	Bedrag
	Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	3.608
	Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	3.732
	Verschil	124

(bedragen x € 1.000)

6.1 Dienstverlening	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,19 miljoen lager dan in 2017.	-191	v
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
De producten burgerzaken kennen een cyclus doordat er verschillende geldigheidstermijnen worden toegepast. Hierdoor ontstaan fluctuaties in de afdracht van leges aan het Rijk.	-119	v
In de tweede bestuursrapportage 2016 heeft een budgetoverheveling naar 2017 plaatsgevonden van € 100.000 om aan de wettelijke eisen van de opbouw van fase 2 te kunnen voldoen.	-100	v
De kapitaallasten op het beleidsveld nemen toe.	73	n
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
De kosten van het referendum parkeren ad € 262.000 zijn opgenomen in 2017.	-262	v
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	284	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-67	v

(bedragen x € 1.000)

6.1 Dienstverlening	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,32 miljoen lager dan in 2017.	315	n
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
De producten burgerzaken kennen een cyclus doordat er verschillende geldigheidstermijnen worden toegepast. Hierdoor zijn de legesinkomsten niet constant.	315	n

(bedragen x € 1.000)

62 Gemeentelijk bestuur	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	4.082
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	4.355
Verschiil	273

(bedragen x € 1.000)

6.2 Gemeentelijk bestuur	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,25 miljoen hoger dan in 2017.	245	n
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	123	n
Voor campagne-activiteiten in het kader van een referendum is in 2017 een incidenteel bedrag van € 90.000 beschikbaar gesteld.	-90	v
<i>Begroting 2018:</i>		
In de meicirculaire is aangekondigd dat de bijdrage aan de VNG niet meer wordt verrekend met de algemene uitkering. Hierdoor stijgt de algemene uitkering en wordt er een budget voor de bijdrage opgenomen op het beleidsveld gemeentelijk bestuur.	179	n
Diverse verschillen < € 100.000.	33	n

(bedragen x € 1.000)

6.2 Gemeentelijk bestuur **bedrag v/n**

Toelichting baten

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,03 miljoen lager dan in 2017. **28 n**

Diverse verschillen < € 100.000. 28 n

(bedragen x € 1.000)

63 Openbare orde en veiligheid **Bedrag**

Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties) 16.556

Begroting 2018 (exclusief reservemutaties) 19.064

Vershil **2.508**

(bedragen x € 1.000)

6.3 Openbare orde en veiligheid **bedrag v/n**

Toelichting lasten

De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,53 miljoen hoger dan in 2017. **534 n**

Meerjarenraming 2017-2021:

De kosten RIEC zijn, zowel aan de lasten als aan de batenkant nog niet opgenomen in de jaarschijf 2018. -735 v

Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:

Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten. 998 n

Begroting 2018:

De bijdrage aan de Veiligheidsregio Kennemerland wordt, mede veroorzaakt door indexeringen, verhoogd. 221 n

Diverse verschillen < € 100.000. 50 n

6.3 Openbare orde en veiligheid **bedrag v/n**

Toelichting baten

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 1,97 miljoen lager dan in 2017. **1.974 n**

Meerjarenraming 2017-2021:

De kosten RIEC zijn, zowel aan de lasten als aan de batenkant nog net opgenomen in de jaarschijf 2018. 774 n

Door een aantrekkende economie is het aantal WABO projecten met 37% toegenomen. Hierdoor is de raming van de legesbaten in 2017 verhoogd met € 1.266.000. 1.266 n

Bij de kadernota zijn de leges geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de baten. -66 v

Reservemutaties per programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2018		

Investerings programma

(bedragen x € 1.000)

IP-nr.	Omschrijving investering	Investering 2018
Investering gemandateerd door raad aan college		
	Vervanging parkeervergunning systeem (vignetten)	200
	Website fase 2	115
Investerings waarover nog een raadsbesluit moet worden genomen		
	Kassa systeem	25
Totaal		340

Verbonden partijen Burger, Bestuur en Veiligheid

(bedragen x € 1.000)

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) GGD	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het terrein van regionale brandweezorg, Meldkamer, Crisisbeheersing en Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.	2.862	23,08
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst IJmond	Uitvoeren van taken vergunningverlening, toezicht en handhaving op het terrein van milieu en voor taken, zoals vastgelegd in de packagedeal uit 2009.	1.258	22,22

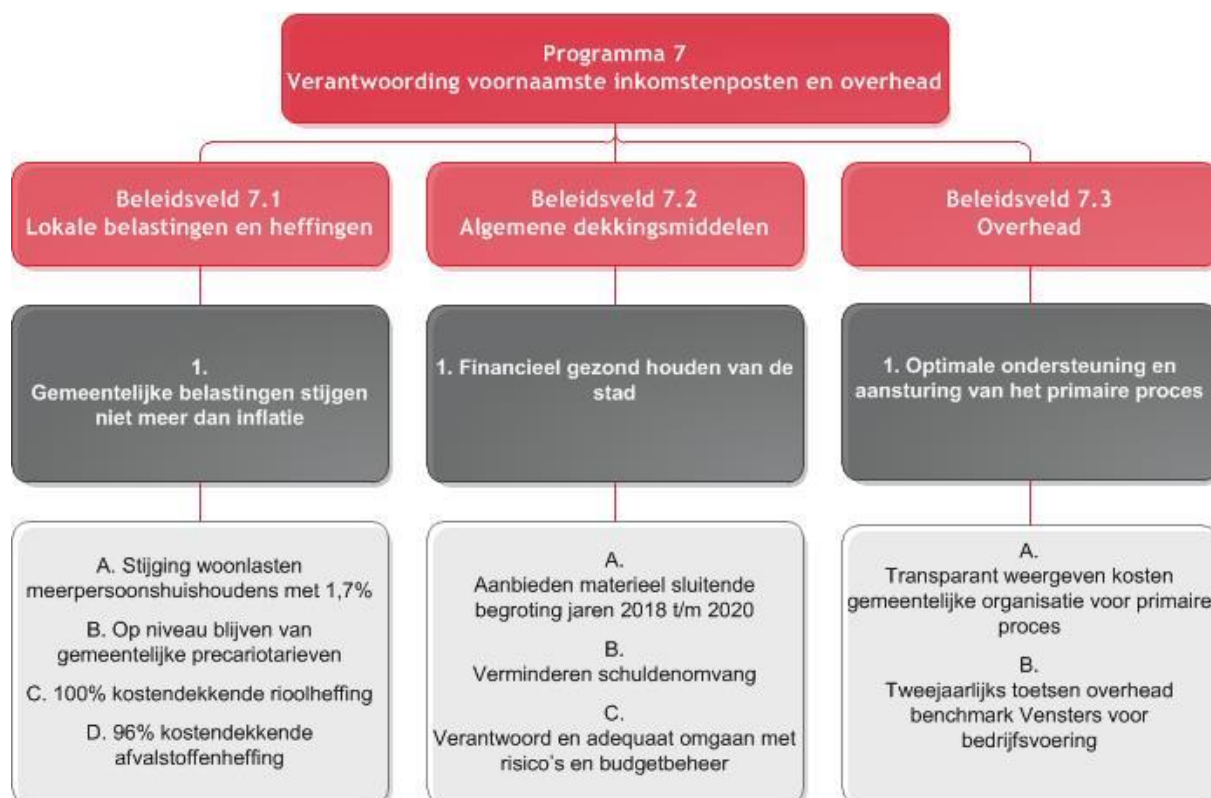
Risico's Burger, bestuur en veiligheid

Nr.	Risico	Kans	Maximaal €	Risicogebied	Risicocategorie
Risico	R88				
	Calamiteiten: onverwachte gebeurtenissen kunnen leiden tot hoge, niet begrote kosten.	5%	€ 10.000.000	Crisisbeheersing	Financieel
Opmerking	Verzamelrisico van alle grootschalige calamiteiten die de gemeente kunnen overkomen en een lage kans van voordoen hebben. Hieronder vallen alle grotere, onvoorspelbare rampen, zoals trein- en vliegtuigongelukken. Maar het gaat ook over calamiteiten zoals bouwtechnische problemen of milieurisico's.				
Maatregel	De situaties hebben zich tot en met 2015 niet voorgedaan. Voor algemene rampen e.d. mogen geen voorzieningen worden getroffen. Derhalve is geen voorziening opgenomen. Intern worden medewerkers opgeleid in de regionale crisisorganisatie. Preparatie en repressie brandweezorg (VRK).				
Risico	R1110				
	Tussentijds aftreden van een wethouder, waardoor recht op wachtgeld ontstaat.	20%	€ 300.000	College	Imago / politiek
Opmerking	Het betreft een extern risico waarvoor geen beheersmaatregelen kunnen worden getroffen.				
Risico	R1053				
	Planschade: Claims inzake foutieve planadviezen bij bouwvergunningen.	30%	€ 200.000	Bouwvergunning	Financieel
Opmerking					

Maatregel	Planschade wordt niet specifiek als voorziening opgenomen. Indien deze zich wel voordoet zal deze gefinancierd worden uit de algemene middelen.					
Risico	R1121	Verlaging rekenrente voor pensioenen (oud)wethouders waardoor dotatie aan de voorziening pensioenverplichtingen nodig is.	40%	€ 800.000	College	Financieel
Opmerking	<p>Kosten pensioenen wethouders: Verlaging van de te hanteren rekenrente voor Appa-pensioenen. (Appa = Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers). Wethouders bouwen pensioen op, gemeenten zijn verantwoordelijk voor de toekomstige pensioenverplichtingen.</p> <p>Voor (een deel van) de toekomstige pensioenverplichtingen is een voorziening gevormd. Jaarlijks wordt een actuariële berekening gemaakt van de benodigde voorziening. Hierbij moet de rekenrente in lijn zijn met de rekenrente die wordt gehanteerd voor waardeoverdrachten. Er bestaat een kans dat deze rekenrente wordt verlaagd door de huidige lage markrente. Een lagere rekenrente kan ertoe leiden dat bijgestort moet worden in de voorziening voor pensioenverplichtingen.</p> <p>De rekenrente 2017 is 0,864%, de kans dat de rente nog verder daalt is relatief klein (max 40%). De huidige rente bedraagt 0,864% en zal naar verwachting niet meer dan 0,864% lager worden (dan is rente 0%). Naar verhouding is de impact dan maximaal € 800.000.</p>					
Maatregel	Het betreft een extern risico waarvoor geen beheersmaatregelen kunnen worden getroffen.					
Risico	R1052	FLO VRK\Claims inzake uitvoering functioneel leeftijdsontslag veiligheidsregio Kennemerland.	50%	€ 500.000	Personeel	Financieel
Opmerking						
Maatregel	Monitoring op de individuele dossiers en de prognose door deskundige arbeidsrecht.					
Risico	R1054	Restitutie Leges	50%	€ 200.000	Bouwvergunning	Materieel
Opmerking	Claims inzake terugbetalen van leges vanwege het uitblijven van het daadwerkelijk bouwen binnen twee jaar na vergunningverlening waarbij een mogelijke oorzaak gevonden kan worden door de economische crises in zowel de particuliere als de zakelijke markt voor woningen en kantoorpanden.					
Maatregel	Door het maximaal afsluiten van anterieure overeenkomsten wordt het risico zoveel mogelijk verkleint.					
Risico	R1117	Lagere inkomsten bouwleges	50%	€ 1.000.000	Omgevingsvergunning (Wabo)	Financieel
Opmerking	Het risico is permanent aanwezig dat de geraamde begroting niet behaald wordt. Immers het is voorshands nooit exact te voorspellen welke of wanneer bouwactiviteiten plaatsvinden.					
Maatregel	Maandelijks wordt een prognose gemaakt door de accounthouders naar aanleiding van de contactmomenten met de (toekomstige) vergunning afnemers van grote projecten (> ca 1 mln bouwsom).					

Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen en overhead

Commissie	<i>Bestuur</i>
(Coördinerende) Portefeuilles	<i>Financiën en Personeel</i>
Afdeling(en)	<i>Concernstaf en Middelen en Services</i>

Programmadoelstelling (missie)

Het programma Algemene dekkingsmiddelen en overhead is een andersoortig programma dan de zes beleidsinhoudelijke programma's. De voornaamste inkomstenposten van Haarlem worden op dit programma verantwoord, zoals de baten uit de algemene uitkering (het gemeentefonds) en de opbrengsten uit gemeentelijke belastingen en heffingen. Daarnaast geeft dit programma ook inzicht in de verhouding tussen ondersteunend personeel (overhead) en het primaire proces van de gemeente Haarlem. Inhoudelijk worden de financiën van Haarlem elders in deze begroting toegelicht. Financiële indicatoren worden in paragraaf 3.1 weergegeven.

Context en achtergronden

Dit programma gaat over de financiën van de gemeente, onderverdeeld in drie beleidsvelden: de belastingen en heffingen die de gemeente oplegt; de algemene dekkingsmiddelen en de overhead. In deze tekst wordt uitgelegd wat het behelst en wat de financiële stand van zaken is.

Lokale belastingen en heffingen

Meer achtergrond informatie over lokale belastingen en heffingen is te vinden onder paragraaf 3.2 Lokale heffingen.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven

Algemene dekkingsmiddelen zijn gelden die de gemeente vrij kan besteden met inachtneming van wet- en regelgeving. Deze gelden zijn voornamelijk afkomstig uit de algemene uitkering en belastingen. In onderstaande tabel zijn de algemene dekkingsmiddelen en de raming voor onvoorziene uitgaven gespecificeerd.

(bedragen x € 1.000)

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijz.	Begroting 2018
Beleidsveld 5.1 Openbare ruimte en mobiliteit			
Precariobelasting overig	776	747	758
Beleidsveld 5.2 Parkeren			
Parkeerbelastingen	8.849	8.714	8.836
Beleidsveld 6.3 Openbare orde en veiligheid			
Precariobelasting overig	290	309	313
Beleidsveld 7.1 Lokale belastingen en heffingen			
Onroerende zaakbelasting	37.326	38.301	39.248
Roerende woon- en bedrijfsruimtebelasting	61	58	59
Precariobelasting kabels en leidingen	5.147	5.164	5.164
Precariobelasting overig	569	574	582
Hondenbelasting	531	541	548
Toeristenbelasting	1.243	1.200	1.200
Reclamebelasting	581	571	579
Beleidsveld 7.2 Algemene dekkingsmiddelen			
<i>Overige baten:</i>			
Algemene uitkering gemeentefonds	287.368	280.294	292.756
Saldo van de financieringsfunctie*	9.000	-881	707
Opbrengst beleggingen (dividenden)	521	464	464
<i>Onvoorziene uitgaven:</i>			
Raming voor onvoorziene uitgaven		486	876
Totaal	352.262	336.543	352.091

* Dit is het verschil tussen enerzijds de te betalen rentelasten gesaldeerd met de ontvangen rentebaten en anderzijds de rente welke wordt doorberekend aan de producten, investeringen en de grondexploitaties. De nieuwe BBV- voorschriften schrijven een andere wijze van berekenen voor. Vanwege de verlaging van de rekenrente neemt het saldo vanaf 2017 sterk af.

De algemene uitkering uit het gemeentefonds is met € 293 miljoen veruit de grootste inkomstenbron van de gemeente. Het doel van de algemene uitkering is de gemeente voorzien van inkomsten die vrij besteedbaar zijn. De hoogte van de algemene uitkering wordt door het Rijk bepaald op basis van tientallen zogenoemde objectieve verdeelmaatstaven, zoals bijvoorbeeld het aantal inwoners, woningen en leerlingen in een gemeente. De bedoeling is dat via deze maatstaven de hoogte van de algemene uitkering zo goed mogelijk aansluit bij de kostenstructuur van een gemeente. Echter, omdat dit met de beschikbare maatstaven niet altijd goed lukt, wordt een deel van het gemeentefonds verdeeld op basis van integratie- en decentralisatie-uitkeringen. De algemene uitkering wordt gecorrigeerd voor een deel van de inkomsten uit de onroerend zaakbelasting. Dat gebeurt op

basis van de waarde van het onroerend goed en een landelijk rekentarief. Voor 2018 is de algemene uitkering van Haarlem als volgt opgebouwd (gebaseerd op de Meicirculaire 2017):

(bedragen x € 1 miljoen)		
Onderdeel algemene uitkering	bedrag	percentage
Totaal alle uitgavenmaatstaven	183,0	57,8%
Totaal decentralisatie- en integratieuitkeringen	133,4	42,2%
Subtotaal	316,4	100%
Totaal inkomstenmaatstaven	-23,6	-7,5%
Totaal algemene uitkering	292,8	

Uitgavenmaatstaven

Voor Haarlem zijn voor 2018 in totaal 42 uitgavenmaatstaven van toepassing. De belangrijkste daarvan is het aantal inwoners: deze bepaalt 20% van de hoogte van de algemene uitkering. De volgende tabel geeft een overzicht van de tien belangrijkste maatstaven. Deze tien maatstaven bepalen voor bijna 78% de omvang van de uitgavenmaatstaven van de algemene uitkering van Haarlem in 2018.

(bedragen x € 1 miljoen)		
10 belangrijkste verdeelmaatstaven (42 in totaal)	bedrag	percentage
Inwoners	36,8	20,1%
Omgevingsadressendichtheid	27,8	15,2%
Inwoners < 20 jaar	12,7	6,9%
Lage inkomens	11,7	6,4%
Bijstandsontvangers	11,2	6,1%
Huishoudens	10,8	5,9%
Klantenpotentieel lokaal	10,6	5,8%
Minderheden	7,6	4,2%
Klantenpotentieel regionaal	6,8	3,7%
Woonruimten	6,4	3,5%
Totaal 10 belangrijkste uitgavenmaatstaven	142,4	77,8%
Overige 32 maatstaven (excl. decentralisatie en integratieuitkeringen, waaronder sociaal domein)	40,6	22,2%
Totaal alle uitgavenmaatstaven	183,0	100,0%

Inkomstenmaatstaven

De inkomstenmaatstaven zijn bedoeld om de uitgavenmaatstaven van de algemene uitkering te corrigeren voor de potentie aan eigen inkomsten van een gemeente. De inkomstenmaatstaven zijn gerelateerd aan de waarde van woningen en niet-woningen voor de onroerend zaakbelasting (OZB). Hoe hoger deze waarde, des te hoger de potentiële inkomsten uit de OZB voor een gemeente en des te hoger het bedrag van de inkomstenmaatstaf. De daadwerkelijke inkomsten hangen af van het tarief dat een gemeente hanteert voor de OZB en dat tarief is de eigen keuze van een gemeente. De inkomstenmaatstaven worden berekend op basis van een fictief, landelijk tarief. Uit onderstaande tabel blijkt dat de inkomstenmaatstaven voor Haarlem een aftrekpost binnen de algemene uitkering betekenen van ruim € 23 miljoen, met als belangrijkste de OZB waarde voor eigenaren van woningen. Het betekent ook dat na een tariefsverhoging van de OZB voor woningen van elke euro aan extra opbrengst minder dan 30 cent overblijft aan extra inkomsten voor de gemeente.

(bedragen x € 1 miljoen)

Inkomstenmaatstaven	Raming opbrengst	Aftrekpost	Percentage aftrek van raming
OZB waarde niet-woningen eigenaren	10,9	-3,9	16,6%
OZB waarde niet-woningen gebruikers	7,5	-3,1	13,1%
OZB waarde woningen eigenaren	20,9	-16,6	70,2%
Totaal inkomstenmaatstaven	39,3	-23,6	61,9%

Ongeveer 60% van het gemeentefonds wordt verdeeld via de hiervoor besproken uitgaven- en inkomstenmaatstaven. De overige 40% van het gemeentefonds wordt echter op een andere manier verdeeld. Daarbij gaat het om twee typen uitkeringen, namelijk decentralisatie-uitkeringen en integratie-uitkeringen. Bij decentralisatie-uitkeringen is er geen termijn vastgesteld waarbinnen de verdeling via de verdeelmaatstaven van de algemene uitkering moet gaan gebeuren. Dit betekent dat deze uitkeringen voor onbepaalde tijd via een eigen, specifieke verdeling naast het normale verdeelstelsel, binnen het gemeentefonds kunnen bestaan. Redenen hiervoor zijn dat er geen passende verdeelmaatstaven zijn voor de uitkering, de uitkering tijdelijk is, een beperkt aantal gemeenten de uitkering ontvangt of een combinatie van deze factoren. Grote voordeel van toekenning van decentralisatie-uitkeringen via de algemene uitkering is dat ontvangende gemeenten over de besteding geen specifieke verantwoording hoeven af te leggen aan het rijk. Dat zou wel het geval zijn als de gelden in de vorm van een subsidie worden verstrekt.

Bij integratie-uitkeringen is er wel een termijn vastgesteld waarbinnen de verdeling via de algemene verdeelmaatstaven van de algemene uitkering moet gaan gebeuren, maar is de precieze verdeling nog niet (geheel) bepaald. Van de integratie-uitkeringen is de uitkering voor het sociaal domein veruit de grootste. De huidige verdeling maakt het voor Haarlem administratief gemakkelijk om het uitgangspunt na te komen dat gelden die voor het sociaal domein worden ontvangen ook daadwerkelijk daaraan moeten worden besteed. Zodra de gelden onderdeel worden van de reguliere algemene uitkering, valt daarbinnen geen onderscheid meer te maken in gelden voor het sociaal domein en overige gelden. Dit betekent dat er dan binnen Haarlem nieuwe afspraken nodig zijn over de hoeveelheid middelen die voor het sociaal domein worden bestemd.

(bedragen x € 1 miljoen)

Decentralisatie- en integratieuitkeringen	bedrag	percentage van totaal
Decentralisatieuitkeringen	15,1	11,3%
Integratieuitkeringen sociaal domein	107,5	80,6%
Integratieuitkeringen overig	10,8	8,1%
Totaal decentralisatie- en integratieuitkeringen	133,4	100,0%

Overhead

In het document 'Hoofdpijnen vernieuwing BBV' van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is het uitgangspunt voor de definitie 'overhead' vastgelegd. De basisuitgangspunten van het BBV bij het bepalen van de omvang van de overhead zijn:

- Directe kosten worden zoveel mogelijk direct toegerekend aan de producten. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan producten die gericht zijn op de externe klant worden verantwoord bij dat betreffende product.
- Ondersteunende taken, die niet direct dienstbaar zijn aan de externe klant of het externe product behoren tot de overhead.
- Sturende taken vervuld door hiërarchisch leidinggevenden behoren tot de overhead. De bijbehorende loonkosten behoren ondeelbaar tot de overhead. Dit betekent dat

leidinggevende functies die deels ook productieve taken verrichten voor de vervaardiging van de gemeentelijke producten toch voor 100% tot de overhead worden gerekend. Dit uitgangspunt wijkt af van de uitgangspunten van 'Venster voor Bedrijfsvoering', die eerder binnen Haarlem werden gehanteerd voor de bepaling van de hoogte van de overhead. Hier worden de kosten van leidinggevendenden die taken voor externe producten verrichten niet voor 100% tot de overhead gerekend.

De overhead wordt centraal begroot en verantwoord op programma 7, beleidsveld 7.3

Omvang van de overhead

Ten opzichte van de jaarschijf 2018 in de Programmabegroting 2017-2021 neemt de overhead toe met € 2,9 miljoen. De stijging wordt veroorzaakt door:

- Voor de invulling van alle personeelstaakstellingen is een frictiekostenbudget beschikbaar. In de Bestuursrapportage 2016 is voor de invulling van de taakstellingen op de overhead een beroep gedaan op dit budget voor een bedrag van € 0,5 miljoen.
- In de Eindejaarsrapportage 2016 is € 0,1 miljoen aan het overheadsbudget toegevoegd voor het Generatiepact. Hiermee wordt ruimte geboden voor verjonging van het ambtenarenapparaat.
- De nieuwe CAO leidt tot een salarisstijging van 1,0% per 1 augustus 2017 en 1,5% per januari 2018. Ook het Individueel Keuzebudget stijgt. De loonkostenontwikkeling, tezamen met de effecten van de geactualiseerde kostenverdeling, leidt tot een toename van de overheadslasten van € 1,8 miljoen.
- In de Kadernota en de Financiële voortgangsrapportage 2017 zijn formatieuitbreidingen toegekend voor een privacyadviseur, een IT-auditor en een ondersteuner kennispunt subsidies (0,83 fte). Dit leidt tot een toename van de lasten met € 0,2 miljoen.
- De afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan het op orde brengen en houden van de digitale infrastructuur. Om de snelle ontwikkelingen in de maatschappij bij te houden is in de Kadernota 2016 een bedrag van € 0,3 miljoen beschikbaar gesteld voor investeringen in de transformatie naar een meer digitale gemeente.

(bedragen x € 1.000)					
Overhead	2018	2019	2020	2021	2022
Centrale huisvesting	5.975	6.151	5.995	5.990	5.938
ICT materieel	5.263	5.509	5.546	5.749	5.723
Overige materiële overhead	3.485	3.603	3.908	4.202	4.348
Personeel-besturend proces	3.456	3.459	3.459	3.459	3.459
Personeel-ondersteunend proces	17.944	18.189	17.942	18.012	17.992
Personeel-decentrale overhead	8.991	8.960	8.960	8.960	8.960
Taakstellingen overhead	525	526	526	526	526
Totale overheadkosten	45.638	46.397	46.336	46.898	46.946
Doorbelasting overhead	-1.067	-1.071	-1.071	-1.071	-1.071
Totaal beleidsveld 7.3	44.571	45.327	45.266	45.828	45.875

Meerjarige ontwikkeling overhead

Centrale huisvesting: Meerjarig nemen de kapitaallasten voor de centrale huisvesting af. Door de afnemende boekwaarde wordt de toerekening van de rentekosten aan de centrale huisvesting af. Daarnaast treden er jaarlijks schommelingen op in de kosten voor planmatig onderhoud.

ICT materieel: De investeringen in de digitale transformatie leiden meerjarig tot een toename aan kapitaallasten.

Overig materieel overhead: Onder 'overig materieel overhead' worden de kosten voor facilitaire zaken, documentaire informatievoorziening, voertuigen en de verzekeringsportefeuille verantwoord. De meerjarige stijging wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door toenemende kapitaallasten als gevolg van investeringen in optimalisatie van de huisvesting en werkplekken.

Personeel: Binnen de gemeente Haarlem worden de personele overheadkosten in drie categorieën verdeeld:

- centraal besturende overhead (de werkzaamheden en kosten van alle afdelingen van de hoofdafdeling Concernstaf: Strategie en Beleidscoördinatie, Bestuur en Managementondersteuning, Concerncontrol en de Directie);
- centraal ondersteunende overhead (de werkzaamheden en kosten van de hoofdafdeling Middelen en Services);
- decentrale overhead (bedrijfsbureaus en het management van de overige hoofdafdelingen).

Taakstellingen en doorbelasting overhead

Het boekhoudkundig doorberekenen van overhead is alleen nog toegestaan naar investeringen en grondexploitaties. Het bedrag aan toe te rekenen overhead bedraagt € 1 miljoen structureel. De meerjarige taakstellingen zijn volledig ingevuld. Per saldo is er zelfs meer ingevuld dan de begrote taakstelling.

Kaderstellende beleidsnota's

- Coalitieprogramma Samen Doen! 2014-2018 ([2014/192246](#))
- Informatienota meicirculaire 2017 ([2017/266729](#))
- Investeringsplan 2016-2021 (bijlage 5.1)
- Kadernota 2017 ([2017/213926](#))
- Budgethoudersregeling ([2007/185380](#))
- Nota reserves en voorzieningen 2016-2020 ([2016/253878](#))
- Financiële verordening gemeente Haarlem ([2016/593253](#))
- Nota activabeleid ([2017/014585](#))
- Nota verbonden partijen 2015 ([2014/475087](#))
- Hoofdlijnen vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) ([Rijksoverheid](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld 7.1 Lokale belastingen & heffingen

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
71	Lokale belastingen & heffingen	4.818	4.844	4.844	4.844	4.844	4.844
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
71	Lokale belastingen & heffingen	47.159	48.137	48.236	48.236	48.236	43.072
	Saldo lasten en baten excl. reserves	-42.341	-43.292	-43.391	-43.391	-43.391	-38.227

1. Gemeentelijke belastingen stijgen niet meer dan inflatie

Wat willen we bereiken?

Gemeentelijke belastingen stijgen niet meer dan de inflatie, met uitzondering van de precariobelasting op kabels en leidingen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Gemeentelijke woonlasten één-persoonshuishoudens	619 (2014)	637 (2015) 628 (2016)	626	639	661	671	665	666	COELO BZK
Gemeentelijke woonlasten meer-persoonshuishoudens	751 (2014)	778 (2015) 762 (2016)	736	749	775	787	780	781	COELO BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De woonlasten voor meerpersoonshuishoudens stijgen in 2018 met 1,7% tot € 749 per woonruimte. Dat is 0,3% meer dan de geraamde inflatie van 1,4%.
- De gemeentelijke precariotarieven op kabels en leidingen blijven op het niveau van 2016 (wettelijke regeling)
- De rioolheffing is 100% kostendekkend en stijgt met 4,7 % t.o.v. het tarief 2017
- De afvalstoffenheffing is voor 96% kostendekkend, vanwege een bijdrage van € 850.000 uit algemene middelen als compensatie voor de hogere lasten van verdere invoering van het Strategisch plan afvalscheiding (SPA). Het tarief stijgt met 1% t.o.v. 2017.

Meer informatie over deze prestaties is opgenomen in deel 3 paragraaf 3.2 Lokale heffingen.

Beleidsveld 7.2 Algemene dekkingsmiddelen

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (exclusief mutaties reserves)						
72	Algemene dekkingsmiddelen	13.586	3.530	3.717	2.708	1.720	570
	Baten (exclusief mutaties reserves)						
72	Algemene dekkingsmiddelen	282.654	295.099	296.885	297.189	295.829	294.370
	Saldo lasten en baten excl. reserves	-269.068	-291.569	-293.168	-294.481	-294.109	-293.799

1. Financieel gezond houden van de stad

Wat willen we bereiken?

Financieel gezond houden van de stad.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Formatie: fte per 1.000 inwoners	7,27 (2013)	6,49 (2014) 6,33 (2015) 6,4 (2016)	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	Gemeentelijke registratie BZK
Bezetting: fte per 1.000 inwoners	7,18 (2013)	6,78 (2014) 6,45 (2015) 6,93 (2016)	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4	Gemeentelijke registratie BZK
Apparaatskosten: kosten per inwoner (in euro's)	699 (2013)	631 (2014) 597 (2015) 767 (2016)	767	767	767	767	767	767	Gemeentelijke registratie BZK
Externe inhuur: kosten inhuur externen als percentage van totale loonsom ¹	23,0% (2013)	9,7% (2014) 4,8% (2015) 12,9% (2016)	13	13	13	13	13	13	Gemeentelijke registratie BZK

¹ De gemeente Haarlem maakt vooralsnog geen onderscheid tussen inspanningsverplichting en resultaatsverplichting. Bij deze indicator zijn de totale inhuurkosten opgenomen.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente biedt een materieel sluitende begroting voor 2018 tot en met 2020.
- De gemeente vermindert de schuldenomvang.
- De gemeente gaat verantwoord en adequaat om met risico's en budgetbeheer.

Beleidsveld 7.3 Overhead

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
73	Overhead	46.989	46.024	46.479	46.418	46.980	47.028
Baten (exclusief mutaties reserves)							
73	Overhead	833	1.152	1.152	1.152	1.152	1.152
Saldo lasten en baten excl. reserves		46.156	44.871	45.327	45.266	45.828	45.875

1. Optimale ondersteuning en aansturing van het primaire proces

Wat willen we bereiken?

Optimale ondersteuning en aansturing van het primaire proces.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden					Bron	
	meting	Realisatie	2017	2018	2019	2020	2021		2022
Overhead (in % van de totale lasten)	27,3% (2013)	25,7%(2014) 24,2% (2015)		- ¹					Gemeentelijke registratie BZK

¹ Met de invoering van het nieuwe BBV is de definitie van het begrip overhead veranderd, waardoor er nog geen goede benchmarks beschikbaar zijn. Ook de gevolgen van de ambtelijke fusie met Zandvoort op de omvang van de overhead zijn nog niet volledig in kaart gebracht. Gevolg is dat er op dit moment geen realistische streefwaarde kan worden bepaald.

Wat gaan we ervoor doen in 2018?

- De gemeente geeft de kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces van de gemeentelijke organisatie transparant weer.
- De gemeente toetst één keer per twee jaar met vergelijkbare gemeenten en gebruikt daarbij de benchmark Vensters voor bedrijfsvoering.

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Alg. Dekkingsmiddelen & Overhead	Begr. 2017 na wijz.	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
71	Lokale belastingen & heffingen	4.818	4.844	4.844	4.844	4.844	4.844
72	Algemene dekkingsmiddelen	13.586	3.530	3.717	2.708	1.720	570
73	Overhead	46.989	46.024	46.479	46.418	46.980	47.028
Totaal lasten		65.394	54.398	55.041	53.971	53.545	52.443
Baten (exclusief mutaties reserves)							
71	Lokale belastingen & heffingen	47.159	48.137	48.236	48.236	48.236	43.072
72	Algemene dekkingsmiddelen	282.654	295.099	296.885	297.189	295.829	294.370
73	Overhead	833	1.152	1.152	1.152	1.152	1.152
Totaal baten		330.645	344.388	346.274	346.577	345.217	338.594
Totaal saldo excl. reserves		-265.252	-289.990	-291.233	-292.606	-291.672	-286.152
Toevoeging aan reserves		1.225	3.105	5.164	5.164	5.164	
Onttrekking aan reserves		9.407	6.434	2.560	14	127	
Saldo incl. mutaties reserves		-273.434	-293.320	-288.629	-287.457	-286.635	-286.152

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

71 Lokale belastingen & heffingen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	-42.341
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	-43.292
Verschil	-952

(bedragen x € 1.000)

7.1 Lokale belastingen & heffingen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,03 miljoen hoger dan in 2017.	26	n
Diverse verschillen < € 100.000.	26	n

(bedragen x € 1.000)

7.1 Lokale belastingen & heffingen	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,98 miljoen hoger dan in 2017.	-978	v
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
De baten OZB zijn in 2018 hoger als gevolg van areaaluitbreiding.	-109	v
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
Bij de kadernota zijn de belastingopbrengsten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de baten.	-562	v
Verhoging tarieven OZB niet-woningen eigenaren met 3% boven inflatie	-300	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-7	v

(bedragen x € 1.000)

72 Algemene dekkingsmiddelen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	-269.068
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	-291.569
Verschil	-22.502

(bedragen x € 1.000)

7.2 Algemene dekkingsmiddelen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 10,06 miljoen lager dan in 2017.	-10.059	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022</i>		
Het saldo op de stelpost onvoorzien bedraagt in 2018 € 876.000. Voor 2017 resteert nog € 486.000.	390	n
In 2017 zouden maatregelen worden ingevoerd om een exploitatieverbetering als gevolg van het programma Moderniseren parkeren te realiseren van € 500.000. De voorbereidingstijd is te kort om de maatregelen in 2017 tot uitvoering te brengen. De taakstelling wordt hierdoor voor 2017 niet ingevuld.	-500	v
Vanwege de aanhoudende lage rente en de maatregelen met betrekking tot schuldreductie zijn de lasten op het product Financiering in 2018 lager dan in 2017.	-1.604	v
Het saldo van stelposten en taakstellingen is, onder andere door het invullen van diverse stelposten, in 2018 € 6,1 miljoen lager dan in 2017.	-6.100	v
De doorbelastingen van de hulpkostenplaatsen naar programma 7 zijn in 2018 lager dan in 2017. Dit wordt veroorzaakt doordat bij het opstellen van de begroting 2018 voor de jaren 2018 en verder een nieuwe kostenverdeling is gemaakt, waardoor alle kosten naar de juiste programma's en beleidsvelden worden verdeeld.	-2.295	v
De gemeente heeft zichzelf ten doel gesteld om in de periode 2015 tot 2025 ongeveer 50 Garantiebanen te realiseren, als uitvloeisel van de wet Banenafpraak die werkgevers verplicht personen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen. In 2018 zijn de lasten € 48.000 hoger dan in 2017.	48	n
Diverse verschillen < € 100.000.	2	n

(bedragen x € 1.000)

7.2 Algemene dekkingsmiddelen	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 12,45 miljoen hoger dan in 2017.	-12.446	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022</i>		
De algemene uitkering neemt per saldo toe met € 12,46 miljoen	-12.462	v
Diverse verschillen < € 100.000.	16	n

(bedragen x € 1.000)

73 Overhead	Bedrag
Bijgestelde begroting 2017 (exclusief reservemutaties)	46.156
Begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	44.871
Verschil	-1.285

(bedragen x € 1.000)

7.3 Overhead	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,97 miljoen lager dan in 2017.	-965	v
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
De loonkosten op het beleidsveld nemen af.	-461	v
In 2017 is incidenteel budget beschikbaar gesteld voor de organisatie-ontwikkeling.	-250	v
De kapitaallasten in de primaire begroting zijn in 2018 lager dan in 2017	-191	v
De scholingskosten zijn in 2018 € 250.000 lager dan in 2017.	-250	v
De onderhoudslasten huisvesting zijn conform het onderhoudsplan in 2018 lager dan in 2017.	-432	v
<i>Kadernota 2017/financiële voortgangsrapportage 2017:</i>		
De lonen zijn in 2018 geïndexeerd.	608	n
De materiële kosten zijn geïndexeerd.	176	n
De kostenverdeelstaat is voor 2018 en latere jaren opnieuw gedraaid. Gevolg is dat de stelposten voor loonindexatie in 2018 op de juiste manier zijn verdeeld over primair proces en overhead.	-1.300	v
Actualisatie Investeringsplan.	232	n
Het opleidingsbudget wordt aangepast aan de gangbare landelijke norm van 2% van de loonsom.	250	n
Voor de goede uitvoering van de Digitale Agenda 2020 is bij de Kadernota 2016 budget toegevoegd.	150	n
In de Kadernota 2016 is besloten om een interne auditor op het gebied van Informatiebeveiliging en Informatiebeheer aan te stellen. De lasten voor deze formatie-uitbreiding bedragen circa € 90.000 per jaar. (Voor 2017 wordt rekening gehouden met € 45.000).	45	n
<i>Begroting 2018:</i>		
Indexering als gevolg van CAO akkoord, periode 1 mei 2017- 1 januari 2019.	141	n
De budgetten voor Haarlem Interim Management zijn niet in 2018 opgenomen.	-243	v
Vanwege de groei van de lijnformatie neemt de omvang van de overheadskosten toe (meeademprincipe). Dit is noodzakelijk om de kwaliteit van de interne dienstverlening te waarborgen.	364	n
Diverse verschillen < € 100.000.	196	n

(bedragen x € 1.000)

7.3 Overhead	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2018 € 0,32 miljoen hoger dan in 2017.	-319	v
<i>Meerjarenraming 2017-2021:</i>		
Door de ambtelijke fusie Haarlem – Zandvoort wordt een hogere dekking van de overhead van Haarlem gerealiseerd.	-550	v
<i>Begroting 2018:</i>		
De budgetten voor Haarlem Interim Management zijn niet in 2018 opgenomen.	243	n

Reservemutaties per programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2018	3.105	6.434
Algemene reserve	226	3.772
Algemene reserve sociaal domein		2.112
Reserve Beheer en onderhoud openbare ruimte	2.879	
Reserve Budgetoverheveling		300
Reserve Opleidingen		250

Investerings programma

(bedragen x € 1.000)

IP-nr.	Omschrijving investering	Investering 2018
Investering gemandateerd door raad aan college		
	Vervanging ICT	500
	Vervanging Datacenter/software aanbesteden	500
	Digitale Transformatie	1.000
Investerings waarover nog een raadsbesluit moet worden genomen		
	Optimalisatie huisvesting	150
Totaal		2.150

Verbonden partijen Algemene Dekkingsmiddelen en Overhead

(bedragen x € 1.000)

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Cocensus	Uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot het heffen en invorderen van gemeentelijke belastingen en heffingen.	2.766	22,81
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	Bancaire dienstverlener overheid.		-
Alliander NV	Netbeheer en distribueren en transporteren van elektriciteit en gas voor producenten en afnemers.		-
Gemeenschappelijke regeling ambtelijke samenwerking Zandvoort-Haarlem	Versterking regionale bestuurskracht, efficiënte en effectieve dienstverlening, kwaliteit en continuïteit van de bedrijfsvoering.		-

Risico's Algemene dekkingsmiddelen en overhead

	Nr.	Risico	Kans	Maximaal €	Risicogebied	Risicocategorie
Risico	R1171	Er is een dubbele betaling van inkoopfacturen door de gemeente.	5%	€ 200.000	Financiële Administratie	Financieel
Opmerking		In de reguliere processen zijn verschillende maatregelen opgenomen om het risico op dubbele betalingen van inkoopfacturen te mitigeren.				
Maatregel		Er is in Qlikview een functionaliteit ontwikkeld waarmee data-analyses en visuele controles kunnen worden uitgevoerd ter voorkoming van dubbele betalingen.				
Risico	R1264	Het overgedragen personeel vanuit Zandvoort voldoet niet aan de Haarlemse maatstaven.	5%	€ 7.500.000	Personeel & Organisatie	Bedrijfsproces
Opmerking		Er ontstaat een kwalitatief tekort aan personeel om de overgenomen taken vanuit Zandvoort waar te maken. Het gaat hier om de fte binnen het primaire proces en de overhead (87,53fte met een totale loonsom van €7,5 miljoen).				
Maatregel		Bij constatering van een tekort aan competenties bij het overgekomen personeel volgt overleg en een passende oplossing conform Haarlemse werkwijze.				
Risico	R61	Daadwerkelijke Algemene Uitkering wijkt af van de raming.	10%	€ 9.000.000	Algemene en specifieke uitkeringen	Financieel
Opmerking		De algemene uitkering uit het gemeentefonds bedraagt € 180 miljoen (excl. sociaal domein). Een afwijking van 5% leidt al tot een begrotingsrisico van € 9 miljoen. De kans van optreden van het risico is verlaagd van 20% naar 10%, omdat het Rijk niet langer hoeft te bezuinigen is de kans dat de algemene uitkering (onverwachts) afneemt verkleind. NB: Baten sociaal domein worden buiten beschouwing gelaten, omdat hiervoor een afzonderlijk regime geldt (rijksbudget = werkbudget) en de reserve sociaal domein als afzonderlijke beheersmaatregel is ingezet.				
Maatregel		Het betreft een extern risico, het risico kan niet worden vermeden. De belangrijkste beheersmaatregelen zijn: Alert zijn op ontwikkelingen op rijksniveau en deze ontwikkelingen z.s.m. vertalen naar gevolgen voor Haarlem en de begroting daarop bijstellen.				
Risico	R1267	Verzamelrisico met betrekking tot de ambtelijke fusie tussen Haarlem en Zandvoort.	20%	€ 1.750.000	Bestuur & Management	Bedrijfsproces
Opmerking		<ol style="list-style-type: none"> Uit evaluaties blijkt dat de (vanuit samenwerking) gestelde doelen van Haarlem en Zandvoort niet of onvoldoende worden bereikt. De couleur locale Zandvoort wordt onvoldoende gerealiseerd. Het ontbreken van een uitgewerkte visie leidt tot een hogere ambitie dan de eigen inbreng van Zandvoort rechtvaardigt. Stagnatie onderling vertrouwen tussen Haarlem en Zandvoort met nadelige gevolgen voor de samenwerking. Voor goede samenwerking is onderling vertrouwen nodig. De samenwerking binnen het sociaal domein stemt de partijen positief, maar omstandigheden kunnen wijzigen. De samenwerking tussen Zandvoort en Haarlem wordt beëindigd. De kans bestaat dat door wijzigende omstandigheden de samenwerking wordt beëindigd, de kans hierop is echter zeer klein. De eerste vijf jaar is ontvlechting van de samenwerking niet mogelijk, mocht binnen deze periode toch de wens ontstaan om de samenwerking te beëindigen dan dient een ontvlechtingsplan te worden opgesteld. 				
Maatregel		<ol style="list-style-type: none"> Wanneer geconstateerd wordt dat de doelen mogelijk niet of onvoldoende bereikt worden vindt bijsturing plaats en worden de consequenties van deze bijsturing in beeld gebracht. De beschrijving van de couleur locale in Dienstverleningskader zichtbaar Zandvoort is het uitgangspunt. 1 De bestuurlijke regiegroep en de ambtelijke stuurgroep geheel 2018 laten bestaan ten behoeve van de monitoring van de samenwerking en (naleving van) de gemaakt afspraken. 2 Voortzetten van de huidige goede samenwerking op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau. 4. Door onder andere een bestuurlijke regiegroep, een ambtelijke stuurgroep en veelvuldig onderling overleg blijven wederzijdse verwachtingen en bevindingen goed in beeld. Hierdoor is tijdige (bij)sturing mogelijk en wordt de kans op beëindiging van de samenwerking tussen Haarlem en Zandvoort verkleind. 				
Risico	R1167	Dividenduitkeringen van verbonden partijen zijn lager dan geraamd	20%	€ 500.000	Treasury	Financieel
Opmerking		Wanneer er minder dividend wordt uitgekeerd dan begroot leidt dit tot een financieel nadeel voor de gemeente. Het maximale financiële gevolg is toegenomen van € 400.000 naar € 500.000. Dit is gedaan omdat de hoeveelheid ontvangen dividend afgelopen jaar is toegenomen. Als de twee grootste dividendverstrekkers onverwachts geen tot nauwelijks dividend uitkeren komt dit overeen met ongeveer € 500.000.				
Maatregel		Dit is een extern risico waar geen beheersmaatregelen tegen te treffen zijn.				
Risico	R1092	De bestaande middelen voor boventalligen en voormalig personeel zijn niet toereikend.	20%	€ 1.000.000	Werving, selectie en ontslag	Financieel
Opmerking		Boventalligen en voormalig personeel: de bestaande middelen voor de boventalligen en voormalig personeel zijn o.b.v. actuele prognose toereikend. Voor de twee groepen boventalligen met soc. statuut 2006 en 2011 is een				

voorziening getroffen met de doelstelling dat deze twee groepen op 1 januari 2021 volledig uitgestroomd zijn. Het risico is dat de uitstroom van boventalligen achterblijft bij de prognose en de kosten hoger uitvallen. Daarnaast is er ook een risico dat in de huidige formatiereducties medewerkers niet tijdig ander werk vinden.

Maatregel HR-adviseurs begeleiden herplaatsingen. 2 maandelijks wordt gemonitord op de uitputting van de voorziening en voortgang en bijstelling van de beheersmaatregelen.

Risico R929 Kosten (realisatie) van investeringen zijn hoger dan geraamd. 20% € 450.000 Financiële Administratie Financieel

Opmerking In de begroting wordt er van uit gegaan dat van de geplande investeringen in een jaar 70% ook in dat jaar wordt uitgevoerd. Indien de realisatie hoger uitvalt, betekent dit een financieel nadeel.

Maatregel Bij de 2e Bestuursrapportage van elk jaar worden afwijkingen t.o.v. verwachting t.i.v. de begroting gebracht.

Risico R1088 Het niet volledig realiseren van de te ontvangen belastingen en rechten. 20% € 1.000.000 Belastingen Financieel

Opmerking Belastingheffing: De gemeente heft jaarlijks voor een bedrag van bijna € 100 miljoen aan belastingen en rechten. Er bestaat een risico van het niet-realiseren van een gedeelte van deze opbrengst. Indien tarieven onjuist in de tarieven tabel zijn opgenomen of een verordening wordt onverbindend verklaard op basis van een beroepsschrift, wordt een gedeelte van de geraamde opbrengst niet gerealiseerd.

Maatregel De verordeningen worden opgesteld door JZ/M&S en getoetst door Cocensus. De tarieven worden voorbereid door CS en ter toetsing voorgelegd aan de specifieke budgethouder (vier ogen principe).

Risico R1168 Naheffing voor niet afgedragen belastingen en premies voor ingehuurd medewerkers (inlenersaansprakelijkheid, Wet Waadi en Wet DBA). 30% € 400.000 Contractbeheer Financieel

Opmerking Op grond van de wet op de inlenersaansprakelijkheid kan de gemeente een naheffing krijgen voor niet afgedragen belastingen en premies van ingehuurd medewerkers waarvan de werkgever inmiddels failliet is. Op grond van de Wet WAADI kan de gemeente een boete krijgen voor het inlenen van arbeidskrachten bij bureaus die zich niet hebben geregistreerd in het Handelsregister. De handhaving omtrent de Wet DBA is opgeschort tot 1 juli 2018 indien niet kwaadwillend gehandeld wordt. De voortgang omtrent de invoering en naleving van de wetgeving met betrekking tot DBA wordt gevolgd en zo nodig worden acties ondernomen. Gezien de voorlopige opschorting van de wet DBA vervalt op dit moment het financiële risico, gedurende 2018 kan blijken dat het risico omtrent DBA zich weer kan gaan voordoen.

Maatregel WAADI: bij de invoering van de Wet Waadi is een gemeentebrede controle gedaan of bureaus Waadi gecertificeerd zijn, ook bij aanbesteding wordt deze controlevraag gesteld. Inlenersaansprakelijkheid: Bij 'inlenen' worden liquiditeitseisen vooraf getoetst door Inkoop. Bij gunningen in de lijn – zonder tussenkomst van Inkoop – zal door middel van analyse en voorlichting geborgd gaan worden.

Risico R1129 Vertraging uitfasering papieren archief 30% € 500.000 Archief Financieel

Opmerking Verwacht wordt dat de uitfasering van het papieren archief vijf jaar duurt (afronding in 2021). De kosten daarna zijn gedekt vanuit het digitaliseringsproject. Daarbij wordt uitgegaan van de huidige bezetting medewerkers. De medewerkers worden begeleid om ander werk te zoeken, dit proces is in mei 2017 gestart in samenspraak met HRM. Wanneer deze begeleiding succesvol wordt dan zal het aantal boventalligen per 2021 minder zijn dan geprognoseerd. De kans neemt af van 50% naar 30% omdat er op korte termijn meer mensen uitstromen dan eerder werd verwacht.

Maatregel Er is een plan van aanpak vastgesteld door de directie (en akkoord bevonden door de provincie en het Noord-Hollands Archief), waarmee de achterstanden in het archiefbeheer worden weggewerkt. Daar is een budget voor beschikbaar gesteld. Medio 2016 is in Cruquius een team Archiefbeheer met als taak 'het wegwerken van het papieren archief' aan de slag gegaan. In november zullen de beheersmaatregelen naar aanleiding van de stand van zaken van het ontwikkelplan DIV en de status van de ontstane leegloop worden geactualiseerd.

Risico R1089 Bezwaarprocedures binnen het sociaal domein 40% € 200.000 Juridische zaken Juridisch / Aansprakelijkheid

Opmerking Door de veranderingen in de wetgeving in het Sociaal Domein (Schuldhelpverlening, AWBZ, Wet werken naar vermogen, Jeugdzorg en WMO) is het de verwachting dat er in het transitiejaar 2017 aanzienlijk meer bezwaarprocedures gevoerd zullen gaan worden. Medio 2017 lijkt de verwachte verandering nog niet plaats te vinden en daarom is de kans verlaagd van 70% naar 40%. Mogelijk dat deze kans in de toekomst weer stijgt.

Maatregel Er zijn op dit moment beheersmaatregelen getroffen bij Juridische Zaken. Daar is 1 fte geworven voor bezwaar en beroep sociaal domein.

Risico R1266 De dienstverlening van Haarlem voldoet niet aan de Zandvoortse verwachtingen en/of de samenwerking brengt minder efficiencyvoordeel dan beoogd. 40% € 500.000 Bestuur & Management Bedrijfsproces

Opmerking De betekenis van het Dienstverleningshandvest is onvoldoende doorgrond en/of de daadwerkelijke uitvoering voldoet niet aan de verwachting. Het beoogde efficiencyvoordeel van € 500.000 door harmonisatie van werkwijzen wordt niet behaald, het financieel risico hierbij wordt met name bij de organisatiekosten zichtbaar. De kans dat het efficiencyvoordeel niet gehaald wordt kan als klein worden ingeschat. Bij het niet of later realiseren van het efficiencyvoordeel ontstaat een financieel nadelig gevolg. De kans op het niet volledig realiseren van het efficiencyvoordeel wordt in het eerste jaar ingeschat op 40% en neemt met de jaren af, hierdoor is de risicokans in jaar

2 20% en in jaar 3 10%.

Maatregel	<ul style="list-style-type: none"> - Overleg is het startpunt, afstemming en bijstelling is een verantwoordelijkheid van het management. Bij blijvende verschillen van inzichten is er een geschillenregeling en een Haarlemse klachtenregeling. - Er gaat een gebiedsteam Zandvoort gevormd worden waar de afgesproken kwaliteit van dienstverlening voortdurend gemonitord wordt. - De aanvullende wensen van Zandvoort worden vertaald naar de P&C-producten Zandvoort. - De kaders en monitoring van de uitvoering worden actief bewaakt. - Vrijkomende 'Zandvoortse' vacatures worden door Algemeen Directeur beoordeeld om herinvulling. - Er wordt prioriteit gegeven aan harmonisatiewerkwijzen. 				
------------------	--	--	--	--	--

Risico	R1132	Uitval van ICT-systemen (als gevolg van problemen in de interne infrastructuur).	40%	€ 10.000.000	ICT	Bedrijfsproces
---------------	-------	--	-----	--------------	-----	----------------

Opmerking	<p>Doordat Haarlem er naar streeft 100% digitaal te werken wordt de infrastructuur steeds belangrijker. Eén van de kritische factoren is de uitwijk (kan de gemeente Haarlem – indien zich storing intern voordoet – andere infrastructuur benutten om de continuïteit van ICT-bedrijfsvoering te waarborgen), deze is beperkt georganiseerd. De kans is toegenomen van 30% naar 40% omdat de systemen verouderd raken, de huidige infrastructuur is 7 jaar oud.</p>					
------------------	--	--	--	--	--	--

Maatregel	<p>Op dit moment wordt een nieuwe (professionelere) infrastructuur aangelegd die meer toekomstgericht is. In 2019 zal de nieuwe infrastructuur volledig geïmplementeerd zijn. Er is een continuïteitsplan opgesteld dat periodiek verder wordt aangescherpt en up-to-date blijft.</p>					
------------------	---	--	--	--	--	--

Risico	R68	Brandschade: Eigen risico bij verzekering tegen brandschade aan eigendommen van de Gemeente.	50%	€ 400.000	Gebouwenbeheer	Financieel
---------------	-----	--	-----	-----------	----------------	------------

Opmerking	<p>De gemeente heeft haar eigendommen verzekerd via de beurs met een lage premie en eigen (rest)risico van maximaal € 400.000.</p>					
------------------	--	--	--	--	--	--

Maatregel	<p>Het is niet gebruikelijk om een voorziening hiervoor te treffen. Geen voorzieningen getroffen, situatie doet zich thans nog niet voor en assurantie eigen risico is niet gebruikelijk binnen gemeenten.</p>					
------------------	--	--	--	--	--	--

Risico	R1130	Risico op datalekken	50%	€ 1.000.000	Data	Imago / politiek
---------------	-------	----------------------	-----	-------------	------	------------------

Opmerking	<p>Op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens (de Wbp) heeft de Autoriteit Persoonsgegevens de bevoegdheid om bij niet-naleving of niet juiste naleving van de Wbp boetes op te leggen tot een maximumbedrag van € 824.000. Een datalek kan het gevolg zijn van niet (juiste) naleven van de Wbp. Daarnaast kan een datalek tot gevolg hebben dat we als gemeente aansprakelijk worden gesteld door betrokkenen wiens persoonsgegevens zijn gelekt. Afhankelijk van de omstandigheden van het geval (in hoeverre valt de organisatie iets te verwijten, heeft de organisatie aan haar zorgplicht voldaan etc.) kan die schade enorm oplopen, bijvoorbeeld omdat er met iemands identiteit is gefraudeerd of als heel gevoelige informatie lekt. Daarnaast kun je, zoals hier onder al genoemd, aan andere soorten schade als gevolg van media-aandacht. Datalekken kunnen breed uit worden gemeten in de media, ook wanneer er in concreto geen schade geleden is door betrokkenen. De maximale impact bestaat uit een wettelijke boete, onderzoekskosten en herstel en juridische kosten.</p>					
------------------	--	--	--	--	--	--

Maatregel	<p>Bewustwordingscampagnes, autorisaties aan functieprofielen continue bewaken.</p>					
------------------	---	--	--	--	--	--

Risico	R1123	Uitval van applicaties in verband met een cyberaanval	50%	€ 1.000.000	ICT	Imago / politiek
---------------	-------	---	-----	-------------	-----	------------------

Opmerking	<p>Het risico op schade door een cyberaanval neemt toe. Jaarlijks brengt het Nationaal Cyber Security Centrum een 'Cyber Security Beeld Nederland' uit, waarin o.a. voor alle sectoren wordt aangegeven waar de risico's zitten. Voor overheden is de laatste jaren een trend zichtbaar: Het risico op verstoring van de ICT door 'cybervandalen en scriptkiddies' was al hoog en neemt toe, het risico van verstoring van de ICT door beroepscriminelen is ongewijzigd hoog. Een grote verstoring van de ICT door een cyberaanval is van een andere aard dan het risico 'uitval van ICT systemen'. Bij een Cyberaanval is sprake van ICT voorzieningen die normaliter afdoende zijn maar kortdurend en herstelbaar worden verstoord. Een dergelijke verstoring kan bijvoorbeeld bestaan uit een gijzeling van data (ransomware) of vernietiging ervan, of diefstal (en evt. publicatie) van privacygevoelige informatie. Een incident van enige omvang brengt direct hoge schade met zich mee. Deels om schade te herstellen (waarvoor dure specialisten nodig zijn) maar zeker ook vanwege de (forensische) onderzoeken die moeten worden uitgevoerd om vast te stellen wat er is gebeurd en om uit te sluiten dat de aanval voortduurt. Afhankelijk van de omvang van de hack zijn schadebedragen van meerdere miljoenen niet ondenkbaar. Het bedrag van 1 miljoen is gebaseerd op een aantal verstoringen met elk een schade van enkele tonnen. Een reëel voorbeeld is de hack bij de gemeente Hilvarenbeek, waarbij de servers waarop beelden van beveiligingscamera's worden bewaard zijn gehackt door (vermoedelijk) Russische criminelen. Dit deed zich voor in november 2016, nog altijd is men met specialistische bedrijven bezig te onderzoeken wat zich precies heeft voorgedaan, en is daarnaast sprake van een reële dreiging dat buitgemaakte beelden worden gepubliceerd, met alle gevolgen van dien.</p>					
------------------	--	--	--	--	--	--

Maatregel	<p>De gemeente heeft maatregelen genomen om digitale aanvallen te weren zoals het aanstellen van een security officer en inhuren van professionele hackers.</p>					
------------------	---	--	--	--	--	--

Risico	R1091	Kwaliteit en toegankelijkheid van archieven voor de bedrijfsvoering voldoen niet aan de wettelijke eisen	50%	€ 500.000	Archief	Bedrijfsproces
---------------	-------	--	-----	-----------	---------	----------------

Opmerking	<p>Kwaliteit en toegankelijkheid van archieven voor de bedrijfsvoering voldoen niet aan de wettelijke eisen door het ontbreken van een kwaliteitssysteem voor het beheer van digitale archiefbescheiden. Hierdoor zijn de toegankelijkheid en kwaliteit van een belangrijk deel van de informatiehuishouding voor de bedrijfsvoering in het geding.</p>					
------------------	---	--	--	--	--	--

Maatregel	<p>Toetsing voor digitale archieven aan het Referentiekader Opbouw Digitaal Informatiebeheer (RODIN) is uitgevoerd. In de (door de directie) vastgestelde nota 'kaders plan van aanpak informatiebeheer op orde' is een aantal</p>					
------------------	--	--	--	--	--	--

verbeterpunten en –acties geïdentificeerd die gedurende 2016, 2017 en 2018 in deelprojecten zijn en worden uitgevoerd.

De invoering van een kwaliteitssysteem voor het informatiebeheer is een project dat in 2016 met hoge prioriteit is gestart.

Uitvoering van het plan van aanpak vindt plaats in nauwe samenwerking tussen de gemeente en het Noord-Hollands Archief. Realisatie van de projecten wordt bewaakt en gestuurd door een stuurgroep, waarin o.a. de CIO, de strategisch adviseur Informatiebeheer van de gemeente Haarlem en de gemeentearchivaris van het Noord-Hollands Archief zitting hebben.

DEEL 3 PARAGRAFEN

3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding weerstandsvermogen en risicobeheersing

In het eerste gedeelte van deze paragraaf zijn een set verplichte kengetallen (vanuit het BBV) opgenomen. Deze kengetallen beogen meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente. Het tweede gedeelte van de paragraaf heeft specifiek betrekking op risicobeheersing. Hier wordt waardering gegeven aan de verhouding tussen de risico's en de weerstandscapaciteit: het weerstandsvermogen.

Nadere uitleg kengetallen

Kengetallen maken inzichtelijk(er) over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ze geven zodoende inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid. Voor de beoordeling van de financiële positie is het belangrijk dat zowel naar de balans als naar de exploitatie wordt gekeken. In de kengetallen 'structurele exploitatieruimte' en 'belastingcapaciteit' komt tot uitdrukking of de gemeente over voldoende structurele baten beschikt en welke mogelijkheid er is om de structurele baten op korte termijn te vergroten. De kengetallen 'netto schuldquote' en 'netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen', 'solvabiliteitsratio' en 'grondexploitatie' hebben betrekking op de balans.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Ook geeft de schuldquote een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio drukt het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

Structurele exploitatieruimte

Bij dit kengetal worden de structurele baten en structurele lasten vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in welke mate het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar door aanwending van belastingcapaciteit kan worden opgevangen. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. Dit wordt bewerkstelligd door de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven.

Voor de gemeente wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing).

Beoordeling kengetallen in relatie tot de financiële positie

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo heeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie. Dit is afhankelijk van of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Ook hoeft een tegenvallende ontwikkeling van de grondprijzen geen negatieve invloed te hebben op de financiële positie indien de structurele exploitatieruimte groot is of de gemeente over voldoende ruimte in belastingcapaciteit beschikt, omdat er dan ruimte is om tegenvallers op te vangen.

Kengetallen begroting 2018

De volgende tabellen geven de verplichte kengetallen vanuit het BBV weer, gevolgd door een tekstuele toelichting in paragraaf 3.1.4.

Kengetallen (afgerond in hele %)	Verloop van de kengetallen					
	Verslag 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuldquote ¹	96%	109%	108%	108%	108%	106%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	94%	107%	106%	106%	106%	104%
Solvabiliteitsratio	15%	12%	12%	13%	14%	16%
Structurele exploitatieruimte	4%	4%	4%	3%	2%	2%
Grondexploitatie ²	1%	2%	0%	-2%	-5%	-4%
Belastingcapaciteit	112%	108%	108%	108%	108%	108%

¹ Door de wijziging in het BBV per 1 januari 2017 is de systematiek van de interne doorbelasting gewijzigd. Gevolg hiervan is dat zowel baten als lasten met een gelijk bedrag afnemen. Dit heeft geen effect op de omvang van de schuldenlast, maar wel op de netto schuldquote. Rekening houdend met de huidige systematiek zou de netto schuldquote in 2016 geen 96% maar 103% bedragen.

² Vanaf 2019 wordt het totaal van de activa bouwgronden en exploitatie negatief omdat de getroffen verliesvoorziening grondexploitaties hoger wordt dan de boekwaarde. De boekwaarde (exclusief getroffen verliesvoorziening) loopt naar verwachting sterk terug in verband met sterk stijgende grondverkoop in 2018, 2019 en 2020. Deze boekwaarde wordt zelfs negatief vanaf 2020.

Beoordeling financiële positie

Om meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente wordt naast deze set verplichte kengetallen gebruik gemaakt van eigen indicatoren. Deze zijn, in de volgende tabel, toegevoegd aan de verplichte indicatoren. De uitkomsten zijn vergeleken.

Aan de kengetallen zijn geen normen verbonden. De provincie heeft als toezichthouder wel zogenaamde signaleringswaarden bekend gemaakt, die worden gehanteerd bij de toetsing van de financiële positie. Hiervoor worden drie categorieën gebruikt, een categorie A; het minst risicovol (groen), B; meer risicovol categorie (oranje) en C; het meest risicovol (rood). Voor de eigen kengetallen van de gemeente worden eigen indicatoren gebruikt. Na tabel 2 worden de uitkomsten toegelicht.

Indicator	Haarlem	Provincie
1 Netto schuldquote	Oranje	Oranje
2 Solvabiliteitsratio	Oranje	Rood
3 Rente risiconorm	Oranje	Oranje
4 Structurele exploitatieruimte	Oranje	Oranje
5 Meerjarenbegroting	Oranje	Oranje
6 Grondexploitatie	Oranje	Oranje
7 Onderhoudssituatie	Oranje	Oranje
8 Beschikbaar weerstandscapaciteit	Oranje	Oranje
9 Belastingcapaciteit	Rood	Rood

Toelichting uitkomsten signaleringswaarden

1. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Indicator gemeente: de netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het is zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Het kengetal dat in de BBV wordt gehanteerd is gebaseerd op de norm van de Vereniging Nederlandse Gemeenten die Haarlem eerder al hanteerde in de begroting. Daarvoor zijn voor de VNG ook normen opgesteld. Een uitkomst lager dan 100% is groen, tussen de 100% en 130% is oranje en hoger is rood. Met een quote van 108% bevindt Haarlem zich ook in 2018 in het oranje vlak. Signaleringswaarde provincie: als het percentage hoger dan 90% is, maar lager dan 130% is de waarde categorie B.

2. Solvabiliteitsratio

Signaleringswaarde provincie: de solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit is gebaseerd op het eigen vermogen (reserves en begrotingsresultaat) als percentage van de totale balans. Hoe hoger de ratio, hoe groter de weerbaarheid. Over 2018 is de ratio berekend op 12%. Als de signaleringswaarde lager is dan 20% is de waarde categorie C.

3. Rente risiconorm

Indicator gemeente: de maximaal toegestane omvang van langlopende financiering is gekoppeld aan de renterisiconorm. Deze geeft het maximaal geleende bedrag per jaar dat aan rentewijziging onderhevig mag zijn. Deze norm bedraagt 20% van het begrotingstotaal. Voor Haarlem ligt de norm op € 100 miljoen. De gemeente heeft de momenten van (mogelijke) herfinanciering gespreid en daardoor is € 31 miljoen daadwerkelijk onderhevig aan rentewijziging in 2018 (zie ook paragraaf 3.4.2). Omdat dit ruim onder de norm is kan de indicator groen weergegeven worden.

4. Structurele exploitatieruimte

Signaleringswaarde provincie: een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Een negatief getal geeft aan dat structurele lasten worden gedekt door incidentele baten. Voor 2018 bedraagt de structurele exploitatieruimte 4%, de structurele baten dekken de structurele lasten en daarom is het categorie A.

5. Meerjarenbegroting

Indicator gemeente: de meerjarenbegroting is één van de kengetallen waaruit de financiële positie van de gemeente blijkt. Is de meerjarenraming materieel sluitend en biedt de

meerjarenraming ruimte om mogelijke tegenvallers op te vangen zonder dat aanvullende bezuinigingen nodig zijn?

De begroting is sluitend voor de Jaren 2018, 2019 en 2020. Het kengetal is daarom groen.

6. Grondexploitatie

Indicator gemeente: dit kengetal zegt niet zoveel over de risico's van de grondexploitaties zelf, maar geeft wel aan of grondexploitaties nog een bijdrage kunnen leveren aan het mogelijk opvangen van tegenvallers (flexibiliteit van de financiële positie).

Signaleringswaarde provincie: Haarlem scoort 0%. Scores onder de 20% vallen onder categorie A.

De grondexploitaties worden vanaf 2018 veel minder risicovol wanneer in 2018, 2019 en 2020 de grondverkoop worden gerealiseerd. Van een positie waarin de gemeente nog veel grond moet verkopen waarin veel geld is geïnvesteerd (risicovol) komt de gemeente dan in een positie waarin er meer geld is verdiend met grondverkoop dan is geïnvesteerd. Voor verliesgevende exploitaties is een adequate verliesvoorziening getroffen en er is daarvoor dus voldoende weerstandscapaciteit beschikbaar. Bij het afsluiten van de winstgevende plannen stijgt ook de reserve grondexploitaties en daarmee wordt de weerstandscapaciteit van de gemeente verder versterkt.

7. Onderhoud

Indicator gemeente: één van de kengetallen om te kijken of de begroting materieel sluitend is, gaat over het vermogen van de gemeente om te voorzien in onderhoud van de kapitaalgoederen, inclusief gemeentelijk vastgoed (panden).

Samenvatting beheerplannen en achterstallig onderhoud

Kapitaalgoederen	Beheer plannen (vastgesteld)	Achterstallig onderhoud
Wegen, straten en pleinen	Strategisch beheerplan Wegen 2013-2012 en Straatmeubilair (beide 2012/398572)	nee
Riolering	Verbreed GRP 2014-2017 (2013/416279)	nee
Water (kunstwerken, oevers)	Strategisch beheerplan Water en oevers (2012/398572)	nee
Groen	Strategisch beheerplan Groen (2012/398572)	nee
Speelgelegenheden	Strategisch beheerplan Speelvoorzieningen (2012/398572)	nee
Openbare verlichting en Verkeersregelinstallaties	Strategisch beheerplan Openbare verlichting en verkeersregeltechniek (2012/398572)	nee
Schoolgebouwen	Schoolbestuur is zelf verantwoordelijk voor onderhoud ¹	nee
Sportaccommodaties	Het vrij te geven jaarplan 2017 op basis van Meerjaren onderhoudsplan. Het Investeringsplan Sport.	nee
Vastgoed	MJOP	ja

¹Schoolbesturen hebben verantwoordelijkheid voor de huisvesting van de scholen. Zij zijn bij wet verplicht om het gebouw behoorlijk te gebruiken en te onderhouden.

Op het MJOP na, is er geen sprake meer van achterstallig onderhoud.

Score:

Groen: maximaal één beheerdomein kent achterstallig onderhoud;

Oranje: meer dan één, maar maximaal twee onderhoudsdomeinen kennen achterstallig onderhoud;

Rood: meer dan twee onderhoudsdomeinen kennen achterstallig onderhoud.

8. Beschikbaar weerstandscapaciteit

Indicator gemeente: in de paragraaf weerstandsvermogen is de benodigde weerstandscapaciteit berekend op € 16,1 miljoen. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 25,8 miljoen. Dit is uitgedrukt in een ratio weerstandsvermogen van 1,6 en dus groen.

Score:

Groen: ratio 1,4 of hoger. Er is ruimte binnen de algemene reserve om tegenvallers op te vangen.

Oranje: ratio 1 t/m 1,4. Er is beperkt ruimte binnen de algemene reserve om tegenvallers op te vangen.

Rood: ratio lager dan 1. De algemene reserve is geheel nodig als weerstandsvermogen (om risico's te kunnen opvangen) en kan niet worden ingezet om andere tegenvallers op te vangen.

Het beschikbare weerstandsvermogen van de gemeente heeft aan dat er nog enige flexibiliteit is om mogelijke tegenvallers op te vangen, zonder dat het weerstandsvermogen onvoldoende wordt.

9. Belastingcapaciteit

Indicator gemeente en provincie: het kengetal heeft een waarde van boven de 100%, dat wil zeggen dat de woonlasten hoger zijn dan het gemiddelde van de grote steden in Nederland. Dit betekent dat verhoging van de lokale lasten nauwelijks mogelijk is zonder relatief duurder te worden ten opzichte van de andere gemeenten. Er is daarom geen onbenutte belastingcapaciteit die ingezet zou kunnen worden om toekomstige nadelen op te vangen. Het kengetal is 108% voor 2018 en is daarmee rood. Indien de score meer dan 105% bedraagt is de uitkomst voor de provincie categorie C.

Risicoparagraaf

De gemeente Haarlem heeft zoals iedere organisatie te maken met risico's. Het is van belang om die risico's inzichtelijk te maken, onder andere omdat de risico's de uitvoer van beleidsdoelen nadelig kunnen beïnvloeden. De Nota Risicomanagement ([2014/425742](#)) legt het begrippenkader en randvoorwaarden voor risicomanagement vast. De nota definieert risicomanagement als: het effectief en systematisch omgaan met de kansen en bedreigingen die het tot stand komen van organisatiedoelstellingen kunnen beïnvloeden.

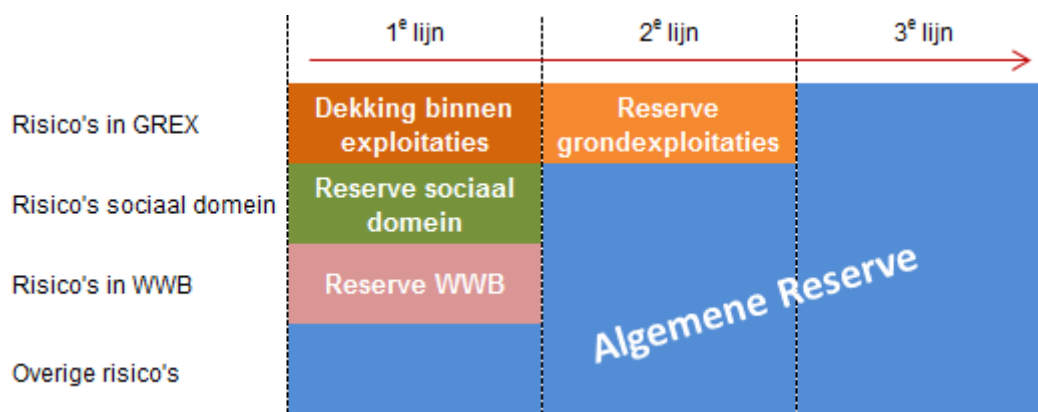
Om de financiële gevolgen die samenhangen met bepaalde risico's te kunnen opvangen wordt een weerstandscapaciteit aangehouden. Op basis van een risico-inventarisatie binnen de organisatie wordt een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie berekent hoeveel weerstandscapaciteit nodig is om het totaal aan (financiële) risico's te kunnen dekken. De risico's zullen niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. De risico-inventarisatie is primair gericht op risico's met een financieel gevolg en is een momentopname, de simulatie is uitgevoerd met de inventarisatie per 1 augustus 2017.

Weerstandsvermogen

De ratio weerstandsvermogen bedraagt 1,6 en is ruim voldoende.

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen die de gemeente beschikbaar heeft om risico's op te vangen en is gelijk aan de omvang van de algemene reserve. Het saldo bedraagt € 25,8 miljoen. De overige algemene reserves (reserve grondexploitaties en reserve sociaal domein), worden primair ingezet voor dekking van risico's voor de

betreffende beleidsvelden. Indien deze niet toereikend zijn, dient de algemene reserve voor voldoende weerstandscapaciteit te zorgen. Dit wordt schematisch weergegeven in onderstaande figuur.

De beleidsuitgangspunten voor de omgang met reserves en voorzieningen heeft de raad vastgelegd in de Nota reserves en voorzieningen 2016-2020 ([2016/253878](#)). Hierin wordt een samenvatting gegeven van de regelgeving, waaronder een toelichting op het verschil tussen reserves en voorzieningen en de afspraken voor het instellen en opheffen. De ratio tussen de weerstandscapaciteit die nodig is om de risico's te kunnen opvangen en de weerstandscapaciteit die daarvoor beschikbaar is, heet het weerstandsvermogen. Uitsluitend voor de netto-risico's, resterend na het treffen van beheersmaatregelen, die financieel kwantificeerbaar zijn en geen verplichtend karakter hebben, wordt weerstandsvermogen aangehouden.

De weerstandscapaciteit die nodig is om de risico's op te kunnen vangen, volgt uit een risico-inventarisatie en bedraagt voor 2018 € 16,9 miljoen. Na dekking uit de reserves voor grondexploitaties en het sociaal domein bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit nog € 16,1 miljoen.

Berekening ratio weerstandsvermogen

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{25,8}{16,1} = 1,6$$

In het coalitieprogramma is opgenomen dat het college een financieel gezonde stad nastreeft en dat financiële meevallers worden toegevoegd aan de Algemene reserve totdat de ratio weerstandsvermogen op het niveau ruim voldoende staat (1,4 tot 2,0). Dit is met een ratio van 1,6 dus het geval.

Ontwikkeling kengetallen	Realisatie				Raming	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
weerstandsratio	1,1	1,9	2,1	2,2	1,9	1,6

De weerstandsratio is bij de jaarstukken van 2016 voor het laatst bepaald en is toen vastgesteld op 2,2. De weerstandsratio is nu berekend op 1,6. De daling wordt veroorzaakt door zowel een stijging in het benodigde weerstandscapaciteit (onder andere door het wegvallen van de reserve Wet Werk en Bijstand als dekking) als een daling van de beschikbare weerstandscapaciteit. In onderstaand risicoprofiel wordt hier bij punt 'g' verder op ingegaan.

Risicoprofiel gemeente Haarlem

a. Risico's grondexploitaties

Voor de benodigde weerstandscapaciteit van de risico's van grondexploitaties wordt per grondexploitatie bekeken of een positief resultaat wordt verwacht. Als dit het geval is, wordt de benodigde weerstandscapaciteit gecorrigeerd, omdat het positieve resultaat kan worden ingezet voor de dekking van de risico's. Voor de risico's die niet kunnen worden afgedekt door een positief resultaat wordt getoetst of de reserve grondexploitatie toereikend is. Als dat niet het geval is, dient voor het restrisico het weerstandsvermogen aangehouden te worden. De nu berekende risico's van grondexploitatie hebben een maximaal nadelig financieel gevolg van in totaal € 1.363.000. Al deze risico's hebben betrekking op het Slachthuisterrein. Rekening houdend met kans van voordoen dient hiervoor een weerstandscapaciteit van € 302.000 aangehouden te worden. Hiervoor is voldoende dekking binnen de grondexploitatie Slachthuisterrein. Er hoeft daarom geen beroep op de algemene reserve grondexploitatie of de algemene reserve gedaan te worden. De risico's van grondexploitaties vallen binnen programma 4.

b. Risico's sociaal domein

De omvang van de reserve sociaal domein bedraagt afgerond € 12,9 miljoen en is ruim voldoende om risico's (met financiële gevolgen) die uit het sociaal domein voortvloeien geheel te kunnen afdekken. Het totaal van de gekwantificeerde risico's bedraagt € 3,7 miljoen, waarvoor € 0,5 miljoen weerstandsvermogen aangehouden moet worden. Er hoeft daarom geen beroep op de algemene reserve gedaan te worden. De risico's van het sociaal domein vallen voornamelijk binnen programma 2.

c. Risico's Wet Werk en Bijstand

Het gekwantificeerde maximale risico aangaande de WWB is € 4,9 miljoen, waarvoor € 2,9 miljoen weerstandsvermogen aangehouden moet worden. Het risico betreffende de WWB valt in programma 3.

d. Bedrijfsvoeringsrisico's

De overige 41 bedrijfsvoeringsrisico's met financieel gevolg zijn gekwantificeerd op € 63,6 miljoen. Om met 90% zekerheid risico's te kunnen afdekken moet voor dit specifieke samenstel van risico's € 13,2 miljoen aan algemeen weerstandsvermogen reserve aangehouden te worden. In tabel top tien risico's staan de tien risico's die de hoogste bijdrage leveren aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Bedenk dat een risico geen zekerheid is, maar een kans dat het zich voordoet.

e. Organisatieontwikkeling

Een aantal werkprocessen zal opnieuw moeten worden ingericht en medewerkers zullen vanuit een nieuwe rol hun taken uitvoeren, dit kan tijdelijke risico's opleveren met betrekking

tot de productiviteit en inzetbaarheid van medewerkers. Er is een projectorganisatie met de voorbereiding en uitvoering van de organisatieontwikkeling belast en de veranderingen zullen op natuurlijke momenten met zekere geleidelijkheid worden doorgevoerd. Hierdoor verkleint de kans op voordoen van de genoemde risicogevolgen.

f. Top tien risico's gemeente Haarlem

De totaal benodigde weerstandscapaciteit is gebaseerd op de risico's met een financieel gevolg. Op basis van de geïnventariseerde en gewaardeerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Een simulatie houdt op basis van een wetenschappelijk verantwoorde methodiek rekening met de kansverdeling. Daarom is de benodigde capaciteit voor een risico minder dan de vermenigvuldiging van de kans met het maximale gevolg. In de volgende tabel zijn de tien risico's met de hoogste inschatting van de benodigde weerstandscapaciteit weergegeven. Deze tien risico's zijn verantwoordelijk voor 68% van de totale benodigde weerstandscapaciteit.

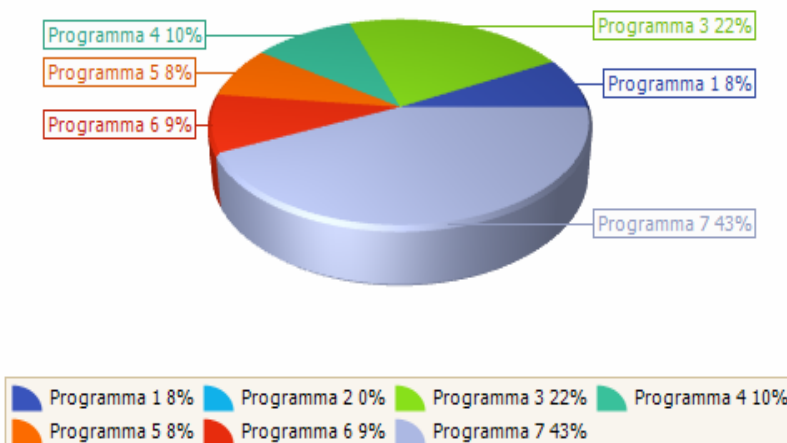
Bedrijfsvoeringsrisico's	Kans van voordoen	Maximaal gevolg	Inschatting benodigde capaciteit
1 Uitval ICT-systemen: Als gevolg van problemen in de interne infrastructuur.	40%	€ 10,0 miljoen	€ 3,5 miljoen
2 Participatiewet: Indien het aantal bijstandsgerechtigden oploopt draagt de gemeente het risico tot maximaal een overschrijding van 10%. Het bruto risico bedraagt € 2,9 miljoen.	75%	€ 4,9 miljoen	€ 2,9 miljoen
3 Overschrijdingsregeling onderwijs: Er is een juridisch conflict met de schoolbesturen van het bijzonder basisonderwijs over de overschrijdingsuitkering tot 2006.	50%	€ 2,5 miljoen	€ 1,0 miljoen
4 Algemene uitkering: De algemene uitkering uit het gemeentefonds bedraagt € 183 miljoen (excl. sociaal domein). Een afwijking van 5% leidt al tot een begrotingsrisico van € 9 miljoen.	10%	€ 9,0 miljoen	€ 0,7 miljoen
5 Implementatie omgevingswet: Het voorbereiden van de komst van de Omgevingswet (invoering naar verwachting per 1-7-2019) vergt een complex en intensief traject. Daarbij worden de diverse risico's onderkend.	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,6 miljoen
6 Achterstallig onderhoud: Achterstallig onderhoud vastgoed wordt de komende jaren niet ingelopen.	25%	€ 2,5 miljoen	€ 0,5 miljoen
7 Risico op datalekken: Op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) heeft de Autoriteit Persoonsgegevens de bevoegdheid om bij niet-naleving of niet juiste naleving van de Wbp boetes op te leggen. Een datalek kan het gevolg zijn van niet (juiste) naleven van de Wbp.	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
8 Cyberaanvallen: Waardoor uitval en/of verstoringen van applicaties optreden.	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
9 Calamiteiten: Onverwachte gebeurtenissen kunnen leiden tot hoge, niet begrote kosten.	5%	€ 10,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
10 Lagere inkomsten bouwleges: Risico dat de geraamde inkomsten niet behaald wordt. Het is op voorhand nooit exact te voorspellen welke of wanneer bouwactiviteiten plaatsvinden.	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
Subtotaal 10 risico's met grootste benodigde weerstandscapaciteit			€ 10,9 miljoen
Overige 38 geïdentificeerde risico's			€ 6,0 miljoen
Totaal geïdentificeerde risico's			€ 16,9 miljoen
Af: T.I.v. algemene reserve sociaal domein			- € 0,5 miljoen
Af: T.I.v. algemene reserve grondexploitaties			- € 0,3 miljoen
Totaal benodigde weerstandscapaciteit alle risico's			€ 16,1 miljoen

g. Risico's per programma

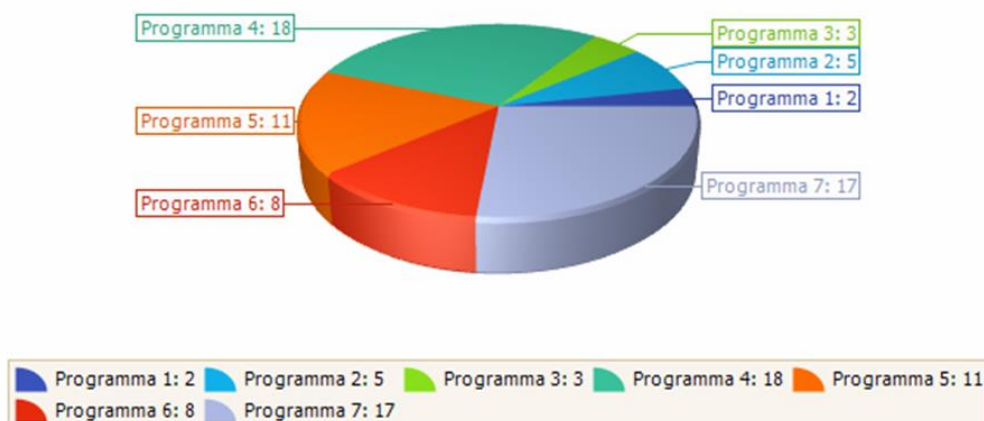
In onderstaande tabel is te zien hoe alle risico's zijn verdeeld over de programma's. Naast de eerder genoemde 48 risico's zijn hier ook de (16) niet-financiële risico's in meegenomen. De meeste risico's doen zich voor in programma 4 en programma 7, met respectievelijk 15 en 14 risico's.

De invloed van de risico's per programma geeft aan hoeveel procent van de weerstandscapaciteit er per programma vereist is na dekking vanuit de reserves voor grondexploitaties, sociaal domein en WWB. Programma 7 vereist de meeste weerstandscapaciteit (48%). Dit komt voornamelijk door het risico betreffende de mogelijke uitval van ICT-systemen en het risico op een lager te verkrijgen algemene uitkering. Deze twee risico's vereisen al 30% van de totaal benodigde weerstandscapaciteit. Het belangrijkste risico binnen programma 3 heeft betrekking op de Participatiewet (18% van de totaal benodigde weerstandscapaciteit). De relatief lage invloed ten opzichte van het aantal risico's in programma 4 geeft aan dat deze risico's lagere kans van optreden en/of verwachte maximale impact hebben in vergelijking met andere programma's. Dit komt onder meer door een aantal risico's zonder financieel gevolg en door dekking voor risicogevolgen binnen de grondexploitatie Slachthuisterrein.

Invloed per programma

Aantal risico's per programma

h. Analyse wijziging risico's ten opzichte van de jaarstukken 2016

De benodigde weerstandscapaciteit is met € 3,8 miljoen gestegen ten opzichte van de jaarstukken 2016. Dit is in hoofdzaak het gevolg van de volgende drie wijzigingen in het risicoprofiel:

1. De risico's met betrekking tot de ambtelijke samenwerking tussen gemeente Zandvoort en gemeente Haarlem zijn gekwantificeerd (effect van € 0,6 miljoen op weerstandcapaciteit);
2. De reserve WWB is komen te vervallen (effect van € 2,9 miljoen);
3. De kans op voordoen van het risico betreffende de uitval van ICT systemen is toegenomen van 30% naar 40% (over een maximaal risicogevoel van € 10 miljoen).

i. Risicokaart

Risico's waarvan de oorzaken en gevolgen in klassen ingedeeld zijn, kunnen geplaatst worden in een risicokaart. Deze kaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg. De nummers corresponderen met de aantallen risico's die zich in het desbetreffende vak van de risicokaart bevinden. Het groene gebied vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Het oranje gebied vraagt om aandacht. Risico's in het rode gebied vereisen directe aandacht om te voorkomen dat de continuïteit van de organisatie wordt bedreigd.

	$x > € 1.000.000$	3	6	2		1
Maximaal gevoel	$€ 500.000 < x < € 1.000.000$		4	7		1
	$€ 200.000 < x < € 500.000$		7	5	1	
	$€ 50.000 < x < € 200.000$	1	2	6		
	$x < € 50.000$	1	1			
			10%	30%	50%	70%
		Kans				

NB: Hierin zijn de 48 risico's met financieel gevolg opgenomen. De risico's in de rode vakken betreffen de Participatiewet (nr. 2 van de top 10 risico's) en het risico over de mogelijke toename van het aantal burgers dat een beroep doet op de open einde regelingen. Alle andere risico's hebben een kans van voordoen van minder dan 70% en/of een maximale financiële impact van minder dan € 0,5 miljoen.

3.2 Lokale heffingen

Inleiding lokale heffingen

De gemeentelijke heffingen zijn, naast de doeluitkeringen van het Rijk en de algemene uitkering uit het gemeentefonds, een belangrijke bron van inkomsten. Er zijn twee gemeentelijke heffingen: rechten en belastingen. Bij 'rechten' is sprake van een tegenprestatie van de gemeente en mogen de geraamde opbrengsten niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor de uitoefening van de taak. Dat wil zeggen: niet meer dan honderd procent kostendekkend. Bij 'belastingen' is er geen directe relatie met een prestatie van de gemeente.

Haarlem heeft de uitvoering van de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ) en het opleggen van de aanslagen en de invordering van onroerende zaakbelasting (OZB), roerende woon- en bedrijfsruimte belasting (RRWB), afvalstoffenheffing, rioolheffing, parkeerbelastingen, precariobelasting (deels), hondenbelasting, toeristenbelasting, reclamebelasting en de heffing Bedrijfsindustriële-zones Waarderpolder (verder genoemd BIZ-heffing) ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling, te weten Cocensus. Ook de kwijtscheldingsverzoeken en de afhandeling van bezwaar- en beroepschriften zijn aan Cocensus uitbesteed.

Actuele ontwikkelingen

Verruiming lokaal belastinggebied

Het kabinet heeft in een brief aan de Tweede Kamer bouwstenen gegeven voor een hervorming van het lokaal belastinggebied. Verschuiving van rijks- naar gemeentebelastingen zou op de agenda van het volgende kabinet moeten staan. De bouwstenen passen bij het streven van de VNG naar meer financiële flexibiliteit voor gemeenten. Deze liggen in lijn met de aanbevelingen die de commissie Financiële ruimte voor gemeenten (commissie-Rinnooy Kan) vorig jaar deed in het rapport 'Bepalen betekent betalen' Hierover is de raad al eerder afzonderlijk geïnformeerd ([2015/329842](#)).

Het beleid ten aanzien van de lokale belastingen

Algemeen

Het belastingbeleid in Haarlem is gebaseerd op twee uitgangspunten: kostendekkendheid voor rechten en inflatieaanpassing voor belastingen. Voor 2018 wordt voor belastingen een inflatie aangehouden van 1,4%, conform de uitgangspunten Programmabegroting 2018-2022 van de Kadernota 2017. Voor heffingen geldt bovendien dat doorberekening van inflatie niet mag leiden tot een kostendekkendheid van meer dan 100%. De concrete belastingtarieven worden pas in november 2017 (voorafgaand aan het begrotingsjaar 2018) vastgesteld.

Naast deze algemene uitgangspunten van het tarievenbeleid is in het coalitieprogramma Haarlem 2014-2018 Samen Doen! vastgelegd dat de gemeentelijke belastingen, behalve inflatie, niet worden verhoogd.

Gemeentelijke belastingen

Belastingen hebben een algemeen karakter. Een directe relatie tussen de belasting en de gemaakte kosten van de gemeente is in het algemeen niet aanwezig. Uitgangspunt bij het vaststellen van de belastingtarieven is dat deze trendmatig worden verhoogd met de verwachte inflatie. In overeenstemming met de besluitvorming bij de Kadernota 2017 is in de Programmabegroting 2018-2022 voor de belastingen rekening gehouden met een inflatiepercentage van 1,4%.

Onroerende Zaakbelastingen (OZB)

De grondslag voor de OZB wordt gevormd door de waarde van het onroerend goed, die jaarlijks wordt vastgesteld (de zogenoemde herwaardering). Haarlem hanteert het uitgangspunt dat de gemiddelde waardestijging (of daling), die voortvloeit uit de herwaardering, wordt gecompenseerd door een evenredige tariefsverlaging (of evenredige tariefsverhoging). Daarmee bereikt de gemeente dat waardemutaties niet leiden tot een wijziging in de totale opbrengst, maar slechts tot individuele verschillen in aanslagen. Dat is bijvoorbeeld het geval als de waarde van een woning meer of juist minder is gestegen dan het Haarlemse gemiddelde. Dan levert de herwaardering een voordeel of juist een nadeel voor de eigenaar op.

De WOZ-waarden voor het belastingjaar 2018 worden gebaseerd op het prijspeil 1 januari 2017. Deze waarden zijn in oktober 2017 bekend.

Conform de besluiten bij de Kadernota 2017 is rekening gehouden met een stijging van het tarief voor OZB-woningen en het tarief voor de gebruiker OZB niet-woningen met 1,4% inflatiecorrectie. Het tarief voor eigenaren niet-woningen stijgt met 4,4%, te weten 1,4% inflatiecorrectie en 3% tot het landelijk gemiddelde. Het gebruikerstarief wordt uitsluitend met 1,4% inflatie verhoogd.

Roerende woon- en bedrijfsruimtebelasting (RWWB)

Eigenaren en gebruikers van onroerend goed betalen gemeentelijke belastingen in de vorm van de OZB. Eigenaren en gebruikers van roerende woon-en bedrijfsruimten (zoals woonboten en woonwagens) kennen een gelijke belasting in de vorm van RWWB. Het tarief van die belasting is wettelijk bepaald gelijk aan het tarief van de OZB.

Hondenbelasting

Onder de naam 'hondenbelasting' heft de gemeente een belasting op het houden van honden binnen de gemeente. Belastingplichtig is de houder van de hond. Het aantal honden is bepalend voor de opbrengst van de belasting. Het tarief en de opbrengst worden geïndexeerd met 1,4%. In het kwijtscheldingsbesluit wordt jaarlijks voorgelegd dat 50% van de verschuldigde belasting voor de eerste hond voor kwijtschelding in aanmerking komt.

Toeristenbelasting

Onder de naam 'toeristenbelasting' wordt een directe belasting geheven voor het houden van verblijf met overnachting binnen de gemeente. Dit geldt wanneer de overnachting wordt aangeboden tegen een vergoeding in welke vorm dan ook door personen die niet als ingezetene met een adres in de gemeente in de basisregistratie personen zijn ingeschreven.

Belastingplichtig is degene die gelegenheid biedt tot verblijf. Voor passagiersschepen en riviercruiseschepen zijn vrijstellingen opgenomen.

Hoteleigenaren hebben aangegeven een jaarlijkse kleine verhoging van de tarieven aan inflatie niet wenselijk te vinden. Zij hebben de voorkeur gegeven aan een forsere verhoging ineens, die voor vier jaar vastligt. Op voorstel van de hoteleigenaren is bij de vaststelling van de Haarlemse belastingvoorstellen voor 2015 vastgelegd, de tarieven toeristenbelasting voor de jaren 2015 t/m 2018 vast te stellen op € 3,25 en € 1,35 voor een overnachting op een camping. Vanaf 2019 wordt gekeken naar een nieuwe tariefaanpassing die in lijn ligt met beleidsuitgangspunten en inflatie.

Precariobelastingen

De gemeente heft precariobelasting voor het hebben van voorwerpen op, boven en onder gemeentegrond. Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen het heffen van precario op kabels en leidingen en overige precario. Vanwege een gewenste vereenvoudiging van de precarioverordening is een nieuwe precarioverordening in 2017 vastgesteld. De tarieven worden jaarlijks geïndexeerd met het inflatiepercentage, voor 2018 1,4%. Daarnaast is een afzonderlijke precarioverordening op ondergrondse kabels en leidingen vastgesteld. Dit tarief mag wettelijk niet meer worden verhoogd.

Parkeerbelasting

In een referendum, dat op 19 juli 2017 plaats heeft gevonden, konden de burgers van Haarlem zich uitspreken of ze voor of tegen uitvoering van het pakket van 19 maatregelen zijn voor het moderniseren van parkeren uit het raadsbesluit van 15 december 2016. Deze maatregelen omvatten ook besluiten die de parkeerbelastingen raken. Vanwege een te lage opkomst is er geen rechtsgeldige uitkomst van het referendum. Dit betekent dat de voorstellen voor het vaststellen van de parkeerbelastingen voor 2018 gebaseerd zijn op het raadsbesluit van 15 december 2016.

Voorts is rekening gehouden met een indexering van de tarieven met 1,4% inflatiecorrectie, zoals voor alle belastingen is vastgelegd.

Reclamebelasting

Er is een reclamebelasting voor de binnenstad en voor de Cronjéstraat ingevoerd op verzoek van de ondernemers in die gebieden. De hiervoor opgerichte ondernemersfondsen beheren de netto-baten die uit de belasting voortvloeien voor promotie.

Het tarief in de binnenstad wordt bepaald door de grootte van de reclame en het tijdvak van de reclame (een zogenaamde tijdvakbelasting). De tarieven worden in 2018 geïndexeerd met 1,4%. Het tarief in de Cronjéstraat is een vast bedrag van € 600 per vestiging. Dit tarief blijft gehandhaafd.

BIZ-heffing

In de raadsvergadering van 16 juni 2016 is een nieuwe verordening Bedrijven Investeringszone Waarderpolder 2017-2021 vastgesteld ([2016/176650](#)).

Deze heffing genereert inkomsten waaruit het ondernemersfonds voor de Waarderpolder gesubsidieerd wordt ten behoeve van het tot stand komen van een collectieve beveiliging van de Waarderpolder. De tarieven zijn afhankelijk van de hoogte van de WOZ-waarde. De tarieven, zoals op 16 juni 2016 door de raad vastgesteld, gelden voor de gehele heffingsperiode tot en met 2021.

Op verzoek van de ondernemers in de Cronjéstraat wordt onderzocht of ook voor de Cronjéstraat een BIZ-heffing ingevoerd kan worden. De Wet op de Bedrijven Investeringszones biedt de mogelijkheid tot het instellen van zones waarbinnen alle eigenaren van niet-woonruimtes bijdragen aan door een bepaalde meerderheid van hen gewenste activiteiten die de kwaliteit en uitstraling van de luifel in de openbare ruimte in de Cronjé van de bedrijfsomgeving verbeteren.

Op grond van deze wet vraagt 40% van de eigenaren van niet-woonruimtes in de Cronjé aan de gemeente om voor 5 jaar hiervoor een BIZ in te stellen. Hiertoe is het vaststellen van een Verordening Bedrijven Investerings Zone Cronjé noodzakelijk. Invoering dient bekrachtigd te worden door middel van een draagvlakmeting. Beoogde datum van invoering is 1-1-2018.

Het beleid ten aanzien van de gemeentelijke rechten

Gemeentelijke rechten

Onder de naam rechten heft de gemeente tarieven voor diverse typen gemeentelijke dienstverlening. Bij rechten is sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor uitoefening van de taak. Belastingplichtig is de aanvrager van de dienst of degene voor wie de dienst is verleend.

Om die relatie tussen kosten en te verhalen opbrengsten transparant te maken heeft de VNG modellen ontwikkeld voor de afvalstoffen- en rioolheffing, de leges en de lijkbezorgingsrechten. Deze worden in Haarlem toegepast. De kostenonderbouwing van deze heffingen is bijgevoegd in bijlage 5.10 van deze begroting. Daarnaast vereist het BBV dat in deze paragraaf inzichtelijk wordt gemaakt op welke wijze de kostendekkendheid wordt berekend. Omdat volgens de kosten van overhead niet meer als indirecte lasten over de producten worden verdeeld (integrale kostprijsberekening), dienen deze kosten via een opslagmethode in de tariefstelling verdisconteerd worden. Deze methode is opgenomen in paragraaf 3.2.5 Berekening kostendekkendheid rechten.

Rioolheffing

De kosten die de gemeente maakt als uitvloeisel van de watertaken worden verhaald op burgers en bedrijven via een zogenaamde rioolheffing. De kosten die uit die watertaken voortvloeien (op het gebied van afvalwaterinzameling, afvalwatertransport en afvoer van overtollig regen- en grondwater) zijn berekend in het Verbreed Gemeentelijke RioleringsPlan (VRGP) 2014-2017 ([2013/416279](#)) dat door de raad is vastgesteld. Een nieuw VRGP is in voorbereiding en wordt voor de bespreking van de Kadernota 2018 voor bespreking aangeboden.

De investeringen die hieruit voortvloeien leiden tot een stijging van de kapitaallasten die worden doorberekend in de tarieven. Op basis van het coalitieprogramma is het kader dat de rioolheffing 100% kostendekkend is. Aan de kosten van rioolheffing wordt 31% van de kosten van straatvegen toegerekend, evenals de BTW en de heffingskosten van Cocensus. Als heffingsgrondslag is gekozen voor de eigenaar van een perceel dat direct of indirect is aangesloten op de gemeentelijke riolering.

Afvalstoffenheffing

Onder de naam afvalstoffenheffing wordt een recht geheven van degene die in de gemeente feitelijk gebruik maakt van een perceel, waarvoor de gemeente op grond van de Wet milieubeheer, een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen heeft. Op basis van het coalitieprogramma is als uitgangspunt vastgelegd dat de afvalstoffenheffing 100% kostendekkend is. Vanwege in de invoering van het Strategisch Plan Afvalbeheer (SPA) is besloten de lastenstijging voor 2018, die uit de SPA voortvloeit, te dekken uit algemene middelen (Kadernota 2017). De afvalstoffenheffing is daardoor in 2018 niet meer 100% kostendekkend.

Naast de kosten van afvalinzameling en –verwerking worden de kosten van kwijschelding aan de heffing toegerekend, evenals 31% van de kosten van straatvegen, de BTW en de heffingskosten van Cocensus. De heffing wordt geheven van degene die gebruik maken van een perceel die, volgens de artikelen 10.21 en 10.22 van de Wet milieubeheer, een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen hebben. In tarief wordt onderscheid gemaakt naar één- en meerpersoonshuishoudens.

Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven van diensten die door het gemeentebestuur worden verstrekt. Ook worden leges geheven voor het verrichten van handelingen ten behoeve van een aanvraag van een Nederlandse identiteitskaart of een reisdocument. De legesverordening kent drie titels:

1. algemene dienstverlening;
2. dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning;
3. dienstverlening vallend onder de Europese dienstenrichtlijn.

Leges kennen een vorm van kruissubsidiëring. Dat wil zeggen dat niet iedere individuele dienstverlening kostendekkend is (kan meer of minder zijn), maar dat in een cluster van diensten (in leges titel genoemd) in totaliteit niet meer dan 100% kostendekkend is. Het BBV verplicht inzicht te geven in de mate van kruissubsidiëring. Dit inzicht kan worden verschaft door de mate van kostendekkendheid per hoofdstuk weer te geven. Binnen de titel algemene dienstverlening zijn bijvoorbeeld reisdocumenten en rijbewijzen hoofdstukken. Deze informatie is opgenomen in paragraaf 3.2.5.

Het kader is dat de legestarieven jaarlijks met inflatie worden verhoogd, voor zover tarieven niet aan een wettelijk maximum zijn verbonden. De bouwleges worden niet geïndexeerd, omdat het tarief is gebaseerd op de bouwkosten (die naar verwachting ook met inflatie stijgen).

Begraafrechten

Onder de naam begraafrechten worden rechten geheven voor het gebruik van de begraafplaats en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaats. De rechten worden geheven van degene die de dienst aanvraagt.

Het kader is dat de tarieven jaarlijks met inflatie worden verhoogd.

Havengeld

Onder de naam havengeld worden rechten geheven ter zake van het gebruik overeenkomstig de bestemming van voor de openbare dienst bestemde gemeentewateren of van andere voor de openbare dienst bestemde werken of inrichtingen, die in beheer of onderhoud zijn bij de gemeente. Havengeld rechten worden geheven van de schipper, de

reder, de eigenaar van het vaartuig, degene die het schip heeft gecharterd of degene die als vertegenwoordiger van één van dezen optreedt. Het kader is dat de tarieven jaarlijks met inflatie worden verhoogd.

Marktgelden

Onder de naam marktgelden worden rechten geheven voor het gebruik of genot van een standplaats op de daarvoor aangewezen marktterreinen. Dit geldt ook voor andere voor de openbare dienst bestemde plaatsen als er markthandel wordt uitgeoefend. Marktgeld wordt geheven van de vergunninghouder c.q. aan wie incidenteel toestemming is verleend om extra ruimte in te nemen. Het kader is dat de tarieven jaarlijks met inflatie worden verhoogd.

Berekening kostendekkendheid rechten

In deze paragraaf is de onderbouwing van de kostendekkendheid weergegeven. De directe kosten worden rechtstreeks aan een product ontleend. Als niet alle kosten van een product betrekking hebben op de kosten die via de heffing verhaald kunnen worden, wordt een percentage daarvan genomen. De indirecte kosten hebben betrekking op de toerekening van de kosten van overhead en eventueel BTW.

In de financiële verordening ([2016/176650](#)) is vastgelegd dat de overheadkosten worden toegerekend naar rato van de personeelslasten van een product. In deze benadering worden de kosten van overhead volledig omgeslagen naar rato van de personele kosten (inclusief inhuur) van het product. Dit wordt voor alle rechten uniform toegepast:

$$\left(\frac{\text{personeelslasten product (incl. inhuur)}}{\text{totale personeelslasten (incl. inhuur) van alle producten (exclusief overhead)}} \right) \times \text{personeelslasten taakveld overhead} = \text{opslag overhead product}$$

De netto-kosten van overhead bedragen in 2018 afgerond € 45,6 miljoen. Het totale aantal productieve uren (exclusief overhead) is berekend op 864.307 uren.

$$\text{De door te belasten overhead naar de kostendekkende rechten bedraagt} \\ \text{€ } 45.638.528 / 864.307 \text{ uur} = \text{€ } 52,80 \text{ per uur (tegen € } 51,46 \text{ in 2017)}$$

1. Rioolheffing

Verwachte kosten

De gemeente is wettelijk verplicht om haar zorgplichten voor afval-, hemel- en grondwater na te komen. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 12,2 miljoen aan kosten te maken om deze zorgplichten na te komen. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten direct wordt geraamd op het product openbare ruimte ondergronds (€ 9,5 miljoen). De kosten worden gemaakt voor de uitvoering van het uitgebreid gemeentelijk rioleringsplan, waarin wettelijke gemeentelijke watertaken zijn vastgelegd op het gebied van afvalwater,

hemelwater en grondwater. Daarnaast wordt € 1,4 miljoen aan kosten geraamd op het product afvalinzameling en reiniging aan taken die verband houden met het schoonhouden en vegen van straten. Dit voorkomt dat de riolering belast wordt met vuil dat tot verstoppingen en extra kosten leidt. Ook worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 159.000. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin. De kosten die gemaakt worden voor heffing, invordering en afdoening van bezwaar- en beroepschriften worden geraamd op € 245.000. Tenslotte worden de BTW-lasten geraamd op ruim € 1 miljoen en wordt er voor een bedrag € 37.000 aan overige baten ontvangen.

(bedragen x € 1.000)

Rioolheffing	% in heffing	x € 1.000	
Kosten product openbare ruimte ondergronds	100%	9.494	
Kosten product afvalinzameling en reiniging (aandeel kosten straatvegen)	31%	1.378	
Inkomsten product openbare ruimte ondergronds		-71	
Netto directe kostenproducten		10.801	
Toe te rekenen kosten			
Opslag overhead (3.011 x € 52,80)		159	
Toerekening BTW		1.038	
Kosten heffing en invordering Cocensus		245	
Overige baten		-37	
Totale kosten		12.206	100%
Opbrengst heffingen		12.206	
Dekking			100%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 228a van de Gemeentewet een rioolheffing invoeren. Deze mag maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing volledig kostendekkend. Dat wil zeggen dat er geen algemene middelen voor de riolering worden ingezet.

(bedragen x € 1.000)

Riolering	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Baten totaal	12.700	11.587	12.206
Lasten totaal	13.707	11.587	12.206
Kostendekkendheid	97%	100%	100%

2. Afvalstoffenheffing

Verwachte kosten

De gemeente heeft een wettelijke inzamelplicht voor het afval van huishoudens. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 21,8 miljoen aan kosten te maken om deze zorgplichten na te komen. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten direct wordt geraamd op het product afvalinzameling en reiniging (€ 15,7 miljoen). De kosten worden gemaakt voor het daadwerkelijk inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Ook het scheiden van afval en het recyclen ervan valt hieronder.

De kosten van kwijschelding van afvalstoffenheffing voor gebruikers die daarvoor in aanmerking komen worden aan de kostendekkende heffing toegerekend.

Door het straatvegen wordt restvuil ingezameld dat bijdraagt aan een afvalvrije openbare ruimte. Daarom worden deze kosten voor 31% gedeelte toegerekend aan de afvalstoffenheffing, te weten € 1,4 miljoen.

Bij de vaststelling van de Kadernota 2016 (zie pagina 82) is besloten de egalisatievoorziening afvalstoffenheffing over de jaren 2017 t/m 2019 te laten vrijvallen. Hiervoor wordt € 600.000 onttrokken aan deze voorziening.

De kosten van het product overhead worden doorberekend voor een bedrag van € 147.000. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Van het product belastingen worden de kosten die gemaakt worden voor heffing, invordering en afdoening van bezwaar- en beroepschriften, geraamd op € 422.000 en de toe te rekenen BTW-lasten op ruim € 3,4 miljoen.

(bedragen x € 1.000)

Afvalstoffenheffing	% in heffing		
Kosten product afvalinzameling- en reiniging		15.720	
Kosten product belastingen (kwijschelding)		1.247	
Kosten product afvalinzameling en reiniging (aandeel kosten straatvegen)	31%	1.378	
Inkomsten: onttrekking aan egalisatiereserve		-600	
Netto directe kostenproducten:		17.745	
Toe te rekenen kosten			
Opslag overhead (2.790 uur x € 52,80)		147	
Toerekening BTW		3.462	
Kosten heffing en invordering Cocensus		422	
Totale kosten		21.776	100%
Opbrengst heffingen		20.387	
Overige opbrengsten		573	
Dekking			96%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 15.33 van de Wet milieubeheer voor de inzameling van het afval van huishoudens een afvalstoffenheffing invoeren. Deze mag maximaal kostendekkend zijn. Vanwege de invoering van SPA is bij de Kadernota 2017 besloten (pagina 95) € 850.000 uit algemene middelen te dekken. Dit heeft als gevolg dat de afvalstoffenheffing voor 2018 voor 96% kostendekkend is.

(bedragen x € 1.000)

Afvalstoffenheffing	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Baten totaal	20.300	19.975	20.960
Lasten totaal	20.300	19.975	21.776
Kostendekkendheid	100%	100%	96%

3. Leges

Gemeenten heffen leges om specifieke producten, die op aanvraag worden geleverd, te bekostigen. De leges worden gebruikt om de kwaliteit van de verstrekking te waarborgen en om personeels-, huisvesting- en materiaalkosten te dekken. De opbrengst uit de leges mag volgens de landelijke regelgeving de totale kosten van de verstrekking ervan niet overtreffen. Met andere woorden: een gemeente kan geen winst maken op de diensten die zij levert.

Deze spelregel geldt voor het totaal van deze specifieke dienstverlening, maar kruissubsidiëring is (beperkt) toegestaan. Om meer inzicht in de kruissubsidiëring te krijgen is in de landelijke regelgeving opgenomen dat, zoveel als mogelijk, per cluster van dienstverlening de kostendekkendheid inzichtelijk wordt gemaakt. Als clusters van dienstverlening worden de hoofdstukken in de legesverordening genoemd. Om aan dat voorschrift te voldoen is per hoofdstuk (of een combinatie van hoofdstukken, als dit praktisch is), de mate van kostendekkendheid inzichtelijk gemaakt. De kruissubsidiëring binnen hoofdstukken blijft mogelijk.

Haarlem verantwoordt de tarieven van de leges conform de landelijke richtlijnen en wettelijke eisen. Daarbij is uitgangspunt om een transparant beeld te schetsen over de tarieven. Tot en met de begroting 2016 was de kostendekkendheid alleen op hoofdlijnen te volgen. Mede door de veranderende BBV richtlijnen wordt de berekening van de kostendekkendheid verder verfijnd via een kostendekkendheid per hoofdstuk (2017/2018) naar een model dat de kostendekkendheid per product (met ingang van begroting 2019) inzichtelijk maakt. Dit levert een transparant en helder beeld wat producten kosten.

Leges algemene dienstverlening

Verwachte kosten

Gemeenten mogen op grond van artikel 156, eerste en tweede lid, aanhef en onderdeel h, en 229 eerste lid, aanhef en onderdeel b., van de Gemeentewet en de artikelen 2, tweede lid, en 7 van de Paspoortwet leges heffen voor verstrekte diensten en voor handelingen ten behoeve van een aanvraag van een Nederlandse identiteitskaart of een reisdocument. De leges mogen maximaal kostendekkend zijn.

In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 5,6 miljoen aan kosten te maken om de specifieke dienstverlening aan te kunnen bieden. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst voor welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten direct wordt geraamd op het product dienstverlening (€ 3,4 miljoen). De kosten worden gemaakt voor de uitvoering van diensten die zijn genoemd in titel 1 van de legesverordening (algemene diensten). Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 2,2 miljoen. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

(bedragen x € 1.000)

Leges algemene dienstverlening	% in heffing		
Kosten product dienstverlening	65%	3.368	
Netto directe kostenproducten		3.368	
Toe te rekenen kosten			
Opslag overhead (42.247 uur x € 52,80)		2.231	
Totale kosten		5.599	100%
Opbrengst heffingen		3.587	
Dekking			64%

Om de mate van kruissubsidiëring binnen de algemene leges inzichtelijk te maken zijn baten en lasten van de afzonderlijke onderdelen van de algemene leges geraamd. Omdat niet op een dergelijk gedetailleerd niveau tijd wordt geschreven, zijn de kosten toegerekend op basis van een genormeerde tijdsbesteding van een dienst.

(bedragen x € 1.000)

Onderbouwing kostendekkendheid naar hoofdstuk legesverordening					
Leges verordening	Lasten product	Overhead	Totaal lasten	Leges	Kostendek- kendheid
Algemene dienstverlening					
1. Burgerlijke stand	162	161	323	-323	100%
2. Reisdocumenten	1.684	905	2.589	-1.748	68%
3. Rijbewijzen	704	561	1.265	-747	59%
4, 6 en 7 GBA, verstrekking Wbp en bestuursstukken	362	234	596	-403	68%
9. Ov. Publiekstaken	235	142	377	-170	45%
11 en 12 Huisvesting- en leegstandswet	55	55	110	-40	37%
14, 16, 18 en 20 APV vergunningen en telecommunicatie	106	103	209	-77	37%
19 Verkeer en vervoer	50	50	100	-37	61%
19 Product vervoersvoorziening	10	20	30	-42	
Totaal	3.368	2.231	5.599	-3.587	64%

nr. 1 t/m 9 betreft product dienstverlening

nr. 11 t/m 19 betreft product integrale dienstverlening en maatwerkvoorzieningen algemeen

Ter toelichting op bovenstaande onderbouwing:

Algemeen:

De uren inzet is geraamd op de genoemde producten. Conform de uniforme verdeelsleutel wordt € 52,80 per uur toegerekend voor overhead. De praktijk leert dat 65% van de uren van het klantcontactcentrum als verhaalbare dienstverlening kan worden aangemerkt. De overige 35% betreft algemene niet verhaalbare dienstverlening die dus in de cijferopstelling ook niet als lasten worden meegenomen.

Hoofdstuk 1. Burgerlijke stand: betreft de baten en lasten verbonden aan het voltrekken van huwelijken. De uren zijn op basis van ervaringscijfers uit het verleden ingepland: 8% van de geraamde ureninzet van het klantcontactcenter is vervolgens aan deze dienst gerelateerd.

Hoofdstuk 2 tot en met 9 (exclusief hoofdstuk 8 vastgoedinformatie). De overige 92% van de geraamde uren van het klantcontactcentrum wordt ingezet voor de diensten die in bovenstaand overzicht zijn verantwoord onder 2 tot en met 9 (exclusief 8 vastgoedinfo). Het betreft hier verstrekkingen van burgerzakenproducten die bij benadering dezelfde ureninzet per product vragen. De op het product dienstverlening geraamde uren zijn gelet hierop in deze kostenonderbouwing verder uitgesplitst op basis van de geraamde omzet per burgerzakenproduct.

Hoofdstukken 4, 6 en 7: Dit betreffen de legesproducten die te maken hebben met uittreksels en inlichtingen uit de gemeentelijke administraties. Om die reden is de onderbouwing van deze hoofdstukken gecombineerd.

Hoofdstuk 8: Vastgoed informatie kan vervallen, omdat daar in de praktijk geen leges meer voor in rekening wordt gebracht, omdat informatie beschikbaar is in de vorm van ruimtelijke plannen of als open data.

Hoofdstuk 9: De baten en lasten van naturalisaties zijn hier geraamd.

Ad. 11 en 12. Onder deze hoofdstukken worden de werkzaamheden verantwoord die samenhangen met verstrekkingen op basis van de Huisvestingswet en de Leegstandwet (bijvoorbeeld verstrekken huisvestingsvergunning of vergunning tijdelijke verhuur).

Ad. 14, 16 en 20: Voor een aantal activiteiten zijn vergunningen vereist. Denk bijvoorbeeld aan standplaatsvergunningen, loterijvergunningen en collectevergunningen. De kosten en opbrengsten die verbonden zijn aan het verstrekken hiervan zijn bij deze hoofdstukken verantwoord. Bij de kosten gaat het om de ureninzet van ambtelijk personeel.

Ad. 18. Wanneer een kabel- of waterleidingsbedrijf werkzaamheden uitvoert of laat uitvoeren waarvoor de grond moet worden geroerd, doet de aannemer een aanvraag voor een vergunning of een melding (afhankelijk van de omvang van het werk/de opbreking). De kosten die hiermee gemoeid zijn, betreffen de inzet van ambtelijke uren.

Ad. 18a, 19 en 20. Baten en lasten voor respectievelijk het afgeven/wijzigen/op zeggen enz. van ligplaatsvergunningen en andere specifieke verkeer gerelateerde vergunningen. Voor wat betreft afdeling 19: de gehandicaptenparkeerkaart, is het aantal uren inzet van de afdeling WMO dat specifiek met dit onderwerp bezig is, niet meer te herleiden uit de begroting en derhalve geheel niet meegenomen. Dat leidt tot een vertekend hoog percentage kostendekkendheid.

BBV

Als gevolg van een verscherpte eisen van de BBV wordt een geheel nieuw kostendekkendheidsmodel ontwikkeld. Dit laat op een hoger detailniveau en nog inzichtelijker de kostendekkendheid zien per hoofdstuk.

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 156, eerste en tweede lid, aanhef en onderdeel h, en 229 eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Gemeentewet en de artikelen 2, 2^e lid, en 7 van de Paspoortwet leges heffen voor verstrekte diensten en voor handelingen ten behoeve van een aanvraag van een Nederlandse identiteitskaart of een reisdocument. De leges mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem zijn de leges voor algemene dienstverlening 64% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 36% van de kosten uit algemene middelen worden gedekt.

(bedragen x € 1.000)

Leges algemene dienstverlening	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Baten totaal	3.341	3.863	3.587
Lasten totaal	4.525	5.826	5.599
Kostendekkendheid	74%	66%	64%

Leges fysieke leefomgeving

Ook voor de kosten die worden gemaakt voor de uitvoering van diensten die zijn genoemd in titel 2 van de legesverordening (fysieke leefomgeving, zoals de Wabo) geldt dat deze mogen worden doorgerekend in de vorm van leges. Ook hier geldt dat de opbrengst niet hoger mag zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 4,1 miljoen aan kosten te maken om deze specifieke dienstverlening aan te kunnen bieden.

Het grootste gedeelte van de gemeentelijke lasten die zijn verbonden aan het verstrekken van deze diensten worden geraamd op het product integrale handhaving en de daaraan toegerekende kosten (€ 2,049 miljoen). Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 2,062 miljoen. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

(bedragen x € 1.000)

Leges fysieke leefomgeving	% in heffing	
Kosten product integrale vergunning en handhaving		
Kosten software		50
Uren handhaving bebouwde omgeving		1.590
Afgeleide producten:		
Uren KCC en procesondersteuning (product dienstverlening)		239
Uren ruimtelijk beleid (product ruimtelijke ontwikkeling)		85
Uren Geo basis administratie (product dienstverlening)		59
Uren Milieu (product milieu)		26
Netto directe kostenproducten		2.049
Toe te rekenen kosten		
Opslag overhead (38.457 uur x 52,80)		2.031
Totale kosten		4.080
Opbrengst heffingen		3.545
Dekking		87%

De hoofdstukken onder deze titel betreffen de dienstverlening die nodig is om omgevingsvergunningen af te geven, te wijzigen, enzovoort. Om die reden is het niet mogelijk de baten en lasten in aparte hoofdstukken verder te specificeren en het wordt daarom als één geheel gepresenteerd.

Omdat niet op een dergelijk gedetailleerd niveau tijd wordt geschreven, zijn de kosten toegerekend op basis van een genormeerde tijdsbesteding van een dienst.

Dit model wordt dit jaar nog verder gespecificeerd zodat het wel mogelijk wordt om per hoofdstuk inzicht te kunnen geven.

Ter toelichting op bovenstaande onderbouwing:

Algemeen:

De ureninzet is geraamd op integrale vergunningverlening en handhaving. Daarnaast wordt er per uur € 52,80 toegerekend inzake overhead. De praktijk leert dat 75% van de uren als verhaalbare dienstverlening kan worden aangemerkt. De overige 25% betreft algemene niet verhaalbare dienstverlening die dus in de cijferopstelling ook niet als lasten worden meegenomen.

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 156, eerste en tweede lid, aanhef en onderdeel h, en 229 eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Gemeentewet leges heffen voor verstrekte diensten. De leges mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem zijn de leges voor producten inzake de fysieke leefomgeving 87% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 13% van de kosten uit algemene middelen worden gedekt.

(bedragen x € 1.000)

Leges fysieke leefomgeving	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Baten totaal	3.666	3.496	3.545
Lasten totaal	3.841	3.947	4.080
Kostendekkendheid	95%	89%	87%

Leges Europese dienstenrichtlijn

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten die voor specifieke taken worden geleverd doorrekenen aan de aanvrager van deze diensten in de vorm van leges. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 0,6 miljoen aan kosten te maken voor diensten die voortvloeien uit de Europese dienstenrichtlijn. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten direct wordt geraamd op het product integrale dienstverlening en handhaving (€ 0,3 miljoen). De kosten worden gemaakt voor de uitvoering van diensten die zijn genoemd in titel 3 van de legesverordening (leges vallend onder de Europese dienstenrichtlijn). Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 0,3 miljoen. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

(bedragen x € 1.000)

Leges vallend onder de Europese dienstenrichtlijn	% in heffing		
Kosten product integrale vergunning en handhaving	75%	292	
Netto directe kostenproducten		292	
Toe te rekenen kosten			
Opslag overhead (5.421 uur x € 52,80)		286	
Totale kosten		578	100%
Opbrengst heffingen		212	
Dekking			37%

Om de mate van kruissubsidiëring binnen de algemene leges inzichtelijk te maken, zijn de baten en lasten van de afzonderlijke onderdelen van de leges fysieke leefomgeving geraamd. Omdat niet op een dergelijk gedetailleerd niveau tijd wordt geschreven, zijn de kosten toegerekend op basis van een genormeerde tijdsbesteding van een dienst.

(bedragen x € 1.000)

Onderbouwing kostendekkendheid naar hoofdstuk legesverordening					
Leges verordening	Lasten product	Overhead	Totaal lasten	Leges	Kostendek-kendheid
Dienstenrichtlijn					
1. Horeca	121	118	239	-88	37%
2. Evenementen en markten	10	10	20	-7	37%
3, 4 en 6 Prostitutiebedrijven, grow-, smart- en headshops en brandbeveiligings-verordening	10	10	20	-7	37%
7. Kinderopvang	151	148	299	-110	37%
Totaal	292	286	578	-212	37%

Ter toelichting op bovenstaande onderbouwing:

Algemeen:

De ureninzet is geraamd op het begrotingsproduct integrale vergunning en handhaving. Daarnaast wordt er per uur € 52,80 toegerekend inzake overhead.

De hoofdstukken onder deze titel betreffen de afgifte van een aantal specifieke vergunningen. De hoofdstukken 3, 4 en 6 betreffen qua aantallen kleine hoofdstukken met een vergelijkbare ureninzet die om die reden zijn samengevoegd. Ervaring leert dat bij deze vergunningen 75% van de lasten verhaalbaar is. De urenontrekening is op basis van ervaringscijfers gedaan (zelfde verdeelsleutel als voorgaande jaren).

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 156, eerste en tweede lid, aanhef en onderdeel h, en 229 eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Gemeentewet leges heffen voor verstrekte diensten. De leges mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem zijn de leges conform de Europese dienstenrichtlijn voor 37% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 63% van de kosten uit algemene middelen worden gedekt.

(bedragen x € 1.000)

Leges Europese dienstrichtlijn	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Baten totaal	350	209	212
Lasten totaal	895	558	578
Kostendekkendheid	39%	37%	37%

4. Begraafrechten

De begraafrechten worden geheven op basis van artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet. De verschillende rechten dragen zowel kenmerken van gebruik- als genotsretributies in zich en op sommige punten hebben de rechten kenmerken van leges. Gebruiksretributies worden geheven voor het gebruik overeenkomstig de bestemming van voor de openbare dienst bestemde gemeentebezittingen, -inrichtingen of -werken, zoals het gebruik van een aula. Genotsretributies zijn rechten ter zake van het genot van door of vanwege de gemeente verleende diensten, zoals begraven. Sommige rechten, zoals het recht voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor het verlenen van een vergunning voor een grafmonument hebben het karakter van leges. Daardoor zijn

alle heffingen voor het gebruik van de begraafplaats en/of het crematorium en voor de daarmee samenhangende diensten in één verordening geregeld.

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten van begraven, zoals in de vorige alinea toegelicht, doorberekenen aan de aanvrager van deze diensten in de vorm van begraafrechten. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 1,8 miljoen aan kosten te maken voor diensten die voortvloeien uit de exploitatie van de gemeentelijke begraafplaatsen. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat de gemeentelijke lasten direct worden geraamd op het product begraafplaatsen (€ 1 miljoen). De kosten betreffen de exploitatie van de begraafplaatsen. Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 0,8 miljoen Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

(bedragen x € 1.000)

Begraafrechten	% in heffing		
Kosten product begraafplaatsen	100%	989	
Netto directe kostenproducten:		989	
Toe te rekenen kosten			
Opslag overhead (14.890 x 52,80)		786	
Totale kosten		1.775	100%
Opbrengst heffingen		929	
Overige opbrengsten		30	
Dekking			54%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 229 eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet de kosten in rekening brengen bij de aanvrager op basis van een vastgestelde verordening begraafrechten. De baten mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing voor 54% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 46% vanuit de algemene middelen aan de dienstverlening begraven wordt ingezet.

(bedragen x € 1.000)

Begraafrechten	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Baten totaal	1.071	946	959
Lasten totaal	1.543	1.716	1.775
Kostendekkendheid	69%	55%	54%

5. Havengelden

Havengelden worden geheven op basis van artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet. Havengelden worden geheven ter dekking van de kosten van het gebruik van waterwegen en havens, maar ook voor het draaien van bruggen, het schutten van sluizen of het gebruik van faciliteiten op de wal. Heffingsmaatstaven zijn onder meer lengte van een vaartuig, of tonnage van een vaartuig, al dan niet in combinatie met een verblijfsduur.

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten van havendiensten, zoals in de vorige alinea toegelicht, doorberekenen aan de gebruiker van deze diensten in de vorm van havengelden. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 2,6 miljoen aan kosten te maken voor het gebruik en onderhoud van de haven. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt de gemeentelijke lasten direct worden geraamd op het product havendienst (€ 1,5 miljoen). De kosten betreffen de exploitatie van de haven. Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 1,1 miljoen. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

(bedragen x € 1.000)

Havengelden	% in heffing		
Kosten product havendienst	100%	1.452	
Netto directe kostenproducten:		1.452	
Toe te rekenen kosten			
Opslag overhead (21.006 uren x € 52,80)		1.109	
Totale kosten		2.561	100%
Opbrengst heffingen		1.000	
Dekking			39%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 229 eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet de kosten voor het gebruik van diensten van de haven in rekening brengen bij de gebruikers. De baten mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing voor 39% kostendekkend. Dat wil zeggen dat er 61% vanuit de algemene middelen aan de dienstverlening haven wordt ingezet.

(bedragen x € 1.000)

Havengelden	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Baten totaal	996	987	1.000
Lasten totaal	2.019	2.530	2.561
Kostendekkendheid	49%	39%	39%

6. Marktgelden

Marktgelden worden geheven op basis van artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet. Marktgeld is een retributie voor het innemen van een standplaats op een markt. Dit betreft dag- of weekmarkten die worden gehouden voor de consument. De gelden worden geheven ter dekking van de kosten voor het houden van de markten. Heffingsmaatstaven zijn onder meer de grootte van een standplaats, of tonnage van een vaartuig, al dan niet in combinatie met een verblijfsduur.

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten van de exploitatie van markten, zoals in de vorige alinea toegelicht, doorberekenen aan de vergunninghouder. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 0,46 miljoen aan kosten te maken. Om

deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat de kosten worden geraamd op het product integrale vergunning en handhaving. Binnen dit product zijn de kosten van de markt verbijzonderd op de kostenplaats markten. De gemeentelijke lasten worden direct geraamd op deze kostenplaats. De geraamde lasten bedragen € 326.000 en betreffen de exploitatie van de markt. Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 132.000. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

(bedragen x € 1.000)

Marktgeden	% in heffing	
Kostenplaats markten, onderdeel van het product integrale vergunning en handhaving	100%	326
Netto directe kostenproducten:		326
Toe te rekenen kosten		
Opslag overhead (2.502 x 52,80)		132
Totale kosten		458
Opbrengst marktgeld		419
Dekking		91%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 229 eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet de kosten voor het gebruik van de markten in rekening brengen bij de vergunninghouder. De baten mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing voor 91% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 9% vanuit de algemene middelen aan de dienstverlening voor de markt wordt ingezet.

(bedragen x € 1.000)

Marktgeden	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Baten totaal	354	413	419
Lasten totaal	501	455	458
Kostendekkendheid	71%	93%	91%

Een verdere kostenonderbouwing van de heffingen is in bijlage 5.10 van de begroting opgenomen.

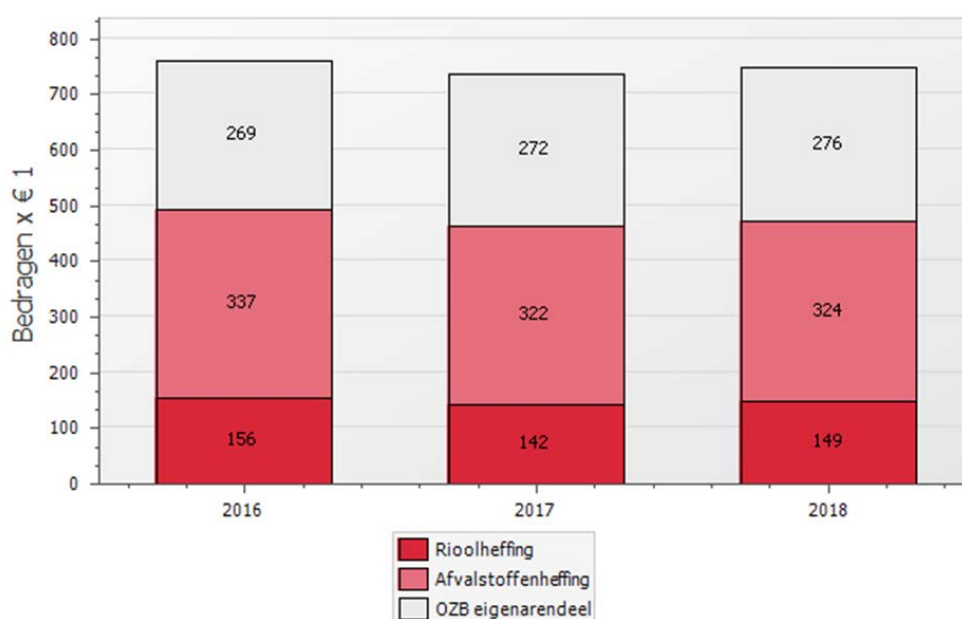
Lokale lastendruk

De lokale lastendruk wordt bepaald door de tarieven van de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. In de navolgende tabel is de opbouw van de lokale lastendruk in Haarlem in 2018 ten opzichte van 2017 inzichtelijk gemaakt. Voor huurders is alleen de hoogte van de afvalstoffenheffing bepalend, aangezien zij niet worden aangeslagen voor OZB en rioolheffing. De lokale lastendruk stijgt in 2018 van € 736 naar € 749 per meerpersoonswoonruimte, een stijging van 1,7%. Dat is 0,3% hoger dan de geraamde inflatie van 1,4%. De hogere stijging is het gevolg van uitvoering van het verbreed gemeentelijk rioleringsplan. Door de noodzakelijk investeringen en de 100%

kostendekkendheid van de rioolheffing stijgen de woonlasten voor het onderdeel riolering met afgerond 5%.

De eigenaren van woningen worden voor de drie onderscheiden belastingen aangeslagen. Bij de berekening van de OZB, is uitgegaan van een gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning. Omdat het om een gemiddelde gaat, kan de feitelijke lastenontwikkeling voor een individuele burger hier van afwijken. Dat wordt onder andere bepaald door de feitelijke waarde en de waardeontwikkeling van de woning.

Lokale lastendruk gemiddelde woning

In meerjarenperspectief ontwikkelen de woonlasten zich als volgt:

(bedragen x € 1)

Lokale lastendruk	2017	2018	2019	2020	2021	2022
OZB eigenaren woningen	272	276	276	276	276	276
Afvalstoffenheffing	322	324	346	353	341	339
Rioolheffing	142	149	153	158	163	166
Totaal	736	749	775	787	780	781
Woonlastenindex	100,0%	101,7%	105,0%	107,0%	106,0%	106,0%

Vergelijking met andere grote gemeenten (betreft tarieven 2017)

Jaarlijks vergelijkt het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) de tarieven en woonlasten van grote gemeenten. Dit is begin 2017 voor het laatst gebeurd. In 2017 dalen de woonlasten van de grote gemeenten gemiddeld met 0,2%. De woonlasten in Haarlem dalen echter in 2017 met 3,4% volgens de COELO-definitie. De daling in Haarlem wordt met name veroorzaakt door een daling van de kosten van afvalinzameling en –verwerking en een daling van de kosten van riolering (lagere rentetoekening).

De OZB stijgt ook minder dan het landelijke gemiddelde, te weten 0,9% in Haarlem, tegen 1,5% gemiddeld.

De netto-woonlasten van een meerpersoonshuishouden in 2017 in Haarlem bedragen € 736 per woning (was € 762 in 2016). Het gemiddelde van de grote gemeenten in 2017 bedraagt € 678. De woonlasten in Haarlem zijn 8% hoger dan het gemiddelde van de grote gemeenten. Van de 38 grote gemeenten daalt Haarlem van plaats zes naar plaats achttien van duurste gemeente in 2017. Dat betekent dat 17 gemeenten hogere en 20 gemeenten lagere woonlasten hebben dan Haarlem.

Voor 2018 stijgen de woonlasten met 1,7% naar € 749 per meerpersoonshuishouden. De gemiddelde woonlasten landelijk over 2018 zijn nog niet bekend.

Kwijtscheldingsbeleid

Een gemeente kan kwijtschelding verlenen aan mensen die niet in staat zijn om hun belasting te voldoen. Hiervoor zijn bij wet bepaalde normen aangegeven. Haarlem hanteert voor de normbedragen een kwijtscheldingspercentage van 100%. Haarlem verleent kwijtschelding voor de afvalstoffenheffing, de leges woonvergunningen, de leges voor gehandicapten parkeren en voor 50% op de hondenbelasting voor de eerste hond.

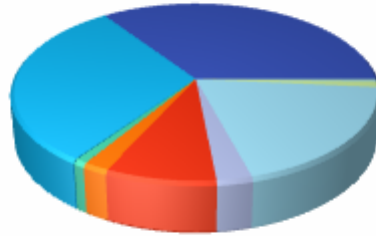
Voor kwijtschelding is een budget van € 1.247.000 geraamd.

Opbrengsten belastingen en heffingen

Belastingen/heffingen	(bedragen x € 1.000)		
	Rekening 2016	Begroting 2017 herzien	Begroting 2018
Belastingen			
OZB-woningen	20.024	20.500	20.898
OZB- niet woningen eigenaren	10.151	10.400	10.846
OZB- niet woningen gebruikers	7.152	7.400	7.504
Roerende woon-en bedrijfsruimtebelastingen	61	58	59
Hondenbelasting	531	540	548
Toeristenbelasting	1.243	1.200	1.200
Precario ondergrondse infrastructuur	5.147	5.164	5.164
Overige precario	1.634	1.630	1.652
Parkeerbelasting ¹	8.849	8.714	9.823
Naheffing parkeren	1.206	1.083	1.274
Parkeeropbrengst Schalkwijk	466	499	492
Reclamebelasting Binnenstad	502	497	504
Reclamebelasting Cronjéstraat	80	74	75
BIZ-heffing	295	312	317
Totaal belastingen	57.341	58.071	60.356
Rechten/heffingen			
Afvalstoffenheffing	20.300	19.975	20.387
Rioolrecht	12.700	11.587	12.206
Bouwleges	3.341	3.496	3.545
Leges burgerzaken	3.666	3.668	3.587
Leges vergunningen	350	209	212
Begraafrechten	1.019	916	929
Havengelden	971	987	1.000
Marktgelden	354	413	419
Totaal rechten	42.701	41.251	42.285
Kwijtscheldingen	-1.142	-1.229	-1.247
Dubieuze debiteuren	-493	-700	-700
Totaal	98.407	97.393	100.694

¹Inclusief taakstelling parkeren die in de Bestuursrapportage 2017 functioneel wordt verwerkt.

Geraamde belastingopbrengst 2018 Totaalopbrengst € 60 miljoen

OZB woningen: 35 %	OZB niet-woningen: 30 %	Roerende belasting: 0 %
Hondenbelasting: 1 %	Toeristenbelasting: 2 %	Precario kabels/leidingen: 9 %
Overige precario: 3 %	Parkeerbelasting: 19 %	Reclamebelasting: 1 %
BIZ-heffing: 1 %		

Geraamde opbrengst heffingen 2018 Totaalopbrengst € 42 miljoen

Rioolheffing: 29 %	Afvalstoffenheffing: 48 %	Leges dienstverlening: 8 %
Bouwleges: 8 %	Begraafrechten: 2 %	Havengelden: 2 %
Marktgeden: 1 %	Leges vergunningen: 1 %	

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding en samenvatting

In lijn met de adviezen van de commissie BBV wordt gestart met een samenvatting van de beleidskaders voor het onderhoud en de financiële consequenties voor de begroting 2018. Daarna volgt een samenvatting per areaal van de beheerplannen en achterstallig onderhoud. Na de samenvatting wordt per kapitaalgoed ingegaan op de specifieke ontwikkelingen en prestaties in 2018 ten aanzien van de onderhoudstoestand en voorziene actualisatie van het beleidskader en/of beheerplannen.

Bepalen onderhoudsvoorraad

Het areaal van de gemeente Haarlem (de kapitaalgoederen) wordt gevormd door gebouwen in eigendom en (bijna alle) objecten in- op- en onder de openbare ruimte (zoals wegen, lantaarnpalen, speeltoestellen et cetera). Deze gebieden en objecten slijten. Door slijtage is onderhoud nodig zodat de kapitaalgoederen hun waarde en functionaliteit behouden. Oftewel, een weg heeft om de zoveel tijd onderhoud nodig om goed te functioneren. De mate van slijtage wordt geïnterpreteerd door middel van inspecties. De frequentie van de inspecties en de mate waarin vooruit gekeken kan worden, verschillen per domein. Voor riolering kan ver vooruit worden gekeken en wordt volstaan met een lage frequentie. Speeltoestellen moeten daarentegen minimaal jaarlijks worden geïnspecteerd. Op basis van de inspectieresultaten wordt bepaald welke onderhoudsmaatregelen nodig zijn. Hierbij is dan sprake van groot en/of vervangingsonderhoud. Het totale aantal objecten en gebouwen dat aan onderhoud toe is wordt geïnterpreteerd. Dit wordt in geld uitgedrukt door de maatregelen te vermenigvuldigen met kostenkennallen.

De geïnterpreteerde maatregelen worden geprioriteerd aan de hand van het afwegingskader uit de visie en strategie. Aan de hand van de prioritering én operationele afwegingen wordt een werk in één of meerdere jaren geprogrammeerd. De programmering van de onderhoudswerken is terug te vinden in het MeerJarenGebiedsprogramma. In de volgende tabel Ontwikkeling Onderhoudsvoorraad is de financiële vertaling van de geprogrammeerde onderhoudswerken, uitgesplitst in jaren, terug te vinden. Het totaal van alle bedragen is de onderhoudsvoorraad.

Ontwikkeling onderhoudsvoorraad

Om effectief te kunnen programmeren en (onderhouds-) werken met elkaar te kunnen combineren, is het normaal dat een deel van het areaal niet voldoet aan het gewenste onderhoudsniveau. Hierbij is niet direct sprake van achterstallig onderhoud, het gaat om de werkvoorraad. Bij een te grote werkvoorraad wordt een deel van het areaal dat niet aan de kwaliteitsnormen voldoet, niet binnen een acceptabele termijn hersteld. Dan is sprake van achterstallig onderhoud. Voor het acceptabele termijn wordt een begrotingshorizon van vier jaar gehanteerd. Wanneer al het benodigde onderhoud binnen deze horizon kan worden uitgevoerd, binnen de hiervoor beschikbare budgetten, wordt gesproken van een gezonde situatie met een onderhoudsvoorraad. Als het werk niet binnen de periode uitgevoerd kan worden of het budget is niet toereikend, ontstaat achterstand. In het laatste jaar in de tabel (2022) is onderhoud opgenomen dat is geprogrammeerd in 2022 én onderhoud dat is geïnterpreteerd, maar nog niet is geprogrammeerd.

(bedragen x € 1.000)

Kapitaalgoederen	Ontwikkeling onderhoudsvoorraad					
	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
Openbare ruimte						
Wegen, straten en pleinen	3.543	4.572	7.439	2.585	8.427	26.566
Riolering	8.670	4.050	830	-	3.500	17.050
Water (kunstwerken, oevers)	7.463	2.298	3.274	1.503	1.168	15.706
Groen	4.458	3.098	2.905	2.849	10.268	23.578
Speelgelegenheden	93	93	93	93	93	465
Openbare verlichting en VRI	2.213	2.910	780	525	3.023	9.451
IP Maatschappelijk nut	7.314	3.309	59	200	-	10.882
Totaal geprogrammeerd Openbare ruimte	33.754	20.330	15.380	7.755	26.479	103.698
Totaal budget Groot en vervanging	37.497	33.535	36.039	29.187	39.587	175.845

Ontwikkeling onderhoudsvoorraad openbare ruimte

Er zijn ruim meer financiële middelen beschikbaar dan aan onderhoud is geprogrammeerd. Dit is deels te verklaren doordat de verhoging van het kwaliteitsniveau openbare ruimte bij de Kadernota 2017 wel budgettair is verwerkt, maar het werk wat voor het hogere kwaliteitsniveau openbare ruimte uitgevoerd moet worden, nog niet is geprogrammeerd. Daarnaast zijn de afgelopen periode wegininspecties uitgevoerd. De resultaten hiervan worden geanalyseerd en verwerkt tot onderhoudswerken. Daarna is het onderhoud uit te drukken in geld en te programmeren. Tenslotte is aan de dekkingszijde het budget voor riolering meegenomen. De programmering (uitgaven) voor de jaren 2020 en verder worden bepaald aan de hand van het nieuwe Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (VGRP) dat eind dit jaar wordt vastgesteld. Deze uitgaven zijn ook nog niet meegerekend in de tabel. Na programmering van de bovengenoemde werken zal het verschil kleiner zijn. Zoals het er nu uit ziet, zijn er voldoende middelen om de onderhoudsvoorraad uit te voeren, dus een positief verschil.

Onderhoudsvoorraad gemeentelijk vastgoed en sportaccommodaties

Ook bij het onderhoud aan gemeentelijk vastgoed is het belangrijk om onderscheid te maken tussen de totale onderhoudsvoorraad of het te verwachten onderhoud, en het achterstallig onderhoud dat onderdeel is van die onderhoudsvoorraad.

De gemeente heeft een vastgoedportefeuille van circa 400 objecten. Hieronder vallen ook de schoolgebouwen in gemeentelijk eigendom en de gebouwen op sportaccommodaties. Bij een vastgoedportefeuille is altijd sprake van een onderhoudsvoorraad voor de komende jaren. Aan ieder pand dient immers jaarlijks én periodiek onderhoud te worden uitgevoerd. Daarbij is nog geen sprake van achterstallig onderhoud. Wanneer een kozijn moet worden geschilderd is sprake van een onderhoudsvoorraad, geen onderhoudsachterstand. Wanneer dat schilderen zo lang niet gebeurt dat het hout beschadigt door intrekking vocht is sprake van achterstallig onderhoud.

In 2013 is de onderhoudsvoorraad becijferd op zo'n € 65 miljoen voor de periode 2014-2023. Binnen dat bedrag was sprake van achterstallig onderhoud. Het achterstallig onderhoud was ontstaan doordat in de jaren daarvoor werd gewerkt met onderhoudsbudgetten die niet voldoende waren om alle noodzakelijke onderhoud uit te voeren. In de jaren 2014-2017 is de

onderhoudsbegroting aangevuld met de netto-opbrengsten van verkopen van niet-strategisch bezit. Ook is met ingang van 2015 in het investeringsplan ruimte gemaakt voor levensduur verlengend onderhoud.

Dit heeft er toe geleid dat de afgelopen jaren een inhaalslag is gemaakt in het onderhoud van het gemeentelijk vastgoed. In 2018 wordt het onderhoud aan de laatste panden uit de deze eerste fase uitgevoerd. Het merendeel van het achterstallig onderhoud is inmiddels ingelopen waardoor steeds meer sprake is van planmatig onderhoud.

Alle panden in gemeentelijk bezit zijn in 2013 geïnspecteerd, waarna een meerjarig onderhoudsplan (MJOP) is gemaakt. Daarin is per jaar opgenomen wat de verwachte kosten zijn van (groot) onderhoud. Het totaal van deze plannen geeft het benodigde bedrag voor groot onderhoud aan per jaar. Aan ieder pand is een prioriteit van onderhoud (1 hoog t/m 5 laag) toegekend. De afgelopen jaren is vooral aan de panden met onderhoudsclassificatie 1 en 2 onderhoud gepleegd.

De onderhoudsvoorraad vastgoed wordt tot begin 2018 opnieuw in beeld gebracht. Een methode als bij openbare ruimte (geprogrammeerd onderhoud versus begrote onderhoudsmiddelen) is op dit moment nog niet te geven. Wel kan aangegeven worden dat alle beschikbare onderhoudsmiddelen de komende jaren worden ingezet, inclusief de geplande € 2,5 miljoen vanuit verkoopopbrengsten per jaar. Dus op dit moment is de programmering gelijk aan het budget.

Vanuit de beheerplannen Sportaccommodaties en Vastgoed is de onderhoudssituatie beschreven voor deze kapitaalgoederen, maar die is (nog) niet één op één te vertalen naar de systematiek van het onderhoud in de openbare ruimte.

Met het meerjarige inzicht in de onderhoudsvoorraad wordt uitvoering gegeven aan motie 5 'Transparant over onderhoudsachterstand' van de Kadernota 2016. Als de kapitaalgoederen Sportaccommodaties en Vastgoed op eenzelfde wijze als de openbare ruimte worden gepresenteerd, is de uitvoering van de motie volledig.

Kapitaalgoederen	Beheer plannen (vastgesteld)	Looptijd t/m	Financiële vertaling in begroting	Achterstallig onderhoud (gem.)
Wegen, straten en pleinen	Strategisch beheerplan Wegen 2013-2012 en Straatmeubilair (beide 2012/398572)	2017	ja	nee
Riolering	Verbreed GRP 2014-2017 (2013/416279)	2017	ja	nee
Water (kunstwerken, oevers)	Strategisch beheerplan Water en oevers (2012/398572)	2017	ja	nee
Groen	Strategisch beheerplan Groen (2012/398572)	2017	ja	nee
Speelgelegenheden	Strategisch beheerplan Speelvoorzieningen (2012/398572)	2017	ja	nee
Openbare verlichting en verkeersregel-installaties	Strategisch beheerplan Openbare verlichting en verkeersregeltechniek (2012/398572)	2017	ja	nee
Schoolgebouwen	Schoolbestuur is verantwoordelijk voor onderhoud ¹	2017	nee	nee
Sportaccommodaties	Het vrij te geven jaarplan 2017 op basis van Meerjaren onderhoudsplan.	2017	ja	nee
Vastgoed	MJOP	2017	ja	ja

¹Schoolbesturen hebben verantwoordelijkheid voor de huisvesting van de scholen. Zij zijn bij wet verplicht om het gebouw behoorlijk te gebruiken en te onderhouden.

Naar verwachting wordt in 2018 het laatste achterstallige onderhoud aan het gemeentelijk vastgoed weggewerkt, waarna alleen nog sprake zal zijn van planmatig onderhoud.

Onderhoud openbare ruimte

Algemeen

Om de openbare ruimte te onderhouden wordt een combinatie uitgevoerd van dagelijks onderhoud, groot onderhoud en vervangingsonderhoud. Het dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd door een aantal marktpartijen op basis van domeindienstverleningsovereenkomsten. Het groot- en vervangingsonderhoud wordt geprogrammeerd op basis van de technische kwaliteit van het areaal. Dit wordt geïnventariseerd door middel van inspecties. Door onderhoud te combineren met een herinrichting is het mogelijk om beleidskaders te realiseren. Deze programmering van onderhoud- en herinrichtingswerken worden weergegeven in het meerjarengedebitsprogramma. Vanaf 2018 wordt groot- en vervangingsonderhoud zo veel mogelijk voorbereid door twee vaste marktpartijen en uitgevoerd door vier vaste marktpartijen. Doordat deze partijen een langdurige relatie aangaan met de stad en de gemeentelijke organisatie, gaat opgedane ervaring niet verloren en neemt de kwaliteit van dienstverlening toe. Dit komt de snelheid van werken ook tegemoet.

Het beleidskader voor beheer en onderhoud, de Visie en Strategie Beheer en Onderhoud 2013-2022 ([2012/398572](#)) wordt in 2018 geactualiseerd. De financiële effecten worden meegenomen in de besluitvorming van de Kadernota 2018. De beheerplannen voor de kapitaalgoederen Wegen, straten en pleinen, Water, Groen, Speelgelegenheden, Openbare verlichting en Verkeersregelinstallaties maken hier onderdeel uit van de visie. In de visie is vastgelegd welk kwaliteitsniveau de openbare ruimte dient te hebben. Dit kwaliteitsniveau is in 2014 naar beneden bijgesteld ([2014/340726](#)) maar met de Kadernota 2017 met amendement 55 Dagelijks een schone stad is de oorspronkelijke kwaliteitsambitie weer in ere hersteld. Dit is weergegeven in onderstaande tabel.

Kwaliteitsniveau openbare ruimte (ambitie coalitieakkoord grijs)

	Binnen stad	Winkelcentra	Knooppunten	Monumentale parken	Hoofdinfrastructuur	Woonwijken	Overige parken en groengebieden	Bedrijven-terreinen	Buitengebied
Wegen	B	B	B	B	B	B	B	B	C
Groenvoorzieningen	A	A	A	A	B	B	B	B	C
Openbare verlichting	B	B	B	B	B	B	B	B	C
Oevers en water	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Speelvoorzieningen	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Straatmeubilair	A	A	A	A	B	B	B	B	C
Verkeersregeltechniek, bewegwijzering en bebording	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Reiniging	A	A	A	A	A	B	B	B	C

Toelichting specifieke ontwikkelingen en prestaties 2018

Hieronder wordt per kapitaalgoed in openbare ruimte ingegaan op de specifieke ontwikkelingen en prestaties in 2018 ten aanzien van de onderhoudstoestand en voorziene actualisaties van het beleidskader en/of beheerplannen.

Wegen, straten en pleinen

Het merendeel van de verharding (circa 70%) in Haarlem bestaat uit open verharding en dit percentage zal de komende jaren gaan stijgen. Verwacht wordt dat vooral in Schalkwijk open verharding (klinkers) in de plaats komt van gesloten verharding (asfalt). Verder wordt daar waar mogelijk verharding vervangen door groen of water, zoals bijvoorbeeld aan de Europaweg. Bij het inrichten van wegen, straten en pleinen zal rekening worden gehouden met klimaatadaptatie en de Structuurvisie Openbare Ruimte (SOR).

In combinatie met riolering en drainage wordt de komende tijd de voorbereiding opgestart en onderhoud gepleegd in diverse straten van Meerwijk (Schalkwijk) en de Zuiderpolder (Oost). Ook zullen andere straten zoals onder andere de Mr. Jan Gerritszlaan (Noord), de Rollandslaan e.o. (zuidwest) en het Ripperdapark e.o. worden onderhouden.

Riolering

In 2017 wordt een nieuw Verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan (vGRP) opgesteld. Op basis van de uitgevoerde onderzoeken wordt het beleid, strategie en de nodige middelen en dekking voor de komende zes jaren bepaald. De financiële effecten worden betrokken bij de Kadernota 2018. Het nieuwe beleid geeft antwoord op de vraag hoe Haarlem omgaat met klimaatverandering. Op basis van uitgevoerde onderzoeken zijn programma's opgesteld om het risico van water over/onderlast door extreme neerslag en langdurige droogte te beperken.

Het beleid van het voorgaande VGRP wordt voortgezet in 2018, dit betreft de vermindering van de vuilemissie op het oppervlaktewater een adequate afwatering, transport en ontwatering van hemelwater, afvalwater en grondwater. Om de vuilemissie van de overstorten op het oppervlaktewater te verminderen, investeert de gemeente in de ombouw van het gemengde stelsel naar een gescheiden stelsel conform de Basis Riolerings Plannen (BRP's) die in 2017 vernieuwd zijn. Daarmee werken Haarlem en Rijnland samen aan een klimaatbestendige stad.

In 2018 wordt verder gewerkt aan riool- en grondwateronderzoeksprogramma zoals vastgesteld in het vGRP. Daarmee zorgt de gemeente ervoor dat zij de goede maatregelen treft en dat het riool/en grondwaterbeheer ook de komende decennia betaalbaar blijft.

In 2018 start de voorbereiding en uitvoering van de nieuwe programma's in dit vGRP. Zoals voorkomen van waterstress, relinen van de diepriolering ouder dan 50 jaar en de aanleg van nieuwe drainagesystemen die nodig zijn om grondwateroverlast in de openbare ruimte te beperken, gelijktijdig met het vernieuwen van de riolering en wegen.

In de periode 1951 t/m 1970 is veel riolering aangelegd. Theoretisch is deze riolering aan vervanging toe wat een piek in rioolinvestering oplevert. Met kleine ingrepen in circa 40 % van het stelsel is/wordt een deel van deze komende vervangingspiek afgevlakt. De uitvoering van het programma, wordt vervolgd in 2018 en bestaat uit kwaliteitsverbeteringen en levensverlengend onderhoud. Dikwijls wordt dit uitgevoerd door (deel)relining waarbij het bestaande riool wordt voorzien van een nieuwe kunststof binnencoating.

Het gedeeltelijk afkoppelen van Delftwijk, Meerwijk, Dietsveld, Zuiderpolder, Velsersstraat, Zaanenstraat, het rioolgemaal Parklaan en het Floraplein wordt aangepakt. Binnen de

rioolprojecten wordt gelijktijdig het vernieuwen c.q. verbeteren van drainagesystemen meegenomen.

Water (kunstwerken, oevers en aanmeervoorzieningen)

Het oppervlaktewater in Haarlem is in beheer bij het Hoogheemraadschap van Rijnland. Haarlem reserveert jaarlijks € 219.000 vanuit het rioolbudget in een reserve voor toekomstige baggerwerken. In gezamenlijkheid met Rijnland wordt het oppervlakte water van drijvend vuil ontdaan en heeft Rijnland de verplichting om slootvuil te verwijderen en duikers en zinkers te schoon te houden.

Haarlem is wel verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud aan oevers, kades, kunstwerken (steigers, tunnels en bruggen) en aanmeervoorzieningen. Het totaal areaal aan oevers in Haarlem bedraagt circa 141 kilometer en zo'n 500 kunstwerken waarvan een aantal beweegbare bruggen.

In 2018 wordt de Centrale Watergang Waarderpolder opgeleverd. De voorbereidingen voor de realisatie van de Watergang Aziëweg gaat door. Beide werken worden gedekt vanuit het investeringsplan. Verder worden verbeteringen aan het watersysteem uitgevoerd bij de kruising Belgiëlaan/Noord-Schalkwijkerweg en bij diverse duikers, gedekt vanuit de begroting.

In het investeringsplan is een aantal kunstwerken voor het jaar 2018 opgenomen. In 2018 wordt de Noorder Emmakade opgeleverd en wordt gestart met de voorbereiding van de kadewand bij de Vijverlaan. In dit jaar start ook de uitvoering van de renovatie van de wandelpromenade Sandenburg-Prattenburg.

In 2018 wordt aan de Abel Tasmanbrug groot onderhoud uitgevoerd, bij de Kruisbrug metselwerk hersteld en het betonherstelwerk aan de Raaks- en Brouwersbrug uitgevoerd. Houten beschoeiing wordt onder andere vervangen aan de Zomervaart, Kamillevaart en langs het Zuider Buiten Spaarne (Schalkwijk).

Voor oevers en bruggen ligt het accent voor dagelijks onderhoud op onderhoud, structurele inspecties, monitoring en het regelmatig uitvoeren van kleinere maatregelen.

Groen

Bij renovaties en reconstructies wordt ingezet op een klimaat actieve inrichting. Voor openbare groenvoorzieningen en bomen houdt dit in dat waar mogelijk en doelmatig het areaal groen in de stad wordt uitgebreid en het bestaande groen wordt verbeterd. Zodat er vermindering van hittestress is en bevordering voor infiltratie van hemelwater. Waar bestaande groenvoorzieningen in de praktijk moeilijk op het gewenste niveau te brengen zijn, of waar zij niet de functie vervullen die aansluit bij de omgeving, worden deze omgevormd. In de geest van Operatie Steenbreek, zullen overbodige verhardingen in de openbare ruimte actief worden omgevormd naar groen. Dit zijn vaak kleinschalige omvormingen die wel een grote invloed hebben op de beleving en de betekenis van de openbare ruimte.

Overeenkomstig het bomenbeleidsplan uit 2009 worden door werk met werk te maken ontbrekende schakels in de (hoofd)bomenstructuur aangevuld. Voortkomend uit het Ecologisch Beleidsplan worden binnen het dagelijks onderhoud diverse plaatsen zo ingericht dat invulling wordt gegeven aan de ambities voor meer biodiversiteit en de ontwikkeling van ecologische potentiële locaties. Binnen het beheer- en onderhoudscontract wordt de komende jaren gefaseerd de schade als gevolg van de zomerstorm in juli 2015 weggewerkt.

Groen en natuur lenen zich uitstekend voor participatiedoelinden. Haarlemmers kunnen met een subsidieregeling gevelgroen aanplanten en kleinschalig groen in hun buurt aanleggen, in overleg met Spaarnelanden. In samenwerking met Stichting Meergroen en Spaarnelanden worden bedrijven in de Waarderpolder gestimuleerd hun omgeving te vergroenen. Ontwikkelaars en woningcorporaties worden betrokken bij het concept natuurinclusief bouwen.

Aan de hand van de omschreven ambities in de Beheervisie Haarlemmerhout ([2009/234898](#)) en het Beheerplan Haarlemmerhout 2012-2020 ([2012/201775](#)) worden de vervangings- en herinrichtingsopgaven voor de Haarlemmerhout verder uitgewerkt en uitgevoerd. Met de uitvoering alsmede de reguliere onderhoudswerkzaamheden wordt een fundament gelegd voor het behoud van de Hout in de komende decennia.

De eerste fase van het groot onderhoud van het Schoterbos is in uitvoering. Hiermee wordt het waterprobleem aangepakt en de gebruikswaarde van het park vergroot.

In 2018 wordt verder vervolg gegeven aan het burgeradvies Bomen in Schalkwijk. De uitvoeringsplannen worden in 2018 opgesteld. De gemeente begint met de uitvoering van de eerste fasen om het bomenbestand te verbeteren, waarbij pro-actief rekening wordt gehouden met de grote woningbouwopgave in Schalkwijk. Ook wordt de pilot met betrekking tot de baten van bomen afgerond en komt het instrument iTree Nederland beschikbaar. Haarlem is één van de twaalf gemeenten die mede dit instrument geschikt hebben gemaakt voor gebruik in Nederland. De ontwikkeling van dit instrument sluit aan bij de wens van de raad om de baten van het groen, uitgedrukt in euro's, in de gemeentelijke begroting zichtbaar te maken.

Speelgelegenheden

Het beheer van de openbare speelvoorzieningen is binnen het onderhoudscontract belegd bij Spaarnelanden. In overleg met de gebiedsteams en de bewoners wordt het (concept) operationeel uitvoeringsprogramma door de onderhoudspartner afgestemd. Hierbij wordt ruimte gegeven voor maatwerk en actieve participatie. Waar nodig worden speelvoorzieningen binnen de Domein Dienstverleningsovereenkomst (DDO) Groen&Spelen vervangen, waarbij integraal wordt gekeken naar een eigentijdse inpassing van de totale speelruimte. Op deze wijze blijft de kwaliteit en kwantiteit van de openbare speelvoorzieningen gehandhaafd.

Voor het dagelijks beheer ligt de nadruk op het technisch veilig houden van de huidige voorzieningen. De wettelijke zorgplicht en de daaraan verbonden veiligheidseisen zijn hierbij leidend. Het totaal areaal aan openbare speelgelegenheden in Haarlem bedraagt ruim 1.100 individuele toestellen en circa 2 hectare valondergrond. Daarnaast is er de nodige informele speelruimte in de wijken.

De huidige financiële situatie maakt het nog niet mogelijk om in de bestaande wijken invulling te geven aan de hoge ambitie van het speelruimtebeleid en het realiseren van het speelweefsel. Waar mogelijk wordt deze ambitie bij nieuwe ontwikkelingen wél meegenomen. In 2018 zal met de raad worden bekeken of structureel middelen kunnen worden vrijgemaakt om weer extra te investeren in speelruimte en speelvoorzieningen. Dit tegen de achtergrond van de integrale benadering en het maximale te doen op het gebied van sporten en spelen in de openbare ruimte.

Openbare verlichting en VRI

Er is geen domein waarin de ontwikkelingen zo snel gaan als op het gebied van openbare verlichting. Daarom is in 2017 een nieuw beleidsplan openbare verlichting vastgesteld. Het plan sluit aan op de Hior's en Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022.

Vervangingen in het domein vinden plaats binnen deze beleidskaders. Het beleidsplan verkeersregelinstallaties dateert van 2003. In 2018 wordt gestart met het vernieuwen van het beleid.

De strategie voor verlichting blijft het groepsgewijs vervangen van armaturen en lampen op basis van leeftijd en branduren. De traditionele armaturen worden vervangen door LED-verlichting. Hiervoor is een vervangingsprogramma opgesteld dat in 2018 wordt voortgezet. Dimmen en de overschakeling naar LED binnen de reguliere vervangingen leveren een lager energieverbruik, verlenging van de levensduur en minder storingen op.

Verkeersregelinstallaties

De markt voor verkeersregelinstallaties is klein. Om niet volledig van een enkele leverancier afhankelijk te zijn, zijn de verkeersregelinstallaties voorzien van een standaard communicatieprotocol. Daarmee is er meer keuze in aanbieders van installaties en diensten. Het dagelijks onderhoud, storingsafhandeling en inspecties wordt conform het DDO- contract uitgevoerd. De nieuwe partner is Dynniq. Groot onderhoud wordt geprogrammeerd op basis van leeftijd van het areaal en inspectiegegevens. Dit werk wordt separaat op de markt gezet. In 2018 worden verkeersregelinstallaties vervangen langs de Vondelweg, de Aziëweg en de Churchillaan. Met de herinrichting van de Europaweg worden verkeerslichten vervangen door rotondes.

Onderhoud gebouwen/accommodaties/vastgoed

Per kapitaalgoed gebouwen/accommodaties/vastgoed wordt hieronder ingegaan op de voorziene actualisatie van het:

- beleidskader
- en/of beheerplannen
- de specifieke ontwikkelingen
- prestaties in 2018 ten aanzien van de onderhoudstoestand.

Schoolgebouwen

In het kader van het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (SHO) wordt samen met de schoolbesturen de woonvisie en de groei van Haarlem verbonden aan de benodigde onderwijshuisvesting. In het tweede kwartaal 2018 wordt het SHO aangeboden aan de raad. De daaruit voortvloeiende acties hebben betrekking op de jaren 2018 en verder.

In 2018 is de renovatie van de Cruquiusschool gepland. Dit gebouw kent achterstallig onderhoud en is nog niet overgedragen aan het schoolbestuur Spaarnesant. Ook staan de nieuwbouw van het Rudolf Steiner College en de renovatie van de Rudolf Steiner School gepland. Met de uitbreiding en aanpassing van de Molenwiek Dalton zal in 2018 extra structurele onderwijs capaciteit worden toegevoegd.

Sportaccommodaties

Voor sportaccommodaties volgt een integrale accommodatievisie met een uitvoeringsplan voor de periode van 2018 tot 2028. Dit nieuwe beleidskader is geënt op de vragen:

- Wat is het effect van de groeiende Haarlemse bevolking gedurende de periode 2018 tot en met 2028 op het gebruik van bestaande buiten- en binnensport accommodaties inclusief de zwembaden.
- Welke extra investeringen zijn waar (locatie), wanneer en voor welk budget nodig?

Op grond van een meerjarige doorkijk sportvelden is vanaf 2018 € 200.000 en vanaf 2019 structureel € 400.000 extra investeringsruimte beschikbaar gesteld voor de renovatie toplagen kunstgras om het huidige areaal sportvelden onder dezelfde conditieniveaus veilig en verantwoord beschikbaar te stellen.

Gerelateerd aan de verwachte Haarlemse bevolkingsgroei is voor de binnensport extra capaciteit nodig. Het gaat om de vergroting van 4 tot 6 gymzalen in sportzalen (308 m²) voor het bewegingsonderwijs (SHO), renovatie van een aantal (te kleine) gymzalen naar de minimale huidige norm afmeting (252 m²) en een extra sporthal. De hiervoor benodigde investering bedraagt circa € 6 miljoen. Uitwerking van de investeringsaanvraag (locaties, geplande realisatiedatum en bijbehorend budget) volgt in 2018 met de integrale (sport)accommodatievisie.

Voor de buitensport gaat het om de ombouw van drie natuurgrasvelden naar kunstgras (investering van circa € 1,2 miljoen) anticiperend op de Haarlemse bevolkingsgroei.

In 2017 is het onderzoek uitgevoerd naar de behoefte aan zwembadwater als gevolg van de groei van de Haarlemse bevolking. Op basis hiervan worden in 2018 scenario's voor de vervangingsvraag zwembaden in 2028 geformuleerd.

Uit een recente conditiemeting naar de bouwkundige conditiestaat van de binnenzwembaden (inclusief technische staat van de installaties) is namelijk gebleken dat het huidige conditieniveau van de twee zwembaden voor de komende tien jaar met het geplande meerjarig onderhoud gehandhaafd kan blijven

Vastgoed

Het beleidskader Vastgoed wordt in 2018 geactualiseerd en ter vaststelling aangeboden aan de raad.

Het wegwerken van achterstallig onderhoud is dermate ver gevorderd dat de huidige onderhoudsstaat van de gebouwenportefeuille opnieuw in kaart wordt gebracht om een goede actuele stand van zaken te verkrijgen. Uit deze inspectieronde volgt in de eerste helft van 2018 een geactualiseerd inzicht in de onderhoudsvoorraad van het gemeentelijk vastgoed, waaronder schoolgebouwen en gebouwen op sportaccommodaties. Op basis van dat beeld kan het onderhoud voor de komende jaren worden geprogrammeerd.

3.4 Financiering

Inleiding financiering

De uitgaven en inkomsten van de gemeente lopen niet synchroon in de tijd. Soms leent de gemeente geld om tijdig betalingen te kunnen verrichten en soms heeft ze (tijdelijk) overtollige liquide middelen. Alle geldstromen van de gemeente lopen via de centrale treasuryfunctie. Deze werkwijze zorgt ervoor dat de gemeentelijke rentelasten zo laag mogelijk blijven.

De gemeente hanteert een systeem van centrale financiering. In dit systeem bestaat er geen direct verband tussen een bepaalde investering en het aantrekken van financieringsmiddelen. Alle rentebaten en rentelasten worden verzameld en daarna toegerekend aan de gemeentelijke producten op basis van de zogenoemde omslagrente. Voor de begroting is deze omslagrente bepaald op 2,5% (gelijk aan de omslagrente van 2017). In deelparagraaf 3.4.4 wordt ingegaan op de toerekening van rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden. Daarbij wordt inzicht gegeven in het renteresultaat op het taakveld treasury en het EMU-saldo.

In deze financieringsparagraaf is te vinden wat de verwachtingen zijn rondom liquiditeit en rente en wat de verwachte ontwikkeling van de leningenportefeuille en de daarbij behorende financieringsbehoefte is. De schuldpositie van de gemeente valt ultimo 2017 met € 479 miljoen iets lager uit dan verwacht ten tijde van de Programmabegroting 2017-2021 (€ 485 miljoen). De verbetering van de schuldpositie is mede het resultaat van het conform de bestuurlijke afspraak actief sturen op de kasstromen zodat de schuld kan dalen. Daarnaast worden geen grote verplichtingen aangegaan die grote gevolgen voor de schuld hebben en is er meer ruimte voor kortlopende financiering. De vaste schuld zal naar verwachting de komende jaren licht schommelen en ultimo 2022 € 477 miljoen bedragen.

Liquiditeit en rente

Marktontwikkelingen en rentevisie

Als gevolg van de aanhoudende monetaire verruimingsmaatregelen van de ECB (Europese Centrale Bank) zijn zowel de lange als de korte rente in 2017 laag gebleven. Daarmee is de korte rente nog steeds op een niveau van negatieve rente. Naast het kwantitatieve verruimingsbeleid van de ECB heeft ook de afname van de potentiële groei een drukkend effect op de renteniveaus.

Voor 2018 wordt voor Nederland een stijgende, maar nog steeds lage economische groei van 2,0% voorspeld door het CPB (Centraal Planbureau), maar deze groei zou nog geremd kunnen worden door internationale ontwikkelingen, zoals verkiezingen in Duitsland en Italië. Daarnaast zal de inflatie naar verwachting 1,4% voor Nederland en 1,5% voor de EU bedragen, voor een sterke(re) prijsstijging is de Europese groei te laag en de werkloosheid te hoog. De ECB heeft aangegeven in ieder geval tot december 2017 door te gaan met het opkoopprogramma van leningen, maar sluit niet uit dat deze periode nog verlengd wordt. In het derde kwartaal van 2017 waren de tarieven voor lange rente rondom de 0,8%, terwijl de korte rente negatief was (-0,3%). Naar verwachting zullen deze rentestanden zich handhaven tot iets stijgen in 2018.

Kasgeldlimiet en liquiditeitsverloop

De gemeente kan niet onbegrensd risico's nemen voor kortlopende financiering (korter dan één jaar). Dit wordt wettelijk begrensd door de kasgeldlimiet. Conform de Wet Fido is de kasgeldlimiet 8,5% van de begroting per 1 januari 2018. Voor 2018 betekent dit voor Haarlem een limiet van € 42 miljoen voor kortlopende financiering.

Wanneer de gemeente de kasgeldlimiet drie aaneengesloten kwartalen overschrijdt, moet een plan ter goedkeuring aan de toezichthouder worden voorgelegd waarin staat hoe en binnen welke termijn de overschrijding ongedaan wordt gemaakt. Dit is tot op heden nog nooit voorgekomen, in 2017 heeft de gemeente de kasgeldlimiet vooralsnog geen enkel kwartaal overschreden. Voor 2018 lijkt het overschrijden van de kasgeldlimiet voor drie kwartalen achtereen onwaarschijnlijk.

Renterisiconorm en rente- en aflossingsverplichtingen

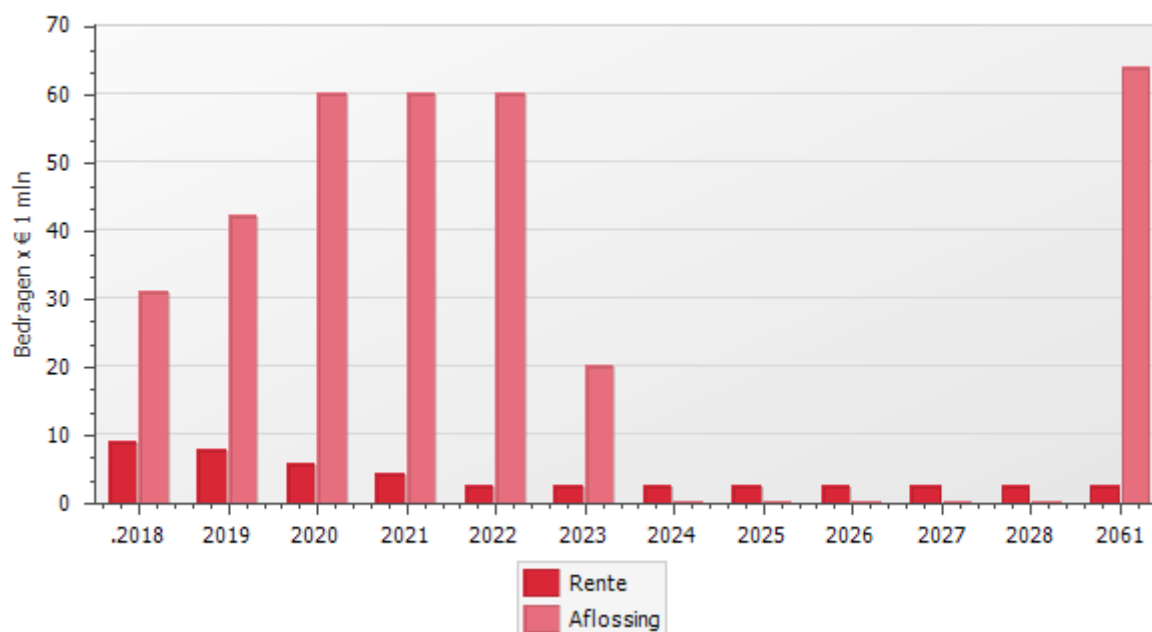
Ook voor langlopende financiering geldt een wettelijke begrenzing voor risico's; de renterisiconorm. Dit dwingt tot een spreiding van de leningenportefeuille om het risico op rentewijzigingen te beperken. De renterisiconorm is 20% van het begrotingstotaal. Voor 2018 betekent dit in Haarlem een norm van € 100 miljoen. Dit wordt afgezet tegen de daadwerkelijk verwachte aflossingen.

(bedragen x € 1 miljoen)

Renterisiconorm en renterisico's van de vaste schuld per 1 januari 2018 t/m 2022	2018	2019	2020	2021	2022
Begrotingstotaal	498	490	482	483	478
Vastgesteld percentage (in wet Fido)	20%	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	100	98	96	97	96
Maximaal risico vaste schuld herfinanciering	31	43	60	60	60
Ruimte onder renterisiconorm	51	63	51	32	32

De inschatting van risico's is gebaseerd op de verwachte rente- en aflossingsverplichtingen van de komende jaren. Zoals ook uit onderstaande grafiek blijkt, zijn de risico's redelijk gespreid op de korte en middellange termijn. In 2061 is er een aflossingspiek af te lezen, deze wordt veroorzaakt door de 50 jaar langlopende basisrentelening van € 64 miljoen, aangegaan in 2011.

Rente en aflossing huidige portefeuille

Dividend

Naast inkomsten uit bijvoorbeeld de algemene uitkering en belastingen, heeft de gemeente ook inkomsten door dividend uit deelnemingen. De belangrijkste deelnemingen zijn SRO, Spaarnelanden en BNG. Daarnaast zijn er nog overige of eenmalige dividenden zoals uit nutsbedrijven. Het totaal aan verwacht dividend voor 2018 is € 764.000.

(bedragen x €1.000)

Dividend	2018	2019	2020	2021	2022
Totaal verwacht dividend ¹	764	764	764	764	764

¹ Inclusief de voorgestelde mutaties uit de Bestuursrapportage 2017

Leningenportefeuille en financieringsbehoefte

Ontwikkeling vaste schuld en schuldreductie

Haarlem werkt aan een structurele verlaging van haar schuldenlast, door een combinatie van aflossing en slimmer omgaan met investeringen. In de Jaarrekening 2016 is de vaste schuldpositie geëindigd op € 486 miljoen, een lagere schuld dan eerder geprognosticeerd. Ook de prognose van de vaste schuld in 2017 is lager dan eerder verwacht. Werd bij de Programmabegroting 2017-2021 nog een vaste schuld verwacht van € 485 miljoen, de huidige prognose is dat de vaste schuld van de gemeente Haarlem € 479 miljoen zal bedragen per 31 december 2017, een positief verschil van € 6 miljoen.

De ontwikkeling van de schuld is gebaseerd op prognoses over de financieringsbehoefte, inclusief een geactualiseerd investeringsplan en meerjarenperspectief grondexploitatie (MPG), en hierbij wordt uitgegaan van een sluitende begroting. De prognose van de schuld is tot stand gekomen met behulp van een model. Het model maakt gebruik van treasury inschattingen van de belangrijkste kasstromen. In onderstaande tabel is te zien dat de verwachte schuld jaarlijks enigszins fluctueert en € 477 miljoen bedraagt ultimo 2022. Door

beleidsintensivering (gedekt uit de algemene reserves) en de keuze om het investeringsniveau het kasstroomplafond te laten overstijgen in 2018 (Kadernota 2017) neemt de schuld van de gemeente toe in 2018. Dit ondanks de positieve resultaten op grondexploitaties. In de Kadernota 2018 zal gezocht worden naar een nieuw evenwicht tussen een financieel gezonde (schuld) positie en het faciliteren van de ontwikkelingen van de stad Haarlem. Dit zal invloed hebben op de schuldpositie van de gemeente voor de komende jaren.

(bedragen x € 1 miljoen)

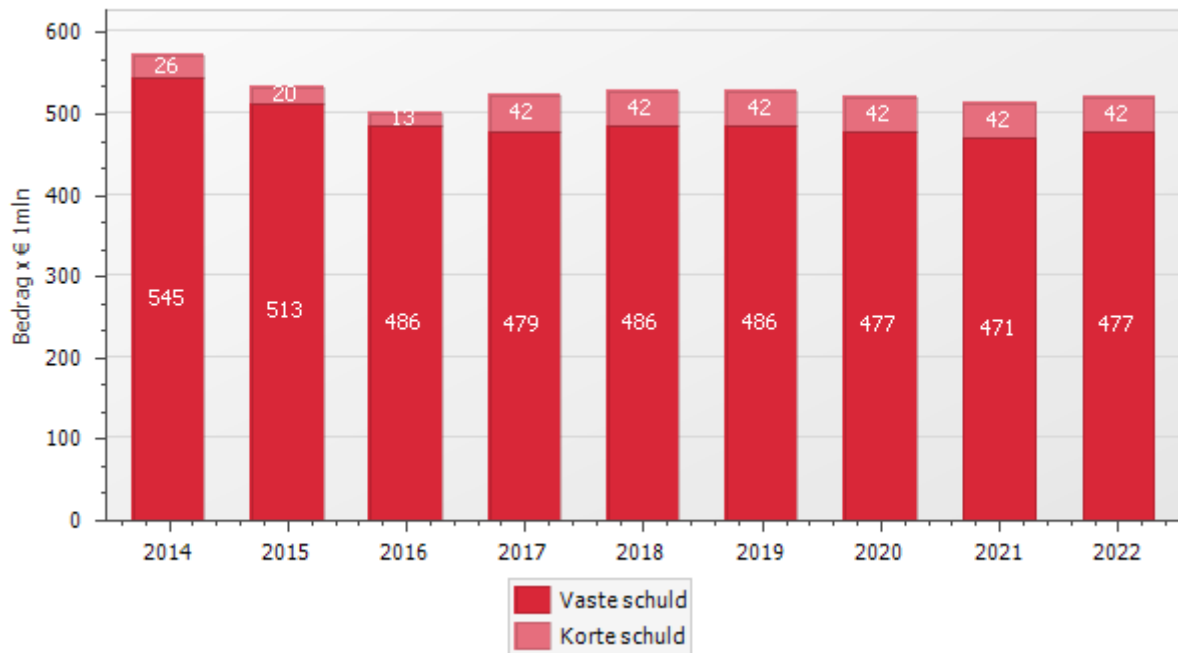
Verloop van de vaste schuld	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand vaste schuld per 1 januari	486	479	486	486	477	471
Bij (nieuw aan te trekken)	39	38	43	51	54	66
Af (af te lossen)	-46	-31	-43	-60	-60	-60
Stand vaste schuld per 31 december	479	486	486	477	471	477

Het al dan niet aantrekken van geld hangt af van het verloop van kasstromen in de gemeente en het verschil tussen inkomsten en uitgaven. De financieringsbehoefte van de gemeente wordt bepaald door het verloop van verschillende kasstromen: liquiditeitsverloop vanuit de exploitatie, meerjarig investeringsplan, liquiditeitsverloop binnen grondexploitaties en herfinanciering van aflopende leningen.

Ontwikkeling korte en totale schuld

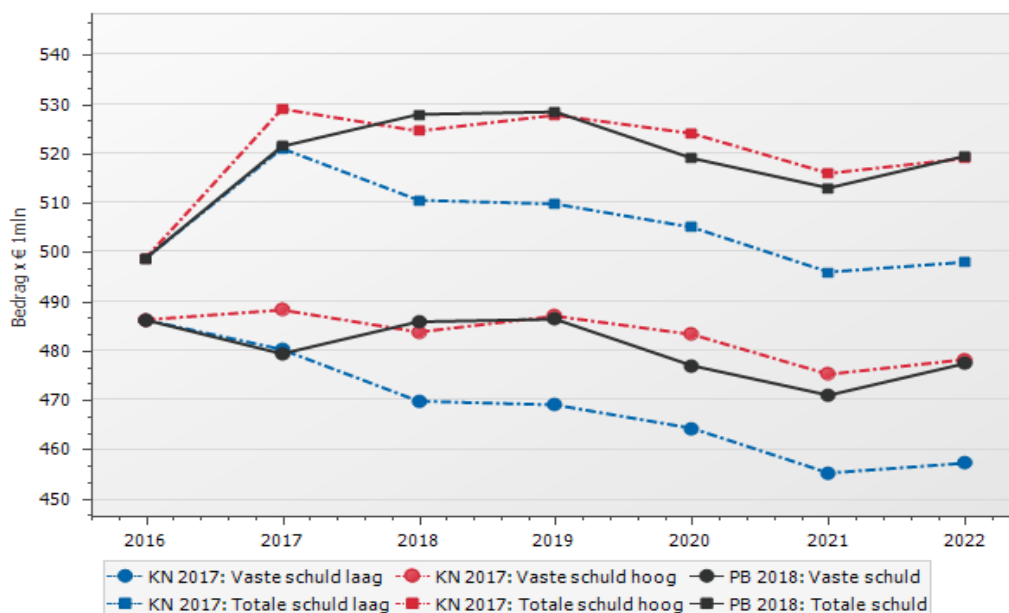
Wanneer gesproken wordt over de schuldpositie en het schuldverloop van een organisatie is het gebruikelijk om te kijken naar de vaste schuld. Naast de (langlopende) vaste schuld heeft de gemeente ook korte schulden. Kort geld kent vooral een bufferfunctie en fluctueert meer, de korte schuldpositie is daardoor meer een momentopname. Onderstaande staafdiagram geeft de ultimo standen van de vaste en totale schuld voor de jaren 2014 tot en met 2022 weer. De korte schulden zijn hier weergegeven als de schuld met betrekking tot de kasgeldlimiet, vanaf 2017 wordt de ruimte onder de kasgeldlimiet volledig benut. De totale schuld bedraagt ultimo 2017 € 521 miljoen (een voordeel van € 5 miljoen ten opzichte van de prognose bij de Programmabegroting 2017) en zal ultimo 2022 € 519 miljoen bedragen.

Totaal vaste en kortlopende schuld

In onderstaande grafiek zijn de huidige vaste en totale schuldprognoses afgezet tegen de schuldprognoses zoals weergegeven bij de Kadernota 2017 (de stippellijnen). De rode stippellijnen geven hierbij de verwachte schuldposities (vast en totaal) weer met de aanname dat alle begrotingsposten voor 100% worden gerealiseerd, alleen voor de investeringsuitgaven wordt rekening gehouden met een realisatiepercentage van 70%. De blauwe lijn baseert zich naast verwachtingen ook op trends vanuit het verleden. De waar te nemen afwijkingen in de schuldprognoses van de Programmabegroting ten opzichte van de Kadernota 2017 zijn overal kleiner dan 1% en zijn daarmee marginaal.

Schuldontwikkeling Kadernota 2017 vs Programmabegroting 2018

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Het beleid van de gemeente Haarlem is om deze schuldquote op een niveau van onder de 100% te brengen en daarmee in de 'groene zone' volgens de VNG-norm te komen. In de Jaarrekening 2016 is de netto schuldquote voor het laatst vastgesteld, de netto schuldquote bedroeg 103% (berekend volgens de huidige methodiek) en bevond zich daarmee in de 'oranje zone' (tussen de 100% en 130%) volgens de VNG-norm. In onderstaande tabel wordt weergegeven dat de netto schuldquote 109% bedraagt in 2017, vervolgens iets daalt in 2018 (108%) en daar in 2020 ook op eindigt. De uiteindelijke standen van de netto schuldquotes in de komende jaren zijn mede afhankelijk van besluiten in de Kadernota 2018 (met betrekking tot het kasstroombplafond).

	2017	2018	2019	2020
Netto Schuldquote	109%	108%	108%	108%

Verstreckte geldleningen

In het verleden zijn leningen en garanties aan derden verstrekt. Het huidig beleid, vastgesteld met de Nota leningen en garanties ([2013/34361](#)), is om hier terughoudend in te zijn vanwege het risico dat eraan verbonden is. De meeste leningen zijn in het verleden verstrekt aan woningbouwcorporaties. Deze portefeuille wordt langzaam afgebouwd, omdat er geen nieuwe leningen meer worden verstrekt. Het verstrekken van leningen gebeurt nu via Waarborgfonds voor Sociale Woningbouw (WSW) (zie ook Verstreckte garanties). Verder is een beperkt aantal leningen verstrekt aan overige organisaties en zijn er revolverende fondsen voor starters, duurzaamheid en monumenten. Voor 2018 wordt vooralsnog niet verwacht dat er geldleningen worden verstrekt (op basis van op dit moment bekende projecten en beleidskeuzes).

(bedragen x € 1 miljoen)

Verstreckte geldleningen	Stand per 1-1-2018	Aflossing 2018	Stand per 31-12-2018	Rente (gemiddeld)	Looptijd (gemiddeld)
Leningen aan woningbouwcorporaties	1,3	0,6	0,7	0,95%	1 jaar
Leningen aan overige organisaties	2,5	0,1	2,4	6,75%	9 jaar
Revolverende fondsen	8,2	n.v.t.	8,7	n.v.t.	n.v.t.

Verstreckte garanties

In het verleden zijn garanties verstrekt aan met name corporaties of maatschappelijke organisaties. Ook hier voert de gemeente een terughoudend beleid. Grootste onderdeel van de verstreckte garanties vormt de achtervangfunctie voor de woningcorporaties en particuliere woningbouw. Daarbij wordt de gemeente pas aangesproken als de sector zelf en het WSW hun verplichtingen niet kunnen nakomen. Dat is tot nu toe niet voorgekomen. Het risico wordt daarmee gering geacht en is beperkt tot eventuele rentelasten. De portefeuille voor particuliere woningbouw wordt langzaam afgebouwd, omdat die achtervangpositie is overgenomen door de Nationale Hypotheekgarantie (NHG). Door meer aflossingen van particulieren bouwt de portefeuille sneller af dan verwacht. Ook bij de achtervangposities voor woningcorporaties is er op dit moment een dalende trend. Voor 2018 wordt vooralsnog niet verwacht dat er garanties worden verstrekt, op basis van op dit moment bekende projecten en beleidskeuzes (behalve (her)financiering voor woningcorporaties). Aangezien

het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) de actuele standen in januari 2018 kenbaar maakt zijn onderstaande standen (en daarmee de aflossingen) geschat aan de hand van de standen per 22 januari 2017.

(bedragen x € 1 miljoen)

Gegarandeerde geldleningen	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018
Gemeente als achtervang	1.748	1.675	1.601
Particuliere woningbouw	796	734	677
Woningcorporaties	952	941	924
Gemeente als directe risicodragers	17	15	13
Zorgsector	2	1	1
Culturele instellingen en sportverenigingen	2	2	2
Nationaal restauratiefonds	1	1	0
Nutsbedrijven	12	11	10
Totaal gegarandeerde geldleningen	1.765	1.690	1.614

Toerekening rente en EMU-saldo

Omslagrente

Een berekening op basis van actuele gegevens leidt tot een omslagrente van 2,5%. Dit is gelijk aan de omslagrente van 2017.

Rente grondexploitaties en disconteringsvoet

De toegestane toe te rekenen rente moet worden gebaseerd op de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen. De berekening op basis van de door de commissie BBV voorgeschreven formule leidt tot een rentepercentage van 2,8% (huidig 2,8%).

De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde wordt voor alle gemeenten gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de eurozone. Op dit moment bedraagt dit percentage 2%.

Rente eigen vermogen

Bij de berekening van de omslagrente bestaat de mogelijkheid om fictieve rentelasten over het eigen vermogen mee te nemen, de commissie BBV adviseert echter om dit niet te doen. De gemeente volgt het advies van de commissie BBV hierin.

Renteresultaat

Op basis van de bovenstaande gehanteerde (doorberekende) rentes bedraagt het (negatieve) renteresultaat op het taakveld treasury voor de gemeente Haarlem in 2018 € 712.157. Het is door het BBV toegestaan om een omslagrente te hanteren die maximaal 0,5% afwijkt van de werkelijke rente. Voor 2018 is de werkelijke omslagrente 0,04% lager dan de gebruikte omslagrente (toe te rekenen aan taakvelden) waardoor een positief resultaat op het taakveld treasury ontstaat.

Renteresultaat treasury		2018
De externe rentelasten over korte en lange financiering		15.939.573
De externe rentebaten		-183.012
Totaal door te rekenen externe rente		15.756.561
De rente die aan de grondexploitatie wordt doorberekend		-936.000
Saldo door te rekenen externe rente		14.820.561
Rente eigen vermogen		0
De aan taakvelden/programma's toe te rekenen rente		14.820.561
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente		15.532.718
Renteresultaat op het taakveld treasury		712.157

EMU-saldo

Het EMU-saldo kan worden afgeleid uit de balans door het saldo van de mutaties in de vorderingen en de schulden te nemen, ofwel de som van de mutaties van de vaste en vlottende financiële activa minus de som van de mutaties van de vaste en vlottende schuld. Het EMU-saldo van de gemeente Haarlem is voor 2018 positief, de gemeente draagt dus bij aan de vermindering van het EMU-tekort van het Rijk, maar het college schat in dat dit geen beleidsconsequenties heeft.

		(bedragen x € 1.000)		
		2017	2018	2019
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-18.171	514	9.009
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	28.182	27.125	28.746
3	Dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie minus vrijval van voorzieningen ten bate van de exploitatie	1.205	949	1.505
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd.	38.035	50.694	51.851
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	2.517	9.205	2.915
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	14.985	12.727	11.774
8	Baten bouwgrondexploitatie: baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	12.871	23.592	22.994
9	Lasten op balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	0	2.800	1.000
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht	0	0	0
11	Verkoop van effecten	0	0	0
		-26.416	-4.836	544

Het verschil tussen de mutatie in schuld in paragraaf 3.4.3 en het EMU-saldo is te verklaren door de verschillend gehanteerde uitgangsposities. Waar het EMU-saldo wordt afgeleid uit de huidige balans(mutaties), worden bij het model voor de ontwikkeling van de vaste schuld ook de trends en realisaties van de afgelopen jaren en de kasstromen uit (her)financiering meegenomen in de prospectie.

3.5 Bedrijfsvoering

Organisatieontwikkelingen

De organisatie ontwikkelt zich aan de hand van de geschetste organisatievisie naar een netwerkgerichte organisatie. De gemeente Haarlem streeft naar een klantgerichte, logische, efficiënte en effectieve ondersteuning van afdelingen, directie en bestuur vanuit de keten. Dit impliceert dat er een flexibele schil binnen de formatie gegenereerd wordt om vraag en aanbod van capaciteit op elkaar af te stemmen. In de organisatievisie 2018 komen meer verantwoordelijkheden bij de afdelingshoofden en afdelingen te liggen en wordt de laag hoofdafdelingsmanager opgeheven. De ondersteuning naar het primair proces wordt anders gefaciliteerd. Hiervoor is onder andere een project leiderschapsontwikkeling binnen programma Flexibel en Veilig opgenomen.

Flexibel en Veilig

Het programma Flexibel en Veilig (F&V) maakt onderdeel uit van het organisatiebrede ontwikkelprogramma.

Het programma F&V zet in op integrale vernieuwing van de arbeidsorganisatie en arbeidsrelaties in lijn met de veranderende eisen die de samenleving stelt aan de overheid en de te leveren dienstverlening. Het programma heeft een beoogde looptijd tot en met 2018 en stimuleert talentontwikkeling en brede, flexibele inzetbaarheid van medewerkers, waarmee boventaligheid in de toekomst zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Het programma omvat diverse projecten met een aanpak die zich kenmerkt door een hoge mate van participatie en co-creatie van medewerkers uit de organisatie.

De thema's waar het programma aan werkt, conform convenant 'Duurzame Inzetbaarheid', zijn:

- Flexibele Netwerkorganisatie;
- Leiderschapsontwikkeling;
- Talent in beeld, van functies naar rollen;
- Vernieuwing personeelsgesprekken.

Informatievoorziening

De informatievoorziening (IV) van de gemeente Haarlem staat de komende jaren in het teken van de Digitale Agenda 2020 van de VNG/KING. De landelijke ambitie van deze Digitale Agenda 2020 bestaat uit: transparant en efficiënt werken; standaardiseren waar mogelijk en lokaal maatwerk bieden waar nodig en wat samen kan ook samen doen.

Strategische doelstellingen informatievoorziening

De Haarlemse ambities op het gebied van informatievoorziening sluiten aan op de ambities uit de Digitale Agenda 2020. In een aantal jaren wordt de informatievoorziening aangepast om de ambities waar te maken. Gelet op de uitgangspositie van de Haarlemse informatievoorziening zijn zeven strategische doelstellingen geformuleerd die gezamenlijk de informatievoorziening op het beoogde niveau zullen brengen:

1. Continu: continuïteit van de operatie is en blijft gewaarborgd.
2. 100% Digitaal: informatiebeheer is op orde in een 100% digitaal werkende organisatie.
3. Transparant: openbare informatie uit en over de processen is publiek toegankelijk.

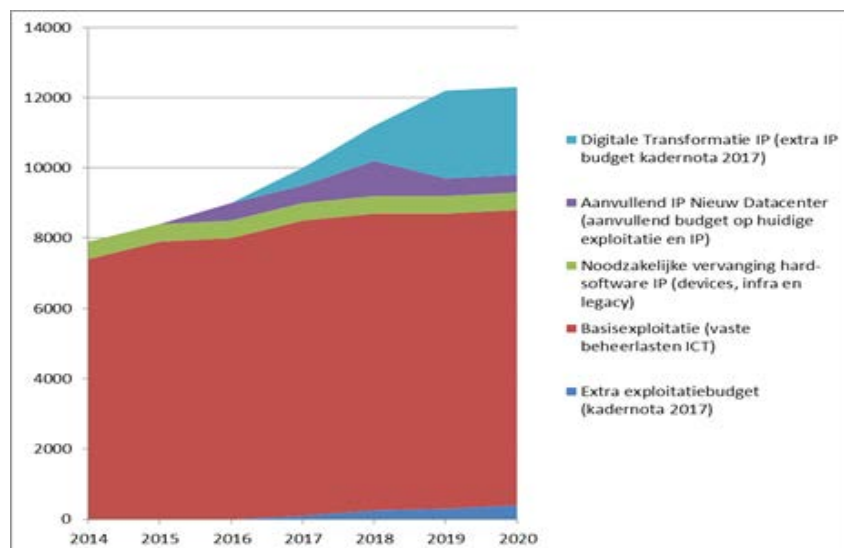
4. Veilig: informatieveiligheid en privacy is geborgd.
5. Beheersbaar: informatievoorziening is beheersbaar en bestuurbaar.
6. Geautomatiseerd: in alle processen wordt optimale automatisering toegepast.
7. Samen: bij realisatie voorzieningen en uitvoering taken wordt samengewerkt.

Bovenstaande doelstellingen gelden specifiek voor de informatievoorziening, en zijn daarmee ondergeschikt aan de organisatiedoelstellingen, zoals doelstellingen op bijvoorbeeld het gebied van dienstverlening of om sneller en digitaal te werken. Bij het prioriteren van projecten (en daarmee het toewijzen van middelen) wordt idealiter gekozen voor projecten die zowel organisatiedoelstellingen als informatievoorzieningsdoelstellingen realiseren.

Concreet staan vanaf 2018 de volgende ontwikkelingen op het programma:

1. De ICT infrastructuur toekomstbestendig maken, onder andere met cloudtoepassingen. Hiermee wordt ook de continuïteit gewaarborgd om die samenwerking met andere gemeenten (via VNG/KING) mogelijk maken.
2. Informatiebeveiliging en privacy; versterken van de beveiliging op basis van de wettelijke normen (BIG voor techniek en bewustwording), implementatie van de nieuwe privacywetgeving per mei 2018 (AVG) en acties voor privacy uitvoeren op grond van de zelfevaluatie(ENSIA).
3. De dienstverlening naar burger en bedrijven sneller en digitaal te maken (balie, KCC, Parkeren, Informatie en participatieplatform).
4. Voor het sociaal domein betere digitale systemen inzetten voor de burger en de ketenorganisaties.
5. Zaakgericht werken gefaseerd in de hele organisatie inzetten, zodat ook nieuwe ontwikkelingen zoals de Omgevingswet goed geïmplementeerd kunnen worden in de organisatie.
6. Om tot klantvriendelijke en toekomstbestendige digitale producten te komen, worden oude toekomstbelemmerende producten (legacy) de komende jaren uitgefaseerd.
7. Meegaan met de ontwikkelingen op het gebied van Data Science, Smart City (big data) en Business intelligence.

De uitgaven voor ICT en digitalisering groeien de komende jaren naar een totaalbedrag van circa € 12 miljoen (zie onderstaande figuur). Hiervan is € 8 miljoen de basisexploitatie, € 500.000 bestaat uit noodzakelijke vervanging (met name hardware) en het resterende bedrag is nodig voor het vernieuwen. Dit om aansluiting te houden op de Digitale Agenda 2020 en uitvoering te geven aan bovengenoemde zeven ontwikkelopgaven.

Inkoopfunctie

De inkoopfunctie in de gemeente Haarlem verandert als gevolg van andere wijze van werken. Zo wordt in de openbare ruimte steeds meer in regie werkzaamheden uitgevoerd. Ook aan het sociaal domein wordt bijgedragen aan de transformatie door een nieuwe wijze van aanbesteden. Het belang van de inkoopfunctie neemt hierdoor toe. De inkoopfunctie ondersteunt de gemeente (bestuur en organisatie) om haar strategische doelen te bereiken door op de leveranciersmarkt maatschappelijke toegevoegde waarde tegen de meest optimale voorwaarden te realiseren. Dat geldt voor het sociale en fysieke domein, maar ook in het domein burger en bestuur. Het inkoopvolume maakt voor een deel het belang van de inkoopfunctie zichtbaar. Vanaf 2017 zijn globale inschattingen gemaakt. Aan de hand van inkooppakketten en daarbij horende inkoopstrategieën zal in de toekomst het inkoopvolume beter ingeschat kunnen worden.

Voor 2018 geldt dan ook dat de inkoopfunctie verder wordt geprofessionaliseerd op strategisch, tactisch en operationeel niveau. De wisselwerking tussen deze drie niveaus is nauwgezet onder de loep genomen in 2017 en heeft tot belangrijke aanbevelingen tot verbetering geleid. Het gaat er dan in hoofdzaak om hoe de inkoop in Haarlem is georganiseerd en gepositioneerd en welke inkoopoverlegstructuur (sturing, afstemming) hierbij past.

Inkooptaakstelling

In de begroting is structureel een inkooptaakstelling van € 1,3 miljoen opgenomen. De inkooptaakstelling is geen stelpost, maar daadwerkelijk met budgetten verrekend. Financieel kan de taakstelling worden gerealiseerd. Echter wanneer prijzen gaan stijgen kan voor hetzelfde geld niet langer hetzelfde worden gerealiseerd in de stad. In tijden van laag conjunctuur is het reëel om prijsverlagingen te verwachten (voor minder geld hetzelfde realiseren). In tijden dat de conjunctuur aantrekt wordt een structurele inkooptaakstelling in de latere jaren steeds minder realistisch. De verwachting is dat de inkooptaakstelling in 2017 en 2018 kan worden gerealiseerd. Begin 2018 zal deze aanname worden getoetst en een meerjarige inschatting worden gemaakt, waarvan de resultaten in de Kadernota 2018 gerapporteerd zullen worden.

3.6 Verbonden partijen en subsidies

Inleiding verbonden partijen en subsidies

Deze paragraaf biedt een beknopt overzicht van het beleid over verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen, plus een overzicht van de verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen.

Het begrip ‘verbonden partij’ is vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en gedefinieerd als een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijke en financieel belang heeft. In datzelfde besluit wordt een financieel belang gedefinieerd als “een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt”. Er is sprake van een bestuurlijk belang als de gemeente zeggenschap heeft, of uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, of uit hoofde van stemrecht.

Als wordt samengewerkt met een partij waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft, spreekt men van een verbonden partij. Wanneer geen sprake is van een bestuurlijk belang, spreekt men van een subsidierelatie.

Kaders verbonden partijen

De raadsnota Verbonden partijen in Haarlem ([2014/475087](#)) bevat de actuele visie op verbonden partijen en subsidies van meer dan € 0,5 miljoen. Deze paragraaf beperkt zich tot het geven van een totaalbeeld van participaties in verbonden partijen, de financiële effecten ervan en het toegepaste toezichtregime, gebaseerd op het risicoprofiel van de verbonden partij.

Toepassing kaders verbonden partijen

De gemeente streeft naar een zakelijke (subsidie)relatie tussen gemeente en instellingen om op doelmatige en doeltreffende wijze te kunnen voldoen aan de beoogde effecten en doelen. Daarvoor is één van de voorwaarden dat een verbonden partij zich zowel bestuurlijk als bedrijfseconomisch stabiel ontwikkelt binnen de afgesproken kaders.

Als onderdeel van het intensiveren van het risicomanagement in het algemeen is een classificatiemethodiek toegepast op verbonden partijen. Met deze methodiek wordt inzicht verkregen hoe intensief de toezichtrelatie van de gemeente met een verbonden partij of gesubsidieerde instelling moet zijn om te waarborgen dat de gemeentelijke doelstellingen kunnen worden gerealiseerd. De uitkomst van het onderzoek kan zijn dat sprake is van: normaal toezicht (scores tot 25 punten), verhoogd toezicht (scores tussen de 25 en 35 punten) of intensief toezicht (meer dan 35 punten). Verhoogd en intensief toezicht bestaat uit meer overleg en informatie-uitwisseling tussen de organisatie en de gemeente. Doel is om tijdig en doeltreffend te kunnen bijsturen om de gemeentelijke en maatschappelijke belangen veilig te stellen (zie tabel in paragraaf 3.6.6).

Toepassing verhoogd toezicht

Van de gesubsidieerde instellingen vallen vier organisatie in de categorie verhoogd toezicht, te weten Kontext, de stichting Hart, MEE & de Wering en Veilig Thuis. Dit betekent dat conform de nota verbonden partijen en de subsidieverordening ([2012/332515](#)) de

beheersmaatregelen intensiever worden toegepast. Van de verbonden partijen met een verhoogd risico wordt de situatie nader toegelicht:

- *Kontext*

Nadat Kontext in 2016 heeft aangegeven dat de financiële situatie van de organisaties niet houdbaar was voor de toekomst, zijn de werkzaamheden per 2017 overgedragen aan de welzijnsorganisatie Stichting DOCK. De gemeente was betrokken in dit proces. Kontext bestaat in 2017 nog als zelfstandige organisatie, maar bestuur en management zijn gelijk aan dat van DOCK. De verbonden partij kende in 2016 een negatief eigen vermogen, dat gedurende het jaar kon worden weggewerkt. Het nieuwe bestuur heeft bij de overname het risico van een organisatie zonder weerstandsvermogen voor haar rekening genomen. Er wordt door de organisatie gewerkt aan het opbouwen van voldoende weerstandsvermogen, maar dat neemt enige tijd in beslag.

Het verhoogd toezicht bestaat uit extra tussentijdse rapportages door de organisatie aan de gemeente. Hieruit moet blijken hoe het er voor staat met het uitvoeren van de door de gemeente gesubsidieerde prestaties én hoe het staat met de bedrijfsvoering van de instelling. Onderdeel van de rapportages is ook een verwachte uitkomst over het hele jaar van de gesubsidieerde activiteiten en de bedrijfsvoering. Er zijn tenminste vier overleggen per jaar op ambtelijk niveau (namelijk over prestatieplan, tussenrapportages en jaarstukken) en tenminste twee overleggen op bestuurlijk niveau.

- *Hart*

De gemeente Haarlem staat garant voor een door Hart in 2014 afgesloten lening voor de reorganisatiekosten. De reorganisatie sorteert effect, Hart behaalt positieve resultaten en veel partijen uit Haarlem en omstreken weten Hart te vinden. De koers van Hart is vastgelegd in een meerjarenbeleidsplan en met de gemeente zijn meerjarenafspraken (2017-2020) overeengekomen. Hart focust steeds meer op een centrale verbindende rol binnen het (regionale) cultuuronderwijs. De gemeenteraad heeft besloten tot huisvesting van een Popcentrum Haarlem, inclusief de Popschool van Hart, in het voormalige Slachthuis. In 2018 zal regelmatig zowel ambtelijk als bestuurlijk overleg plaatsvinden.

- *Mee & de wering*

Mee & de wering is een fusieorganisatie. Op 1 januari 2016 zijn deze partijen samengegaan en over dat jaar is verlies geleden. Het verlies bestaat weliswaar uit eenmalige lasten en voorzieningen, maar dit leidt tot hogere score in de risico-inventarisatie. Gezien het eenmalige karakter is de verwachting dat het verhoogde risico ook eenmalig is.

Het verhoogd toezicht bestaat uit extra tussentijdse rapportages door de organisatie aan de gemeente. Hieruit moet blijken hoe het er voor staat met het uitvoeren van de door de gemeente gesubsidieerde prestaties én hoe het staat met de bedrijfsvoering van de instelling. Onderdeel van de rapportages is ook een verwachte uitkomst over het hele jaar van de gesubsidieerde activiteiten en de bedrijfsvoering. Er zijn tenminste vier overleggen per jaar op ambtelijk niveau (namelijk over prestatieplan, tussenrapportages en jaarstukken) en tenminste twee overleggen op bestuurlijk niveau.

- *Veilig Thuis Kennemerland*

Veilig Thuis Kennemerland is een nieuwe organisatie met één bestuurder. Dit is een bewuste keuze gezien de grootte van de organisatie. Dit leidt tot een hogere kwetsbaarheid. Omdat de organisatie pas sinds 1 januari 2016 als zelfstandige stichting bestaat, is logischerwijs nog weinig reserve opgebouwd. Deze beide factoren leiden, in dit stadium, tot een hoger geïnterpreteerd risico. Dit is aanleiding om elk kwartaal en zo nodig vaker gesprekken met de instelling te voeren over de voortgang en de financiële uitkomsten. De gesprekken zijn zowel inhoudelijk als bedrijfsmatig van aard.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen

In 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector, kortweg Wet normering topinkomens (WNT) van kracht geworden. De wet stelt beperkingen aan de beloning van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector. De wet is daarom ook van toepassing op sommige verbonden partijen in Haarlem.

- Gemeenschappelijke regelingen zijn onderdeel van de publieke sector en vallen daarom rechtstreeks onder de WNT en moeten zelf informatie opnemen in hun jaarverslagen, net als de gemeente.
- Vennootschappen vallen niet onder de werking van de WNT, tenzij overheden de aandelen in bezit hebben én de vennootschap meer dan 50% van haar inkomsten uit subsidie van de overheid verkrijgt. Haarlem heeft echter als beleid dat alle vennootschappen waarin de gemeente aandelen heeft zich aan de WNT houden. Haarlem heeft op twee vennootschappen direct invloed om dit af te dwingen, namelijk Spaarnelanden en SRO. Het salarisniveau van beide instellingen blijft binnen de normering van de WNT.
- Grote gesubsidieerde instellingen zijn in Haarlem gelijkgeschakeld met verbonden partijen. Zij vallen formeel niet onder de WNT. Feitelijk wil de gemeente dat ook zij aan de WNT voldoen. Daarom is in de algemene subsidieverordening van Haarlem een bepaling opgenomen die vereist dat een instelling zich aan de WNT houdt om in aanmerking te kunnen komen voor subsidie. Het toezicht op de naleving is geregeld via de vereiste accountantsverklaring voor deze instellingen.

Overzicht verbonden partijen

In onderstaand overzicht is per verbonden partij aangegeven wat het financiële belang is. Daar waar sprake is van verhoogd toezicht, is de risicoclassificatie in rood aangegeven.

Nieuw in het overzicht van verbonden partijen is dat, naar aanleiding van een toezegging aan de commissie bestuur, per verbonden partij is aangegeven van welke kwaliteitssystemen gebruik wordt gemaakt. Daarbij is uitgegaan van kwaliteitssystemen die zijn gecertificeerd en onafhankelijk worden getoetst.

Daarnaast is op verzoek van de RKC vermeld welke reguliere activiteiten de verbonden partij verricht.

(bedragen x € 1.000)

Naam verbonden partij	Progr. Resultaat nr.	Resultaat 2016	V.V.	E.V.	Aandeel in %	Bijdrage 2018	Risico
			31-12- 2016	31-12- 2016			
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) Veiligheid	1	-680	35.727	2.478	30	11.629	23,08
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) GGD	6	-680	35.727	2.478	30	2.862	23,08
Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Zuid-Kennemerland (Paswerk)	3	157	6.664	6.376	85	14.995	22,74
Recreatieschap Spaarnwoude	4	158	1.390	2.121	15	341	16,68
Gemeenschappelijke regeling Noord-Hollands Archief	4	-5	1.224	1.195	45	1.996	20,23
Gemeenschappelijke regeling Cocensus	7	119	6.956	214	23	2.766	22,81
Gemeenschappelijke regeling Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten regio Zuid Kennemerland	1					320	-
Gemeenschappelijke regeling Bereikbaarheid Zuid Kennemerland	5		49	1.226	50	818	-
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst IJmond	6	144	12.613	774		1.258	22,22
Stichting Parkmanagement Waarderpolder	4	21	106	-7	50	28	-
NV SRO	1	580	13.160	8.189	50	4.813	20,10
Spaarnelanden NV	5	897	17.763	10.870	100	31.030	23,75
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	7	226.000					-
Alliander NV	7	235.000					-
Werkpas Holding BV	3	83	1.650	331			22,25
Gemeenschappelijke regeling ambtelijke samenwerking Zandvoort-Haarlem	7						-

(bedragen x € 1.000)

Naam gesubsidieerde instelling	Progr. Resultaat nr.	2016	V.V. 31-12-2016	E.V. 31-12-2016	Aandeel %	Bijdrage 2018	Risico
Blijfgroep	2	514	6.100	3.126	-		21,71
Leger des heils	2	4.700	163.800	117.500	-		22,31
Zorgbalans	2	4.358	64.532	28.642	-	597	20,99
Dock	2	204	1.081	634	-	3.032	21,69
Haarlem Effect	1	1	453	174	-	2.659	22,51
Kontext	1	107	440		-	2.027	26,47
Jeugdgezondheidszorg Kennemerland	1	216	1.241	925	-		19,95
Spaarne Peuters	1	73	679	791	-	1.602	24,73
SportSupport Kennemerland	1	28	501	351	-	994	18,22
Hart	4	303	1.368	-1.119	-	1.654	25,16
Bibliotheek Zuid-Kennemerland	4	82	4.110	1.724	-	4.433	22,77
Haarlem marketing	4	17	253	155	-	586	17,90
Frans Hals Museum De Hallen	4	-592	2.461	474	-	3.035	21,65
Patronaat	4	73	686	-66	-	1.629	22,96
Stadsschouwburg en Philharmonie	4	185	4.360	592	-	5.898	21,79
Toneelschuur	4	256	763	765	-	2.130	18,77
HVO Querido	2	2.005	15.975	33.748	-		21,27
MEE & de Wering	2	-1.967	4.159	1.899	-	1.153	26,81
Parnassiagroep	2	2.969	494.851	130.444	-		19,74
Veilig Thuis	2	121	620	121	-		26,01
Centrum voor jeugd en gezin	1	197	1.183	382	-		21,45

¹ De uitvoering van deze regelingen is onderdeel van de gemeentelijke organisatie van Haarlem. Daarom is het niet mogelijk om een risicoclassificatie op te stellen.

² De omvang van de stichting (organisatie en financiën) en het financiële belang van Haarlem erin zijn van een dusdanige beperkte omvang dat het uitvoeren van een risicoclassificatie niet zinvol is.

³ Vanwege het geringe belang dat Haarlem heeft zijn geen verdere gegevens opgenomen.

⁴ Haarlemse bijdrage over 15 jaar aan het regionale mobiliteitsfonds bedraagt 70%, de overige gemeenten dragen 30% bij. Iedere gemeente heeft een gelijke stemrecht over de bestemming. Instemming van de gemeente waar het project zich bevindt is daarbij een belangrijke voorwaarde.

⁵ Betreft geen bijdrage, maar het totaalbedrag aan dienstverleningsopdrachten.

⁶ Geen jaarrekening.

Verbonden partijen

Vestigingsplaats:	Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) Veiligheid Haarlem
Openbaar belang:	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het terrein van regionale brandweerzorg, Meldkamer, Crisisbeheersing en Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	De VRK geeft o.a. uitvoering aan de wettelijke taken ten aanzien van veiligheidsregio's. Openbare belangen zijn hierin geborgd. Een inhoudelijke wijziging van de gemeenschappelijke regeling wordt voorbereid. In 2016 vinden nog de noodzakelijke technische wijzigingen plaats. De bevolkingszorg en de taak van het veiligheidshuis worden geborgd bij de wijziging.
Activiteiten:	De VRK voert taken uit op het terrein van regionale brandweerzorg, Meldkamer, Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	GGD (afdelingen Jeugdgezondheidszorg, preventie advies en crisis , gemeenschappelijke hulp bij ongevallen en rampen en Cursusbureau), zijn ISO 9001 2015 gecertificeerd. Ambulancezorg en Meldkamer Ambulance zijn HKZ 2015 en ISO 9001 2015 gecertificeerd. Brandweer, facilitair bedrijf en hoofdsectie bereiden zich in 2017 voor op certificering en worden in voorjaar 2018 gecertificeerd conform de ISO 9001 2015. De meldkamers bereiden zich om te voldoen aan de ISO 9001 -2015 maar gaan (vooralsnog) niet op voor een certificaat.
Deelnemers:	Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Heemskerk, Heemstede, Uitgeest, Velsen en Zandvoort.
Website:	www.vrk.nl
<hr/>	
Vestigingsplaats:	Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) GGD Haarlem
Openbaar belang:	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het terrein van regionale brandweerzorg, Meldkamer, Crisisbeheersing en Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	De VRK geeft o.a. uitvoering aan de wettelijke taken ten aanzien van veiligheidsregio's. Openbare belangen zijn hierin geborgd. Een inhoudelijke wijziging van de gemeenschappelijke regeling wordt voorbereid. In 2016 vinden nog de noodzakelijke technische wijzigingen plaats. De bevolkingszorg en de taak van het veiligheidshuis worden geborgd bij de wijziging.
Activiteiten:	De VRK voert taken uit op het terrein van regionale brandweerzorg, Meldkamer, Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	GGD (afdelingen Jeugdgezondheidszorg, preventie advies en crisis , gemeenschappelijke hulp bij ongevallen en rampen en Cursusbureau), zijn ISO 9001 2015 gecertificeerd. Ambulancezorg en Meldkamer Ambulance zijn HKZ 2015 en ISO 9001 2015 gecertificeerd. Brandweer, facilitair bedrijf en hoofdsectie bereiden zich in 2017 voor op certificering en worden in voorjaar 2018 gecertificeerd conform de ISO 9001 2015. De meldkamers bereiden zich om te voldoen aan de ISO 9001 -2015 maar gaan (vooralsnog) niet op voor een certificaat.
Deelnemers:	
Website:	www.vrk.nl
<hr/>	
Vestigingsplaats:	Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Zuid-Kennemerland (Paswerk) Cruquius
Openbaar belang:	Uitvoering en behartiging van de gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de sociale werkvoorziening.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	De sociale werkvoorziening wordt afgebouwd maar gecontinueerd voor de huidige SW'ers totdat zij uitstromen omdat ze de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt of een andere werkplek hebben gevonden. Paswerk draagt daarmee bij aan de doelstelling 'uitstroom naar werk (beschut werken of garantiebaan) of participatie voor de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking' uit programma 3 Werk en inkomen, beleidsveld 3.1 Werk).
Activiteiten:	Uitvoering van de sociale werkvoorziening voor de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	De verbonden partij maakt gebruik van de gecertificeerde systemen ISO en OHSAS, afhankelijk van de aard van het bedrijfs onderdeel.

Deelnemers: Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede en Zandvoort.
Website: www.paswerk.nl

Vestigingsplaats: **Recreatieschap Spaarnwoude**
Velsen-Zuid

Openbaar belang: Het besturen en beheren van het recreatiegebied Spaarnwoude.

Bijdrage aan programmadoelstelling: Het recreatiegebied begrenst een groot deel van de oostzijde van de gemeente Haarlem. Gezien de ligging en het gebruik van het gebied door de inwoners heeft de gemeente Haarlem een direct maatschappelijk belang bij het realiseren van de genoemde doelen en neemt daarom deel aan de gemeenschappelijke regeling (zie Programma 4.1.1 van de begroting Haarlem)

Activiteiten: Het recreatieschap voert het beheer en onderhoud van het recreatiegebied uit, conform de kaders van de gemeenschappelijke regeling.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem:

Deelnemers: Amsterdam, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Velsen en Provincie Noord-Holland.

Website: www.spaarnwoude.nl

Vestigingsplaats: **Gemeenschappelijke regeling Noord-Hollands Archief**
Haarlem

Openbaar belang: Historisch informatiecentrum voor Haarlem en de regio. Deze organisatie bewaart, bewerkt, restaureert, acquireert en inspecteert archieven en maakt ze digitaal toegankelijk.

Bijdrage aan programmadoelstelling: De dienstverlening is gericht op het behoud van de culturele basisinfrastructuur en draagt daarmee bij aan de doelstelling van een gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem, zodat de deelname aan kunst en cultuur door inwoners en bezoekers van Haarlem wordt behouden en versterkt (programma 4, beleidsveld 4.2 Economie, toerisme en cultuur).

Activiteiten: Het Noord-Hollands Archief bewaart, bewerkt, restaureert, acquireert en inspecteert archiefbescheiden en -collecties en maakt ze toegankelijk voor publiek.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Het Noord-Hollands Archief wordt voor ICT gefaciliteerd door SET ICT-services, die ISO 27001 gecertificeerd is: het certificaat op informatie-beveiligingsgebied. SET ICT-services is daarnaast ook NEN 7510 gecertificeerd. Op het vakgebied van archiefbeheer maakt het Noord-Hollands Archief gebruik van het collectiebeheersysteem Mais Flexis van De Ree Archiefsystemen. De Ree is 'golden partner' van gecertificeerd databaseleverancier Oracle.

Deelnemers: Haarlem, Velsen en het Rijk.
Website: www.noord-hollandsarchief.nl

Vestigingsplaats: **Gemeenschappelijke regeling Cocensus**
Haarlemmermeer

Openbaar belang: Uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot het heffen en invorderen van gemeentelijke belastingen en heffingen.

Bijdrage aan programmadoelstelling: De GR draagt niet specifiek bij aan het realiseren van programmadoelstellingen. Door de uitvoering van belastingen gezamenlijk te doen worden er efficiencyvoordelen gerealiseerd.

Activiteiten: Cocensus heffing en invordering van gemeentelijke heffingen en belastingen, afhandeling van bezwaar-en beroepschriften, dwanginvordering, kwijtschelding en het uitvoeren van de Wet Waardering Onroerende Zaken.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Cocensus is ISO-gecertificeerd voor het management-en kwaliteitssysteem.

Deelnemers: Alkmaar, Bergen, Beverwijk, Graft-de Rijp, Haarlem, Haarlemmermeer, Heerhugowaard, Hillegom, Langedijk, Oostzaan, Schermer en Wormerland.

Website: www.cocensus.nl

Vestigingsplaats: **Gemeenschappelijke regeling Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten regio Zuid Kennemerland**
Haarlem

Openbaar belang: Beleid en uitvoering van leerplicht voor Zuid-Kennemerland, beleid en uitvoering van Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) en de administratie voor leerplicht en RMC voor Midden en Zuid-Kennemerland.

Bijdrage aan De dienstverlening draagt bij aan de doelstelling alle jongeren hebben een startkwalificatie uit

programmadoelstelling:	programma 1 Maatschappelijke participatie, beleidsveld 1.1. Onderwijs en Sport.
Activiteiten:	Uitvoering van de sociale werkvoorziening voor de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	
Deelnemers:	Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Heemskerk, Uitgeest,
Website:	www.leerplein-mzk.nl

Vestigingsplaats:	Gemeenschappelijke regeling Bereikbaarheid Zuid Kennemerland Haarlem
Openbaar belang:	Aanpak van regionale bereikbaarheidsknelpunten uit de Regionale Bereikbaarheidsvisie Zuid-Kennemerland, bereikbaar door samenwerking.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	Met haar regiopartners richt Haarlem zich op het in stand houden en waar mogelijk verbeteren van de bereikbaarheid van woon- en werkgebieden per auto, openbaar vervoer en fiets. Duurzame vormen van vervoer worden gestimuleerd.
Activiteiten:	Conform jaarplan worden diverse regionale bereikbaarheidsprojecten uit de regionale bereikbaarheidsvisie (mede)gefinancierd vanuit het regionale mobiliteitsfonds. De stuurgroep beoordeelt de projectaanvragen of deze in aanmerking komen voor een bijdrage uit het regionale mobiliteitsfonds.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	
Deelnemers:	Bloemendaal, Haarlem, Heemstede en Zandvoort.
Website:	www.zklbereikbaar.nl

Vestigingsplaats:	Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst IJmond Beverwijk
Openbaar belang:	Uitvoeren van taken vergunningverlening, toezicht en handhaving op het terrein van milieu en voor taken, zoals vastgelegd in de packagedeal uit 2009.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	De Omgevingsdienst IJmond voert voor de gemeente Haarlem het basistakenpakket milieu uit (wettelijk verplicht ondergebracht bij een omgevingsdienst). Verder verzorgt de Omgevingsdienst IJmond het inrichtinggebonden milieutakenpakket voor Haarlem uit en ten slotte (als plustak) heeft de Omgevingsdienst IJmond een signaleringstoezicht op brandveiligheid en bouw- en woningtoezichttaken bij milieu-inrichtingen.
Activiteiten:	Going concern taken die door de Omgevingsdienst IJmond voor de gemeente Haarlem worden uitgevoerd zijn vergunningen / meldingen, toezicht en handhaving op de milieutaken (exclusief bodemtaken), inclusief bezwaar en beroep.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Nee. De gemeente Haarlem heeft, conform de Wet vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) een Verordening inzake kwaliteitscriteria VTH vastgesteld. Deze verordening ziet ook op taken die ODIJ namens de gemeenten en provincie uitvoert. ODIJ voldoet aan de kwaliteitscriteria 2.1 voor wat betreft de taken die bij haar zijn belegd. Het INK-model is voor ODIJ leidend voor de wijze waarop de organisatie omgaat met kwaliteit.
Deelnemers:	Beemster, Beverwijk, Bloemendaal, Edam-Volendam, Haarlem, Heemstede, Heemskerk, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Uitgeest, Velsen, Wormerland, Zandvoort en de provincie Noord-Holland.
Website:	www.odijmond.nl

Vestigingsplaats:	Stichting Parkmanagement Waarderpolder Haarlem
Openbaar belang:	Herstructurering van de Waarderpolder van ouderwets industrieterrein naar een modern geoutilleerd bedrijventerrein waar het prettig werken en ondernemen is.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	Middels veiligheid, communicatie en adequate dienstverlening draagt Stichting Parkmanagement bij aan een prettig ondernemersklimaat. Dit stimuleert en behoudt werkgelegenheid.
Activiteiten:	Behalve de reeds genoemde activiteiten vervult de stichting nu ook een in de verduurzaming Waarderpolder, middels deelname in het programma Circulaire Economie.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Nee.

Deelnemers:	Haarlem, Industrie Kring Waarderpolder.
Website:	www.waarderpolder.nl/parkmanagement
Vestigingsplaats:	NV SRO Amersfoort
Openbaar belang:	Exploitatie, beheer en onderhoud van sportaccommodaties en maatschappelijk vastgoed.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	SRO beheert/exploiteert voor de gemeente een groot aantal sportaccommodaties (bijvoorbeeld sporthallen, zwembaden, gymzalen) en draagt daardoor bij aan de realisatie van de doelstellingen als verwoord bij programma 1 Maatschappelijke participatie, beleidsveld 1.1 Onderwijs en Sport. Belangrijke taak van SRO is ook vastgoedbeheer. Daarmee wordt bijgedragen aan de doelstellingen als verwoord in programma 5 Beheer en onderhoud.
Activiteiten:	SRO Kennemerland BV voert in opdracht van gemeente het beheer, exploitatie en onderhoud van alle sportaccommodaties uit en zorgt voor adequate ondersteuning bij het vastgoedbeheer.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Nee.
Deelnemers:	Amersfoort en Haarlem.
Website:	www.sro.nl
Vestigingsplaats:	Spaarnelanden NV Haarlem
Openbaar belang:	Afvalinzameling, beheer en onderhoud openbare ruimte.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	Het dagelijks beheer en onderhoud van de openbare ruimte is uitbesteed aan Spaarnelanden NV (en andere partijen). De gemeentelijke doelstellingen zijn verwerkt in de domeinstuurleningsovereenkomsten (DDO) zodat het door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau van de openbare ruimte wordt geleverd. De gemeente heeft daarbij de regierol.
Activiteiten:	Spaarnelanden is actief op het gebied van afval- en grondstoffeninzameling, reiniging en onderhoud van de openbare ruimte.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Spaarnelanden werkt volgens de nieuwste ISO 9001 en ISO 14001 kwaliteitsnormen. Klantgerichtheid staat centraal door contracten die zijn gebaseerd op te behalen prestaties of beeldkwaliteit. De veiligheid van medewerkers en klanten wordt beheerst doordat Spaarnelanden een VCA** certificering heeft voor alle activiteiten (VCA staat voor Veiligheid, Gezondheid en Milieu en is bedoeld om veiliger te laten werken en het aantal ongevallen te verminderen).
Deelnemers:	Haarlem
Website:	www.spaarnelanden.nl
Vestigingsplaats:	Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) Den Haag
Openbaar belang:	Bancaire dienstverlener overheid.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	n.v.t.
Activiteiten:	
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	
Deelnemers:	Nederlandse gemeenten, provincies en Rijk.
Website:	www.bng.nl
Vestigingsplaats:	Alliander NV Arnhem
Openbaar belang:	Netbeheer en distribueren en transporteren van elektriciteit en gas voor producenten en afnemers.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	n.v.t.
Activiteiten:	
Gecertificeerd	

kwaliteitssysteem:

Deelnemers: Nederlandse gemeenten, provincies en Rijk.
Website: www.alliander.nl

Vestigingsplaats: **Werkpas Holding BV**
Cruquius

Openbaar belang: Uitvoeren van taken op het gebied van re-integratie, dagbesteding en dienstverlening in het kader van begeleid werken.

Bijdrage aan programmadoelstelling: In de holding zijn m.i.v. 1 januari 2015 alle niet WSW-gebonden activiteiten vanuit de GR Paswerk ondergebracht. De holding heeft een vijftal werkmaatschappijen die actief zijn op het snijvlak de WMO, Participatiewet, Jeugdwet en Onderwijs. Daarmee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de uitvoering van de gemeentelijke taken in het Sociaal Domein.

Activiteiten: De Holding voert de volgende activiteiten uit: re-integratie en arbeidsbemiddeling, arbeidsmatige dagbesteding, leren en werken voor risicojongeren, kringloop-activiteiten, activiteiten op het gebied van buurtbeheer en beheer fietsendepot.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Werkpas Holding BV maakt gebruik van diverse gecertificeerde systemen zoals ISO en OHSAS.

Deelnemers: Haarlem en Zandvoort.
Website: www.werkpas.nl

Vestigingsplaats: **Gemeenschappelijke regeling ambtelijke samenwerking Zandvoort-Haarlem**
Haarlem (gastheer gemeente)

Openbaar belang: Versterking regionale bestuurskracht, efficiënte en effectieve dienstverlening, kwaliteit en continuïteit van de bedrijfsvoering.

Bijdrage aan programmadoelstelling: Goede samenwerking in de regio Zuid-Kennemerland, gezamenlijke uitvoering van de MRA-agenda, kostenvoordelen door schaalvergroting, verdere professionalisering van de organisatie.

Activiteiten: Haarlem zal m.i.v. 1 januari 2018 alle ambtelijke taken voor Zandvoort uitvoeren, m.u.v. de taken omtrent Dagelijks Beheer en Onderhoud, de taken van de griffie en de taken van de gemeentesecretaris

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Op dit moment is nog onbekend welke systemen van Zandvoort worden overgenomen en welke niet. Het uitgangspunt is volgens Haarlemse werkwijzen en Haarlemse systemen, maar door wettelijke verplichting of praktische noodzaak is het mogelijk dat Zandvoortse systemen (tijdelijk) worden overgenomen. Omtrent de certificering van eventueel overgenomen Zandvoortse systemen kan nu nog geen uitspraak worden gedaan. bereiden zich om te voldoen aan de ISO 9001 -2015 maar gaan (vooralsnog) niet op voor een certificaat.

Deelnemers: Haarlem en Zandvoort.
Website:

Blijfgroep

Openbaar belang:	Bieden van preventie, opvang en ambulante hulp bij huiselijk geweld.
Bijdrage programmadoelstelling:	Blijf Groep draagt bij aan de preventie en aanpak van huiselijk geweld door het bieden van opvang en ambulante hulp.
Activiteiten:	Blijf Groep levert opvang en ambulante hulp bij huiselijk geweld in de vorm van noodopvang, crisisopvang, vervolgoopvang, Oranje Huis Thuis (preventief ambulant), Critical Time Intervention (ambulant nazorg), begeleiding van AWARE alarmknop (ambulant preventief).
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Vanaf januari 2017 ISO 9001. Daarvoor HKZ gecertificeerd.
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.blijfgroep.nl

Hart

Openbaar belang:	Kennis bijeen brengen en overdragen op het gebied van kunst-, cultuur- en erfgoededucatie en mensen en initiatieven samenbrengen.
Bijdrage programmadoelstelling:	Met haar activiteiten draagt Hart bij aan het vergroten van de cultuurparticipatie en het cultuurbereik in Haarlem.
Activiteiten:	Hart verzorgt in opdracht van de gemeente Haarlem een breed cursusaanbod en coördineert vele projecten op het gebied van cultuureducatie.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.hart-haarlem.nl

Veilig Thuis

Openbaar belang:	Veilig Thuis is er voor iedereen, jong en oud, die te maken heeft met huiselijk geweld of kindermishandeling. Veilig Thuis geeft advies en biedt ondersteuning, ook aan professionals.
Bijdrage programmadoelstelling:	Huiselijk geweld en kindermishandeling wordt gemeld bij Veilig Thuis Kennemerland. Deze organisatie zorgt voor het opheffen van acute veiligheid en kan zo nodig onderzoek doen naar de veiligheidssituatie. Wanneer er ondersteuning of hulp nodig is, zal Veilig Thuis deze inzetten. Veilig Thuis Kennemerland ondersteunt professionals bij het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling en geeft trainingen op het gebied van gespreksvoering en herkenning. Door samen te werken met partners als de politie en onderwijs, hoopt men geweld te voorkomen of vroegtijdig te stoppen door in te grijpen/zorgen te bespreken wanneer er signalen zijn. Vroegtijdig ingrijpen en zo snel mogelijk inzetten van de juiste hulp, kan recidive voorkomen.
Activiteiten:	Veilig Thuis Kennemerland signaleert, onderzoekt en informeert over huiselijk geweld en kindermishandeling. Verder heft Veilig Thuis in een acute gewelds- of mishandelingssituatie de onveiligheid op en zetten ze passende hulp in. Daarbij werken ze samen met hulpverleningspartners en met de politie. De laatste is vaak de melder.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	ISO certificering is in voorbereiding.
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.veiligthuis-ken.nl

Leger des heils

Openbaar belang:	Het versterken van zelfredzaamheid en participatie van kwetsbare Haarlemmers en het voorkomen van maatschappelijke uitval.
Bijdrage programmadoelstelling:	Het Leger des Heils draagt bij aan de doelstellingen van het programma: 1. door het bieden van ondersteuning aan individuen en gezinnen die als gevolg van psychosociale, psychiatrische of verstandelijke problematiek te kampen hebben met problemen op meerdere levensgebieden

en2.door het doorgeleiden van dak- en thuislozen op Schiphol.

Activiteiten:	Als bij programmadoelstelling beschreven.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Vanaf januari 2017 ISO 9001. Daarvoor HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) gecertificeerd.
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.legerdesheils.nl

Zorgbalans

Openbaar belang:	Bieden van hulp aan mensen met een zorgbehoefte om zolang mogelijk en op eigen wijze vorm en inhoud te geven aan hun leven, zowel thuis als in diverse zorglocaties.
Bijdrage programmadoelstelling:	Zorgbalans draagt bij aan het doel van programma 1 Maatschappelijke participatie. De prestatieafspraken 2016-2019 met Zorgbalans (via Tandem en Servicepaspoort) zijn gericht op het langer zelfstandig meedoen aan de samenleving, zelfredzaamheid en langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen door mantelzorgers ondersteuning te bieden, het bevorderen van een gezonde leefstijl en het inzetten van het sociaal makelaarschap in BUUV.
Activiteiten:	Ondersteuning aan mantelzorgers door informatie en advies, individuele begeleiding, lotgenotengroepen, respijtzorgvoorzieningen.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Zorgbalans is HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) gecertificeerd.
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.zorgbalans.nl

Dock

Openbaar belang:	Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.
Bijdrage programmadoelstelling:	Het prestatieplan 2016-2019, dus de te realiseren inzet, is gebaseerd op de doelen zoals deze in de programmabegroting zijn geformuleerd. Kern: 'iedereen doet er toe, meedoen en erbij horen', versterking van het sociaal netwerk, tegengaan van vereenzaming, en faciliteren langer zelfstandig wonen.
Activiteiten:	DOCK voert in opdracht van de gemeente het wijkgerichte welzijnswerk uit in de aandachtsgebieden Noord, Oost en Schalkwijk en neemt deel aan de Sociale Wijkteams
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Dock is HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) gecertificeerd
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.dock.nl

Haarlem Effect

Openbaar belang:	Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.
Bijdrage programmadoelstelling:	Het prestatieplan 2016-2019, dus de te realiseren inzet, is gebaseerd op de doelen zoals deze in de programmabegroting zijn geformuleerd. Kern: 'iedereen doet er toe, meedoen en erbij horen', versterking van het sociaal netwerk, tegengaan van vereenzaming, en faciliteren langer zelfstandig wonen.
Activiteiten:	Effect voert in opdracht van de gemeente het wijkgerichte welzijnswerk uit in de wijken Centrum, Zuid en Zuid-Wes. Ook voert Effect jongerenwerk uit in Noord (Delftwijk) en stedelijk (Flinty's) en neemt deel aan de Sociale Wijkteams.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.haarlemeffect.nl

Kontext

Openbaar belang:	Het bieden van maatschappelijke ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden.
Bijdrage programmadoelstelling:	Met inzet vanuit de expertises maatschappelijke en sociaal-juridische dienstverlening en informatie en advies voor inwoners met vragen en problemen in het sociaal domein draagt Kontext bij aan de zelfredzaamheid van Haarlemmers.
Activiteiten:	Deelnemen in de sociaal wijkteams, inclusief de informatie en adviesfunctie, cliëntondersteuning, sociaal-juridische, financiële en materiële dienstverlening, deskundigheidsbevordering, groepsaanbod meer kwetsbare doelgroepen.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Kontext is HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) gecertificeerd
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.kontext.nl

Jeugdgezondheidszorg Kennemerland

Openbaar belang:	Jeugdgezondheidszorg voor 0-4 jarigen in de gemeente Haarlem.
Bijdrage programmadoelstelling:	De JGZ draagt bij aan programma 1 & 2. De JGZ levert een bijdrage aan het gezond en veilig opgroeien van kinderen in Haarlem en Zandvoort. Ouders kunnen terecht voor informatie en advies over het opgroeien en opvoeden van kinderen. De JGZ richt zich op het versterken van eigen kracht van ouders.
Activiteiten:	De JGZ voert de jeugdgezondheidszorg uit voor kinderen van 0-4 jaar en hun ouders/verzorgers in de regio Midden- en Zuid-Kennemerland. De gemeente Haarlem stelt vanaf 1 januari 2003 middelen ter beschikking om het Basispakket JGZ, inclusief prenatale zorg uit te voeren. Met de JGZ als sterke voorkant van het nieuwe jeugdzorgstelsel kan de beoogde transformatie in de jeugdwet daadwerkelijk vorm krijgen. De organisatie heeft als kerntaak preventie en ze zetten zich graag in voor deze transformatie door middel van een sterk preventieve werkwijze waarin het voorkómen van de zorgvraag voorop staat.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	De JGZ is ISO 9001 en HKZ HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) gecertificeerd.
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.jgzkennemerland.nl

Spaarne Peuters

Openbaar belang:	Exploiteren van meerdere peuterspeelzalen in Haarlem en Spaarndam.
Bijdrage programmadoelstelling:	Het peuterspeelzaalwerk is een belangrijke voorziening binnen de basisinfrastructuur van het Haarlems sociaal domein om vroegtijdig kinderen gelijke ontwikkelingskansen te bieden en taalachterstanden te voorkomen. De peuterspeelzalen vormen in Haarlem de basisvoorziening voor het uitvoeren van de wettelijke taak van de gemeente op het gebied van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) in het kader van het Onderwijsachterstandenbeleid.
Activiteiten:	SSP biedt peuters een peuterspeelzaalplek aan van tenminste 2 dagdelen van 3,5 uur per week (voor VVE 3 dagdelen), waar spelonderwijs aan de ontwikkeling van kinderen wordt gewerkt, ter voorbereiding op de basisschool.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	SSP maakt geen gebruik van gecertificeerde systemen, maar heeft wel een kwaliteitszorgsysteem dat op ISO/HKZ gebaseerd is.
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.skos.nl

SportSupport Kennemerland

Openbaar belang:	Ontwikkelen en ondersteunen van breedtesport in Haarlem.
Bijdrage programmadoelstelling:	Door de inzet van buurtsportcoaches en verschillende projecten van SportSupport worden meer sport- en beweeg mogelijkheden gecreëerd voor inwoners van Haarlem en worden drempels om te gaan bewegen voor (kwetsbare) inwoners weg genomen. Zo zijn er speciale projecten om ouderen en mensen met een beperking te ondersteunen in het vinden van geschikt aanbod. Door verenigingsondersteuners en buurtsportcoaches vanuit SportSupport worden verenigingen ondersteund bij het versterken van de organisatiekracht/ eigen kracht en het invullen van hun maatschappelijke rol. Ondersteuning vindt plaats op het gebied van opleiden, behouden en werven van vrijwilligers, trainers, coaches en bestuurders. Verenigingen worden gestimuleerd

om een bijdrage te leveren aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken in de wijk. Koppelingen worden gemaakt tussen maatschappelijke organisaties en sportverenigingen.

Activiteiten: SportSupport Kennemerland voert activiteiten uit op het gebied van sportstimulering voor verschillende doelgroepen op school, in de wijk/ openbare ruimte en sportverenigingen (met name jeugd, ouderen, mensen met een beperking), het versterken van de organisatiekracht van sportorganisaties (door middel van verenigingsondersteuning en inzet buurtsportcoaches), het versterken van de maatschappelijke rol van sportverenigingen binnen het sociaal domein (door middel van verenigingsondersteuning en inzet buurtsportcoaches).

Gecertificeerd kwaliteitssysteem:

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.sportsupport.nl

Bibliotheek Zuid-Kennemerland

Openbaar belang: Bibliotheekvoorziening, bereiken van groepen burgers met een informatieachterstand, ontmoetingsplaats voor stedelijke en regionale initiatieven en activiteiten, dienstverlening aan scholen, bedrijven en de overheid (zogenaamde Leasebibliotheek).

Bijdrage programmadoelstelling: De Bibliotheek draagt bij aan het bevorderen van persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid van de inwoners van Haarlem, doordat zij informatie voor iedereen toegankelijk maakt. De Bibliotheek draagt bij aan een aantrekkelijk cultuurklimaat en toegankelijk cultureel erfgoed. De Bibliotheek biedt een vertrouwde, open en gastvrije plek, zonder financiële of fysieke drempels, zelfstandig, op scholen, bij andere partners en digitaal.

Activiteiten: Het uitvoeren van het bibliotheekwerk voor de gemeente Haarlem. Het in stand houden van het Taalplein en het aanbieden van Boekstart. Het aanbieden van programma's voor leesbevordering en media-educatie. Betrokkenheid bij de organisatie van de Kinderuniversiteit. Het (mede) organiseren van informatie- en debatavonden.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: De Bibliotheek maakt geen gebruik van de certificering van de SCOB (Stichting Certificering Openbare Bibliotheken).

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.bibliotheekzuidkennemerland.nl

Haarlem marketing

Openbaar belang: Bevorderen van toerisme, recreatie en vrijetijdsbesteding.

Bijdrage programmadoelstelling: Haarlem Marketing stimuleert het toeristisch bezoek aan Haarlem via marketing en promotie van de stad in samenwerking met diverse partners in de stad en de regio. Door een extra structurele bijdrage van de gemeente is Haarlem Marketing dit jaar en de komende jaren uitgebreid met het Haarlem Convention Bureau. Haarlem Marketing werkt ook mee aan de presentatie "Het Verhaal van Haarlem" en aan de voorbereiding van het cultuurjaar 2018 met in het najaar 2018 de grote blockbusters over Leonardo da Vinci (Teylers Museum) en Frans Hals en de Modernen (Frans Hals Museum).

Activiteiten: Als hiervoor vermeld.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem:

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.haarlemmarketing.nl

Frans Hals Museum | De Hallen

Openbaar belang: Kunstmuseum met een breed opgezette collectie. Moderne en hedendaagse kunst worden in wisselende tentoonstellingen gepresenteerd in De Hallen Op 18 januari 2018 gaan het Frans Hals Museum en De Hallen Haarlem, achter de schermen al één organisatie, verder als één museum onder de naam Frans Hals Museum: een museum op twee locaties met een vernieuwd en onderscheidend tentoonstellingsprogramma waarin 3 smaken bestaan: oude kunst, hedendaagse kunst en 'fusion' namelijk oude + hedendaagse/moderne kunst.

Bijdrage programmadoelstelling: Met het museum zijn meerjarenafspraken gemaakt. Daarin staan de doelstellingen uitgebreid omschreven. De doelstellingen zijn ondergebracht in de volgende functies van het Museum: Presentatiefunctie: Het Frans Hals Museum | De Hallen Haarlem stelt zich ten doel om het publiek te laten kennismaken met vernieuwing in heden en verleden, met name de ongekende

bloei van de schilderkunst in de Gouden Eeuw en met internationale ontwikkelingen in de eigentijdse beeldende kunst. Zorg en beheer functie collectie: Het Frans Hals Museum | De Hallen Haarlem beheert de collecties van de Gemeente Haarlem. Deze omvatten in totaal 20.179 objecten, inclusief bruiklenen, waaronder 12.184 moderne en hedendaagse kunstwerken. Educatiefunctie: Naast tentoonstellingen en presentaties organiseert het Museum ook educatieve activiteiten en publieksactiviteiten. Hiermee wil het museum verdieping, inspiratie en aandacht voor artistieke vernieuwing bieden. Toerisme functie: In 2017–2020 zet het museum in op groei van het aantal buitenlandse bezoekers in samenwerking met partners als Keukenhof, Haarlem Marketing, Amsterdam Marketing en NBTC.

Activiteiten: Aanvullend op de activiteiten die bij de programmadoelstelling beschreven zijn kan worden vermeld dat in het najaar van 2018 een grote tentoonstelling plaatsvindt met als thema de invloed van Frans Hals op de moderne schilderkunst.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Het museum is aangesloten bij het museumregister en daarvoor ook gekwalificeerd.

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.franshalsmuseum.nl

Patronaat

Openbaar belang: Verzorgen van optredens in het poppodium en daarbuiten.

Bijdrage programmadoelstelling: Het Patronaat draagt bij aan een gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem, zodat deelname aan kunst en cultuur door inwoners en bezoekers van Haarlem wordt behouden en versterkt.

Activiteiten: Het Patronaat verzorgt een gevarieerd en attractief aanbod van optredens en andere activiteiten in het poppodium en daarbuiten. Sinds september 2016 werkt het Patronaat succesvol samen met Hart in het tijdelijke oefenruimte-complex op het Slachthuisterrein, vooruitlopend op de ontwikkeling van een volwaardig Popcentrum.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Antwoord volgt nog.

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.patronaat.nl

Stadsschouwburg en Philharmonie

Openbaar belang: Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.

Bijdrage programmadoelstelling: Met haar activiteiten draagt de Stadsschouwburg en Philharmonie Haarlem bij aan het vergroten van de cultuurparticipatie en het cultuurbereik in Haarlem.

Activiteiten: Stichting Stadsschouwburg en Philharmonie Haarlem verzorgt een divers en laagdrempelig cultuuraanbod in haar verschillende zalen. Toneel, dans, muziek, literatuur en cabaret vormt hierin de hoofdmoot, voor verschillende doelgroepen. Amateurverenigingen maken gebruik van de podia voor repetities en uitvoeringen. Daarnaast wordt de Philharmonie regelmatig gebruikt voor congressen, evenementen en bijeenkomsten, waarvan sommige ook een cultureel karakter hebben (bijv. Korenlint, Koorbiënnale, Orgelfestival, Geschiedenisfestival).

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Trekkenwanden in de Grote Zaal van de Philharmonie en in de Zaal van de Stadsschouwburg worden om de 5 jaar gekeurd door de TÜV, en hierbij wordt getoetst op basis van de DIN norm 5659. De zwakstroominstallatie en doormeldingen (t.b.v. brandmelding/ontruiming/beveiliging) worden jaarlijks door een extern bedrijf gekeurd en beoordeeld (R2B) op basis van NEN 3140.

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.theater-haarlem.nl

Toneelschuur

Openbaar belang: Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.

Bijdrage programmadoelstelling: De Toneelschuur draagt bij aan een gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem, zodat deelname aan kunst en cultuur door inwoners en bezoekers van Haarlem wordt behouden en versterkt.

Activiteiten: De Toneelschuur verzorgt een gevarieerd en attractief aanbod van theater- en filmvoorstellingen.

Gecertificeerd Antwoord volgt nog.

Kwaliteitssysteem:

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.toneelschuur.nl

HVO Querido

Openbaar belang: HVO Querido exploiteert diverse maatschappelijke opvangvoorzieningen, zoals de maatschappelijke opvang voorzieningen: Wilhelminastraat, Velsperpoort en Bennebroek. Alle activiteiten vallen onder het Regionaal Kompas.

Bijdrage programmadoelstelling: Met de exploitatie van twee Maatschappelijke Opvangvoorzieningen voor de regio Zuid-en Midden Kennemerland en Haarlemmermeer draagt HVO Querido bij aan het vraagstuk van tijdelijke huisvesting voor daklozen en door middel van begeleiding wordt bereikt, dat deze dakloze burgers op weg worden geholpen naar zelfstandigheid.

Activiteiten: HVO Querido exploiteert de dag- en nachtopvang voor daklozen. Hierbij wordt naast de bad- en broodvoorziening ook een trajectbegeleiding aan de daklozen aangeboden. Deze voorziet in een ondersteuning op woonvaardigheden, schuldenproblematiek en doorgeleiding naar reguliere hulpverlening.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: HVO Querido JGZ is HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) gecertificeerd.

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.hvoquerido.nl

MEE & de Wering

Openbaar belang: Het bieden van ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden, met name inwoners met een verstandelijke beperking.

Bijdrage programmadoelstelling: Met inzet vanuit de expertises ondersteuning van mensen met een beperking draagt MEE de Wering bij aan de zelfredzaamheid, en aan zorg en ondersteuning voor Haarlemmers.

Activiteiten: Deelname in sociaal wijkteams, Brede Centrale Toegang, Centra voor Jeugd en Gezin, BUUV. Verlenen cliëntondersteuning. Deskundigheidsbevordering. Bijdrage aan bovenlokale voorzieningen zoals het Regionaal Autisme Centrum, Multidisciplinair Centrum Kindermishandeling. Dienstverlening, onderzoek/diagnostiek en integrale vroeghulp aan mensen met een beperking.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: ISO 9001 gecertificeerd.

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.meewering.nl

Parnassagroep

Openbaar belang: Door de exploitatie van gebruiksruidten in Haarlem draagt Parnassia bij, dat het drugs- en alcoholgebruik in de openbare ruimten in Haarlem en omgeving teruggedrongen wordt. En dat door professioneel toezicht op het gebruik, dit gecontroleerd wordt en dat verslaafden sneller doorgeleid worden naar de reguliere hulpverlening.

Bijdrage programmadoelstelling: Door de exploitatie van gebruiksruidten in Haarlem draagt Parnassia bij, dat het drugs- en alcoholgebruik in de openbare ruimten in Haarlem en omgeving teruggedrongen wordt. En dat door professioneel toezicht op het gebruik, dit gecontroleerd wordt en dat verslaafden sneller doorgeleid worden naar de reguliere hulpverlening.

Activiteiten: In Haarlem exploiteert Parnassia een gebruiksruidte voor gebruik van drugs en een gebruiksruidte voor het gebruik van alcohol in de opvang Wilhelmina. Daarnaast begeleidt ze cliënten naar reguliere hulpverlening. Actief Talent biedt aan daklozen dagbesteding aan.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem:

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.Parnassagroep.nl

Centrum voor jeugd en gezin

Openbaar belang:	Jeugdhulp voor kinderen/ jongeren 0-23 en hun ouders in Haarlem en Zandvoort.
Bijdrage programmadoelstelling:	Het Centrum voor Jeugd en Gezin draagt bij aan programma 1 & 2. Het gezond en veilig opgroeien van jeugd in Haarlem & Zandvoort. Het CJG richt zich op het vergroten van de zelfredzaamheid van kwetsbare jeugdigen en hun gezinnen.
Activiteiten:	Het CJG biedt de volgende activiteiten; - Informatie en advies over opgroeien, ouderschap en opvoeden aan iedereen die daar vragen over heeft.- Gezinscoaching.- Ondersteuning en coaching van jongeren tot 23 jaar.- Begeleiding naar passende hulp - of dat nu lichte, voor iedereen toegankelijke hulp is of gespecialiseerde jeugdhulp, waarvoor een verwijzing nodig is.Het CJG speelt een belangrijke rol in de transformatie jeugdhulp. Het CJG is dichtbij en gemakkelijk aanspreekbaar voor alle ouders en jeugdigen in Haarlem, Zandvoort, Velsen, Beverwijk en Heemskerk. Het CJG speelt een rol bij eenvoudige, meervoudige of complexe vragen over ouderschap, opvoeden en opgroeien. Het CJG biedt passende begeleiding en ondersteuning aan iedereen die zich tot het CJG wendt, voorzien van de nodige regie.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.cjghaarlem.nl

3.7 Grondbeleid

Inleiding grondbeleid

Haarlem is één van de meest aantrekkelijke woonsteden van Nederland. Een rijke historie, talloze monumenten, een veelzijdig winkelaanbod, veel groen, een breed cultureel aanbod en de nabijheid van strand en duinen maken Haarlem een fijne stad om te wonen, te werken en te recreëren.

Om te bepalen welke ruimtelijke ontwikkelingen in Haarlem gewenst zijn, is een visie op de stad en de ontwikkelstrategie voor de verschillende projecten van belang. De Woonvisie ([2017/47534](#)) en de Nota Grondbeleid ([2013/74991](#)) geven deze kaders. Grondprijzen zijn hierbij een instrument. De nota Grondprijzen 2016-2017 ([2016/234131](#)) laat zien hoe deze worden vastgesteld.

Nota Grondprijzen

Leidende thema's in de nota zijn actualiseren, versimpelen, verzakelijken en transparantie. De grondprijzen zijn marktconform gemaakt en sluiten beter aan op de marktsituatie na de actualisatie van de nota in 2016. Er is een betere differentiatie van prijzen voor woningbouwcategorieën. Ook zijn de regels voor grondprijzen niet-woningbouw meer in lijn gebracht met de vraag en behoeften vanuit de markt.

Facilitaire productierol

Door de veranderende rol van de gemeente en de gewijzigde marktsituatie ontstaan nieuwe samenwerkingsverbanden en een andere werkwijze. Bij vaststelling van de nota Grondbeleid heeft Haarlem de voorkeur gegeven aan een facilitaire productierol. Deze past goed bij een zich terugtrekkende overheid en levert de minste risico's op. Soms vereisen de marktomstandigheden, de locatie of het onderwerp echter een meer actieve (en meer risicovolle) rol. Als de gemeente kiest voor een actieve rol wordt een grondexploitatie geopend.

Ontwikkelingen 2018

Algemeen

De verwachting is dat de woningmarkt gespannen blijft. Dit zorgt ervoor dat marktpartijen nog steeds graag aan de slag gaan met ontwikkellocaties.

In 2018 wordt onverkort uitvoering gegeven aan verschillende projecten in de stad, waaronder Raaks (derde fase), Laan van Decima, het Slachthuisterrein, Schalkstad en de Poort van Boerhaave. De interesse voor kavels in de Waarderpolder is blijvend. In 2018 wordt verwacht dat deze interesse resulteert in verkoop van bedrijfskavels.

In 2018 zal voorts veel aandacht zijn voor de aangewezen ontwikkelzones. In de Woonvisie ([2017/47534](#)) is vastgesteld dat er 7.500 woningen tot 2025 gerealiseerd worden. Er wordt prioriteit gegeven aan projecten binnen de ontwikkelzones om op deze wijze de doelstelling te kunnen realiseren.

Grondexploitaties

Wanneer de gemeente kiest voor een actieve rol in ruimtelijke ontwikkelingen, worden deze projecten apart geadmistreerd in de vorm van een grondexploitatie. Een grondexploitatie is een projectbegroting van kosten en opbrengsten uitgezet in de tijd. Jaarlijks wordt een totaaloverzicht van alle grondexploitaties ter informatie en besluitvorming aangeboden in de gemeenteraad in het meerjarenperspectief grondexploitaties (MPG).

Bij de Kadernota 2017 is het MPG ([2017/228006](#)) vastgesteld. De ramingen van kosten en opbrengsten van grondexploitaties worden regelmatig beoordeeld en waar nodig bijgesteld. Het bijwerken van ramingen leidt tot een wijziging van het resultaat van een grondexploitatie. Tussentijdse bijstellingen van de grondexploitatie in het lopende jaar worden twee of drie keer per jaar aan de gemeenteraad voorgelegd in de vorm van bestuursrapportages.

Bijstellingen

Bijstellingen worden veroorzaakt door verschillende invloeden. Verschuivingen in de tijd van kosten en opbrengsten zijn van grote invloed op het resultaat. Hoe eerder een uitgave plaatsvindt, hoe eerder de rente begint te tellen, waardoor het resultaat verslechtert. Hetzelfde geldt voor opbrengsten. Hoe eerder deze zijn ontvangen, hoe eerder de rente begint te tellen en hoe beter het resultaat van de grondexploitatie. Daarnaast kunnen geraamde kosten en opbrengsten wijzigen. Het resultaat van een grondexploitatie wordt bepaald door het verschil tussen totale kosten en totale opbrengsten.

Contante waarde

Om inzicht te krijgen in de prestaties van projecten ten opzichte van elkaar, moeten de eindwaarden worden vergeleken. Projecten hebben echter verschillende einddata. Door bedragen 'contant' te maken (eindwaarde terugrekenen naar heden) kunnen projecten worden vergeleken. Deze waarde heet 'de contante waarde'.

Financiële resultaten van de grondexploitaties in 2018

De geraamde resultaten van de grondexploitaties zijn ten opzichte van de Kadernota 2017 per saldo verbeterd. Voor een aantal grondexploitaties is de verwachting over de grondopbrengsten naar boven bijgesteld. Daar tegenover staat een voorgenomen afsluiting van een grondexploitatie als gevolg van een langlopend huurcontract. Met het geprognosticeerde positieve resultaat van deze grondexploitatie kan dus geen rekening meer worden gehouden.

Voor de begroting 2018 wordt uitgegaan van de geactualiseerde stand van de Bestuursrapportage 2017. Dit geeft het volgende beeld:

(bedragen x € 1.000)

Ontwikkeling boekwaarde 2017-2022	Bestuurs- rapportage 2017	PB2018	PB2019	PB2020	PB2021	PB2022
Boekwaarde grondexploitatie 1/1	30.740	33.205	13.068	175	-18.091	-12.908
Kosten grondexploitatie exclusief rente	14.532	9.459	7.477	4.366	6.528	2.846
Baten grondexploitatie	-12.871	-23.592	-22.994	-15.121	-2.717	-4.860
Rentetoerekening grondexploitatie	867	936	369	5	-510	-364
Verwachte verliezen bij afsluiting grondexploitatie	-104	-9.735	-1.949	-7.527	0	-4.848
Verwachte winsten bij afsluiting grondexploitatie	41	2.794	4.204	12	1.884	2118
Boekwaarde grondexploitatie 31/12	33.205	13.068	175	-18.091	-12.908	-18.016

In 2018 wordt bijna € 23,6 miljoen opbrengsten voorzien. Meer dan de helft van de opbrengsten wordt verwacht bij de grondexploitatie Schalkstad. Andere grondexploitatie die opbrengsten in het laatje brengen zijn de Noordkop en de Laan van Decima.

In 2018 wordt ook een aantal afsluitingen van grondexploitatie verwacht. Het gaat om afsluitingen van Badmintonpad, Meerwijk en DSK. Dit leidt tot twee verliesnemingen en één winstneming. Er is een zeer duidelijke trend waarneembaar voor wat betreft de boekwaarde. Deze daalt zodanig dat deze na 2020 zelfs negatief wordt. Met andere woorden, in de portefeuille van actieve grondexploitatie zijn per 2020 meer opbrengsten gegenereerd dan dat er kosten zijn gemaakt. De opbrengsten zijn in 2018, 2019 en 2020 beduidend hoger dan de kosten. Dat is de reden dat de boekwaarde in die jaren flink daalt.

(bedragen x € 1.000)

Ontwikkeling Weerstandsvermogen 2017-2022	Bestuurs- rapportage 2017	PB2018	PB2019	PB2020	PB2021	PB2022
Stand reserve grondexploitatie per 1/1	-2.942	-2.820	-5.152	-9.080	-8.849	-10.634
Verwachte winsten bij afsluiting grondexploitatie	-41	-2.794	-4.204	-12	-1.882	-2.118
Toevoeging bijdrage ISV Wonen	-292					
Onttrekking CW verliesvoorziening actieve exploitatie	455	462	276	243	97	99
Stand reserve grondexploitatie per 31/12	-2.820	-5.152	-9.080	-8.849	-10.634	-12.653
Stand verliesvoorziening per 1/1	-22.732	-23.083	-13.809	-12.136	-4.852	-4.949
Verwachte verliezen bij afsluiting grondexploitatie	104	9.736	1.949	7.527	0	4.847
CW verliesvoorziening actieve exploitatie	-455	-462	-276	-243	-97	-99
Stand verliesvoorziening per 31/12	-23.083	-13.809	-12.136	-4.852	-4.949	-201
Weerstandsvermogen per 31/12	-25.903	-18.961	-21.216	-13.701	-15.583	-12.854
Boekwaarde grondexploitatie 31/12	33.205	13.068	175	-18.091	-12.908	-18.016
Verschil (weerstandpositie)	7.302	-5.893	-21.041	-31.792	-28.491	-30.870

Het weerstandsvermogen bedraagt € 19 miljoen eind 2018. Dit bedrag is opgebouwd uit de reserve grondexploitatie (€ 5,2 miljoen) plus de voorziening toekomstige verliezen grondexploitatie (€ 13,8 miljoen). De verliesvoorziening wordt in de jaren 2018, 2019, 2020 en 2022 volledig aangesproken bij de afsluiting van de (alle) verliesgevende plannen. Ultimo 31-12-2022 is naar verwachting de volledige verliesvoorziening vrijgefallen en er zijn dan ook geen verliesgevende plannen meer.

Het weerstandsvermogen daalt naar € 12,9 miljoen in 2022. Er is een duidelijke afname van de boekwaarde. Deze wordt zelfs negatief. Uit de confrontatie tussen de boekwaarde en het weerstandsvermogen blijkt, dat de risico's de komende jaren afnemen. De weerstandspositie van de gemeente verbetert dan ook.

Belangrijkste ontwikkelingen in de grondexploitaties in 2018

Stadsdeel Oost:

- Waarderpolder: alle aandacht wordt gericht op de verkoop van bedrijfskavels in de Noordkop
- Scheepmakerskwartier: fase 2A is in aanbouw en fase 2B kan in verkoop worden genomen
- Slachthuisterrein: de verdere uitvoering van de verkoopprocedure
- DSK: het project wordt afgerond

Stadsdeel Schalkwijk:

- Europawijk: er wordt een kavel (met mogelijk CPO) voor woningbouw uitgegeven
- Aziëweg: fase 1 van openbare ruimte (park) wordt aangelegd
- Entree: in zowel de Oost- en Westfase wordt gebouwd
- Meerwijk: de ontwikkeling is bijna afgerond en het gebied wordt woonrijp gemaakt
- Schalkstad: het project zal in uitvoering zijn
- Poort van Boerhaave: de uitgifte van grond wordt voorbereid

Stadsdeel Noord:

- Ripperda: de uitgifte van de grond wordt voorbereid
- Badmintonpad: het project wordt afgerond
- Deliterrein: de uitgifte van de grond wordt voorbereid

Risico's in de grondexploitaties in 2018

Het grootste risico is gelegen in de verkoop van grond. De verwachting is dat in 2018 ruim € 23 miljoen grondopbrengsten wordt gegenereerd. Bij relatief veel projecten staan in 2018 grondopbrengsten geraamd. Het is historisch gezien een relatief groot bedrag. Aan de kostenkant wordt een veel gelijkmatigere verdeling over de jaarschijven verwacht. Indien de grondopbrengsten niet worden gerealiseerd, dan zal de afname van de boekwaarde ook minder vlot verlopen dan nu wordt verwacht. De geschetste verbetering van de weerstandspositie zal dan niet of op een andere wijze voltrekken. Het vermogen om verliezen op te vangen is dan ook kleiner.

DEEL 4 BESLUIT

4.1 Besluit:

1. De raad stelt het *begrotingskader* en de *financiële meerjarenraming 2018-2022* uit deel 1 van de programmabegroting vast, met inbegrip van de financiële gevolgen van:

- De meicirculaire 2017;
- Financiële ontwikkelingen die van invloed zijn op de meerjarenbegroting, maar geen onderdeel uitmaken van de Kadernota 2017, zoals loonkosten en overige autonome ontwikkelingen.

2. De raad stemt in met:

- a. *De volgende aanvullende voorstellen met financiële consequenties* uit deel 1 van de programmabegroting:
 - Financiële gevolgen moties en amendementen bij Kadernota 2017;
 - Overige voorstellen: hogere lasten beschermingsbewind, kapitaallasten popschool en budget kernsporten;
 - De extra lasten, voor een gedeelte te dekken uit het incidentele budget sociaal domein (€ 285.000), de reserve sociaal domein (€ 76.000) en de te nemen maatregelen binnen het beleidsveld bijzondere bijstand/minima beleid in 2018 (€ 379.000);
 - lagere lasten van de nieuwe collectieve kostenverzekering (€ 300.000).
- b. De financiële consequenties van de besluiten als genoemd onder 2a aanvullend te ramen ten opzichte van de primaire Programmabegroting 2018-2022.

3. De raad besluit de extra middelen sociaal domein voor 2018 uit de Kadernota 2017 ter hoogte van € 2 miljoen als volgt te besteden:

- a. Voor de uitvoering van de moties die bij de behandeling van de Kadernota 2017 zijn aangenomen en waarbij de gemeenteraad de € 2 miljoen als dekking heeft genoemd en voor het mogelijk maken van een tweetal ontwikkelopgaven in de stad: het project Lelie (Haarlem Noord, rond Schoterweg) en Leonardo da Vinciplein (Meerwijk-centrum). In totaal voor € 820.000.
- b. Voor het tweede deel van het budget van € 2 miljoen een keus te maken uit een aantal voorstellen, dat past in de transformatie-opdracht of bij de behandeling van de Begroting 2018 eigen voorstellen te formuleren die bijdragen aan de transformatie van het sociaal domein.

4. De raad stelt het *Investeringsplan 2018-2022* (bijlage 5.1) vast.

5. De raad stelt de geformuleerde *doelen en prestaties* voor 2018 uit deel 2 van de programmabegroting vast.

6. De raad autoriseert de *baten en lasten op beleidsveldniveau*, uit deel 2 van de programmabegroting per beleidsveld bij het kopje 'Wat mag het kosten?'.

7. De raad stelt de toevoegingen en onttrekkingen aan de *reserves* voor 2018 vast (bijlage 5.9).

8. De raad neemt kennis van:

- De beleidsmatige ontwikkelingen 'samen gedaan' (paragraaf 1.2);
- De *toelichting op de programma's en beleidsvelden*;
- De *gebiedsgerichte vertaling* van de programma's (paragraaf 1.4);
- De *paragrafen* uit deel 3 van de programmabegroting; met de kanttekening dat de tarieven lokale heffingen in november 2017 bij de belastingvoorstellen door de gemeenteraad worden vastgesteld.

DEEL 5 BIJLAGEN

5.1 Investeringsplan 2018-2022

Investeringsplan 2018-2022

Inhoud

Samenvatting	2
1. Toelichting op het Investeringsplan 2018-2022	3
1.1 Inleiding	3
1.2 Activabeleid en toetsing	3
2. Wijziging investeringsplan	4
2.1 Totaaloverzicht	4
2.2 Kasstroomplafond	5
2.3 Investeringsplafond	7
2.4 Opbouw Investeringsplan 2018-2022	9
3. Investeringsplan 2018-2022 per programma	11
Bijlage A. Nieuw aanvragen	21
Bijlage B. Actualisatie	22
Bijlage C. Investering < € 100.000	23
Bijlage D. Dekkingen Investering < € 100.000	24

Samenvatting

Voor u ligt het Investeringsplan 2018-2022. Het investeringsplan bevat investeringen die de gemeente in de periode 2018-2022 wil uitvoeren. De basis wordt gevormd door de kaders en de actualisatie die bij de Kadernota 2017 zijn vastgesteld. In het plan zijn ook de geplande investering 2017 opgenomen, omdat dit nog lopende investeringen betreft.

De volgende zaken zijn meegenomen als mutaties op dit plan:

1. Nieuwe investeringen;
2. Actualisatie na Kadernota 2017.
- 3.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan Kadernota 2017	52.144	40.623	47.452	43.750	26.923	44.801
Mutaties t.o.v. Kadernota 2017	-1.403	3.767	3.990	-3.730		
Investeringsplan 2018-2022	50.741	44.390	51.442	40.020	26.923	44.801

De uitkomsten van het Investeringsplan 2018-2022 zijn integraal in de Programmabegroting 2018-2022 verwerkt. Het gemiddelde investeringsniveau in de komende jaren bedraagt € 43 miljoen.

De financiële effecten hiervan zijn verwerkt in de begroting 2018.

Leeswijzer: alle bedragen die zijn opgenomen in de tabellen zijn in duizenden Euro's

1. Toelichting op het Investeringsplan 2018-2022

1.1 Inleiding

Hierbij ontvangt u het Investeringsplan 2018-2022, met de gemeentelijke investeringen over deze periode en de gevolgen voor het meerjarenbeeld. Het Investeringsplan 2018-2022 wordt tegelijk met de Programmabegroting 2018-2022 vastgesteld.

In het investeringsplan worden de volgende categorieën gehanteerd:

A: reeds besloten door college en/of raad

B: gemandateerd aan college, nog te besluiten door college

C: nog te besluiten door raad

Dit betekent dat alleen als er een raadsbesluit beschikbaar is (in de vorm van begroting / mandaat / specifiek raadsbesluit), uitgaven ten laste van de in het investeringsplan opgenomen bedragen kunnen worden gedaan. Beschikbaar gestelde kredieten worden zo snel mogelijk afgesloten. Indien na 2 jaar na de geplande uitvoeringsdatum kredieten nog openstaan, dan zal een verzoek tot verlenging van de krediettermijn moeten worden ingediend.

1.2 Activabeleid en toetsing

Het Investeringsplan 2018-2022 is een actualisering van het bestaand beleid.

Bij het afwegen van de nieuwe investeringsvoorstellen is gebruik gemaakt van de volgende toetsingscriteria:

- Aangetoond moet worden dat de investering bijdraagt aan een doelstelling van de programmabegroting;
- Investerings met een maatschappelijk nut worden vanaf 2017 verplicht geactiveerd;
- Het totaal aan nieuwe investeringen mag vanaf 2017 het kasstroomplafond van € 30,0 miljoen niet overschrijden.
Deze maatregel is bij de kadernota 2014 ingevoerd om de schuldenlast verder te reduceren. Door de instelling van het kasstroomplafond ontstaat een jaarlijkse aflossingscapaciteit van ca. € 2,5 miljoen per jaar. Vanaf het jaar 2017 is het kasstroomplafond gesteld op € 33,3 miljoen, dit als gevolg van de verplichte activering van investeringen met maatschappelijk nut.
- Er moet sprake zijn van een meerjarig nut. Activering van onderhoud en (exploitatie)bijdragen is niet toegestaan. De kapitaallasten moeten onder het afgesproken investeringsplafond van € 37 miljoen blijven.

2. Wijziging investeringsplan

2.1 Totaaloverzicht

De investeringen 2018-2022 zijn per programma gepland. De daaruit volgende kapitaallasten worden 'bruto' verwerkt in het meerjarenbeeld van de Programmabegroting 2018-2022. Bruto betekent dat uitgaven en de dekking apart weergegeven worden. In onderstaande tabel zijn de bruto-investeringen per programma opgenomen.

Programma	2017	2018	2019	2020	2021	2022
01. Maatschappelijke participatie	14.161	11.592	14.619	2.446	3.080	5.846
04. Duurzame stedelijke vernieuwing	184	0	0	0	0	0
05. Beheer en onderhoud	35.228	39.513	36.188	34.649	20.843	36.255
06. Burger, bestuur en veiligheid	858	340	0	0	0	0
07. Algemene dekkingsmiddelen en overhead	2.828	2.150	3.550	3.500	3.000	2.700
Bruto investeringsvolume	53.258	53.595	54.357	40.595	26.923	44.801
Investeringsbijdragen	-2.517	-9.205	-2.915	-575	0	0
Netto investeringsvolume	50.741	44.390	51.442	40.020	26.923	44.801

Onderstaand tabel bevat de netto investering per programma, de investering en bijdrages zijn hierin gesaldeerd. Voor een volledig overzicht van de investeringen wordt verwezen naar hoofdstuk 3 van dit investeringsplan.

Programma	2017	2018	2019	2020	2021	2022
01. Maatschappelijke participatie	13.389	10.628	14.619	2.446	3.080	5.846
04. Duurzame stedelijke vernieuwing	184					
05. Beheer en onderhoud	33.483	31.272	33.273	34.074	20.843	36.255
06. Burger, bestuur en veiligheid	858	340				
07. Algemene dekkingsmiddelen en overhead	2.828	2.150	3.550	3.500	3.000	2.700
Netto investeringsvolume	50.741	44.390	51.442	40.020	26.923	44.801

2.2 Kasstroomplafond

Bij de Kadernota 2014 is een kasstroomplafond investeringen in het leven geroepen vanaf het jaar 2016. Doel van dit plafond is het reduceren van de schuldenlast. Om te voorkomen dat extra geldleningen aangetrokken moeten worden om de nieuwe investeringen te financieren, is het van belang dat het jaarlijkse investeringsvolume lager is dan de afschrijvingslast in de begroting. Bij de Begroting 2017 is een kasstroomplafond van € 30 miljoen vastgesteld. Voor de jaarschijf 2017 is het plafond met € 3,3 miljoen verhoogd voor de extra investeringen met maatschappelijk nut.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan 2018-2022	50.741	44.390	51.442	40.020	26.923	44.801
Doorschuiven 2016	15.519					
Doorschuiven 2015	7.103	180				
Investeringen vallend onder plafond	28.119	44.210	51.442	40.020	26.923	44.801
Kasstroomplafond	33.300	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Ruimte onder kasstroomplafond	5.181	-14.210	-21.442	-10.020	3.077	-14.801
Inzet onbenutte ruimte		5.181				3.077
Doorschuiven onbenutte ruimte	5.181				3.077	
Overschrijding kasstroomplafond		-9.029	-21.442	-10.020		-11.724

Voor 2017 wordt er binnen het kasstroomplafond gebleven. Conform beleid mag de onderbenutte capaciteit worden aangewend voor het volgende jaar. In 2018 blijft er, na doorschuiven van de € 5,1 miljoen onbenutte capaciteit uit 2017, een overschrijding van het plafond van € 9,0 miljoen over. Ten opzichte van de kadernota (€ 6,7 miljoen) is dit een toename van € 2,3 miljoen. De toename komt met name door het opnemen van de Cruquiusschool en het popcentrum in het investeringsplan.

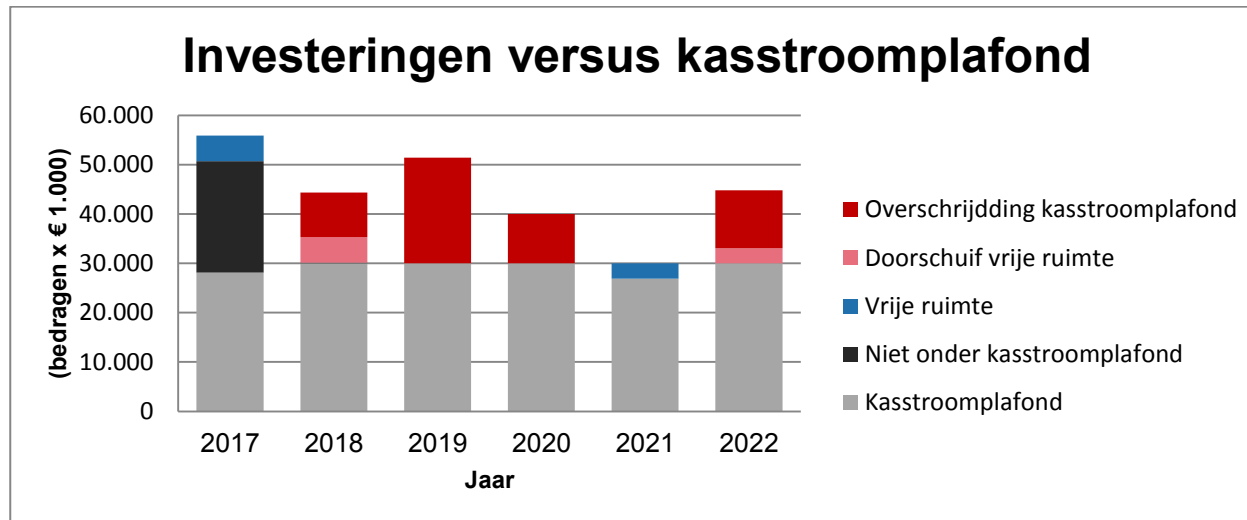
Gezien de realisatiepercentages van de afgelopen jaren (68% in 2014, 46% in 2015 en 66% in 2016) verwacht het college dat het realisatie percentage investeringen voor 2018 maximaal 80% bedraagt. Dit betekent dat er ruimte is voor € 9 miljoen aan overprogrammering in 2018. Dit is voldoende om de geprognosticeerde overschrijding op te vangen en daarmee onder het kasstroomplafond te blijven. Op deze wijze wordt binnen deze coalitieperiode conform afspraak het kasstroomplafond in 2018 niet overschreden. Wanneer de werkelijke realisatie de 80% toch lijkt te gaan overstijgen zal bijsturing plaatsvinden.

Voor de jaren 2019, 2020 en 2022 is er sprake van een overschrijding van het kasstroomplafond. In toenemende mate wordt de spanning zichtbaar tussen schuldreductie door investeringen te matigen en de benodigde nieuwe investeringen ten behoeve van de ontwikkelingen in de stad. Dat is niet verwonderlijk omdat het niveau van het kasstroomplafond € 2,5 miljoen beneden het niveau zit

om het bestaande niveau aan investeringsvoorzieningen in de stad in stand te houden. Daardoor is er geen enkele ruimte voor nieuwe investeringen. Het gunstige economische klimaat en de groei van de stad hebben als gevolg dat zowel opbrengsten als investeringen toenemen.

In de Kadernota 2018 wordt daarom gezocht naar een nieuw evenwicht tussen een financieel gezonde (schuld) positie en het faciliteren van de ontwikkelingen van de stad Haarlem.

De kapitaallasten van deze overschrijding zijn reeds in het begrotingskader verwerkt.

2.3 Investeringsplafond

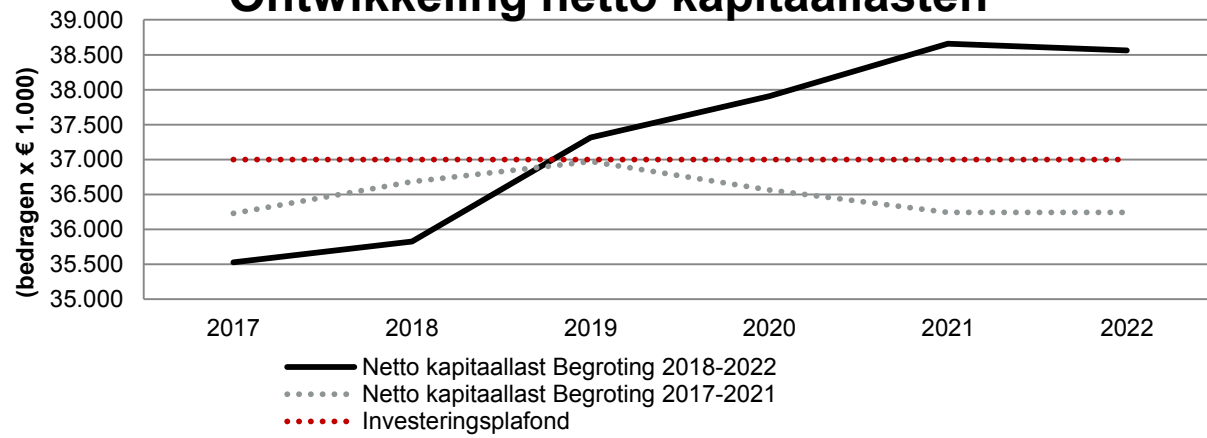
Om de kosten van investeringen beheersbaar te houden is in 2012 een investeringsplafond ingesteld. Het investeringsplafond moet voorkomen dat de meerjarenbegroting belast wordt met hoge kapitaallasten, waardoor de flexibiliteit in de meerjarenraming afneemt. De vrijvallende afschrijvingslasten worden daarbij gehanteerd als investeringsplafond.

Als gevolg van de gewijzigde BBV voorschriften, is er een nieuwe methodiek voor het bepalen van de omslagrente. Dit betekent dat met ingang van 2017 de rente is gewijzigd naar 2,5% (2016: 4%). Bij de beoordeling van dit percentage voor de begroting van 2018 en verder is vastgesteld dat deze niet aangepast behoeft te worden. Dit betekent dat ook het investeringsplafond ongewijzigd kan blijven op het niveau van € 37 miljoen.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplafond	37.000	37.000	37.000	37.000	37.000	37.000
Kapitaallasten	41.496	42.874	44.889	46.104	47.375	47.635
Dekking rioolrecht	-5.410	-5.983	-6.295	-6.690	-7.102	-7.379
Overige nieuwe dekking	-557	-1.063	-1.276	-1.506	-1.616	-1.692
Gebruikte ruimte	35.529	35.828	37.317	37.908	38.658	38.564
Ruimte onder investeringsplafond	1.471	1.172	-317	-908	-1.658	-1.564

De overschrijding van het investeringsplafond voor de jaren 2019 en verder zal betrokken worden bij het gesprek over het nieuwe nieuwe niveau van het kasstroomplafond.

Ontwikkeling netto kapitaallasten

2.4 Opbouw Investeringsplan 2018-2022

Het investeringsplan bevat investeringen die de gemeente in de periode 2018-2022 wil uitvoeren. De basis wordt gevormd door de kaders en de actualisatie die bij de Kadernota 2017 zijn vastgesteld. In het plan zijn ook de geplande investeringen 2017 opgenomen, omdat dit nog lopende investeringen betreft.

De volgende zaken zijn meegenomen als mutaties op dit plan:

1. Nieuwe investeringen;
2. Actualisatie na Kadernota 2017.

Bovenstaande heeft tot de volgende mutaties geleid:

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan Kadernota 2017	52.144	40.623	47.452	43.750	26.923	44.801
A. Nieuwe investeringen	175	2.725	4.900			
B. Actualisatie 2017	-1.578	1.042	-910	-3.730		
Mutaties t.o.v. de kadernota 2017	-1.403	3.767	3.990	-3.730		
Investeringsplan 2018-2022	50.741	44.390	51.442	40.020	26.923	44.801

1. Nieuwe investeringen (€ 7.800.000)

Na het vaststellen van de kadernota zijn er nog besluiten genomen of nieuwe zaken aan de orde gekomen die zorgen voor een mutatie op het investeringsplan. Het betreft hier:

SHO Cruquius (€ 3.500.000)

Bij de Kadernota 2017 is besloten om de tot 2016 geactiveerde kosten eerste inrichting in 2017 volledig af te schrijven en extra budget vrij te maken voor onderwijshuisvesting. Hiermee kan het college invulling geven aan motie 24 "Prioriteren in het Primair Onderwijs" van de behandeling bij de Kadernota 2017. In deze motie draagt de raad het college op om de renovatie van de Cruquius school alsnog op te nemen in de Kadernota 2017 voor het jaar 2018, en daarvoor dekking te zoeken bij de versnelde afschrijving Onderwijs.

Popcentrum Slachthuis (€ 4.300.000)

De realisatie van het popcentrum vloeit voort uit bespreking in de commissie Ontwikkeling van 20 juni 2017 en wordt als vereiste bouwopgave meegegeven in de aanbesteding. Uitgangspunt hierbij is dat alleen het popcentrum in eigendom blijft. Het investeringsbedrag bestaat uit de renovatie kosten en de inbouwpakketten voor het popcentrum en de repetitieruimten.

2. Actualisatie (-/- € 5.174.000)

Als gevolg van actualisatie van de jaarschijf 2017 hebben er mutaties plaatsgevonden op de voorgenomen investeringen. In bijlage B van het Investeringsplan 2018-2022 zijn deze verschuivingen weergegeven.

Actualisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verhoging	3.385	-1.798	-160			
Neutraal	-1.620	1.169	450			
Vervallen\verlaagd	-3.342	1.671	-1.200	-3.730		
Totaal actualisatie	-1.577	1.042	-910	-3.730		

De verlaging als gevolg van de actualisatie wordt met namen veroorzaakt door het niet meer opnemen van de fietsvoorziening Botermarkt en de vervanging walmuur Leidse Vaart (Zuider Emmakade) dit betroffen voorgenomen investeringen van respectievelijk € 4,3 en € 1,0 miljoen.

Botermarkt

Het gereserveerde IP bedrag voor voorbereiding en realisatie van een fietsenstalling in de omgeving van de Botermarkt dient te vervallen vanwege het afgewezen collegevoorstel ter zake. In het najaar zal een voorstel fietsparkeren aan de raad worden aangeboden.

Walmuur Leidse Vaart (Zuider Emmakade)

Eind vorig jaar is een nadere inspectie uitgevoerd, waarbij ook is gedoken om de onderwaterstaat vast te stellen (palen en verzakkingen/uitspoeling). De conclusie van dat rapport is dat de palen voor het grootste gedeelte nog in orde zijn en dat met herstelmaatregelen aan de wand zelf en het aanbrengen van een scherm achter de kademuur een restlevensduur van 20 jaar gerealiseerd kan worden. De kosten voor het herstel worden in het POW geprogrammeerd waardoor de voorgestelde investering kan komen te vervallen.

SHO Ter Cleeff “De argonouten”

De benodigde verhoging van het investeringsbedrag ad € 490.500,- wordt gerealiseerd door een verschuiving binnen het Investeringsplan 2017-2022, beleidsveld Onderwijs in de jaarschijf 2019. De post “SHO programmalijn Schalkwijk” wordt met € 490.500,- verlaagd ten gunste van de post “SHO ter Cleeff/de Argonauten”. Vanuit de programmalijn Zuidwest wordt in 2021 € 288.000,- ten gunste van de programmalijn Schalkwijk gecompenseerd. De programmalijn Schalkwijk wordt voor het restantbedrag ad € 202.500,- in de jaren na 2019 - of eerder als dat mogelijk is – gecompenseerd.

3. Investeringsplan 2018-2022 per programma

Per investering wordt aangegeven onder welke categorie deze valt:

- Categorie A staat voor de investeringen waarover de raad en/of college reeds een besluit heeft genomen. Er mogen derhalve uitgaven ten laste van het krediet worden gedaan.
- Categorie B staat voor de investeringen waarvoor bij de begroting wordt verzocht deze te mandateren aan het college. Voordat het krediet beschikbaar is dient het college nog een besluit te nemen.
- Categorie C staat voor de investeringen waarvoor de raad een afzonderlijk raadsbesluit wordt aangeboden.

Zoals gebruikelijk wordt het investeringsplan opgesteld exclusief compensabele BTW (in verband met het BTW-compensatiefonds) en exclusief aftrekbare BTW (Ondernemers-BTW). Voor posten waar geen sprake is van BTW-compensatie zijn de bedragen inclusief BTW opgenomen. Voor 2018 is gerekend met de omslagrente van 2,5%.

Tot slot is in bijlage A een totaaloverzicht van de nieuwe investeringen opgenomen.

Programma 1 Maatschappelijke participatie

Beleidsveld 11. Onderwijs en Sport

Ip-nr.	Omschrijving	Cat.	Afschrijf- termijn	t/m 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
77.01	SHO Bouw Bos en Vaart	A	40	2.262	102						2.364
	SHO Bouw De Schelp	B	40	1.024	1.570	314					2.908
	SHO Bouw Eerste Christelijk Lyceum	B	40	797	1.803	570					3.170
	SHO Bouw M.L. King/Hildebrandt: dekking opbrengst oude locatie	A	40			-850					-850
	SHO 2012 Lokaal bewegingsonderwijs Gonnetstraat	B	40	18	1.057						1.075
	SHO 2012 Uitbreiding Oost ter Hout	A	40	1.352							1.352
	SHO Bouw M.L. King/Hildebrandt: dekking GREX (DSK)	A	40			-114					-114
	SHO programmalijn Schalkwijk	B	40		176		343	541	694	2.321	4.074
	SHO Stelpost 1e inrichting	B	10	259							259
	SHO Stelpost	A	40	301							301
	SHO PO Cruqius	C	40		175	2.525	800				3.500
	SHO PO Haarlem Noord	B	40		100			61	59		220
	SHO Ark/Werkschuit	B	40		110						110
	SHO Ter Cleeff "De Argonouten"	B	40	140	1.612	1.453	491				3.695
	SHO Schoolgebouw Vilniusstraat voorbereidingskrediet	A	40	784	736	409					1.929
	SHO Uitbreiding onderwijshuisvesting VO	B	20						481	1.600	2.081
	SHO Uitbreiding onderwijshuisvesting PO Haarlem Zuid-west	B	20		421					79	500
	SHO programmalijn Schalkwijk (Rudolf Steiner)	B	40	300		2.000	9.700				12.000
	SHO Bouw Piramide Boerhaave	B	40	542							542
	SHO Bouw Piramide Eurpawijk	B	40	492							492
	SHO Bouw Molenwiek Dalton voorbereidingskred	B	40	205							205
	SHO Bouw H. Schaft voorbereidingskred	B	40	13							13
	SHO - Bouw Molenwiek - Dalton	B	40		260	2.050	1.240				3.550
Subtotaal Onderwijs				8.486	8.122	8.357	12.574	601	1.234	4.000	43.375

Ip-nr.	Omschrijving	Cat.	Afschrijf- termijn	t/m 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal	
81.06	Vervanging grassportvelden	C	10		185	126	126	126	126		689	
	Vervanging natuurgras sportvelden	C	10							126	126	
81.27	Vervanging kleedaccommodaties	A	40	153	518	729	729	529	530		3.189	
	Nieuwbouw kleedkamers RFC	A	40	416	159						575	
	Warmwater/verwarmingsinstallatie v.d. Aart	A	15									
	Vervanging binnen – en buitensportaccommodaties	C	20							530	530	
81.28	Vervanging sportvelden: toplagen	C	10		546	729	929	929	930	400	4.465	
	Vervanging sportvelden: onderbouw	C	30		518	261	261	261	260		1.559	
	Stelpost verrekening sportaccommodaties 2015-2020	C	10		120						120	
	Vervanging kunstgrasvelden buitensport	C	10							260	260	
	Vervangingsinvesteringen kunstgrasvelden buitensport TOPLAAG	C	10							530	530	
	Renoveren Dugouts vd Aart\OG	C	10	27							27	
	Aanleg Skatehal	A	10		200						200	
	Aanleg Rood en Wit cricketveld	A	30	86	14						100	
SZ.95	Vervanging toplaag veld 2 Olympica	A	10	240							240	
76.02	Multifunctionele sporthal Duinwijck	A	40	476	3.778	175					4.429	
	Dekking GREX: Multifunctionele sporthal Duinwijck	A	40		-438						-438	
	Bijdrage Stichting Duinwijck: Multifunctionele sporthal Duinwijck	A	40		-334						-334	
	Multifunctionele sporthal Duinwijck: inrichting	A	20	259		250					509	
Subtotaal Sport					1.657	5.267	2.270	2.045	1.845	1.846	1.846	16.776
Totaal 11. Onderwijs en Sport					10.143	13.389	10.628	14.619	2.446	3.080	5.846	60.151
Totaal programma 1					10.143	13.389	10.628	14.619	2.446	3.080	5.846	60.151

Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing

Beleidsveld 41. Duurzame stedelijk vernieuwing

Ip-nr.	Omschrijving	Cat.	Afschrijf- termijn	t/m 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
GOB.55	Waarderhaven	A	40	1.012	184						1.196
	Waarderhaven: aanvullend budget	A	40	3.002							3.002
Totaal 41. Duurzame stedelijke ontwikkeling				4.014	184						4.198
Totaal programma 4				4.014	184						4.198

Programma 5 Beheer en Onderhoud

Beleidsveld 51. Openbare ruimte en mobiliteit

Ip-nr.	Omschrijving	Cat.	Afschrijf- termijn	t/m 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal	
63.19	Vervanging rioleringen	A	40	9.394	13.568	8.490	10.296	10.400	8.000		60.148	
	Vervangingsinvestering riolering	C	40							8.000	8.000	
64.04 a	Dekking investering Integraal Waterplan Haarlem	A	30	290	-1.080	-1.069					-1.859	
	Integraal Waterplan Haarlem	A	30	337	1.580	1.928					3.845	
64.04 b	Waterplan Schalkwijk/ o.a. Water langs Aziëweg	C	30			500	500				1.000	
67.40b	Waarderpolder Oeververbinding: brug	A	30	300	94						394	
WZ.04	Walmuur Nieuw Gracht (Kruisbrug-Jansbrug-Nassaubrug)	A	40	1.286	705						1.991	
WZ.05	Vervanging ophaalbrug Buitenrustbruggen	A	30	2.480	3.395						5.875	
WZ.06	Renovatie wandelpromenade Sanden/Pratten/Engelenburg	A	10	125	1.025	2.150					3.300	
WZ.07	Kademuren Spaarne (Melkbrug- Gravestenenbrug)	A/C	40	36	69	1.095					1.200	
WZ.08	Waarderpolder: Maatregelen Oudeweg	A	30	2.115	35						2.150	
GOB.20	Versmallen rijbaan Amsterdamsevaart	A	30		1.500						1.500	
GOB.23	Reconstructie Nieuwe Groenmarkt	C	30		200	1.490					1.690	
GOB.25	Reconstructie Nassaulaan	C	30						200	1.800	2.000	
GOB.32	Kennemerstraat, aanpassingen in aansluiting op rode loperbrug	C	30		50				450		500	
GOB.39	Spaarndam- aanleg parkeervoorziening Kerklaan	C	10		25	275					300	
GOB.47	Vervanging walmuur Bakenessergracht	A	40	210	1.280						1.490	
GOB.45	Vervanging Zandersbrug	A	30	442							442	
GOB.48	Vervanging kade Noorder Emmakade-Tuinlaantje	C	40		105	1.300					1.405	
GOB.49	Vervanging kade Raamvest, Schouwburg	A	40	117	33						150	
GOB.50	Vervanging kade Kampervest	A	40	104	46						150	
GOB.43	Schoterbos	C	10		400	2.270					2.670	
	Schoterbos (voorbereidingskrediet)	A	10	169	11						180	
	Schoterbos -vervolgfasen	C	30				2.000	2.300			4.300	
GOB.44	Haarlemmerhout	A	10	352	109	307					768	
GOB.52	Vervanging walmuur Zuider Buitenspaarne, Vijverlaan	C	40			140	200				340	
GOB.56	Vervanging kademuur Kinderhuisvest	C	40				300	1.000			1.300	
GOB.58	Vervanging walmuur Buitenzorgkade	C	40				100	600			700	
GOB.60	Brug over de Bolwerken	C	30		150		350	1.000			1.500	
	Bijdrage Brug over de Bolwerken	C	30				-175	-575			-750	
GOB.62	Herinrichting Houtplein	C	30		75	2.000	2.565				4.640	
	Bijdrage Herinrichting Houtplein	C	30			-2.000	-1.740				-3.740	
Subtotaal Openbare ruimte en mobiliteit					17.757	23.375	18.876	14.396	14.725	8.650	9.800	107.578

Ip-nr.	Omschrijving	Cat.	Afschrijf- termijn	t/m 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal	
GOB.63	Rijksstraatweg- aanpassing tbv HOV	C	30		515	2.772					3.287	
	Bijdrage Rijksstraatweg- aanpassing tbv HOV	C	30		-515	-2.372					-2.887	
GOB.64	Aanpassing kruising Jan Gijzenkade/P.C. Boutenstraat	C	30			100					100	
GOB.67	Herinrichten Prins Bernhardlaan	C	30		50	200	2.000	3.250			5.500	
GOB.68	Stationsplein verharding rijgedeelte busstation	A	30	60							60	
GOB.69	Vervanging kademuur Oranjekade	A	40	579	21						600	
GOB.70	Bereikbaar houden Schalkwijk	C	30		150	750	3.000	1.250			5.150	
	Bijdrage bereikbaarheidsfonds Bereikbaar houden Schalkwijk	C	30		-150						-150	
GOB.71	Langzaam Verkeer brug Industriehaven Waarderpolder	A	30		818	492					1.310	
GOB.72	Waterverbinding Floris van Adrichemlaan	C	30					250	730	2.000	2.980	
GOB.73	Groenherstel Schalkwijk	C	30			500	500	500	500	3.000	5.000	
GOB.74	LV-verbinding Entree-oost ter hoogte van St. Jacob	C	30						45	405	450	
GOB.75	Herinrichting openbare ruimte getransformeerde Middengebied	C	30			700	300	500	500	500	2.500	
GOB.76	Pladellastraat/Merovingestraat inrichting als fietsstraat	C	30						200	350	550	
GOB.77	Schalkstad openbare ruimte aan Noord, Oost en Zuid-zijde	C	30					100	1.400	2.000	3.500	
GOB.91	Investering maatschappelijk nut (stelpost)	A	20		6.041	2.372	3.300	3.300	3.100	3.300	21.413	
	Versmallen rijbaan Amsterdamsevaart - Maatschappelijk Nut	A	20		280						280	
	Schoterbos - Maatschappelijk Nut	A	20		35	340					375	
	Haarlemmerhout - Maatschappelijk Nut	A	20		55	283					338	
	Vervangen walmuur Bakenessergracht - Maatschappelijk Nut	A	20		133						133	
	Vervanging kade Raamvest, Schouwburg - Maatschappelijk Nut	A	20		22						22	
	Vervanging kade Kampervest - Maatschappelijk Nut	A	20		9						9	
	Rijksstraatweg - aanpassing tbv HOV - Maatschappelijk Nut	A	20		25	305					330	
GOB.78	Integrale vernieuwing openb.ruimte Meerwijk	C	30			1.000	2.100	2.000	2.000	6.000	13.100	
GOB.79	Integrale vernieuwing openb.ruimte Zuidpolder	C	30			50	1.650	2.000	2.000	6.000	11.700	
GOB.80	Schalkwijkerbrug vervanging	C	30					200	800		1.000	
GOB.81	Vervanging parkeerautomaten waterparkeren	A	7		20	180					200	
GOB.84	Schouwbroekerplas saneren en herinrichten	C	10							500	500	
GOB.85	Tjaden aanleggen wandelpad	C	30							300	300	
GOB.86	Schipholweg, veiliger maken oversteek t.h.v. de school	C	30		50	150					200	
GOB.87	Vergroening Amsterdamsebuurten	C	30							600	600	
GOB.88	Groen in de Zuiderpolder	C	30							500	500	
GOB.89	Paul Krugerkade - Paul Krugerstraat Fietsstraat	C	30					750			750	
GOB.90	Vervangen openbare verlichting	C	30				400	400	400	400	1.600	
GOB.92	Slachthuis gebouw E- Renovatie Popcentrum	C	40			200	1.100				1.300	
GOB.92	Slachthuis gebouw E- Inbouwpakket Popcentrum	C	20				2.800				2.800	
GOB.92	Slachthuis gebouw E - Grond	C	0				200				200	
Totaal 51. Openbare ruimte en mobiliteit					18.395	30.934	26.898	31.746	29.225	20.325	35.655	193.179

Beleidsveld 52. Parkeren

Ip-nr.	Omschrijving	Cat.	Afschrijf- termijn	t/m 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
12.15	Vervanging betaalapparatuur Appelaargarage	B	7			225					225
	Vervanging betaalapparatuur Cronjegarage	B	7			175					175
	Vervanging betaalapparatuur Raaksgarage	B	7			300					300
	Vervanging camera's in parkeergarage	B	7			135					135
12.20	Vervanging Parkeerautomaten	C	7		730	24					754
	Vervanging parkeerautomaten (kentekenparkeren)	C	7	580		620					1.200
GOB.61	Fietsparkeergarage Raaks	C	40	5			500	995	200		1.700
GOB.65	Parkeervoorziening Schalkstad	C	40			4.000	1.400				5.400
	Bijdrage Parkeervoorziening Schalkstad	C	40			-2.800	-1.000				-3.800
Totaal 52. Parkeren					585	730	2.679	900	995	200	6.090

Beleidsveld 53. Overige beheertaken

Ip-nr.	Omschrijving	Cat.	Afschrijf- termijn	t/m 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
25.08	Concernhuisvesting Zijlpoort (overig)/ aanvullen krediet	A	40	1.623							1.623
84.01	Vervanging Schouwburg (8jr)	A	8	25							25
	Vervanging Schouwburg (5jr)	A	5	177							177
	Vervanging Schouwburg (25jr)	A	25	30							30
84.03	Vervanging Toneelschuur licht/geluid en automatisering	A	5	319							319
	Vervanging Toneelschuur	A	15			1.094					1.094
SZ.111	Vervanging Patronaat	A	5	557	600	101	70	170	318	600	2.416
SZ.112	Vervanging Philharmonie (5jr)	A	5	219							219
	Vervanging Philharmonie (10jr)	A	10	526							526
	Vervanging Philharmonie (15jr)	A	15	162				2.132			2.295
	Vervanging Philharmonie (20jr)	A	20	84							84
	Vervanging Philharmonie (25jr)	A	25	40							40
	Vervanging Philharmonie (40jr)	A	40	19							19
VG.ON	Reservering levensduurverlengend onderhoud gemeentelijk bezit	A	15	34	665						698
	Reservering levensduurverlengend onderhoud gem. bezit	C	15		500	500	500	500			2.000
SZ.117	Huisvesting Hart Verbouwing Kleine Houtweg	A	10	392							392
SZ.118	Inrichtingskosten Hart Kleine Houtweg	A	10	162							162
SZ.119	Verbindingsgang Kleine Houtweg	A	10	36	53						90
SZ.120	Buitenkozijnen/ramen Kleine Houtweg 24a	A	10	30							30
SZ.122	Vervanging Patronaat (15 jaar)	A	15					1.051			1.051
GOB.59	Aanschaf nieuwe units voor bovengronds begraven	A	10	49			57				106
Totaal 53. Overige beheertaken				4.483	1.818	1.695	627	3.854	318	600	13.395
Totaal programma 5				23.464	33.483	31.272	33.273	34.074	20.843	36.255	212.663

Programma 6 Burger, bestuur en veiligheid

Beleidsveld 61. Dienstverlening

Ip-nr.	Omschrijving	Cat.	Afschrijf- termijn	t/m 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
11.03	Kassasysteem	C	5		75	25					100
DV.06	Vervanging Klantbegeleidingssysteem	B	5		120						120
DV.07	Website fase 2	B	5		100	115					215
DV.08	KCC regiebord	B	5	32	128						160
DV.12	ZBB Actieve wachten	B	5		135						135
Totaal 61. Dienstverlening					32	558	140				730

Beleidsveld 63. Openbare orde en veiligheid

Ip-nr.	Omschrijving	Cat.	Afschrijf- termijn	t/m 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal
12.18	Vervanging parkeervergunning systeem (vignetten)	B	5		300	200					500
Totaal 63. Openbare orde en veiligheid					300	200					500
Totaal programma 6					32	858	340				1.230

Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen en overhead

Beleidsveld 72. Algemene dekkingsmiddelen

Ip-nr.	Omschrijving	Cat.	Afschrijf- termijn	t/m 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal	
21.01	Vervanging ICT	B	5	500	500	500	500	500			2.500	
	Glasvezelkabel	C	10		260						260	
MS.94	Concernhuisvesting Meubilair 2e fase	A	10	1.121							1.121	
	Geluid- en beeldregistratie Raadszaal en Fab.zaal	A	5	128	22						150	
	Vervanging Datacenter/software aanbesteden	B	5		1.000	500	500	500	500		3.000	
M&S	Optimalisatie werkplekken	C	10		546	150	50			200	946	
	Digitale Transformatie	C	10		500	1.000	2.500	2.500	2.500	2.500	11.500	
Totaal 72. Algemene dekkingsmiddelen					1.749	2.828	2.150	3.550	3.500	3.000	2.700	19.477
Totaal programma 7					1.749	2.828	2.150	3.550	3.500	3.000	2.700	19.477
Eindtotaal					39.402	50.741	44.390	51.442	40.020	26.923	44.801	297.719

Bijlage A. Nieuw aanvragen

Omschrijving	Cat.	Afschrijf- termijn	2017	2018	2019	2020	2021	2022
11. Onderwijs en Sport			175	2.525	800	0	0	0
SHO PO Cruquius	B	40	175	2.525	800			
51 Openbare ruimte en mobiliteit			0	200	4.100	0	0	0
Popcentrum Slachthuis	C	40		200	4.100			
			175	2.725	4.900	0	0	0

Bijlage B. Actualisatie

Actualisatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verhoogd	3.385	-1.798	-160			
Dekking investering Integraal Waterplan	1.510	-1.069				
Herinrichting Houtplein	75	500	-160			
Reconstructie nieuwe Groenmarkt		370				
Vervanging rioleringen	1.747	-1.599				
Walmuur Nieuw Gracht	41					
Waarderpolder Oeververbinding: brug	12					
Neutraal	-1.620	1.169	450		288	
Divers	-1.620	1.169	450			
Vervanging parkeerautomaten	-620	620				
Renovatie wandelpromenade	-600	600				
Bijdrage Herinrichting Houtplein		-500	500			
Kademuren Spaarne	-470	470				
Versmallen rijbaan Amsterdamsevaart	100	-100				
Zuidpolder		50	-50			
Langzaam Verkeer brug Industriehaven	32	-32				
Haarlemmerhout	-38	37				
Vervanging Parkeerautomaten	-24	24				
Parkeervoorziening Schalkstad						
Parkeervoorziening Schalkstad	-600					
Bijdrage Parkeervoorziening Schalkstad	600					
SHO					288	
SHO programmaliijn Schalkwijk			-491		288	
SHO Ter Cleeff "De Argonouten"			491			
SHO Uitbreiding onderwijshuisvesting PO Haarlem Zuid-west					-288	
Optimalisatie huisvesting						
Optimalisatie huisvesting	546	150	50			
Concernhuisvesting meubilair	-29					
Meubilair flexconcept	-150					
Optimalisatie werkplekken	-240	-150	-50			
Concernhuisvesting meubilair 2e fase	-126					
Veallen\verlaagd	-3.342	1.671	-1.200	-3.730		
Fietsvoorziening Botermarkt e.o.		-200	-400	-3.730		
Vervanging walmuur Leidse Vaart		-200	-800			
Vervanging kade Noorder Emmakade	-895	420				
Integraal Waterplan Haarlem	-2.087	1.651				
Vervanging ophaalbrug Buitenrustbruggen	-360					
Totaal actualisatie	-1.577	1.042	-910	-3.730	288	

Investeringsplan 2018-2022

Bijlage C. Investering < € 100.000

In de financiële verordening is vastgelegd dat investeringen kleiner dan € 100.000 niet geactiveerd worden, maar rechtstreeks ten laste van het resultaat worden gebracht. Hiervoor is jaarlijks een bedrag beschikbaar. Op deze investering in beeld te houden is onderstaand een opgave van de investeringen < € 100.000 opgenomen.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Beschikbaar	-507	-1.254	-1.132	-1.012	-1.012	-1.012
Vervanging pinautomaten		25				
Warmwater/verwarmingsinstallatie v.d. Aart	30					
SHO Stelpost 1e inrichting	177	430			484	
SRO vervangingsinvesteringen sportvelden		104	136	40		
Vervanging bedrijfsauto archeologie	46					
Vervanging Patronaat				46		
Vervanging Schouwburg		321	189	397	115	28
Vervanging Toneelschuur		41	128	77	73	
Vervanging Philharmonie	254	79	39	496	231	17
Totaal < 100.000	507	1.000	492	1.056	904	45
Onbenut	0	-254	-640	44	-108	-967

Bijlage D. Dekkingen

Ip-nr.	Omschrijving	Dekking investering	2017	2018	2019	2020	2021	2022
77.01	SHO Bouw M.L. King/Hildebrandt: dekking opbrengst oude locatie	Verkoopopbrengst		-850				
	SHO Bouw M.L. King/Hildebrandt: dekking GREX (DSK)	Bijdrage Grex		-114				
76.02	Dekking GREX: Multifunctionele sporthal Duinwijk	Bijdrage Grex	-438					
	Bijdrage Stichting Duinwijk: Multifunctionele sporthal Duinwijk	Bijdrage Duinwijk	-334					
Totaal 11. Onderwijs en Sport			-772	-964				
64.04 a	Dekking investering Integraal Waterplan Haarlem (incl. Waarderpolder)	Bijdrage Rijnland	-688	-971				
	Dekking investering Integraal Waterplan Haarlem (incl. Waarderpolder)	HIRB subsidie	-392	-98				
	Bijdrage bereikbaarheidsfonds Bereikbaar houden Schalkwijk	Bijdrage	-150					
GOB.60	Bijdrage Brug over de Bolwerken	Subsidie Provincie			-175	-575		
GOB.62	Bijdrage Herinrichting Houtplein	Subsidie Provincie		-2.000	-1.740			
GOB.63	Bijdrage Rijksstraatweg- aanpassing tbv HOV	Subsidie Provincie	-515	-2.372				
Totaal 51. Openbare ruimte en mobiliteit			-1.745	-5.441	-1.915	-575		
GOB.65	Bijdrage Parkeervoorziening Schalkstad	Bijdrage parkeerfonds		-2.800	-1.000			
Totaal 52. Parkeren				-2.800	-1.000			
Eindtotaal			-5.033	-15.610	-4.830	-1.150		

5.2 Samenstelling bestuur

College van burgemeester & wethouders

J. Wienen, Burgemeester

Voorzitter van het college van burgemeester en wethouders en voorzitter van de gemeenteraad

J. Langenacker, Wethouder (PvdA)

Portefeuille: Werk, Economische en Sociale Zaken, Wonen en Coördinatie sociaal domein

C.Y. Sikkema, Wethouder (GLH)

Portefeuille: Beheer en Onderhoud, Duurzaamheid en Mobiliteit

M. Snoek, Wethouder (CDA)

Portefeuille: Jeugd, onderwijs en sport

J. van Spijk, Wethouder (D66)

Portefeuille: Ruimtelijke ontwikkeling en Monumenten, MRA, Financiën, Dienstverlening en Burgerparticipatie

J. Botter, Wethouder (D66)

Portefeuille: Welzijn en Volksgezondheid, Cultuur en Vastgoed

J. Scholten, Gemeentesecretaris

Gemeenteraad

D66 (7 zetels)

mw. D. Leitner, dhr. P. Spijkerman, mw. F.G. Cannegieter, Mw. A. Dekker, dhr. M. de Groot, dhr. B. van Leeuwen, dhr. M.J.A.E. Rijssenbeek

PvdA (5 zetels)

dhr. J. Fritz, dhr. M.H. Brander, dhr. J.A.F. van der Bruggen, mw. M.C.M. Schopman, mw. D. van Loenen

GroenLinks (5 zetels)

mw. M.D.A. Huysse, dhr. A. Azannay, dhr. R.H. Berkhout, dhr. B. Gün, mw. Z. Klazes

VVD (5 zetels)

dhr. W.R. van Haga, dhr. J. Boer, mw. H.A. van der Smagt, mw. M.A. Sterenberg, dhr. W.J. Rutten

CDA (4 zetels)

dhr. G.B. van Driel, dhr. M. El Aichi, mw. E. de Raadt, dhr. J.J. Visser

SP (4 zetels)

dhr. F.H. Garretsen, dhr. A.F. Bloem, mw. J. van Ketel, mw. S. Özogul-Özen

Ouderenpartij Haarlem (2 zetels)

dhr. F.N.G. Smit, mw. F. de Leeuw

Actiepartij (2 zetels)

dhr. G. Hulster, dhr. J.M. Baaijens

Christenunie (1 zetel)

dhr. F.C. Visser

Trots (1 zetel)

dhr. A.P.D. van den Raadt

Hart voor Haarlem (1 zetel)

mw. L.C. van Zetten

Fractie Mohr (1 zetel)

dhr. D. Mohr

Fractie van M. Aynan (1 zetel)

dhr. M. Aynan

Griffier

mw. J.S. Spier

5.3 Kerngegevens

Sociale structuur

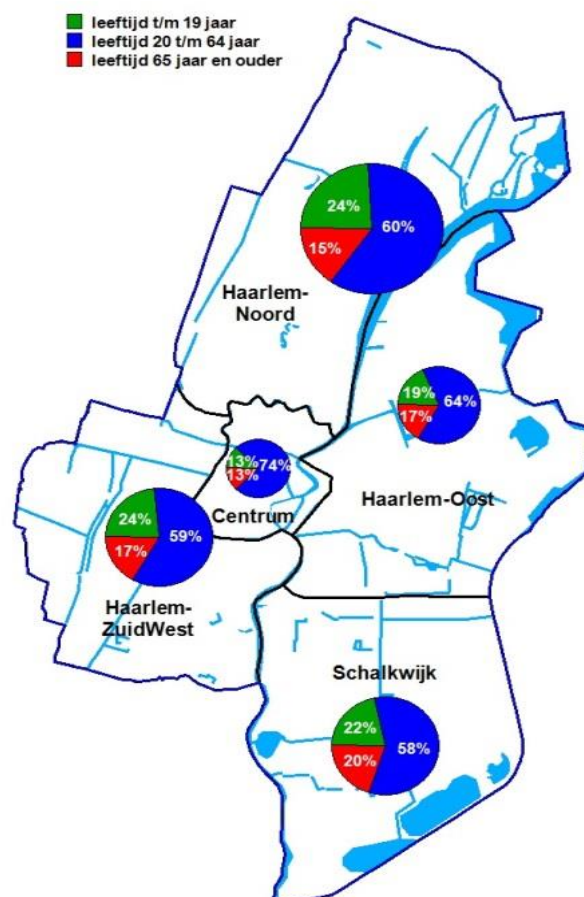
Bevolking naar leeftijd, 2012-2032

leeftijd	2012		2017		2018		2022		2032	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-19 jaar	33.103	22%	34.933	22%	35.615	22%	36.732	22%	37.803	22%
20-44 jaar	54.422	36%	55.042	35%	55.303	34%	55.749	34%	57.367	33%
45-64 jaar	40.412	27%	42.391	27%	43.147	27%	44.023	27%	44.018	25%
65 jaar en ouder	23.904	16%	26.836	17%	27.320	17%	29.118	18%	34.678	20%
Totaal	151.841	100%	159.202	100%	161.385	100%	165.622	100%	173.866	100%
Waarvan 15-64 jaar	102.395	67%	105.360	66%	104.758	65%	108.161	65%	110.376	63%

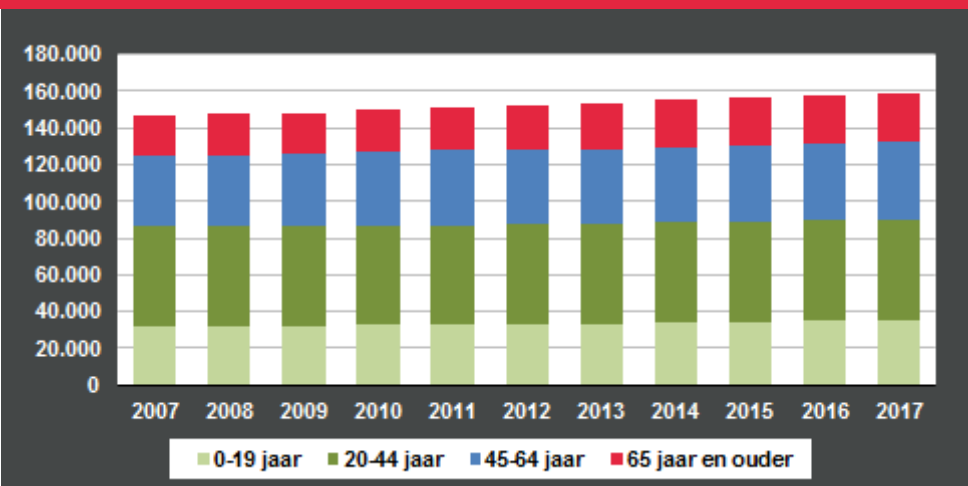
(potentiële beroepsbevolking)

Bron: Bevolkingsgegevens: BRP-Haarlem;

Bevolkingsprognose: Data, Informatie en Analyse, Gemeente Haarlem

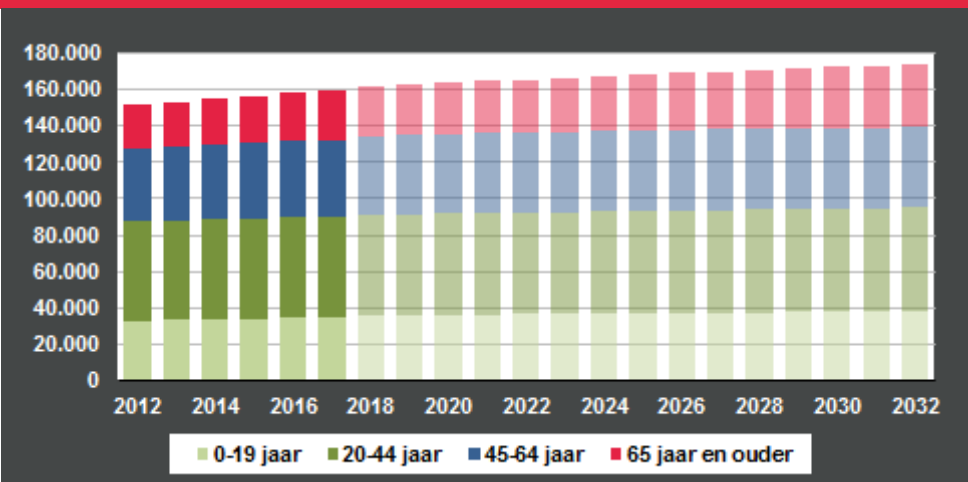

Ontwikkeling inwoners naar leeftijd in Haarlem, 2007-2017

Bron: BRP gemeente Haarlem

Ontwikkeling inwoners naar leeftijd in Haarlem, 2012-2032

Bron: BRP gemeente Haarlem; Bevolkingsprognose 2016 OenS

Bevolking naar leeftijd, 2012-2032

	2012		2017		2018		2022	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Autochtonen	112.775	74%	114.446	72%	119.858	74%	123.004	74%
Allochtonen	39.066	26%	44.756	28%	41.527	26%	42.618	26%
Waarvan niet-westers	21.398	14%	24.332	15%	22.664	14%	23.259	14%
Totaal	151.841	100%	159.202	100%	161.385	100%	165.622	100%

Bron: BRP-Haarlem

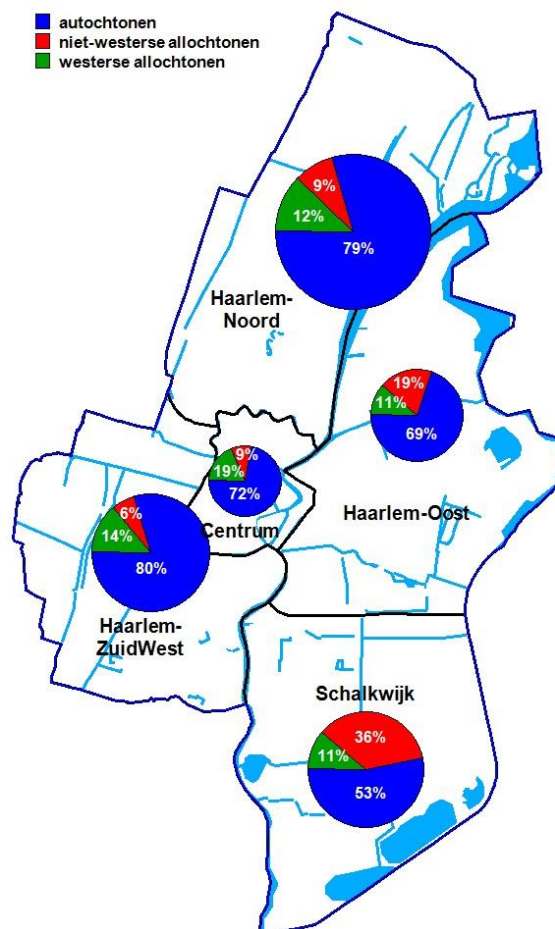
Niet-westers: allochtonen met als herkomstgroepering één van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije. Aantal en percentage van het totaal aantal Haarlemmers.

Bevolking naar herkomst

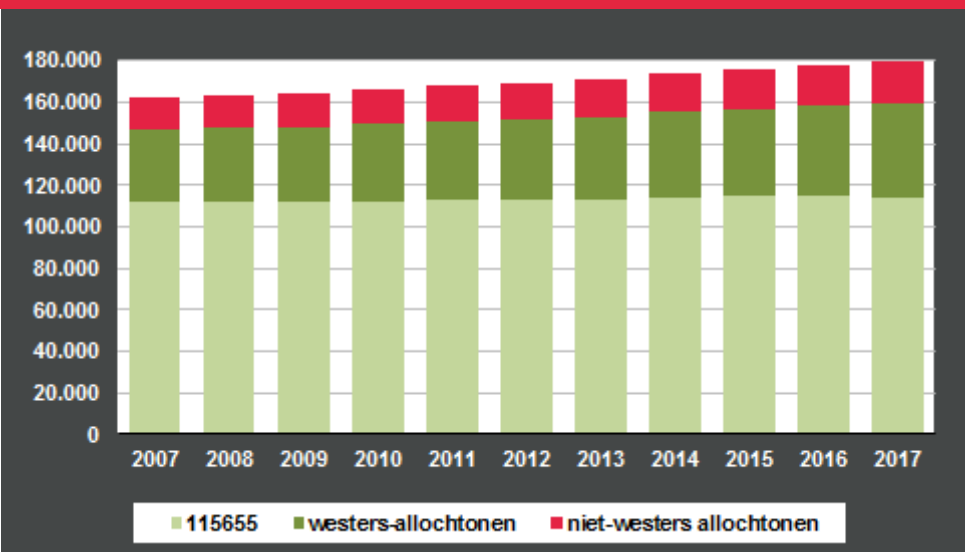
herkomst	2013		2014		2015		2016		2017	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Autochtonen	113.032	74%	114.065	74%	114.648	73%	114.860	73%	114.446	72%
Allochtonen	40.048	26%	41.092	26%	41.987	27%	43.263	27%	44.756	28%
Waarvan niet-westers	21.887	14%	22.309	14%	22.920	15%	23.410	15%	24.332	15%
Totaal	153.080	100%	155.157	100%	156.635	100%	158.123	100%	159.202	100%

Bron: BRP-Haarlem

Niet-westers: allochtonen met als herkomstsgroepering één van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije. Aantal en percentage van het totaal aantal Haarlemmers.

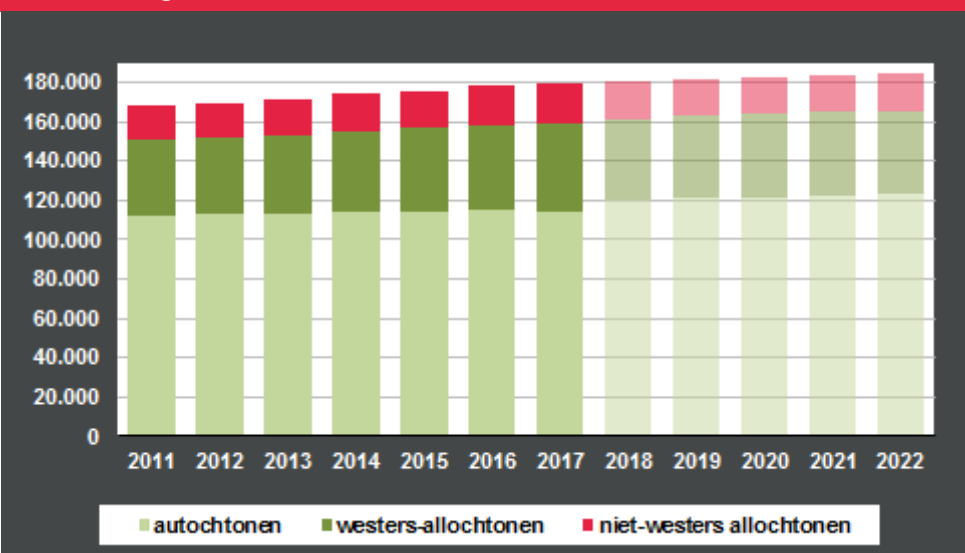

Ontwikkeling inwoners in Haarlem naar herkomst, 2007-2017

Bron: BRP gemeente Haarlem

Ontwikkeling inwoners in Haarlem naar herkomst, 2011-2022

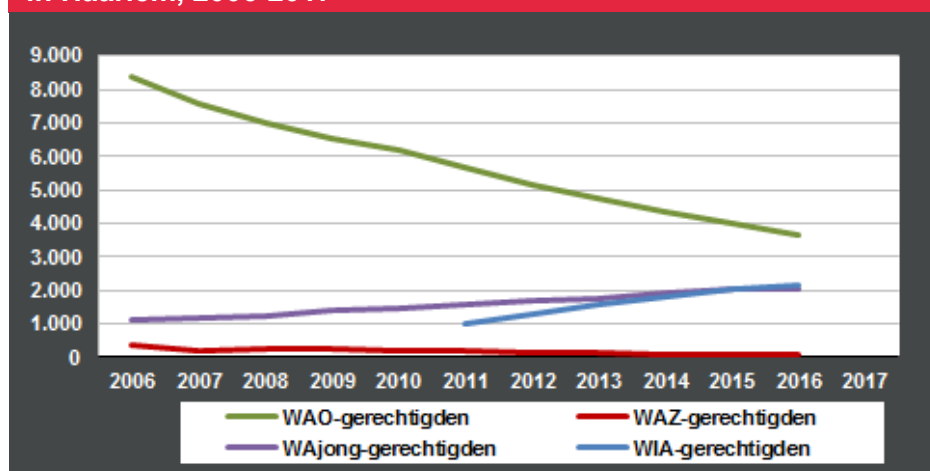
Bron: BRP gemeente Haarlem; prognose: voortzetting trend laatste 10 jaar

Aanal uitkeringsgerechtigden (per 31-12 vorig jaar)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bijstandsgerechtigden	2.508	2.806	3.075	3.255	3.374	3.541
WAO-gerechtigden	5.160	4.730	4.350	3.990	3.640	-
WAZ-gerechtigden	150	130	110	100	90	-
WAjong-gerechtigden	1.670	1.750	1.910	2.040	2.020	-
WIA-gerechtigden	1.320	1.570	1.820	2.040	2.160	-
WW-gerechtigden	2.410	3.020	3.610	3.760	3.740	3.592

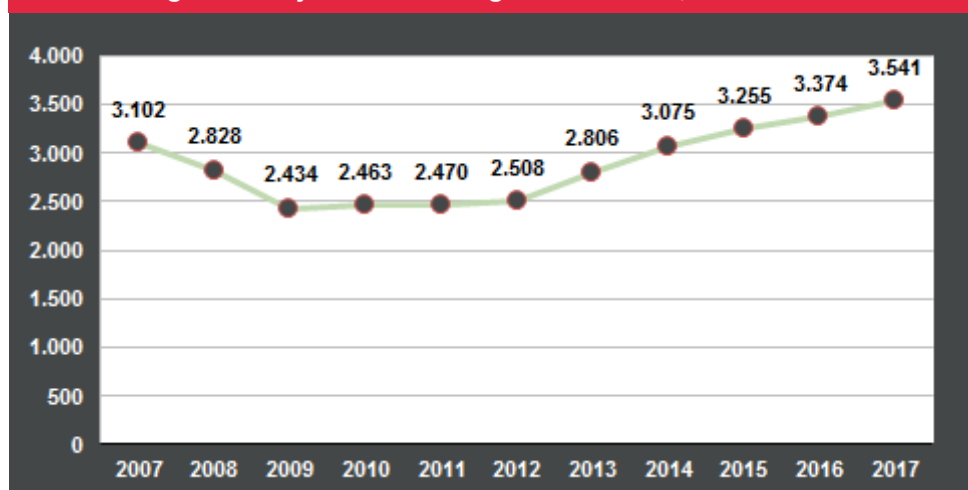
Bron: Bijstandsgerechtigden: gemeente Haarlem; overige uitkeringen: UWV

Ontwikkeling aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in Haarlem, 2006-2017

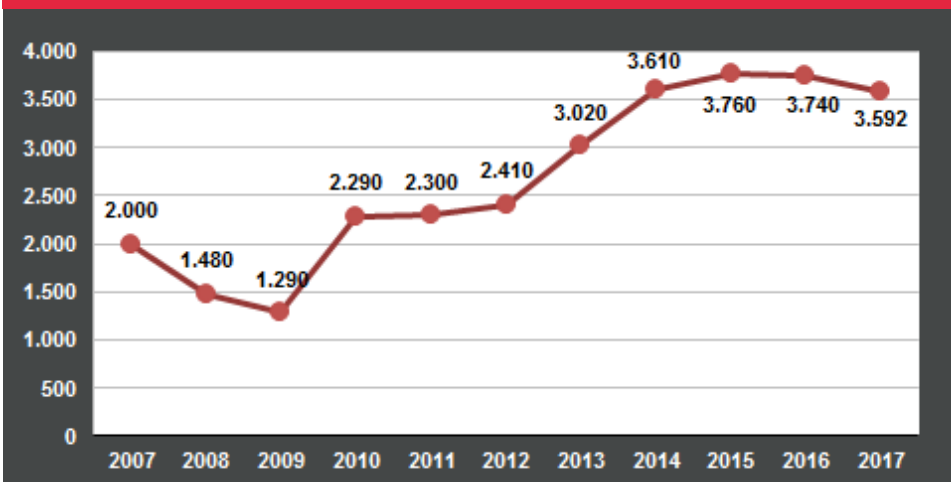
Bron: CBS/UWV

Ontwikkeling aantal bijstandsuitkeringen in Haarlem, 2007-2017

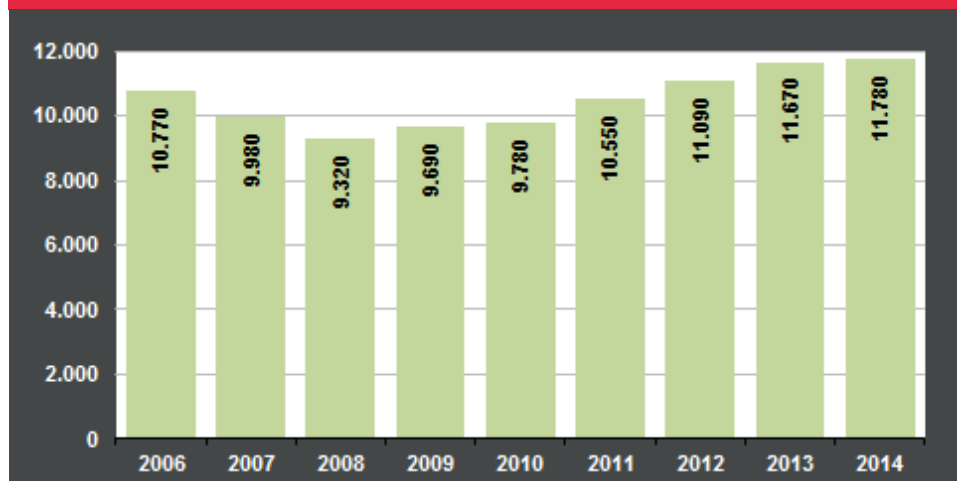
Bron: SoZaWe gemeente Haarlem

Ontwikkeling aantal WW¹-uitkeringen in Haarlem, 2007-2017

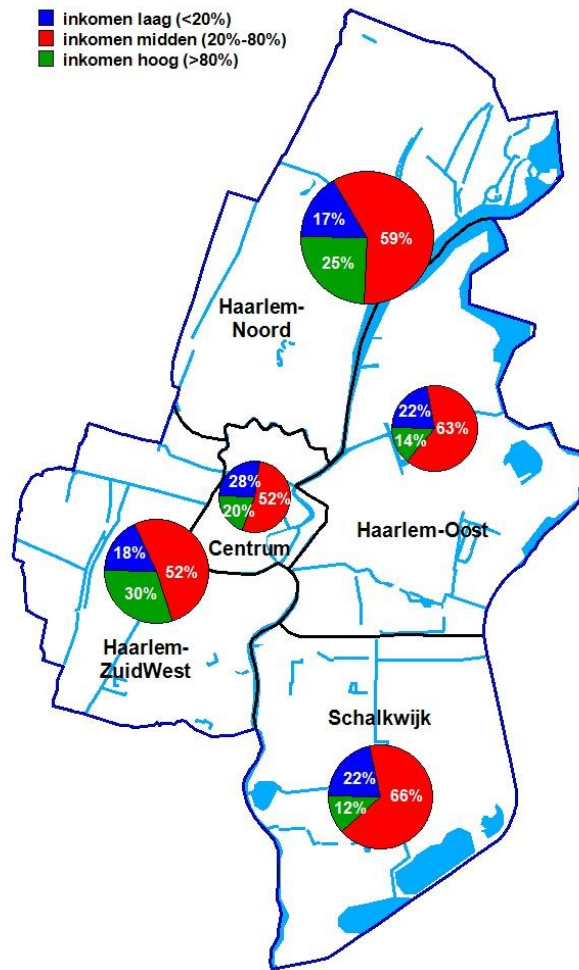
Bron: UWV/CBS ¹ WerkloosheidsWet

Ontwikkeling huishoudens met laag inkomen in Haarlem, 2006-2014

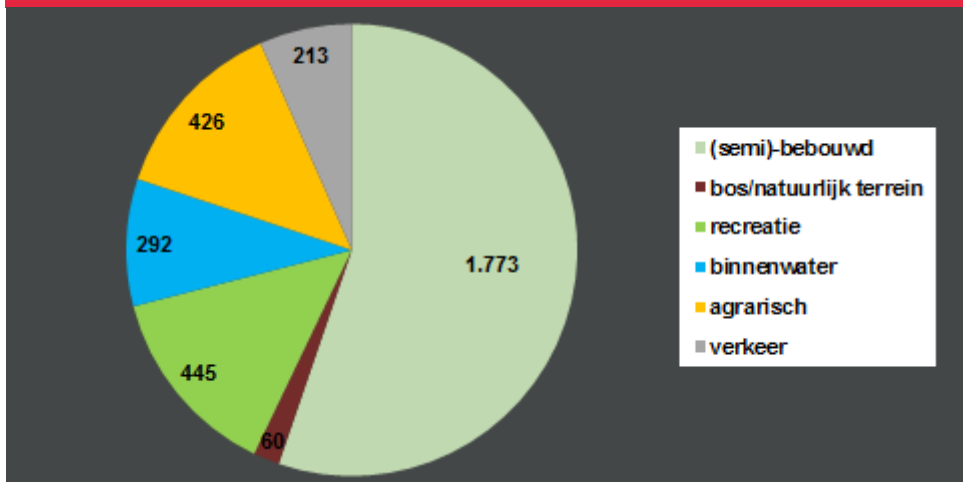
Bron: CBS-RIO: Personen in huishoudens met inkomen tot 105% van het sociaal minimum

- inkomen laag (<20%)
- inkomen midden (20%-80%)
- inkomen hoog (>80%)

Fysieke structuur

Oppervlakte naar functie in hectare in Haarlem, 2012

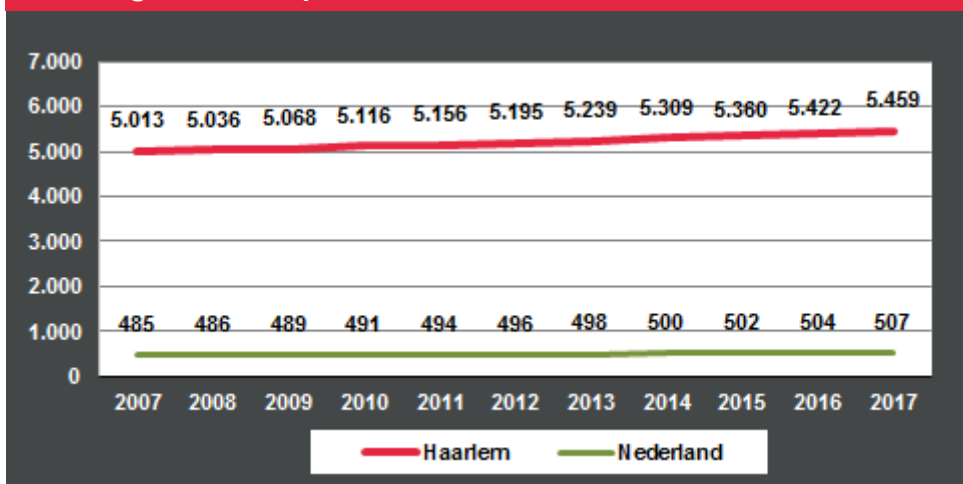

Bron: CBS

2016: oppervlakte 3.209 ha. (gelijk aan 2010), binnenwater 292 ha. (2010: 285 ha.)

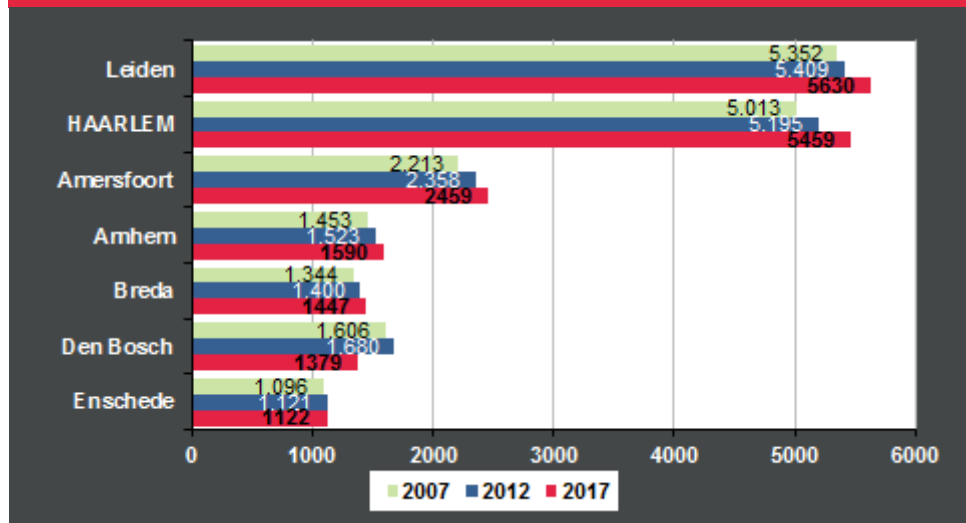
Historische stadskern (wijk Oude Stad) in 2016 162 hectare. Weglengte in 2015 437 km.

Bevolkingsdichtheid per km² in Haarlem en Nederland, 2007-2017

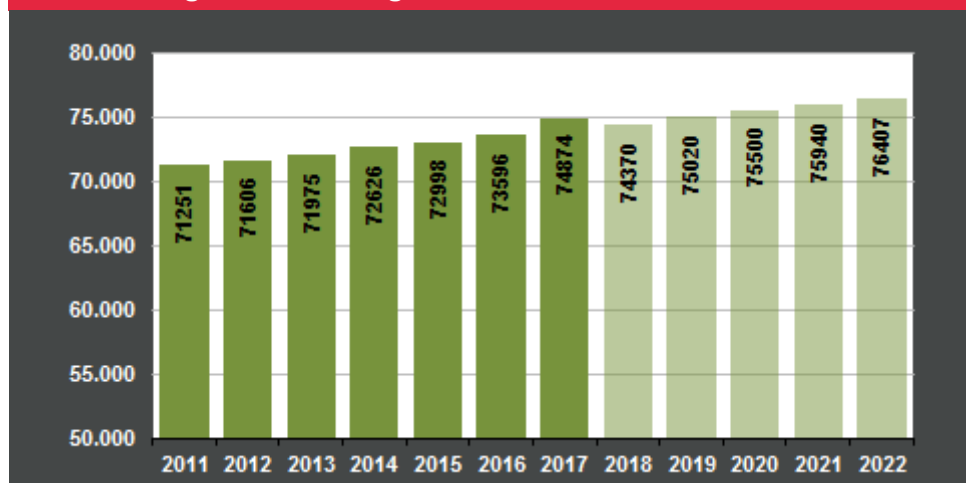
Bron: CBS

Bevolkingsdichtheid per km² in Haarlem en vergelijkbare steden, 2007-2017

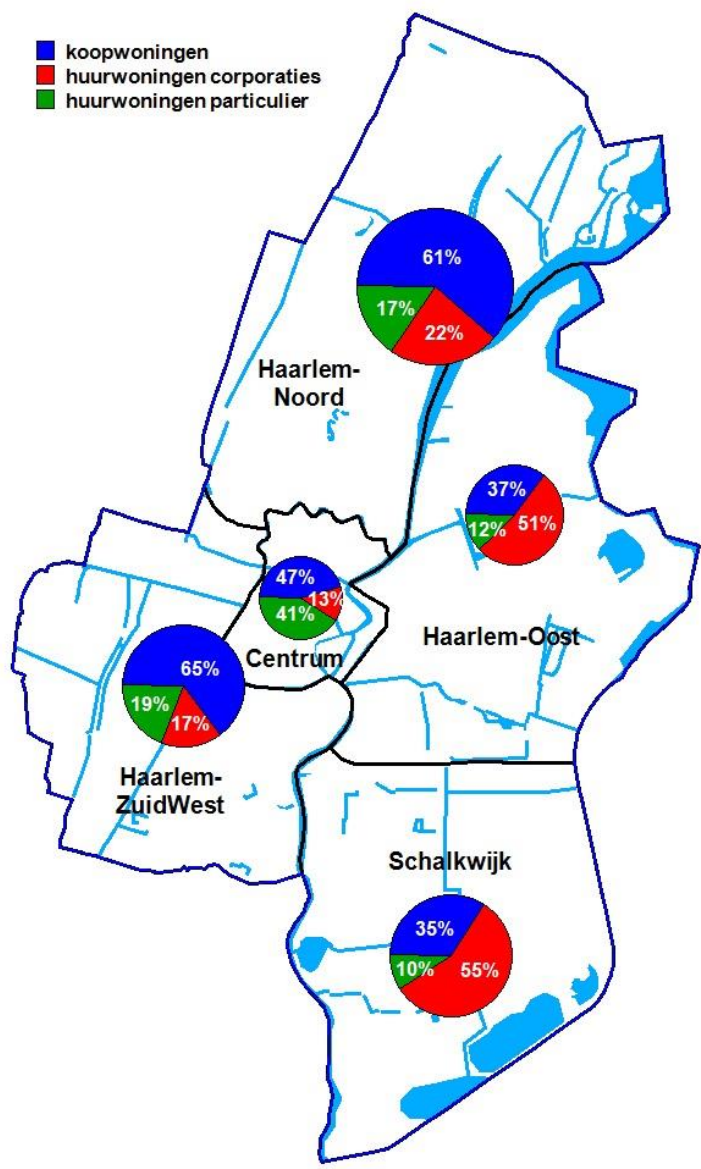
Bron: CBS; hoogste bevolkingsdichtheid in de gemeente Den Haag: 6.347

Ontwikkeling aantal woningen in Haarlem, 2011-2022

Bron: Cocensus

Prognose: Bevolkingsprognose 2016 Data, Informatie en Analyse, Gemeente Haarlem

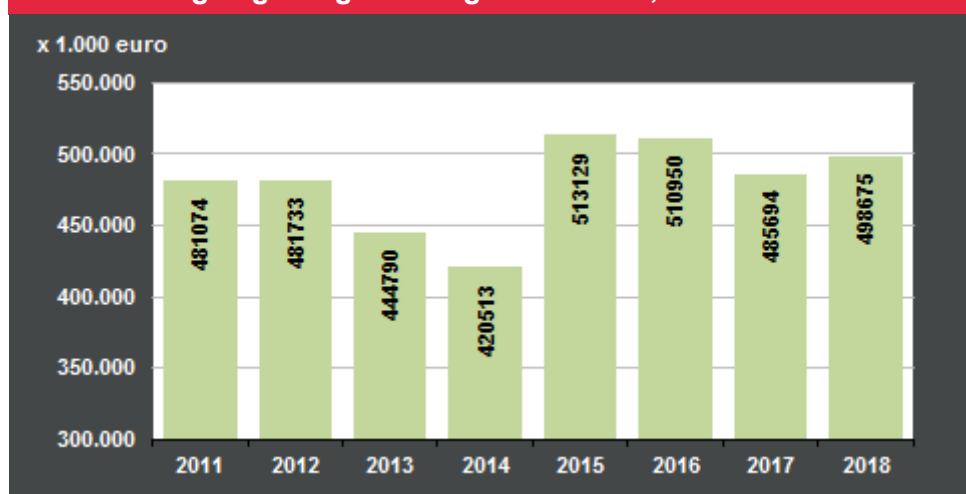
Financiële structuur

(bedragen x €1.000)

Algemene financiële gegevens 2018

Totale baten (exclusief reservemutaties)	- 499.190
Totale lasten (exclusief reservemutaties)	498.675
Saldo toevoeging en onttrekking reserves	-1.956
Saldo baten en lasten (+ = negatief saldo)	-2.470
Algemene reserve	25.806
Algemene inkomsten gemeentefonds	-292.756
Opbrengst Onroerend Zaak Belasting (OZB)	-39.248
Netto-investeringsvolume	44.390
Vaste schuld	486.000

Ontwikkeling begrotingsomvang¹ in Haarlem, 2011-2018

Bron: Jaarverslagen gemeente Haarlem (2017-2018: programmabegroting)

Links naar nog meer informatie

Hyperlink openen

Feiten en cijfers:

[Feiten en cijfers](#)

Haarlem in cijfers (buurtmonitor):

[Buurtmonitor](#)

Haarlem Open Data Portaal:

[Opendata Haarlem](#)

Staat van Haarlem:

[Staat van Haarlem](#)

Thematische monitors:

Economische monitor:

[Economie](#)

Binnenstadsmonitor:

[Binnenstad](#)

Woonmonitor:

[Wonen](#)

Cultuurmonitor:

[Cultuur](#)

WoonZorgWelzijn monitor:

[WZW-monitor Zuid-Kennemerland](#)

Belevingsmonitor:

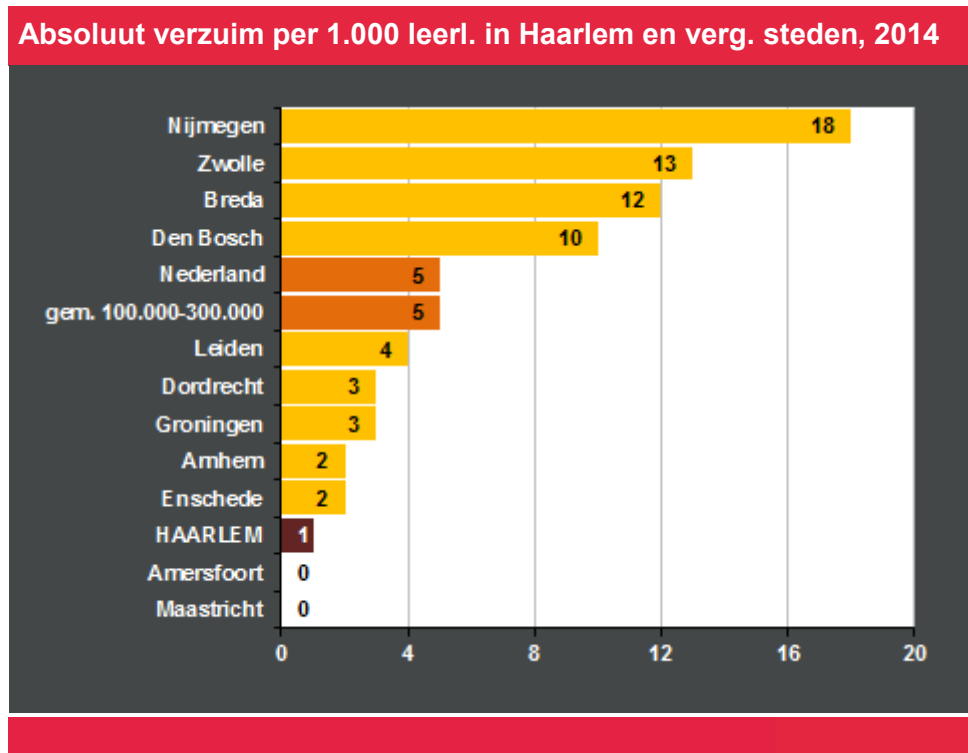
in ontwikkeling

Duurzaamheidsmonitor:

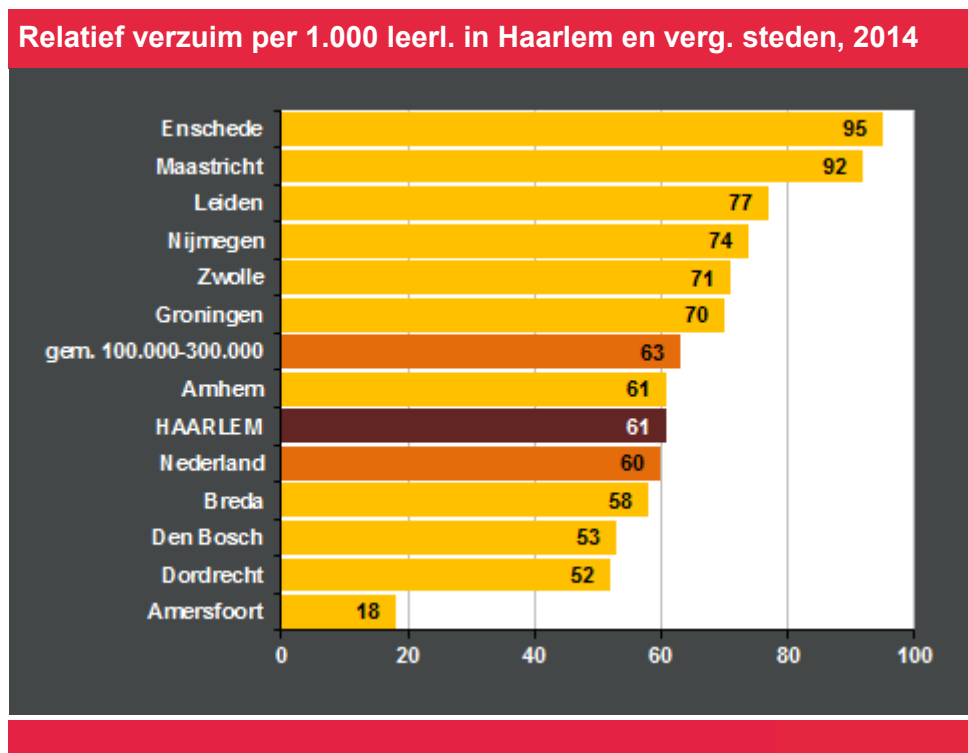
in ontwikkeling

5.4 Benchmarkindicatoren BZK

Programma 1 Maatschappelijke participatie

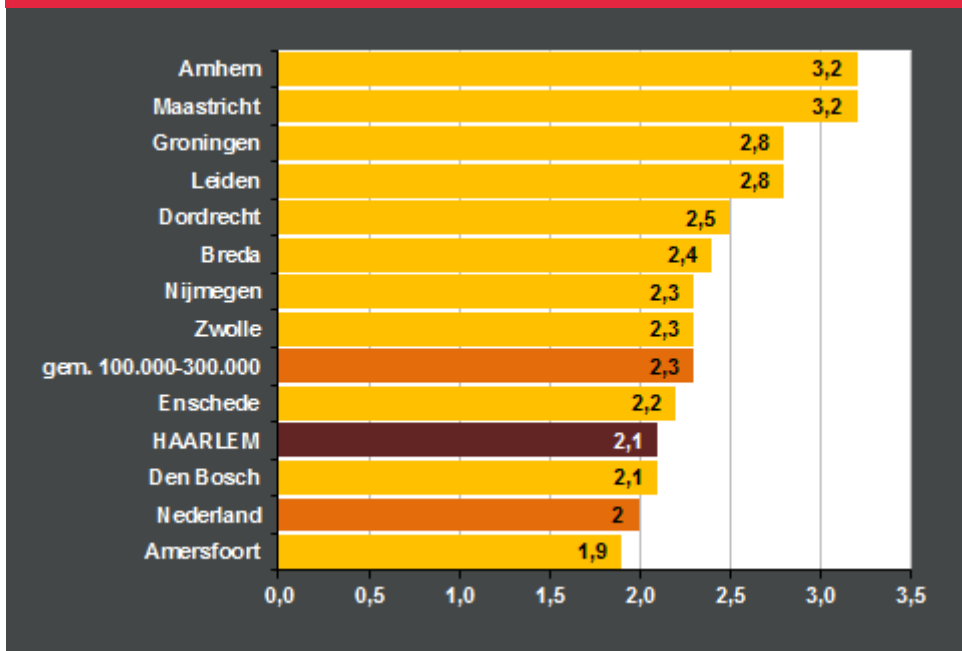

Bron: DUO, leerplichtigen niet ingeschreven op een school

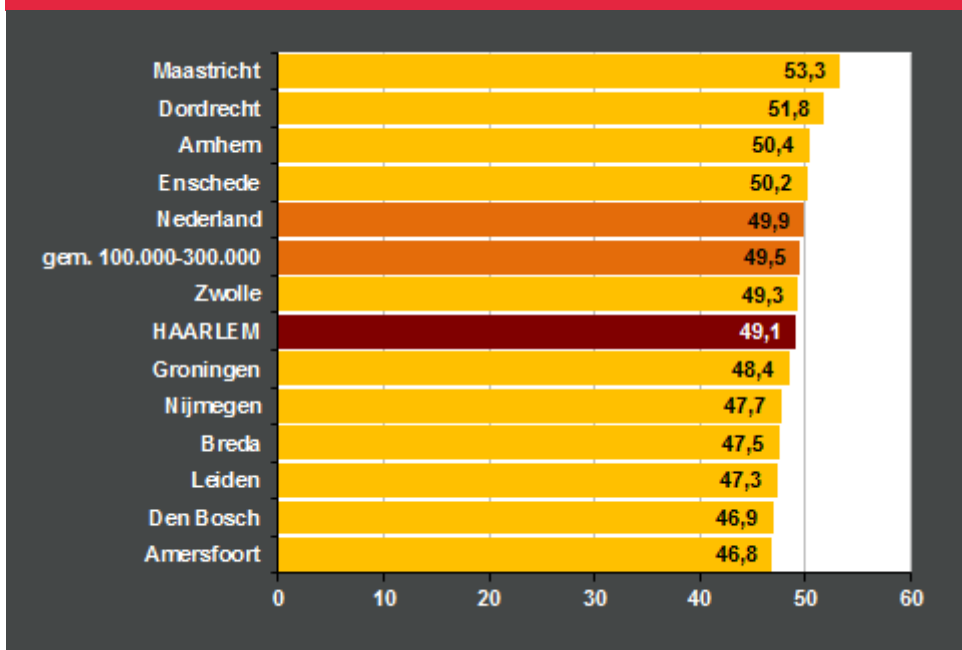
Bron: DUO, leerplichtigen wel ingeschreven, maar ongeoorloofd afwezig

Voortijdige schoolverlaters in Haarlem en verg. steden, 2014

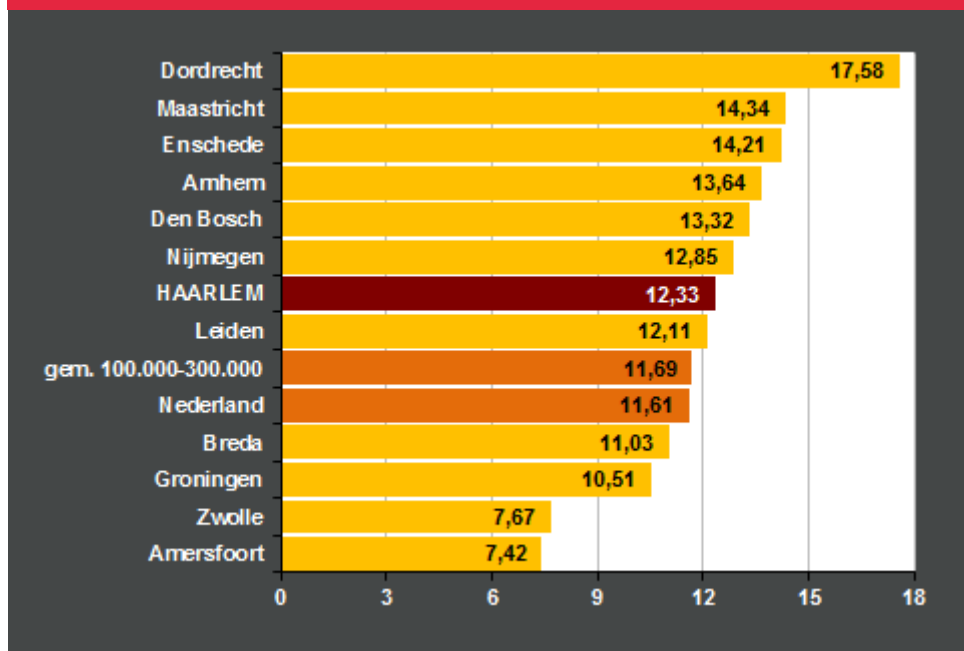
Bron: DUO, % van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar) dat voortijdig, dwz zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

Aandeel inwoners dat niet sport in Haarlem en verg. steden, 2014

Bron: RIVM, Zorgatlas

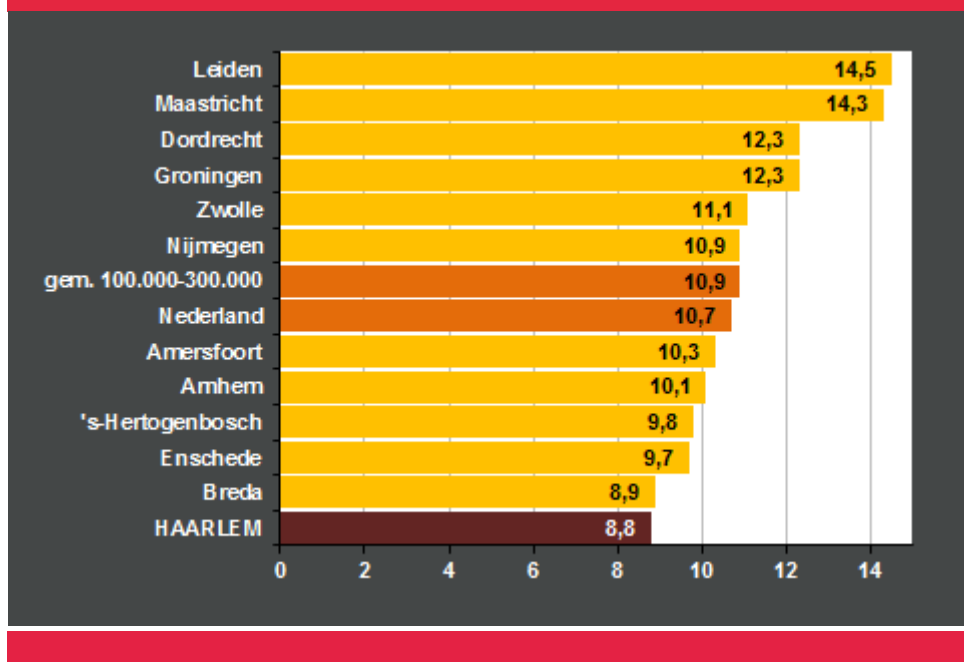
Achterstandsleerlingen in Haarlem en verg. steden, 2012

Bron: Verwey Jonker instituut, % leerlingen (4-12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand.

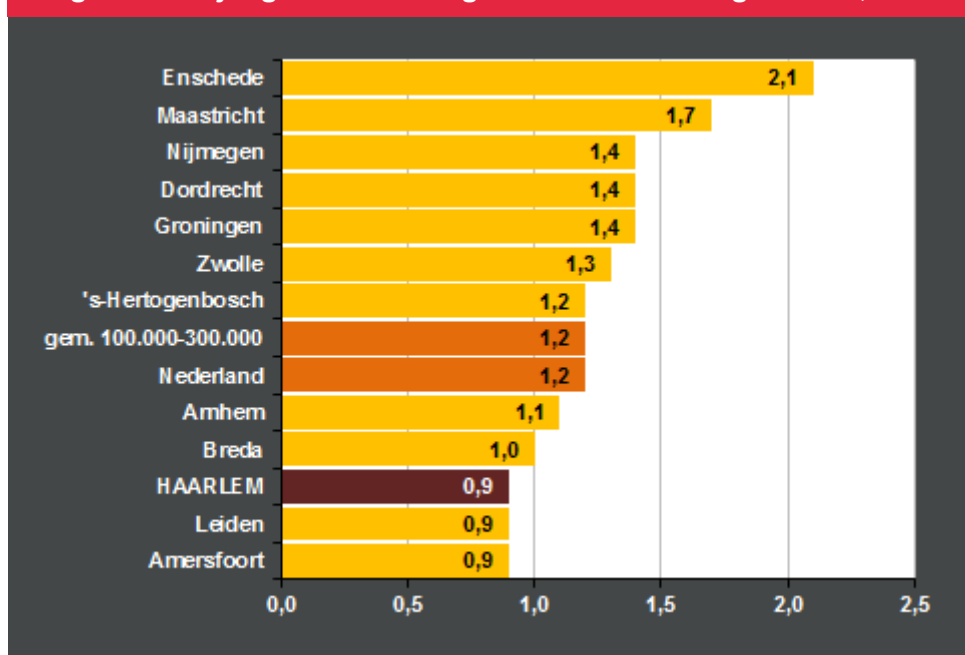
Programma 2 Ondersteuning en zorg

Jongeren met jeugdhulp in Haarlem en verg.steden, 2016

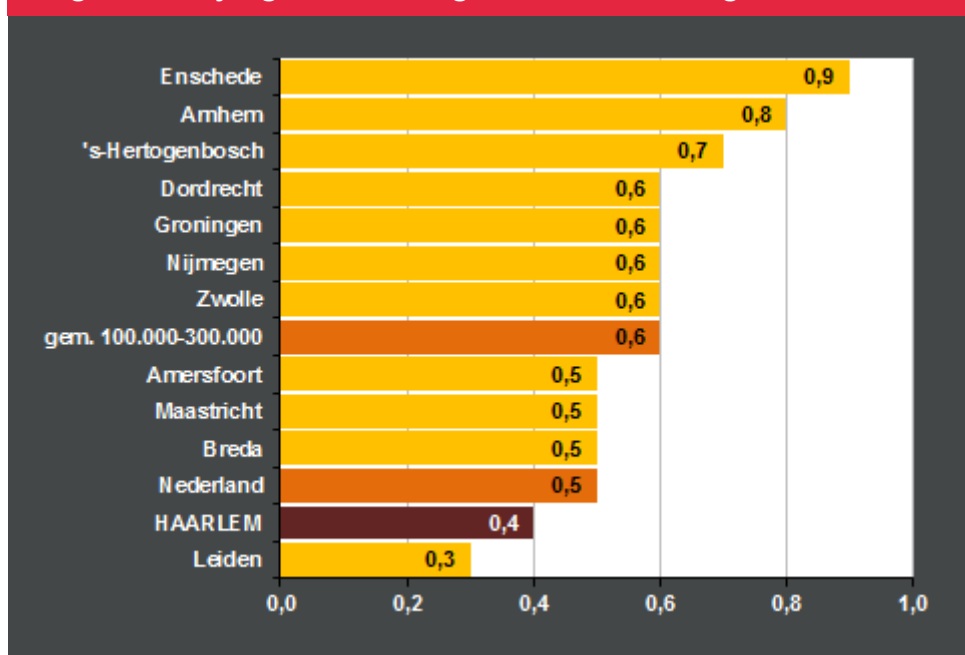
Bron: CBS, in % van alle jongeren tot 18 jaar.

Jongeren met jeugdbescherming in Haarlem en verg. steden, 2016

Bron: CBS, % jongeren tot 18 jaar met jeugdbescherming tov alle 0-18 jarigen

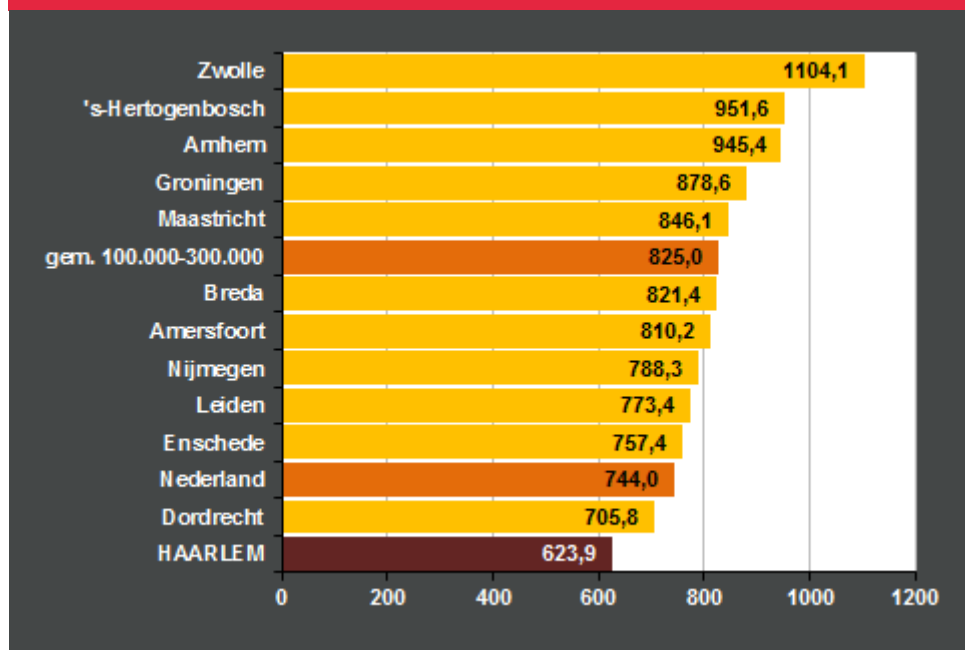
Jongeren met jeugdreclassering in Haarlem en verg. steden, 2016

Bron: CBS, % jongeren 12-22 jaar met jeugdreclassering tov alle 12-22 jarigen

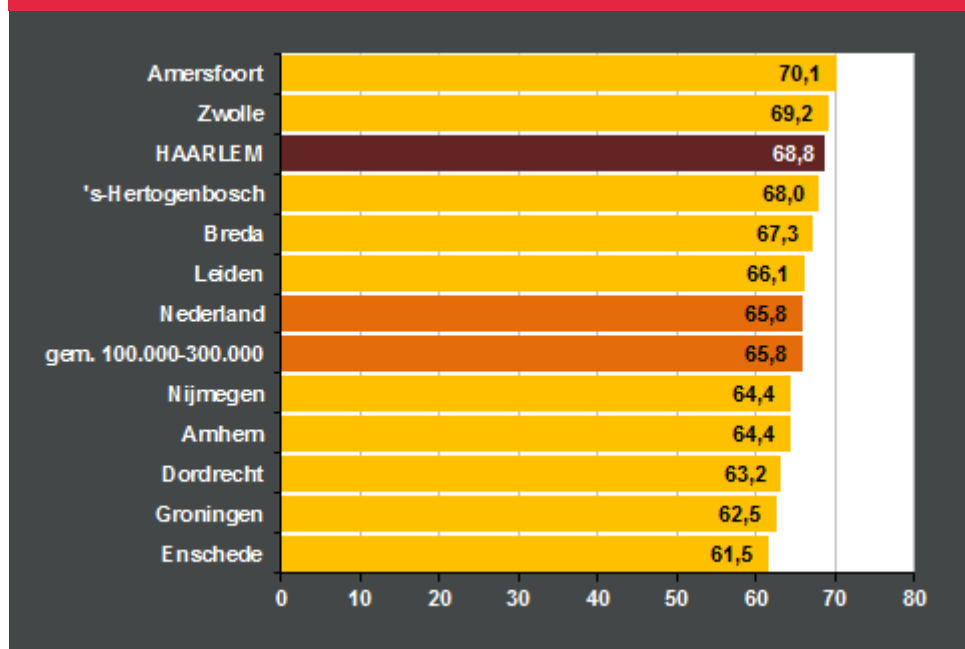
Programma 3 Werk en inkomen

Aantal banen per 1000 inw 15-64 jr. in Haarlem en verg. steden, 2016

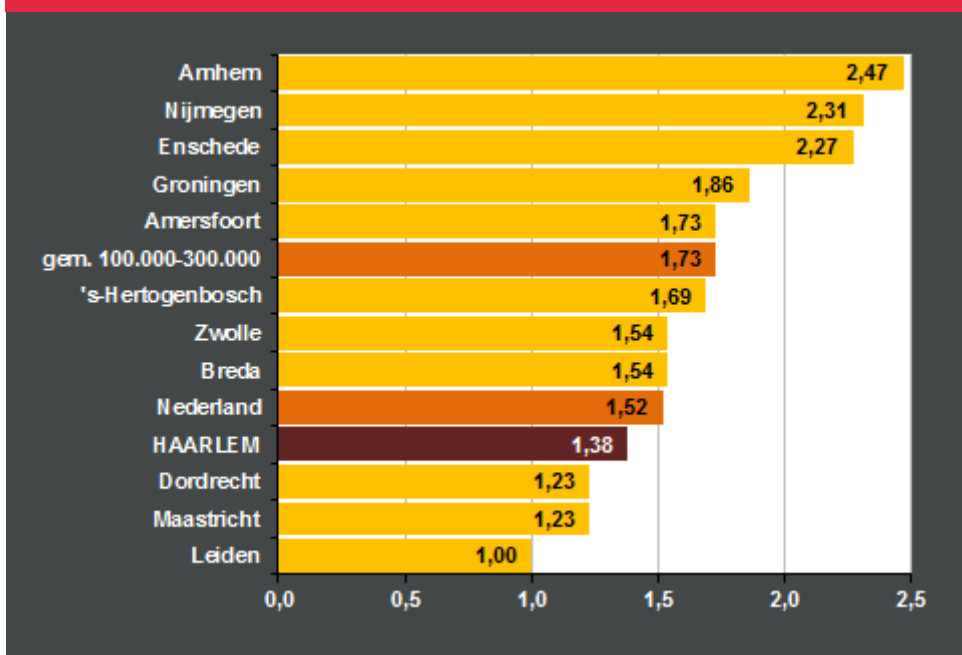
Bron: LISA

Netto arbeidsparticipatie in Haarlem en verg. steden, 2016

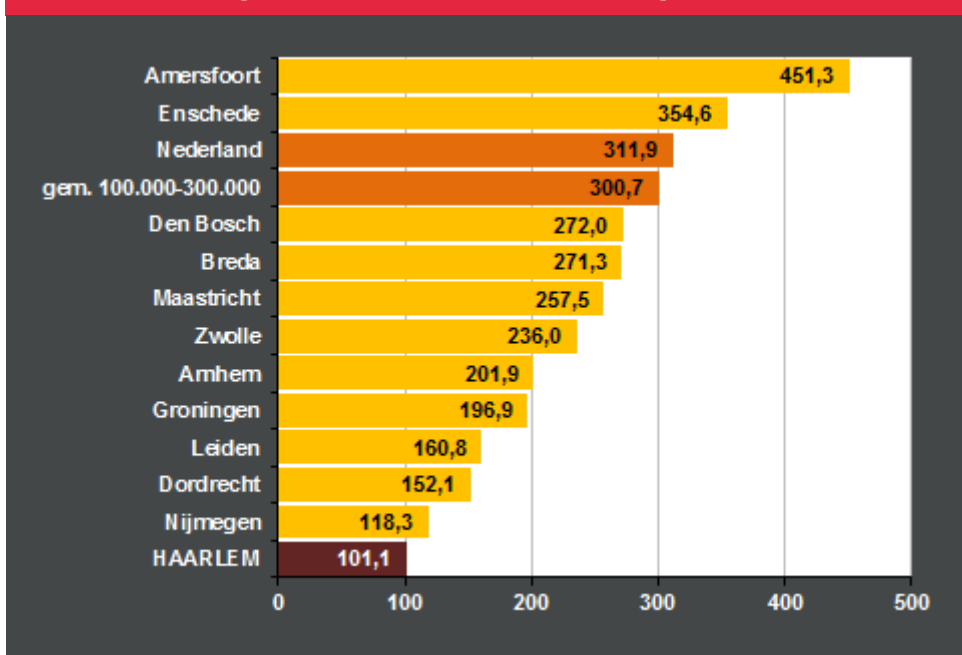
Bron: CBS, het % van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de totale beroepsbevolking

Werkeloze jongeren in Haarlem en verg. steden, 2015

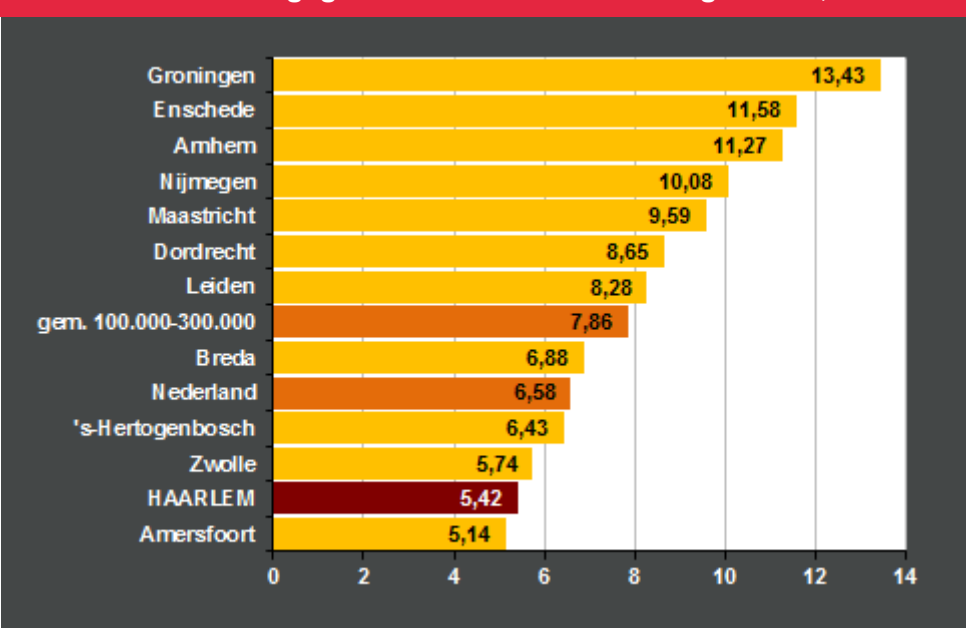
Bron: Verwey Jonker instituut, percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).

Lopende re-integratievoorz. in Haarlem en verg. steden, 2015

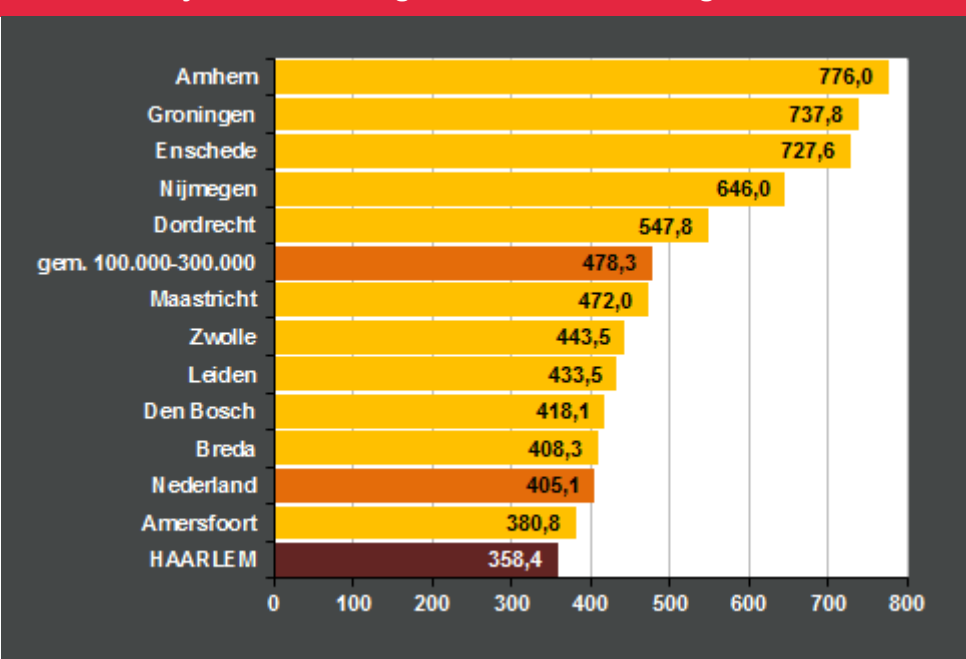
Bron: CBS, het aantal lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners 15-65 jaar

Kinderen in uitkeringsgezinnen in Haarlem en verg.steden, 2015

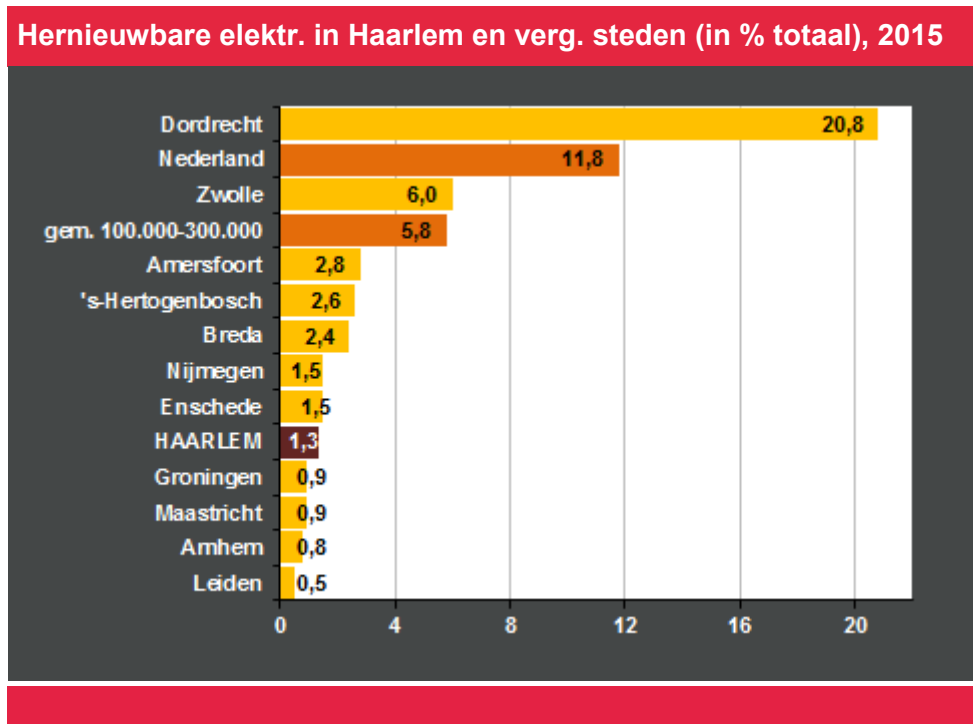
Bron: Verwey Jonker instituut, % kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen

Het aantal bijstandsuitkeringen in Haarlem en verg. steden, 2015

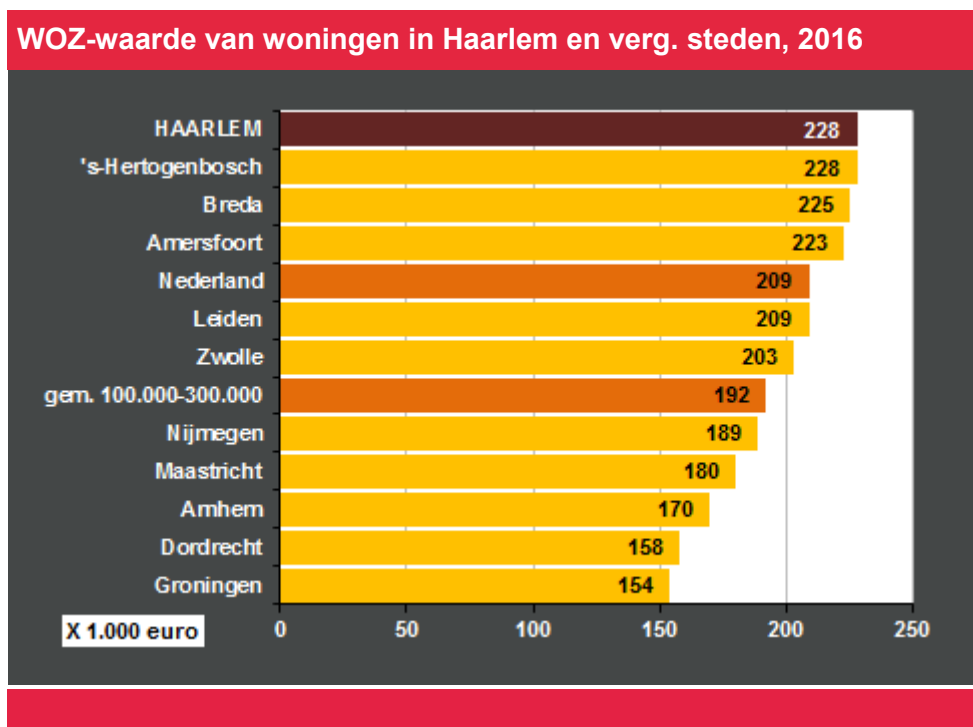

Bron: CBS, het aantal bijstandsuitkeringen per 10.000 inw. van 18 jaar e.o.

Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing

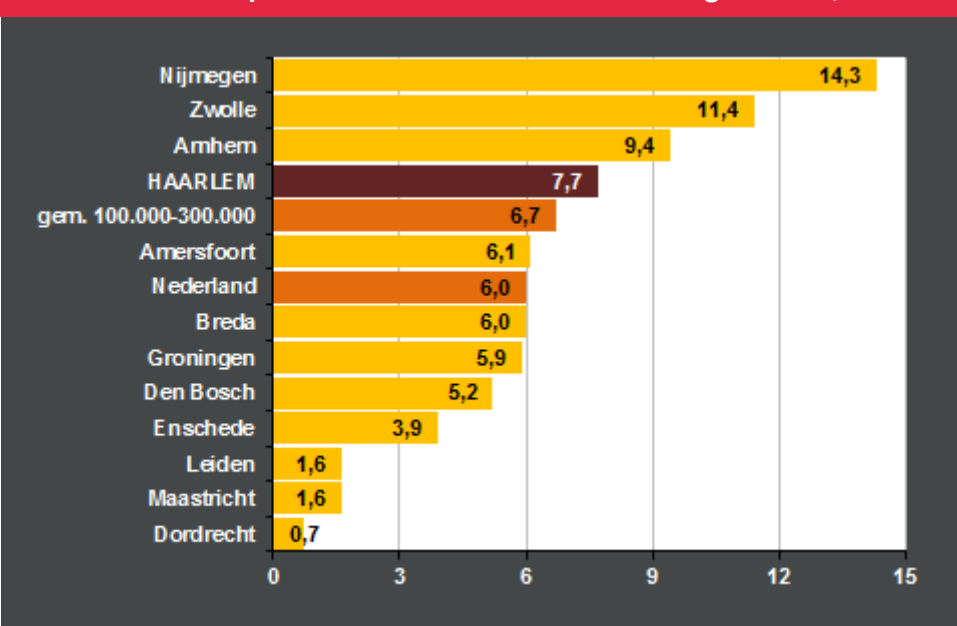

Bron: Rijkswaterstaat

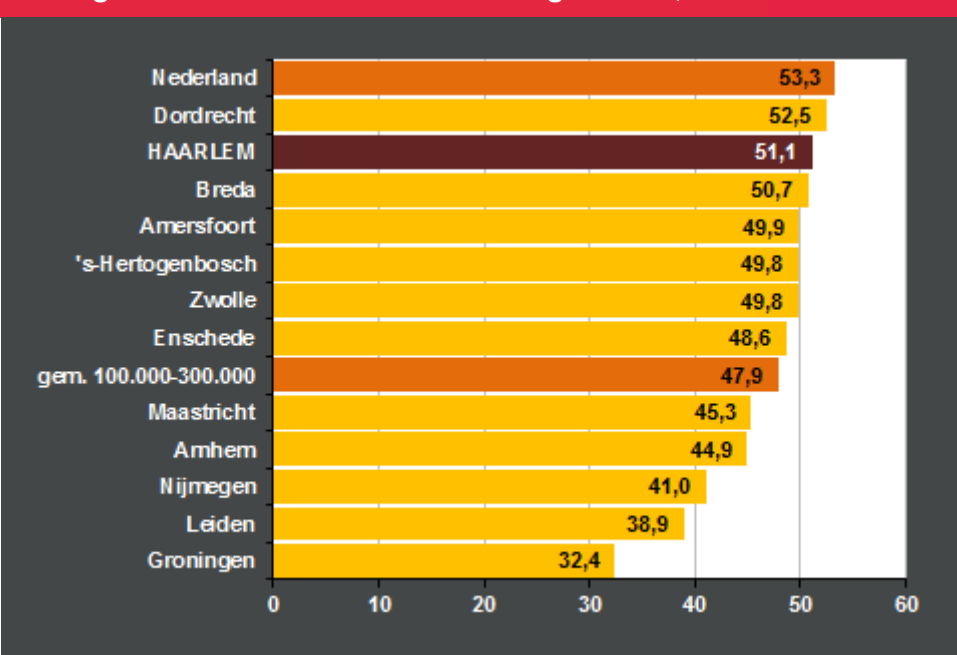
Bron: CBS

Nieuwbouwwon. per 1.000 won. in Haarlem en verg. steden, 2014

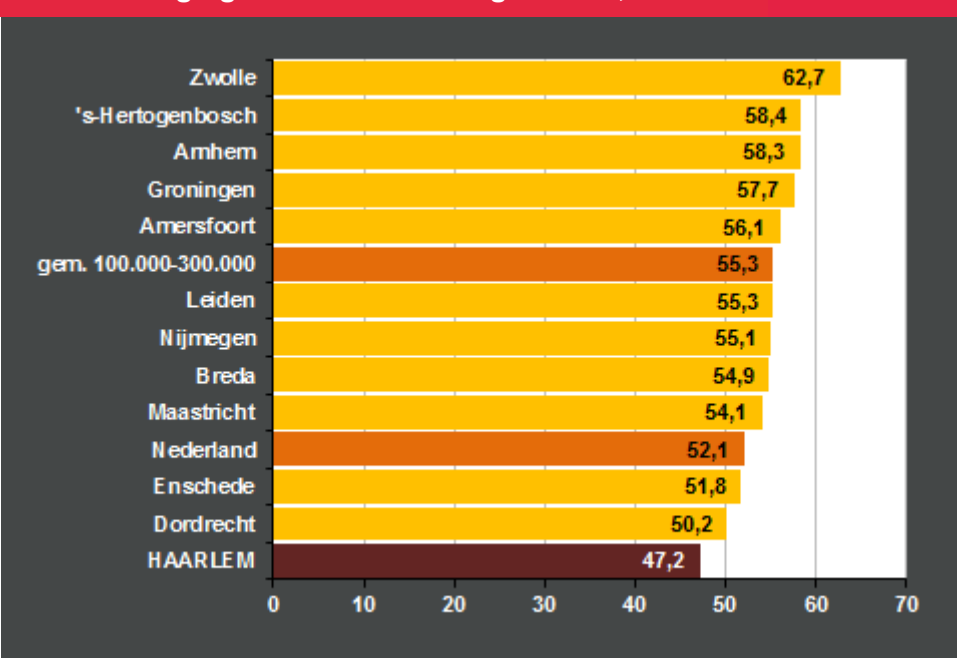
Bron: ABF

Demografische druk in Haarlem en verg. steden, 2017

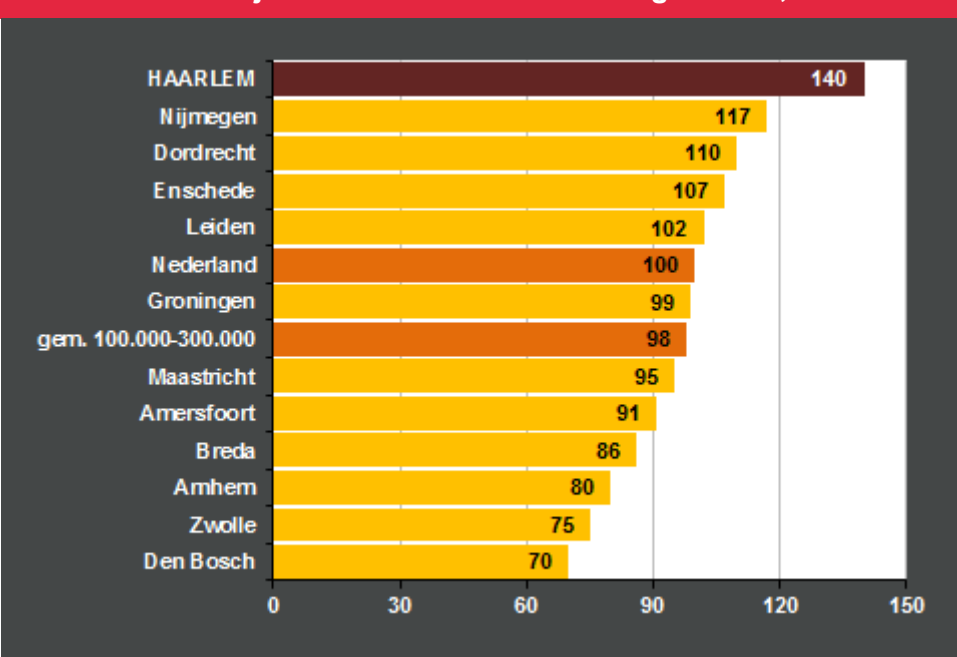
Bron: CBS, 0-19 jarigen + 65-plussers t.o.v. 15-64 jarigen

Funciemenging in Haarlem en verg. steden, 2016

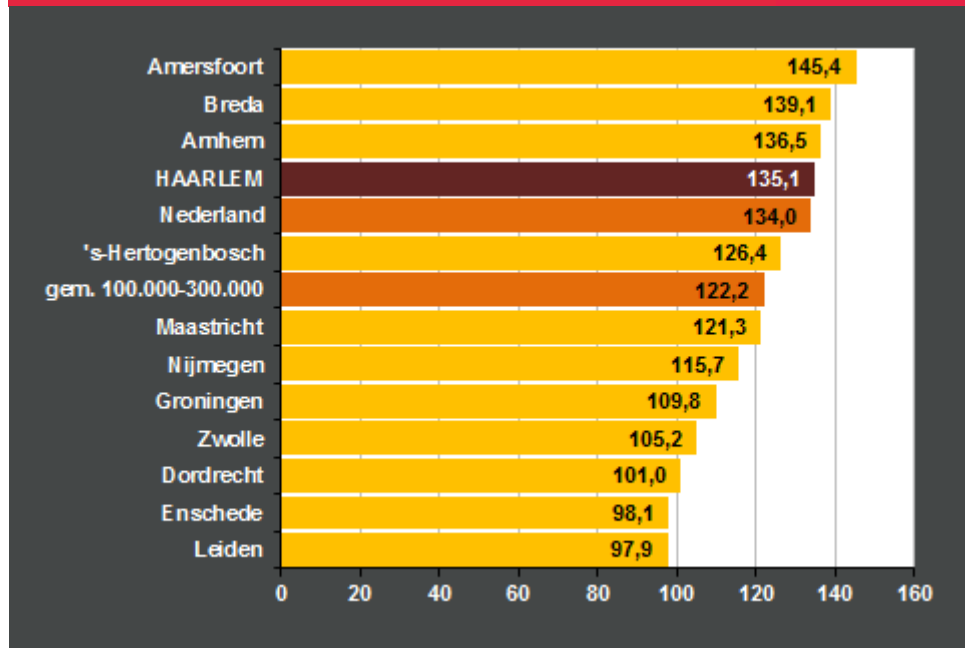
Bron: LISA, de FMI weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken).

Bruto Gemeentelijk Product in Haarlem en verg. steden, 2013

Bron: Atlas voor Gemeenten, BGP is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt gescoord.

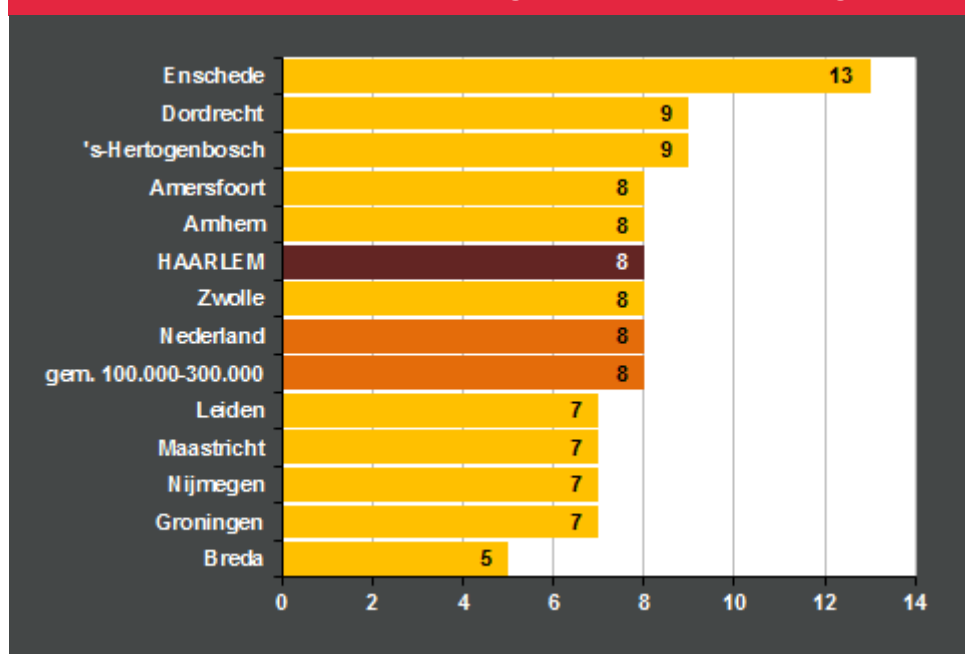
Vestigingen per 1000 inw 15-64 jr. in Haarlem en verg. steden, 2016

Bron: LISA

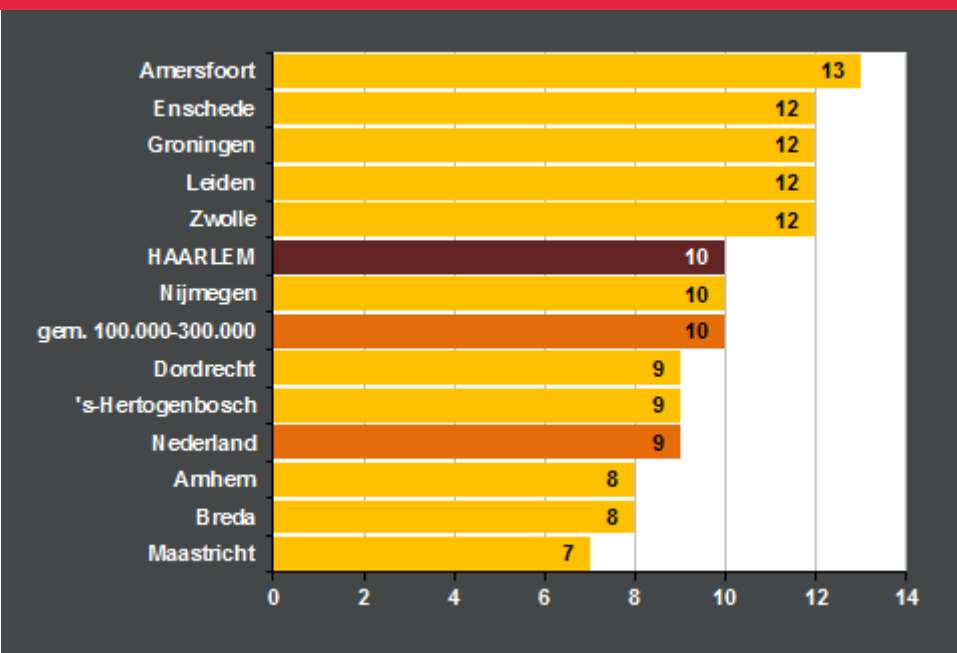
Programma 5 Beheer en onderhoud

Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met motorvoertuig, 2015

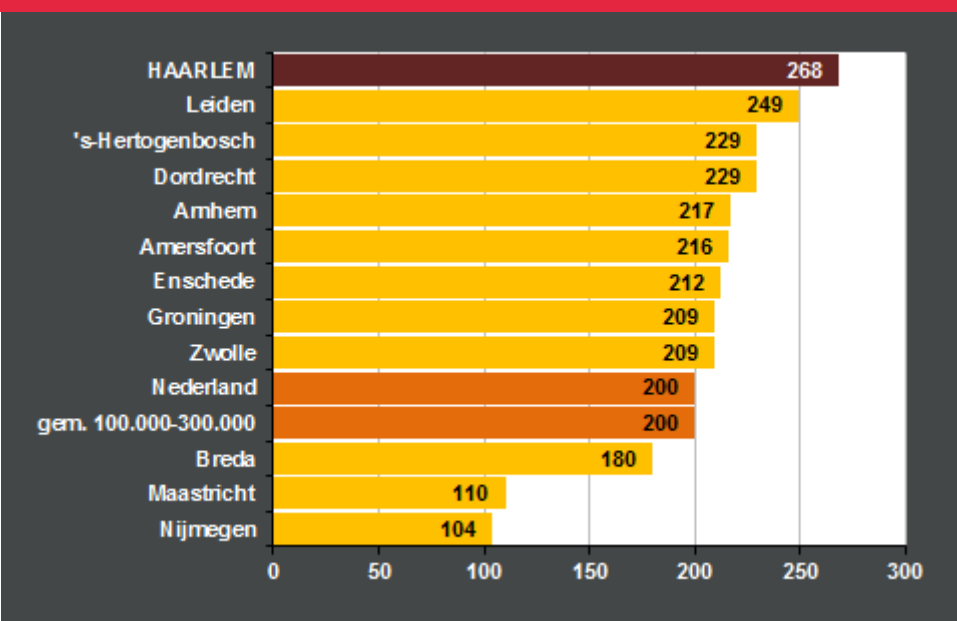
Bron: VeiligheidNL, als aandeel van het totaal aantal ongevallen met ziekenhuisopnamen

Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een fietser, 2015

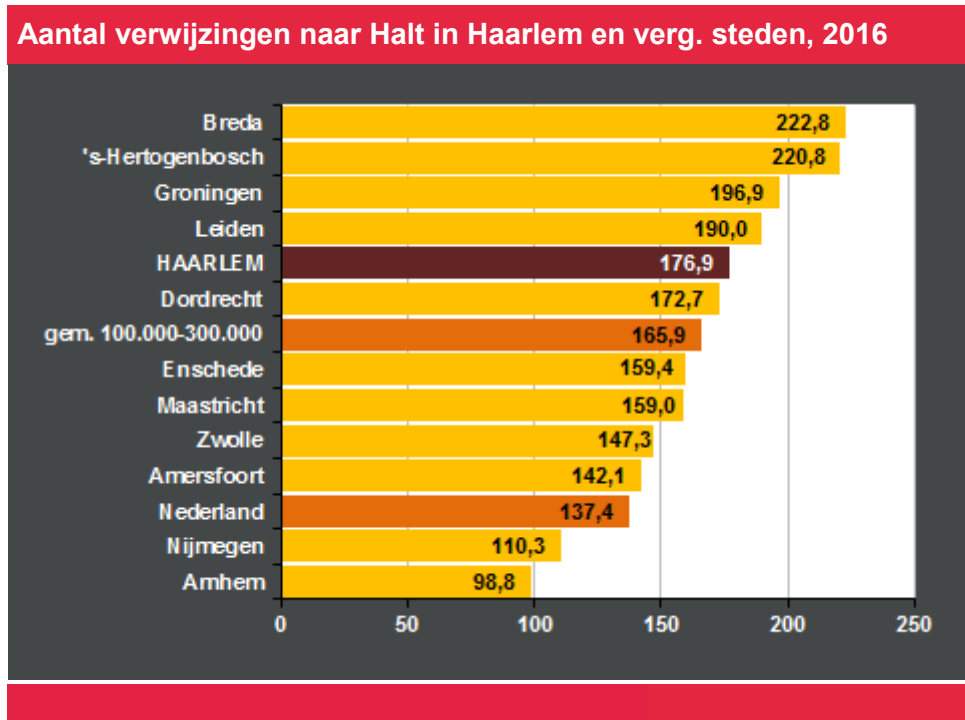
Bron: VeiligheidNL, als aandeel van het totaal aantal ongevallen met ziekenhuisopnamen

Huish. restafval per inwoner in Haarlem en verg. steden, 2015

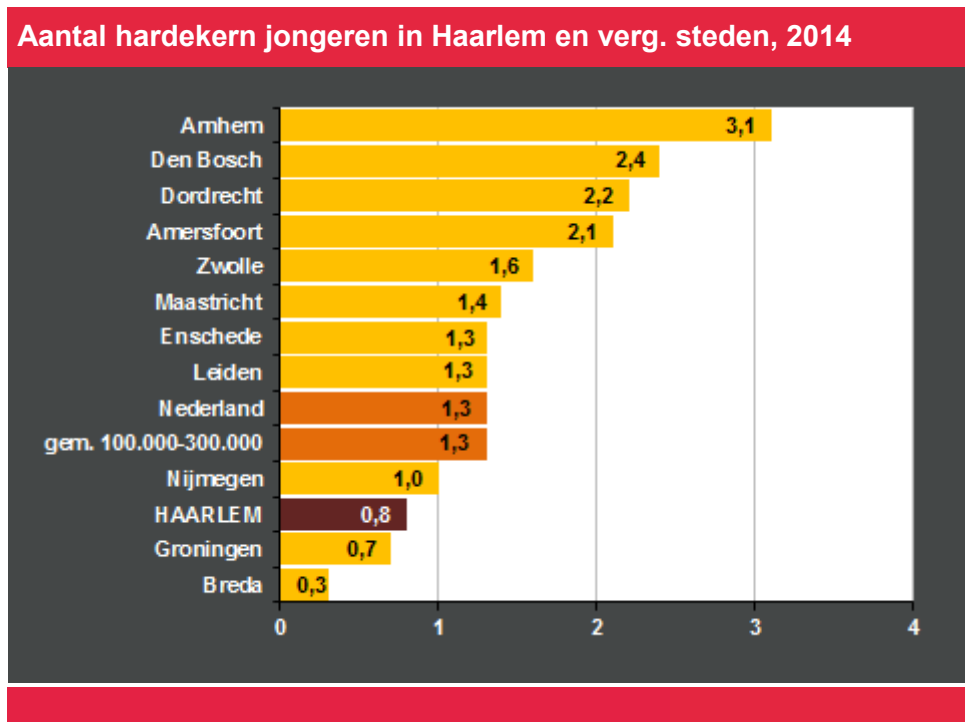

Bron: CBS

Programma 6 Burger, bestuur en veiligheid

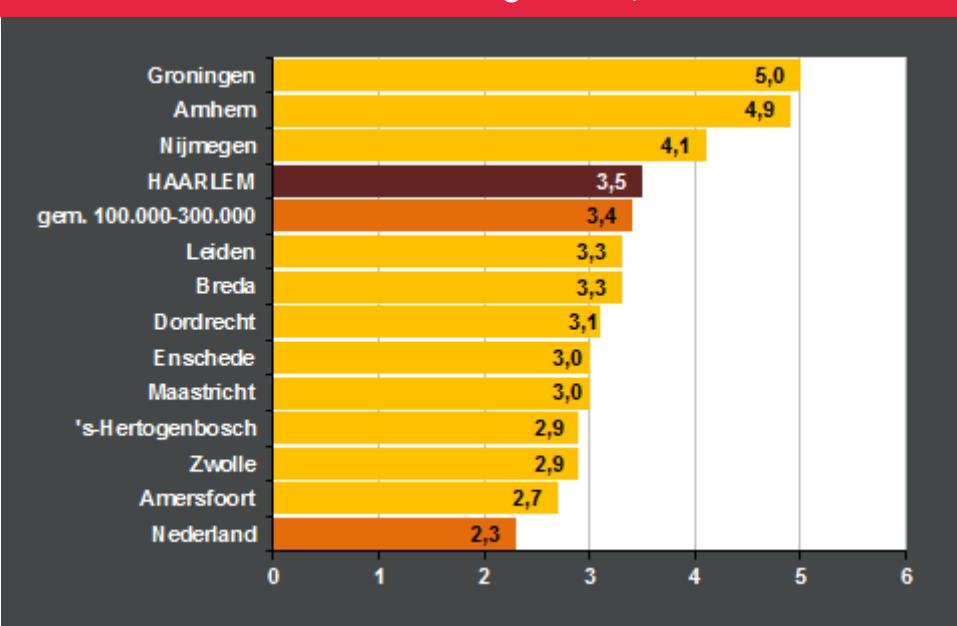

Bron: Bureau Halt, per 10.000 inwoners van 12-17 jaar

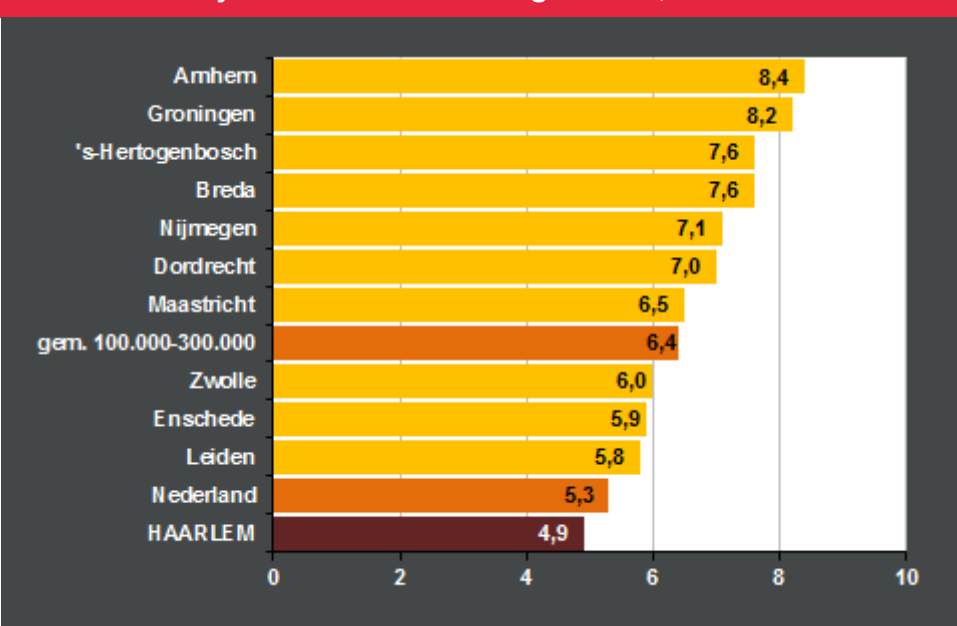
Bron: KLPD, per 10.000 inwoners van 12-24 jaar.

Winkeldiefstallen in Haarlem en verg. steden, 2016

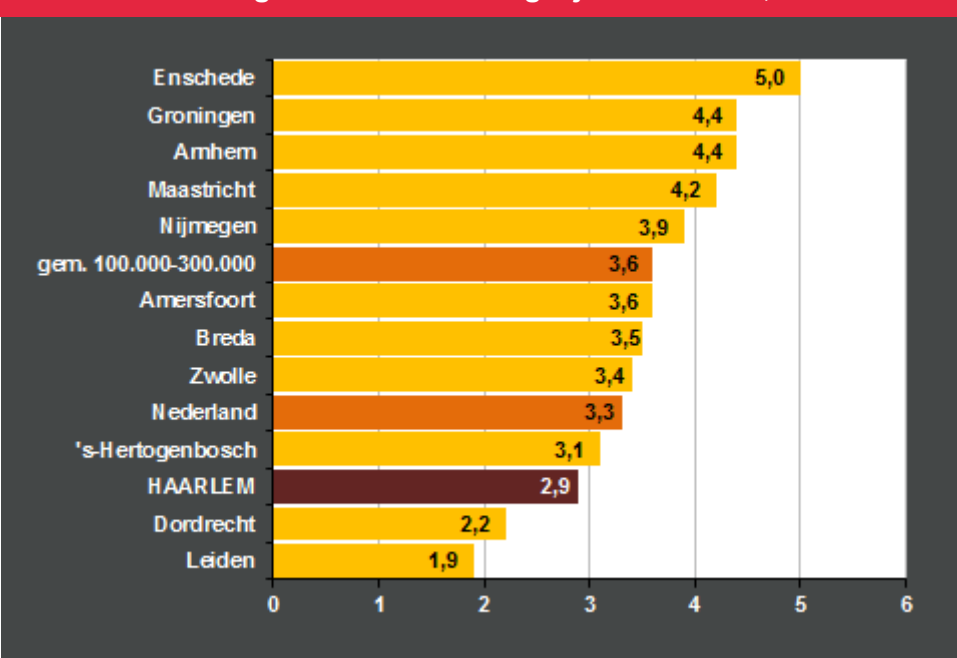
Bron: CBS, aantal per 1.000 inwoners

Geweldsmisdrijven in Haarlem en verg. steden, 2016

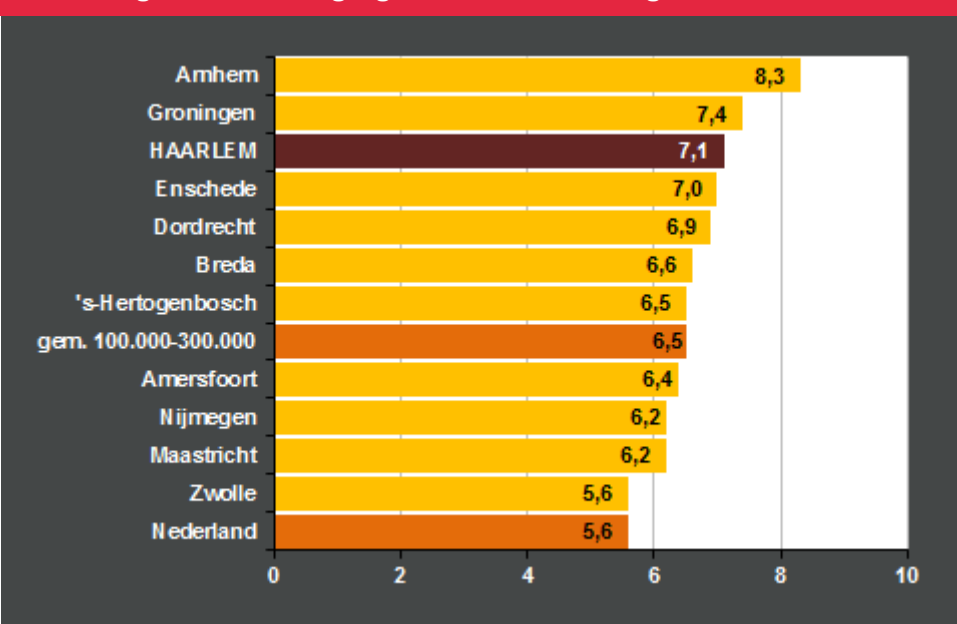
Bron: CBS, aantal per 1.000 inwoners

Diefstal uit woningen Haarlem en vergelijkbare steden, 2016

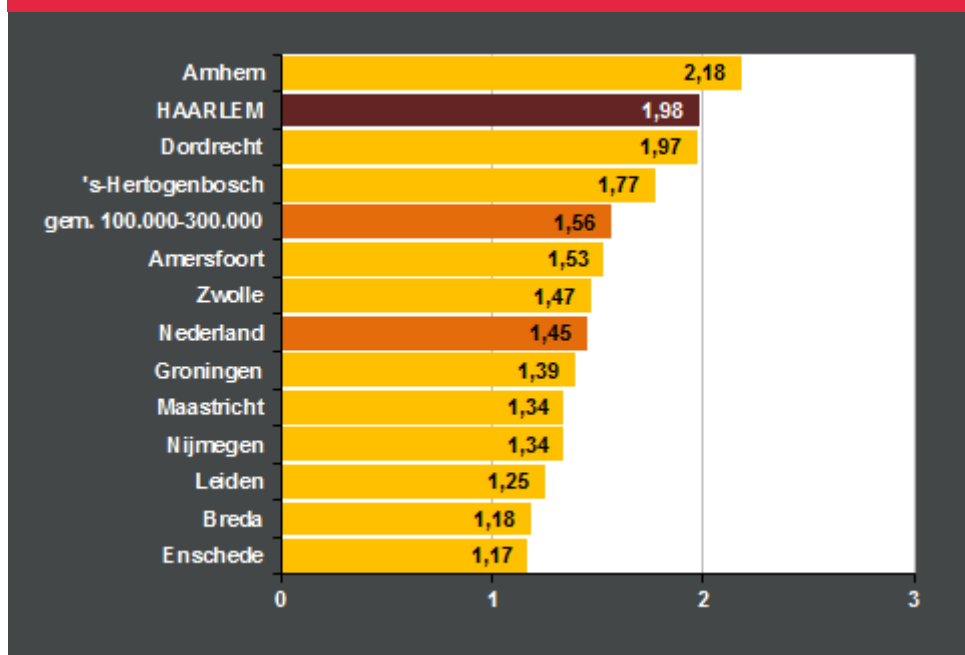
Bron: CBS, aantal per 1.000 inwoners

Vernieling en beschadiging in Haarlem en verg. steden, 2016

Bron: CBS, aantal per 1.000 inwoners

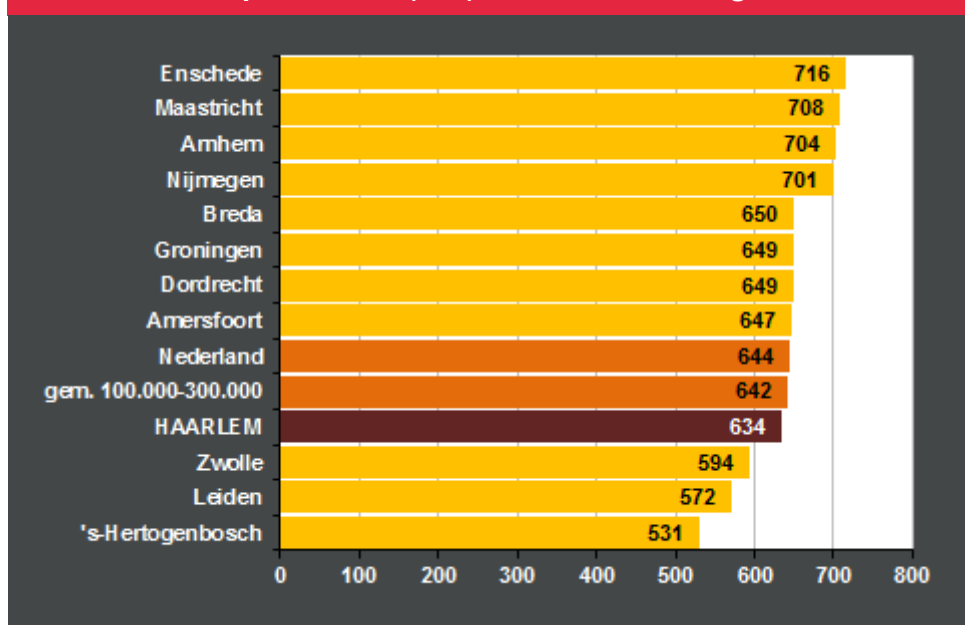
Jongeren met delict voor rechter in Haarlem en verg. steden, 2015

Bron: Verwey Jonker instituut, percentage jongeren (12-21 jaar)

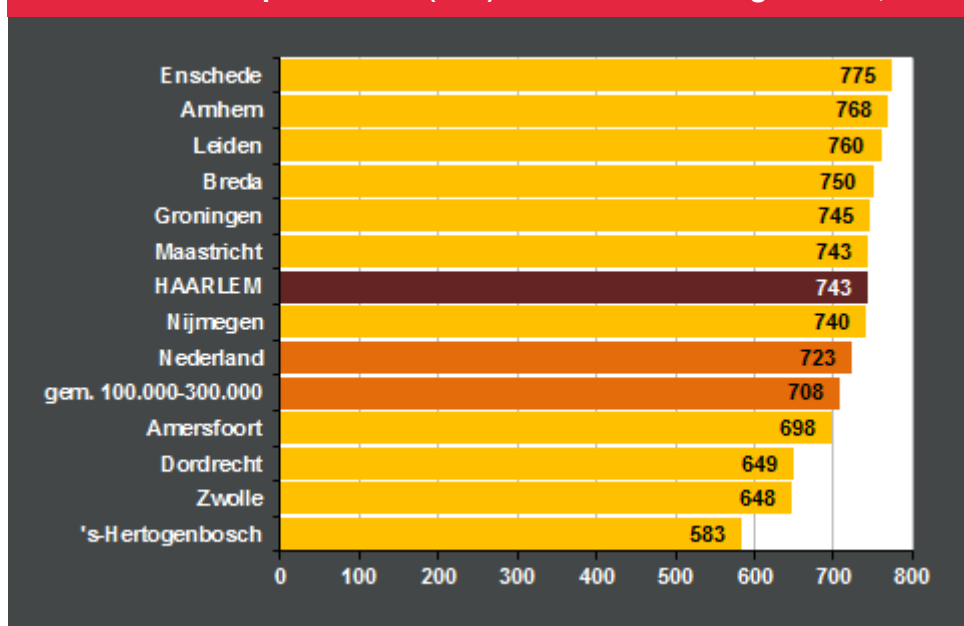
Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen en overhead

Woonlasten éénpers.huish. (in €) in Haarlem en verg. steden, 2017

Bron: COELO

Woonlasten meerpers.huish. (in €) in Haarlem en verg. steden, 2017

Bron: COELO

5.5 Overzicht personeel

Hieronder wordt inzicht gegeven in het aantal fte en de personeelslasten in de oude structuur (2017). In 2018 wordt in de ambtelijke organisatie van de gemeente Haarlem het hoofdafdelingenmodel losgelaten, een definitief organogram van de gewijzigde organisatiestructuur is op dit moment nog niet weer te geven.

(bedragen x € 1.000)

	Begroting personele lasten			Totaal
	FTE Formatie in 2018	Salaris en sociale lasten	Overig	
Bestuur				
Raad	39,0	936	128	1.064
College van burgemeester en wethouders	6,0	781	26	807
Voormalig personeel bestuur	31,0	225		
Totaal bestuur	76,0	1.942	154	1.871
Huidig personeel o.b.v. hoofdafdelingen				
Directie	2,0	297	5	302
Concernstaf	31,4	2.623	46	2.669
Griffie	7,6	633	4	637
Middelen & Services	202,2	14.650	415	15.065
Stadszaken	166,3	12.901	254	13.155
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	210,3	14.040	230	14.270
Dienstverlening, Veiligheid en Vergunningen	233,7	15.153	644	15.798
Gebiedsontwikkeling en Beheer	127,2	9.028	335	9.363
Totaal huidig personeel	980,8	69.326	1.934	71.259
Totaal	1.056,8	71.268	2.087	73.130

5.6 Productenraming

5.6.1 Onderwijsbeleid

(bedragen x € 1.000)

11.1101Onderwijsbeleid	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	4.582	5.013	4.563	4.563	4.563	4.563
Baten	-1.105	-1.188	-728	-728	-728	-728
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.478	3.825	3.836	3.836	3.836	3.836

Algemene onderwijszaken zoals leerlingenvervoer, schoolzwemmen, Web-participatiebudget en Onderwijs achterstanden beleid (aparte uitkering van het Rijk).

5.6.2 Leerplicht regionaal

(bedragen x € 1.000)

11.1102Leerplicht regionaal	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	924	957	957	957	957	957
Baten	-1.126	-1.126	-1.126	-1.126	-1.126	-1.126
Saldo (excl. mutaties reserves)	-201	-168	-168	-168	-168	-168

De kosten op regionaal niveau voor leerplicht en de registratie daarvan.

5.6.3 Onderwijshuisvesting

(bedragen x € 1.000)

11.1103Onderwijshuisvesting	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	14.016	13.497	12.914	13.411	13.222	13.080
Baten	-320	-324	-323	-322	-322	-304
Saldo (excl. mutaties reserves)	13.696	13.174	12.591	13.088	12.900	12.776

Alle kosten inzake de huisvesting van basis- speciaal en voortgezet onderwijs. Kosten bestaan grotendeels uit rente, afschrijving en publieke heffingen.

5.6.4 Sportbeleid

(bedragen x € 1.000)

11.1104Sportbeleid	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	5.077	5.256	5.291	5.241	5.241	5.241
Baten	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Saldo (excl. mutaties reserves)	5.076	5.255	5.290	5.240	5.240	5.240

Binnen dit deelproduct worden de subsidies aan de SRO en de Stichting Sportsupport verantwoord.

5.6.5 Sportaccommodaties

(bedragen x € 1.000)

11.1105Sportaccommodaties	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	3.862	3.967	3.944	4.078	4.039	3.920
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.862	3.967	3.944	4.078	4.039	3.920

De overige kosten met betrekking tot de gemeentelijke sportaccommodaties, anders dan beheerskosten (SRO) worden op dit product verantwoord. Voornamelijk rente, afschrijving en loonkosten inclusief overheadkosten.

5.6.6 Publieke gezondheidszorg

(bedragen x € 1.000)

12.1201 Publieke gezondheidszorg	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	3.591	4.060	3.860	3.860	3.857	3.721
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.591	4.060	3.860	3.860	3.857	3.721

5.6.7 Basisinfrastructuur

(bedragen x € 1.000)

12.1202 Basisinfrastructuur	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	16.927	18.572	16.681	15.955	15.967	15.966
Baten	-372					
Saldo (excl. mutaties reserves)	16.555	18.572	16.681	15.955	15.967	15.966

Onder basisinfrastructuur wordt verstaan: de activiteiten en voorzieningen die er voor zorgen dat burgers zich in hun eigen kracht geholpen en ondersteund voelen. Hierdoor kunnen zij zelfstandig blijven functioneren en zo veel mogelijk meedoen, nu of in de toekomst. Het gaat om laagdrempelige, vrij toegankelijke, niet individueel geïndiceerde en veelal collectieve voorzieningen.

5.6.8 Advies en ondersteuning

(bedragen x € 1.000)

13.1301 Advies en ondersteuning	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	7.164	8.938	8.928	8.878	8.878	8.878
Saldo (excl. mutaties reserves)	7.164	8.938	8.928	8.878	8.878	8.878

Lasten voor het uitvoeren van werkzaamheden voor Centrum voor Jeugd en Gezin en de sociale wijkteams.

5.6.9 Vervoersvoorziening individueel

(bedragen x € 1.000)

21.2101 Vervoersvoorziening individueel	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.981	1.831	1.831	1.831	1.831	1.831
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.981	1.831	1.831	1.831	1.831	1.831

Wmo maatwerkvoorziening: individuele vervoersvoorzieningen voor mensen met een beperking inclusief rolstoelen.

5.6.10 Vervoersvoorziening collectief

(bedragen x € 1.000)

21.2102 Vervoersvoorziening collectief	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	3.200	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.200	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800

Wmo maatwerkvoorziening: collectief vraagafhankelijk vervoer voor mensen met een beperking.

5.6.11 Woonvoorzieningen

(bedragen x € 1.000)

21.2103 Woonvoorzieningen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.510	1.510	1.510	1.510	1.510	1.510
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.510	1.510	1.510	1.510	1.510	1.510

Maatwerkvoorziening: woningaanpassingen voor mensen met een beperking.

5.6.12 Huishoudelijke Ondersteuning

(bedragen x € 1.000)

21.2104 Huishoudelijke Ondersteuning	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	11.347	10.832	10.832	10.832	10.831	10.831
Baten	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500
Saldo (excl. mutaties reserves)	8.847	8.332	8.332	8.332	8.331	8.331

Wmo maatwerkvoorziening: huishoudelijke ondersteuning voor ouderen en mensen met een beperking met als doel een schone en leefbare woning voor deze inwoners.

5.6.13 Begeleiding Groep

(bedragen x € 1.000)

21.2105 Begeleiding Groep	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	6.809	8.283	8.283	8.395	8.395	8.367
Saldo (excl. mutaties reserves)	6.809	8.283	8.283	8.395	8.395	8.367

Wmo-maatwerkvoorziening: Begeleiding groep.

5.6.14 Begeleiding individueel

(bedragen x € 1.000)

21.2106 Begeleiding individueel	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	4.597	4.089	4.099	4.158	4.249	4.249
Saldo (excl. mutaties reserves)	4.597	4.089	4.099	4.158	4.249	4.249

Wmo maatwerkvoorziening: begeleiding individueel.

5.6.15 Ov. Wmo maatwerkvoorzieningen

(bedragen x € 1.000)

21.2107 Ov. Wmo maatwerkvoorzieningen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	4.602	2.382	2.382	2.382	2.382	2.382
Baten	-43	-43	-43	-43	-43	-43
Saldo (excl. mutaties reserves)	4.560	2.340	2.340	2.340	2.340	2.340

Overige Wmo maatwerkvoorzieningen.

5.6.16 Maatwerkvoorzieningen jeugd

(bedragen x € 1.000)

21.2109 Maatwerkvoorzieningen jeugd	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	23.534	22.766	22.691	22.899	22.904	22.904
Baten	-90	-90	-90	-90	-90	-90
Saldo (excl. mutaties reserves)	23.444	22.676	22.601	22.809	22.814	22.814

Lasten op het gebied van opvangvoorzieningen jeugd, zoals zwerfjongeren.

5.6.17 Maatschappelijke opvang

(bedragen x € 1.000)

22.2201 Maatschappelijke opvang	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	16.349	15.338	14.158	13.658	13.658	13.658
Baten	-633					
Saldo (excl. mutaties reserves)	15.715	15.338	14.158	13.658	13.658	13.658

Betreft lasten met betrekking tot opvang daklozen, huiselijk geweld/vrouwen opvang en Bed Bad Brood.

5.6.18 Beschermd Wonen

(bedragen x € 1.000)

22.2202 Beschermd Wonen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	39.751	42.677	42.694	42.694	42.694	42.694
Baten	-2.284	-2.300	-2.300	-2.300	-2.300	-2.300
Saldo (excl. mutaties reserves)	37.467	40.377	40.394	40.394	40.394	40.394

Onderdeel van de integratie uitkering sociaal domein. Lasten bestaan uit in- en extramurale zorg, dagbesteding, overbruggingszorg en persoonsgebonden budgetten. Met instellingen zijn contracten aangegaan om deze zorg te verlenen.

5.6.19 Jeugdbescherming en jeugdreclassering

(bedragen x € 1.000)

23.2301 Jeugdbesch. & jeugdreclassering	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019

Uitgaven op het gebied van kinderscherming en jeugdreclassering.

5.6.20 Sociale werkvoorziening

(bedragen x € 1.000)

31.3101 Sociale werkvoorziening	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	15.638	16.389	16.199	16.941	16.624	16.313
Saldo (excl. mutaties reserves)	15.638	16.389	16.199	16.941	16.624	16.313

Lasten op grond van de WSW. Het betreft de vergoeding aan de gemeenschappelijke regeling die de sociale werkvoorziening in de regio Zuid-Kennemerland uitvoert. De middelen worden ingezet voor zowel de salariskosten van de inwoners die werkzaam zijn binnen de sociale werkvoorziening als de materiële kosten en begeleidingskosten ten behoeve van de sociale werkvoorziening. De opbrengsten die de sociale werkvoorziening genereert worden in mindering gebracht op de kosten.

5.6.21 Participatie en reïntegratie

(bedragen x € 1.000)

31.3102 Participatie en reïntegratie	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	7.296	6.877	6.852	2.894	3.184	3.184
Saldo (excl. mutaties reserves)	7.296	6.877	6.852	2.894	3.184	3.184

Taken op grond van de participatiewet. Het betreft uitvoering van de taken zoals re-integratie, beschut werk en arbeidsmatige dagbesteding, garantiebanen en loonkostensubsidies.

5.6.22 Participatie uitkeringen

(bedragen x € 1.000)

32.3201 Participatie uitkeringen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	56.705	57.860	57.828	57.842	57.842	57.842
Baten	-51.956	-51.956	-51.956	-51.956	-51.956	-51.956
Saldo (excl. mutaties reserves)	4.749	5.904	5.871	5.886	5.886	5.886

Uitkeringslasten voor Participatiewet uitkeringen inclusief de IOAW (Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers) en IOAZ (Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen) en daarmee samenhangende overige lasten.

5.6.23 Minimabeleid

(bedragen x € 1.000)

32.3202 Minimabeleid	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	3.679	3.110	2.407	2.457	2.457	2.457
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.679	3.110	2.407	2.457	2.457	2.457

Het betreft de kosten van de door de raad vastgestelde regelingen in het kader van de minimaregelingen.

5.6.24 Bijzondere Bijstand

(bedragen x € 1.000)

32.3203 Bijzondere Bijstand	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	3.907	3.737	3.546	3.306	3.306	3.306
Baten	-520	-520	-520	-520	-520	-520
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.387	3.217	3.026	2.786	2.786	2.786

Het betreft de kosten van de door de raad vastgestelde regelingen in het kader van de bijzondere bijstand.

5.6.25 Schulddienstverlening

(bedragen x € 1.000)

33.3301 Schulddienstverlening	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	2.955	3.108	3.008	3.008	3.008	3.008
Baten	-439	-441	-441	-441	-441	-441
Saldo (excl. mutaties reserves)	2.516	2.668	2.568	2.568	2.568	2.568

Lasten van uitvoering van schulddienstverlening.

5.6.26 Fraudebestrijding

(bedragen x € 1.000)

33.3302Fraudebestrijding	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	853	898	898	898	898	898
Baten	-37	-37	-37	-37	-37	-37
Saldo (excl. mutaties reserves)	816	861	861	861	861	861

Lasten van fraudebestrijding.

5.6.27 Wonen

(bedragen x € 1.000)

41.4101Wonen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.773	1.771	1.795	1.795	1.775	1.775
Baten	-21	-21	-21	-21	-21	-21
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.752	1.750	1.774	1.774	1.754	1.754

Sociale woningbouw, woningbouwregie en woonvisie.

5.6.28 Ruimtelijke ontwikkeling

(bedragen x € 1.000)

41.4102Ruimtelijke ontwikkeling	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.530	2.008	1.666	1.580	1.580	1.580
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.530	2.008	1.666	1.580	1.580	1.580

Bestemmingsplannen en beleidsontwikkeling.

5.6.29 Milieu

(bedragen x € 1.000)

41.4103Milieu	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	3.922	2.871	2.775	2.776	2.775	2.774
Baten	-95	-55	-55	-55	-55	-55
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.827	2.816	2.720	2.721	2.720	2.719

Leefomgeving, bodemonderzoeken en sanering.

5.6.30 Economie

(bedragen x € 1.000)

42.4201Economie	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.640	1.645	1.643	1.635	1.635	1.635
Baten	-44	-44	-44	-44	-44	-44
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.596	1.601	1.599	1.591	1.591	1.591

Versterking ondernemersklimaat.

5.6.31 Toerisme

(bedragen x € 1.000)

42.4202Toerisme	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.155	1.334	1.195	1.174	1.173	1.173
Baten	-139	-139	-139	-139	-139	-139
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.016	1.196	1.057	1.035	1.035	1.034

Programmabegroting 2018-2022

Toerisme en recreatie.

5.6.32 Cultuur

(bedragen x € 1.000)

42.4203Cultuur	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	23.584	23.434	23.263	23.238	23.237	23.235
Baten	-43	-43	-43	-43	-43	-43
Saldo (excl. mutaties reserves)	23.542	23.390	23.220	23.195	23.194	23.192

Met name de subsidies van de culturele instellingen zijn binnen dit product begroot.

5.6.33 Grondexploitaties algemeen

(bedragen x € 1.000)

43.4301Grondexploitaties algemeen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	15.853	10.857	8.124	4.614	6.116	2.579
Baten	-15.439	-13.189	-12.052	-4.383	-7.901	-4.598
Saldo (excl. mutaties reserves)	414	-2.332	-3.928	231	-1.785	-2.019

De lasten en baten van alle grondexploitaties in Haarlem. Lasten kunnen bestaan uit verwerving, sanering, bouwrijp maken, woonrijp maken, tijdelijk beheer en andere kosten. Baten bestaan hoofdzakelijk uit grondverkoop.

5.6.34 Afvalinzameling en reiniging

(bedragen x € 1.000)

51.5101Afvalinzameling en reiniging	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	19.334	20.346	20.663	20.853	20.010	19.890
Baten	-21.148	-21.560	-22.624	-22.814	-21.971	-21.851
Saldo (excl. mutaties reserves)	-1.814	-1.214	-1.961	-1.961	-1.961	-1.961

Lasten voor afvalinzameling en reiniging, en de baten (afvalstoffenheffing) die daar tegenover staan.

5.6.35 Openbare ruimte ondergronds

(bedragen x € 1.000)

51.5102Openbare ruimte ondergronds	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	8.862	9.495	9.807	10.202	10.614	10.891
Baten	-11.646	-12.534	-12.591	-12.984	-13.397	-13.674
Saldo (excl. mutaties reserves)	-2.784	-3.039	-2.783	-2.782	-2.783	-2.783

De lasten voor het beheer en onderhoud van riolering en drainage en de kapitaallasten van in het verleden aangelegde rioleringen. Hier tegenover staan baten uit de rioolheffing.

5.6.36 Beleid mobiliteit en ruimte

(bedragen x € 1.000)

51.5103Beleid mobiliteit en ruimte	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.515	1.329	1.353	1.303	1.303	1.303
Baten	-747	-758	-758	-758	-758	-758
Saldo (excl. mutaties reserves)	767	571	595	545	545	545

Lasten voor het maken van beleid en beantwoorden van vragen over verkeer, verkeersveiligheid, groen, waterwegen en afval. De baten komen uit concessies voor buitenreclame via reclameborden, abri's (bushokjes) en mupi's (verlichte reclamezuilen).

5.6.37 Haarlem: Wegen, straten, pleinen

(bedragen x € 1.000)

51.5104 Haarlem: Wegen, straten, pleinen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	11.352	11.051	10.460	10.582	11.165	11.480
Baten	-341	-342	-342	-342	-342	-342
Saldo (excl. mutaties reserves)	11.012	10.709	10.117	10.240	10.823	11.138

Dit cluster bevat de lasten van het dagelijks (via DDO) en groot onderhoud aan wegen straten en pleinen, aan openbare verlichting en aan verkeersregelininstallaties. Daarnaast worden hier de lasten van de DDO's (Domein Dienstverlening Overeenkomsten) voor de coördinatie meldingen en de audits op de DDO's geboekt. Tevens staan hier de lasten en de baten als gevolg van de graafwerkzaamheden in opdracht van nutsbedrijven.

5.6.38 Haarlem: Groen en overige

(bedragen x € 1.000)

51.5105 Haarlem: Groen & overige	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	15.220	15.987	16.528	16.450	16.449	16.592
Saldo (excl. mutaties reserves)	15.220	15.987	16.528	16.450	16.449	16.592

Dit cluster bevat de lasten van het dagelijks (via DDO) en groot onderhoud aan groen, speelgelegenheden, bruggen, oevers en water.

5.6.39 Haarlem: Initiatieven en anterieure overeenkomsten

(bedragen x € 1.000)

51.5106 Haarlem: Initiatieven & anterieure overeenkomsten	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	978	966	955	952	952	952
Baten	-623	-623	-623	-623	-623	-623
Saldo (excl. mutaties reserves)	355	344	332	329	329	329

Dit cluster bevat de lasten en baten van initiatieven en anterieure overeenkomsten.

5.6.40 Gebied Noord

(bedragen x € 1.000)

51.5107 Gebied Noord	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	2.306	1.501	1.501	1.501	1.501	1.501
Saldo (excl. mutaties reserves)	2.306	1.501	1.501	1.501	1.501	1.501

De kosten voor groot onderhoud aan alle domeinen in Haarlem Noord en de kosten voor wijkraden en gebiedsregie.

5.6.41 Gebied Schalkwijk

(bedragen x € 1.000)

51.5108 Gebied Schalkwijk	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.361	1.200	1.239	1.278	1.317	1.317
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.361	1.200	1.239	1.278	1.317	1.317

De kosten voor groot onderhoud aan alle domeinen in Schalkwijk en de kosten voor wijkraden en gebiedsregie.

5.6.42 Gebied Oost

(bedragen x € 1.000)

51.5109 Gebied Oost	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.154	1.967	1.967	1.967	1.967	1.967
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.154	1.967	1.967	1.967	1.967	1.967

De kosten voor groot onderhoud aan alle domeinen in Haarlem Oost en de kosten voor wijkraden en gebiedsregie.

5.6.43 Gebied Centrum

(bedragen x € 1.000)

51.5110 Gebied Centrum	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	658	1.622	1.333	1.333	1.333	1.333
Saldo (excl. mutaties reserves)	658	1.622	1.333	1.333	1.333	1.333

De kosten voor groot onderhoud aan alle domeinen in Haarlem Centrum en de kosten voor wijkraden en gebiedsregie.

5.6.44 Gebied Zuid

(bedragen x € 1.000)

51.5111 Gebied Zuid	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.452	1.502	1.502	1.502	1.502	1.502
Baten	-50	-50	-50	-50	-50	-50
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.402	1.452	1.452	1.452	1.452	1.452

De kosten voor groot onderhoud aan alle domeinen in Haarlem Zuid-West en de kosten voor wijkraden en gebiedsregie.

5.6.45 Fietsenstallingen

(bedragen x € 1.000)

52.5201 Fietsenstallingen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	57	61	61	211	384	384
Baten	-55	-56	-56	-56	-56	-56
Saldo (excl. mutaties reserves)	3	6	6	156	329	329

De kosten en baten van openbare fietsenstallingen. De lasten zijn vooral kapitaallasten en huur. Baten bestaan uit een bijdrage van Prorail en de verhuur van het fietspunt in de stationsstalling.

5.6.46 Parkeren algemeen

(bedragen x € 1.000)

52.5202Parkeren algemeen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	3.680	3.833	4.097	4.176	4.426	4.420
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.680	3.833	4.097	4.176	4.426	4.420

Dit cluster bevat de algemene kosten van het product parkeren, die zowel op straat- als op garageparkeren betrekking hebben. Hieronder vallen de kosten van personeel, en de DDO (Domein Dienstverlening Overeenkomst) voor parkeren, waarin het dagelijks beheer en de administratie van het parkeren is belegd.

5.6.47 Straatparkeren

(bedragen x € 1.000)

52.5203Straatparkeren	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	271	313	313	313	313	313
Baten	-8.714	-8.836	-8.836	-8.836	-8.836	-8.836
Saldo (excl. mutaties reserves)	-8.443	-8.523	-8.523	-8.523	-8.523	-8.523

Dit cluster bevat de lasten en de baten van het straatparkeren. Hierbij gaat het om de baten uit het kort parkeren op straat en uit het vergunning parkeren. De kosten beslaan vooral de kosten ten behoeve van het betalingsverkeer.

5.6.48 Parkeergarages

(bedragen x € 1.000)

52.5204Parkeergarages	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	4.733	4.692	4.650	4.594	4.417	4.353
Baten	-10.071	-10.171	-10.171	-10.171	-10.171	-10.171
Saldo (excl. mutaties reserves)	-5.338	-5.479	-5.520	-5.577	-5.754	-5.818

Dit cluster bevat de lasten en de baten van het garageparkeren. Het gaat hierbij om de baten van parkeren in garages. De kosten beslaan hoofdzakelijk kapitaalslasten van garages in bezit van de gemeente en de huur van de garages waar de gemeente geen eigenaar van is.

5.6.49 Parkeren Handhaving

(bedragen x € 1.000)

52.5205Parkeren Handhaving	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.281	1.300	1.302	1.285	1.285	1.285
Baten	-1.084	-1.084	-1.084	-1.084	-1.084	-1.084
Saldo (excl. mutaties reserves)	198	216	218	202	202	202

De kosten van parkeerhandhaving. De baten bestaan uit de opgelegde fiscale naheffingen.

5.6.50 Parkeren beleid

(bedragen x € 1.000)

52.5206Parkeren beleid	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	273	453	556	556	556	556
Saldo (excl. mutaties reserves)	273	453	556	556	556	556

De kosten voor het maken van beleid voor en beantwoorden van vragen over parkeren.

5.6.51 Havendienst

(bedragen x € 1.000)

53.5301Havendienst	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.444	1.445	1.474	1.472	1.470	1.469
Baten	-987	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Saldo (excl. mutaties reserves)	458	445	473	472	470	468

De lasten van de Havendienst voor onder meer de brugbediening en de afgifte van ligplaatsvergunningen. De baten bestaan uit doorvaart- en liggelden.

5.6.52 Begraafplaatsen

(bedragen x € 1.000)

53.5302Begraafplaatsen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.310	1.294	1.344	1.248	1.241	1.241
Baten	-1.251	-1.264	-1.267	-1.267	-1.267	-1.267
Saldo (excl. mutaties reserves)	59	31	77	-19	-26	-26

De kosten voor het beheren van graven en de begraafplaatsen, het delven van graven en het voorlopen bij uitvaarten. De baten bestaan uit de grafleges ter dekking van het grafonderhoud.

5.6.53 NME/Kinderboerderij

(bedragen x € 1.000)

53.5303NME/Kinderboerderij	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	950	954	954	953	953	953
Baten	-17	-17	-17	-17	-17	-17
Saldo (excl. mutaties reserves)	933	937	937	936	936	936

Kosten voor het open houden en onderhouden van de kinderboerderijen en de NME, het aanbieden van natuur- en milieueducatie aan scholieren en alle andere Haarlemmers.

5.6.54 Dierenbescherming

(bedragen x € 1.000)

53.5304Dierenbescherming	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	238	263	263	263	263	263
Saldo (excl. mutaties reserves)	238	263	263	263	263	263

5.6.55 Vastgoedbeheer

(bedragen x € 1.000)

53.5305Vastgoedbeheer	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	15.380	15.573	14.875	14.775	14.527	14.395
Baten	-14.031	-14.201	-13.758	-13.757	-13.756	-13.777
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.348	1.372	1.117	1.017	771	618

Dit product betreft alle baten en lasten aangaande het beheer en onderhoud van het gemeentelijk vastgoed. Onderdeel hiervan zijn ook erfpacht en verkoop (voorbereiding en advies) en parkeergarages.

5.6.56 Dienstverlening

(bedragen x € 1.000)

61.6101 Dienstverlening	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	5.188	5.119	4.556	4.197	4.420	4.415
Baten	-3.680	-3.421	-2.192	-2.189	-2.189	-2.189
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.509	1.698	2.364	2.008	2.231	2.227

Het betreft alle baten en lasten die betrekking hebben op het leveren van burgerzakenproducten en het organiseren van verkiezingen.

5.6.57 Basisregistraties

(bedragen x € 1.000)

61.6102 Basisregistraties	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	2.156	2.034	2.131	2.226	2.226	2.226
Baten	-57					
Saldo (excl. mutaties reserves)	2.100	2.034	2.131	2.226	2.226	2.226

Budget ten behoeve van gemeentelijke informatie in basis- en kernregistraties.

5.6.58 Gemeenteraad

(bedragen x € 1.000)

62.6201 Gemeenteraad	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.978	2.065	2.065	2.065	2.065	2.065
Baten	-28					
Saldo (excl. mutaties reserves)	1.950	2.065	2.065	2.065	2.065	2.065

Budget ten behoeve van de gemeenteraad en van de ondersteuning van de gemeenteraad. Meer specifiek betreft het in hoofdzaak salarissen en onkostenvergoedingen van raadsleden, de raadsgriffie en de Rekenkamercommissie.

5.6.59 College van B&W

(bedragen x € 1.000)

62.6202 College van B&W	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	2.132	2.290	2.288	2.289	2.288	2.288
Baten						
Saldo (excl. mutaties reserves)	2.132	2.290	2.288	2.289	2.288	2.288

Budget ten behoeve van het dagelijks bestuur en de ondersteuning daarvan. Meer specifiek betreft het in hoofdzaak salarissen en onkostenvergoedingen van collegeleden, bestuursondersteuning, kosten van gemeentelijke samenwerking en communicatie.

5.6.60 Openbare orde en veiligheid

(bedragen x € 1.000)

63.6301 Openbare orde en veiligheid	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	4.844	4.680	4.741	4.680	4.667	4.664
Baten	-813	-39				
Saldo (excl. mutaties reserves)	4.030	4.641	4.741	4.680	4.667	4.664

Budget ten behoeve van aanpak Integrale veiligheid, handhaving en criminaliteit. Meer specifiek betreft het de projecten zoals beschreven in het actieprogramma van de gemeente Haarlem en de uitvoering RIEC, het samenwerkingsverband tussen politie, justitie,

belasting, provincie Noord-Holland en gemeenten in Noord-Holland ten behoeve van aanpak criminaliteit.

5.6.61 WABO

(bedragen x € 1.000)

63.6302WABO	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	2.861	3.000	2.972	2.976	2.976	2.976
Baten	-4.762	-3.545	-3.545	-3.545	-3.545	-3.545
Saldo (excl. mutaties reserves)	-1.902	-545	-573	-569	-569	-569

Budget ten behoeve van vergunningen. Meer specifiek de inkomsten uit leges WABO (Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht) vergunningen.

5.6.62 Handhaving & overig

(bedragen x € 1.000)

63.6303Handhaving & overig	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	4.368	4.524	4.523	4.519	4.519	4.519
Baten	-1.269	-1.286	-1.286	-1.286	-1.286	-1.286
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.099	3.238	3.237	3.233	3.233	3.233

Budget ten behoeve van Handhaving. Meer specifiek de bijdrage aan de Omgevingsdienst IJmond, regionale samenwerking tussen Noord-Hollandse gemeenten op het gebied van milieu, bestemmingsplannen, taken handhaving en vergunningverlening en het dossier Schiphol. De opbrengsten zijn leges APV (Algemeen Plaatselijke Verordening) vergunningen, kermis- en marktgeld.

5.6.63 Branden en crisis

(bedragen x € 1.000)

63.6304Branden en crisis	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	11.329	11.731	11.731	11.731	11.731	11.731
Saldo (excl. mutaties reserves)	11.329	11.731	11.731	11.731	11.731	11.731

Budget voor het uitvoeren van taken Crisisbeheersing. Meer specifiek de bijdrage aan de Veiligheidsregio Kennemerland (VRK), samenwerkingsverband tussen gemeenten in de regio Kennemerland voor crisisbeheersing en het uitvoeren van taken zoals brandweer en ambulance.

5.6.64 Belastingen

(bedragen x € 1.000)

71.7101Belastingen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	4.818	4.844	4.844	4.844	4.844	4.844
Baten	-432	-439	-439	-439	-439	-439
Saldo (excl. mutaties reserves)	4.386	4.406	4.406	4.406	4.406	4.406

Het betreft in hoofdzaak de bijdrage aan Cocensus, kosten van kwijtschelding en kosten van dubieuze debiteuren.

5.6.65 OZB

(bedragen x € 1.000)

71.7102OZB	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-38.301	-39.248	-39.347	-39.347	-39.347	-39.347
Saldo (excl. mutaties reserves)	-38.301	-39.248	-39.347	-39.347	-39.347	-39.347

Opbrengst OZB van eigenaren van woningen en eigenaren en gebruikers van niet-woningen.

5.6.66 Precariobelasting

(bedragen x € 1.000)

71.7103Precariobelasting	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-5.738	-5.746	-5.746	-5.746	-5.746	-582
Saldo (excl. mutaties reserves)	-5.738	-5.746	-5.746	-5.746	-5.746	-582

Opbrengst precariobelasting, waarvan € 5,1 miljoen aan leidingen.

5.6.67 Overige belastinginkomsten

(bedragen x € 1.000)

71.7104Overige belastinginkomsten	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-2.687	-2.704	-2.704	-2.704	-2.704	-2.704
Saldo (excl. mutaties reserves)	-2.687	-2.704	-2.704	-2.704	-2.704	-2.704

Opbrengst overige belastingen (roerende woon- en bedrijfsruimtebelasting, hondenbelasting, toeristenbelasting, precariobelasting, reclamebelasting en BIZ-heffing).

5.6.68 Algemene uitkering

(bedragen x € 1.000)

72.7201Algemene uitkering	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-280.294	-292.756	-294.258	-294.578	-293.228	-291.778
Saldo (excl. mutaties reserves)	-280.294	-292.756	-294.258	-294.578	-293.228	-291.778

Inkomsten uit de algemene uitkering van het gemeentefonds.

5.6.69 Financiering

(bedragen x € 1.000)

72.7202Financiering	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	1.080	-524	-998	-1.954	-2.924	-4.109
Baten	-199	-183	-167	-151	-141	-131
Saldo (excl. mutaties reserves)	881	-707	-1.165	-2.105	-3.065	-4.241

Voor de komende jaren zijn hier de lasten voor extra afschrijving materiële vaste activa geraamd. Resultaat van geraamde rentelasten op schulden en doorberekende rente voor investeringen aan de beleidsvelden.

5.6.70 Dividend

(bedragen x € 1.000)

72.7203 Dividend	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-464	-464	-764	-764	-764	-764
Saldo (excl. mutaties reserves)	-464	-464	-764	-764	-764	-764

5.6.71 Algemene baten en lasten

(bedragen x € 1.000)

72.7204 Algemene baten en lasten	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	9.290	2.743	3.405	3.702	3.684	3.719
Baten	-1.696	-1.696	-1.696	-1.696	-1.696	-1.696
Saldo (excl. mutaties reserves)	7.594	1.048	1.709	2.006	1.988	2.023

Saldo van stelposten en taakstellingen, kosten accountant en kosten traineepool.

5.6.72 Saldo kostenplaatsen

(bedragen x € 1.000)

72.7205 Saldo kostenplaatsen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	2.730	435	435	-165	-165	-165
Saldo (excl. mutaties reserves)	2.730	435	435	-165	-165	-165

Wijzigingen in de overhead worden gedurende het begrotingsjaar niet doorberekend aan de beleidsvelden, omdat de tarieven tussentijds niet worden aangepast. De verschillen worden geraamd op dit product saldo kostenplaatsen.

5.6.73 Onvoorzien

(bedragen x € 1.000)

72.7206 Onvoorzien	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	486	876	876	1.126	1.126	1.126
Saldo (excl. mutaties reserves)	486	876	876	1.126	1.126	1.126

Verplichte stelpost voor dekking van onvoorziene uitgaven.

5.6.74 Vennootschapsbelasting

(bedragen x € 1.000)

	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Saldo (excl. mutaties reserves)						

5.6.75 Centrale huisvesting

(bedragen x € 1.000)

73.7301 Centrale huisvesting	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	6.345	5.975	6.151	5.995	5.990	5.938
Saldo (excl. mutaties reserves)	6.345	5.975	6.151	5.995	5.990	5.938

Op dit product worden de kosten voor de centrale gemeentelijke huisvesting (stadhuis, Raakspoort, Zijlpoort) verantwoord.

5.6.76 ICT materieel

(bedragen x € 1.000)

73.7302 ICT materieel	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	5.110	5.263	5.509	5.546	5.749	5.723
Saldo (excl. mutaties reserves)	5.110	5.263	5.509	5.546	5.749	5.723

Op dit product worden de organisatiebrede kosten voor ICT verantwoord (waaronder infrastructuur, PC's, generieke software).

5.6.77 Overige materiele overhead

(bedragen x € 1.000)

73.7303 Overige materiele overhead	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	3.770	3.500	3.618	3.923	4.217	4.363
Baten	-15	-15	-15	-15	-15	-15
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.755	3.485	3.603	3.908	4.202	4.348

Onder 'overig materieel overhead' worden de kosten voor facilitaire zaken, documentaire informatievoorziening, voertuigen en de verzekeringsportefeuille verantwoord, voor zover deze kosten niet direct zijn toe te rekenen aan de producten.

5.6.78 Personeel centraal besturend proces

(bedragen x € 1.000)

73.7304 Pers.cent.r.besturend proces	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	3.681	3.456	3.459	3.459	3.459	3.459
Saldo (excl. mutaties reserves)	3.681	3.456	3.459	3.459	3.459	3.459

Dit betreft de kosten van alle afdelingen van de hoofdafdeling Concernstaf: Strategie en Beleidscoördinatie, Bestuur en Managementondersteuning en de Directie.

5.6.79 Personeel centraal ondersteund proces

(bedragen x € 1.000)

73.7305 Pers.cent.r.ondersteund.proces	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	19.799	19.381	19.326	19.079	19.149	19.129
Baten	-818	-1.137	-1.137	-1.137	-1.137	-1.137
Saldo (excl. mutaties reserves)	18.981	18.244	18.189	17.942	18.012	17.992

Dit betreft de kosten van de hoofdafdeling Middelen en Services.

5.6.80 Personeel decentrale overhead

(bedragen x € 1.000)

73.7306 Personeel decentrale overhead	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	9.162	8.991	8.960	8.960	8.960	8.960
Saldo (excl. mutaties reserves)	9.162	8.991	8.960	8.960	8.960	8.960

Dit betreft de kosten van de bedrijfsbureaus en het management van de overige hoofdafdelingen.

5.6.81 Stelposten & doorbelaste overhead

(bedragen x € 1.000)

73.7307 Stelposten & doorbel.overhead	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten	-878	-542	-544	-544	-544	-544
Saldo (excl. mutaties reserves)	-878	-542	-544	-544	-544	-544

Op dit product worden de nog in te vullen taakstellingen met betrekking tot de overhead verantwoord. Tevens wordt hier de doorbelasting van de overhead naar de investeringen en grondexploitaties geboekt.

5.7 Overzicht taakvelden

(bedragen x € 1.000)

Nr.	Taakveld	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Lasten (inclusief mutaties reserves)						
0.1	Bestuur	3.987	4.229	4.228	4.229	4.228	4.228
0.10	Mutaties reserves	8.238	12.075	15.341	11.285	11.755	6.827
0.2	Burgerzaken	5.188	5.119	4.556	4.197	4.420	4.415
0.3	Beheer ov. gebouwen en gronden	2.833	3.144	2.842	2.817	2.743	2.712
0.4	Overhead	47.285	46.323	46.779	46.718	47.280	47.327
0.5	Treasury	1.080	-524	-998	-1.954	-2.924	-4.109
0.63	Parkeerbelasting	3.589	3.597	3.597	3.597	3.597	3.597
0.8	Overige baten en lasten	12.334	3.880	4.542	4.489	4.471	4.506
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	11.329	11.731	11.731	11.731	11.731	11.731
1.2	Openbare orde en Veiligheid	8.345	8.290	8.353	8.276	8.263	8.260
2.1	Verkeer en vervoer	26.778	27.768	27.139	27.181	27.780	28.062
2.2	Parkeren	9.015	9.353	9.678	9.851	10.096	10.026
2.4	Economische Havens/waterwegen	1.444	1.445	1.474	1.472	1.470	1.469
3.1	Economische ontwikkeling	1.640	1.645	1.643	1.635	1.635	1.635
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	312	341	339	335	335	335
3.4	Economische promotie	551	547	547	547	547	547
4.2	Onderwijshuisvesting	14.730	14.191	13.608	14.105	13.916	13.774
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzkn	6.363	6.831	6.382	6.382	6.382	6.382
5.1	Sportbeleid en activering	5.077	5.256	5.291	5.241	5.241	5.241
5.2	Sportaccommodaties	3.862	3.967	3.944	4.078	4.039	3.920
5.3	Cultuurpres., -prod. en -part.	13.160	13.467	13.308	13.290	13.288	13.287
5.4	Musea	6.532	6.001	5.893	5.861	5.861	5.861
5.6	Media	4.337	4.547	4.546	4.546	4.546	4.546
5.7	Openb. groen en (ol) recreatie	10.470	10.848	11.051	11.017	11.038	11.215
6.1	Samenkracht en burgerparticip.	15.455	18.847	16.947	16.222	16.250	16.250
6.2	Wijkteams	7.211	7.184	7.174	7.124	7.124	7.124
6.3	Inkomensregelingen	70.150	69.560	68.588	68.413	68.413	68.413
6.4	Begeleide participatie	24.434	26.500	26.321	27.233	27.008	26.669
6.5	Arbeidsparticipatie	5.924	5.680	5.700	1.743	2.033	2.033
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	5.172	3.784	3.784	3.784	3.784	3.784
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	17.272	16.470	16.370	16.370	16.370	16.370
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	24.590	23.871	23.805	24.012	24.012	24.011
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	59.037	60.517	59.354	58.854	58.844	58.844
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	3.961	3.961	3.961	3.961	3.961	3.961
7.1	Volksgesondheid	3.923	4.442	4.242	4.242	4.239	4.103
7.2	Riolering	8.862	9.495	9.807	10.202	10.614	10.891
7.3	Afval	19.455	20.413	20.730	20.920	20.077	19.957
7.4	Milieubeheer	5.142	4.129	4.033	4.034	4.033	4.032
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	1.310	1.294	1.344	1.248	1.241	1.241
8.1	Ruimtelijke ordening	3.240	3.461	3.314	3.348	3.348	3.348
8.2	Grondexploitatie(nt bedrijftr)	16.065	11.072	8.338	4.828	6.331	2.794
8.3	Wonen en bouwen	15.945	15.998	15.598	15.526	15.333	15.232
OKP	Overige kosten plaatsen	7.423	8.054	7.075	7.075	7.075	7.075
	Totaal lasten	523.051	518.805	512.299	500.062	501.825	491.922

(bedragen x € 1.000)

Nr.	Taakveld	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Baten (inclusief mutaties reserves)						
0.1	Bestuur	28					
0.10	Mutaties reserves	26.406	14.031	8.194	1.873	1.517	1.547
0.2	Burgerzaken	3.680	3.421	2.192	2.189	2.189	2.189
0.3	Beheer ov. gebouwen en gronden	11.608	11.804	11.802	11.802	11.802	11.802
0.4	Overhead	833	1.152	1.152	1.152	1.152	1.152
0.5	Treasury	663	647	931	915	906	896
0.61	OZB woningen	20.500	20.898	20.997	20.997	20.997	20.997
0.62	OZB niet woningen	17.801	18.350	18.350	18.350	18.350	18.350
0.63	Parkeerbelasting	1.516	1.522	1.522	1.522	1.522	1.522
0.64	Belastingen Overig	7.216	7.245	7.245	7.245	7.245	2.081
0.7	Alg. en ov. uitk. Gemeentefonds	280.294	292.756	294.258	294.578	293.228	291.778
0.8	Overige baten en lasten	1.696	1.696	1.696	1.696	1.696	1.696
1.2	Openbare orde en Veiligheid	843	69	30	30	30	30
2.1	Verkeer en vervoer	1.711	1.723	1.723	1.723	1.723	1.723
2.2	Parkeren	18.840	19.063	19.063	19.063	19.063	19.063
2.4	Economische Havens/waterwegen	987	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
3.1	Economische ontwikkeling	44	44	44	44	44	44
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	731	736	736	736	736	736
3.4	Economische promotie	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200
4.2	Onderwijshuisvesting	320	324	323	322	322	304
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzkn	2.230	2.313	1.853	1.853	1.853	1.853
5.1	Sportbeleid en activering	1	1	1	1	1	1
5.3	Cultuurpres., -prod. en -part.	43	43	43	43	43	43
5.7	Openb. groen en (ol) recreatie	364	366	366	366	366	366
6.1	Samenkracht en burgerparticip.	150					
6.3	Inkomensregelingen	52.514	52.514	52.514	52.514	52.514	52.514
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	43	43	43	43	43	43
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	2.939	2.941	2.941	2.941	2.941	2.941
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	30	30	30	30	30	30
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	3.139	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300
7.1	Volksgesondheid	60	60	60	60	60	60
7.2	Riolering	11.646	12.534	12.591	12.984	13.397	13.674
7.3	Afval	21.148	21.560	22.624	22.814	21.971	21.851
7.4	Milieubeheer	95	55	55	55	55	55
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	1.251	1.264	1.267	1.267	1.267	1.267
8.1	Ruimtelijke ordening	57					
8.2	Grondexploitatie(nt bedrijftr)	15.879	13.635	12.498	4.829	8.348	5.045
8.3	Wonen en bouwen	7.126	5.882	5.441	5.440	5.439	5.460
OKP	Overige kosten plaatsen	7.423	8.054	7.075	7.075	7.075	7.075
	Totaal baten	523.051	521.275	514.160	501.053	502.423	492.687

(bedragen x € 1.000)

Nr.	Taakveld	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Saldo (inclusief mutaties reserves)						
0.1	Bestuur	3.959	4.229	4.228	4.229	4.228	4.228
0.10	Mutaties reserves	-18.168	-1.956	7.147	9.412	10.238	5.280
0.2	Burgerzaken	1.509	1.698	2.364	2.008	2.231	2.227
0.3	Beheer ov. gebouwen en gronden	-8.775	-8.660	-8.960	-8.984	-9.059	-9.090
0.4	Overhead	46.452	45.171	45.626	45.565	46.127	46.175
0.5	Treasury	417	-1.172	-1.930	-2.870	-3.830	-5.005
0.61	OZB woningen	-20.500	-20.898	-20.997	-20.997	-20.997	-20.997
0.62	OZB niet woningen	-17.801	-18.350	-18.350	-18.350	-18.350	-18.350
0.63	Parkeerbelasting	2.073	2.075	2.075	2.075	2.075	2.075
0.64	Belastingen Overig	-7.216	-7.245	-7.245	-7.245	-7.245	-2.081
0.7	Alg. en ov. uitk. Gemeentefonds	-280.294	-292.756	-294.258	-294.578	-293.228	-291.778
0.8	Overige baten en lasten	10.638	2.185	2.846	2.793	2.775	2.810
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	11.329	11.731	11.731	11.731	11.731	11.731
1.2	Openbare orde en Veiligheid	7.502	8.221	8.324	8.246	8.233	8.230
2.1	Verkeer en vervoer	25.068	26.046	25.416	25.458	26.058	26.339
2.2	Parkeren	-9.825	-9.710	-9.385	-9.212	-8.966	-9.036
2.4	Economische Havens/waterwegen	458	445	473	472	470	468
3.1	Economische ontwikkeling	1.596	1.601	1.599	1.591	1.591	1.591
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	-419	-395	-397	-401	-401	-401
3.4	Economische promotie	-649	-653	-653	-653	-653	-653
4.2	Onderwijshuisvesting	14.410	13.868	13.285	13.782	13.594	13.470
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzkn	4.132	4.518	4.528	4.528	4.528	4.528
5.1	Sportbeleid en activering	5.076	5.255	5.290	5.240	5.240	5.240
5.2	Sportaccommodaties	3.862	3.967	3.944	4.078	4.039	3.920
5.3	Cultuurpres., -prod. en -part.	13.118	13.424	13.264	13.246	13.245	13.243
5.4	Musea	6.532	6.001	5.893	5.861	5.861	5.861
5.6	Media	4.337	4.547	4.546	4.546	4.546	4.546
5.7	Openb. groen en (ol) recreatie	10.107	10.482	10.685	10.651	10.672	10.849
6.1	Samenkracht en burgerparticip.	15.305	18.847	16.947	16.222	16.250	16.250
6.2	Wijkteams	7.211	7.184	7.174	7.124	7.124	7.124
6.3	Inkomensregelingen	17.637	17.047	16.075	15.899	15.899	15.899
6.4	Begeleide participatie	24.434	26.500	26.321	27.233	27.008	26.669
6.5	Arbeidsparticipatie	5.924	5.680	5.700	1.743	2.033	2.033
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	5.130	3.741	3.741	3.741	3.741	3.741
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	14.332	13.529	13.429	13.429	13.429	13.429
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	24.560	23.841	23.775	23.983	23.982	23.981
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	55.898	58.217	57.054	56.554	56.544	56.544
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	3.961	3.961	3.961	3.961	3.961	3.961
7.1	Volksgezondheid	3.863	4.382	4.182	4.182	4.179	4.043
7.2	Riolering	-2.784	-3.039	-2.783	-2.782	-2.783	-2.783
7.3	Afval	-1.693	-1.147	-1.894	-1.894	-1.894	-1.894
7.4	Milieubeheer	5.048	4.074	3.978	3.979	3.978	3.977
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	59	31	77	-19	-26	-26
8.1	Ruimtelijke ordening	3.184	3.461	3.314	3.348	3.348	3.348
8.2	Grondexploitatie(nt bedrijftr)	185	-2.564	-4.160	-1	-2.017	-2.251
8.3	Wonen en bouwen	8.818	10.116	10.156	10.085	9.894	9.771
	Totaal saldo lasten en baten		-2.470	-1.862	-990	-598	-765

5.8 Incidentele baten en lasten

Pr nr	Programma	B2018	B 2018 inc.	B2019	B 2019 inc.	B2020	B 2020 inc.	B2021	B 2021 inc.	B2022	B 2022 inc.
Lasten											
1	Maatschappelijke participatie	60.259	4.150	57.138	1.005	56.943	100	56.725	0	56.326	0
2	Ondersteuning en zorg	115.527	7.996	114.300	5.285	114.178	927	114.274	442	114.246	442
3	Werk en Inkomen	91.980	2.185	90.738	2.640	87.347	0	87.321	0	87.010	0
4	Duurzame stedelijke vernieuwing	43.920	1.870	40.461	294	36.811	246	38.291	97	34.751	99
5	Beheer en onderhoud	97.149	1.464	97.198	-223	97.770	-173	97.949	0	98.360	0
6	Burger, bestuur en veiligheid	35.442	0	35.006	0	34.682	0	34.891	0	34.884	0
7	Algemene dekkingsmiddelen	54.398	4.254	55.041	2.460	53.971	14	53.545	127	52.443	0
Totaal lasten		498.675	21.919	489.882	11.460	481.702	1.114	482.996	666	478.020	541
Baten											
1	Maatschappelijke participatie	2.638	460	2.177	0	2.177	0	2.176	0	2.158	0
2	Ondersteuning en zorg	4.933	0	4.933	0	4.933	0	4.933	0	4.933	0
3	Werk en Inkomen	52.954	0	52.954	0	52.954	0	52.954	0	52.954	0
4	Duurzame stedelijke vernieuwing	13.491	2.794	12.354	4.204	4.685	12	8.203	1.882	4.900	2.118
5	Beheer en onderhoud	72.495	0	73.176	0	73.759	0	73.327	0	73.505	0
6	Burger, bestuur en veiligheid	8.291	0	7.023	0	7.020	0	7.020	0	7.020	0
7	Algemene dekkingsmiddelen	344.388	-2.000	346.274	0	346.577	0	345.217	0	338.594	0
Totaal baten		499.190	1.254	498.891	4.204	492.104	12	493.830	1.882	484.064	2.118
Totaal saldo excl. reserves		-515	20.665	-9.009	7.256	-10.402	1.102	-10.834	-1.216	-6.044	-1.577
	Toevoegingen aan reserves, excl. Maatschappelijk nut.	12.075	8.775	15.341	12.041	11.285	7.985	11.755	8.455	6.827	3.527
	Onttrekkingen aan reserves, excl. Maatschappelijk nut.	14.031	13.729	8.194	7.773	1.873	1.287	1.517	766	1.547	641
Saldo inclusief mutaties reserves		-2.471	15.711	-1.862	11.524	-990	7.800	-598	6.473	-765	1.309
Programma 1. Maatschappelijke participatie											
	Omschrijving	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021	Lasten 2022	Baten 2022
	Subsidie voetbalvereniging (uit reserve)	50		50							
	Binnensport (uit reserve)	100		100		100		100		100	
	Vaststellen Regionaal Educatief Plan Z.Kennemerland/IJmond	460									
	Doeluitk.Vaststellen Regionaal Educatief Plan Z.Kennemerland/IJmond		460								
	Diverse beleidsintensiveringen (uit reserve)	2.980		780							
	Tijdelijke huisvesting Molenwiek/Dalton	470									
	Overige incidentele posten < € 0,25 mln	90		75							
Programma 2. Ondersteuning en zorg											
	Omschrijving	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021	Lasten 2022	Baten 2022
	Exploitatiesaldo (Wmo) via reserve sociaal domein*	1.861		1.105		927		442		442	
	Diverse beleidsintensiveringen via reserve sociaal domein	6.135		4.180							
	Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen (Incl. € 145.000 inhuur 2018)	0									

* De "resultaten" op het sociaal domein via de reserve geëgaliseerd en om die reden als incidenteel aangemerkt

Programma 3. Werk en Inkomen										
Omschrijving	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021	Lasten 2022	Baten 2022
Individuele Inkomens Toeslag	0									
Diverse beleidsintensiveringen (incl. € 480.000 inhuur voor 2018/2019)	2.185		2.640							
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen; inhuur derden € 480.000										

Programma 4. Duurzame stedelijke vernieuwing										
Omschrijving	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021	Lasten 2022	Baten 2022
Vrijval reserves Wonen en Volkshuisvesting	150									
Verwachte winsten grondexploitaties		2.794		4.204		12		1.882		2.118
Verwachte verliezen grondexploitaties	462		276		243		97		99	
Diverse beleidsintensiveringen	1.255		15							
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen	3		3		3					

Programma 5. Beheer en onderhoud										
Omschrijving	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021	Lasten 2022	Baten 2022
Afboeking boekwaarde Stationsplein(uit reserve)	289									
Verschuiving beheerlast fietsparkeren Raaks.	-150		-323		-173					
Diverse beleidsintensiveringen (incl. € 75.000 inhuur voor 2018)	1.325		100							
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen										

Programma 6. Burger, bestuur en veiligheid										
Omschrijving	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021	Lasten 2022	Baten 2022
Verkiezingen (uit reserve)	0									
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen										

Programma 7. Algemene dekkingsmiddelen										
Omschrijving	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021	Lasten 2022	Baten 2022
Diverse beleidsintensiveringen	70		35							
Flexibel en veilig (uit reserve)	250									
Frictielasten (uit reserve)			376							
Aanjagen bouwfunctie	400									
Moties en amendementen (uit reserve)	-370									
Resultaat mutaties (uit reserve)	744	-2.000								
Aanwending financieel kader (uit reserve)	2.998		2.049		14		127			
Garantiebanen	112									
Kans en kracht (uit reserve)	0									

Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen (uit reserve) 50

Specificatie structurele mutaties in reserves

Omschrijving	Toe- 2018	Ontr- 2018	Toe- 2019	Ontr- 2019	Toe- 2020	Ontr- 2020	Toe- 2021	Ontr- 2021	Toe- 2022	Ontr- 2022
Reserve dekking kapitaallasten maatschappelijk nut	3.300	302	3.300	421	3.300	586	3.300	751	3.300	906

5.9 Reserves en voorzieningen

Reserves

(bedragen x € 1.000)

Naam reserve	1/1/2018	Toevoeging	Onttrekking	31/12/2018
Algemene Reserve	29.352	226	3.772	25.806
Reserve Grondexploitatie	2.820	2.794	462	5.152
Algem. Reserve Sociaal Domein	20.999		8.065	12.934
Totaal algemene reserves	53.172	3.020	12.299	43.892
Reserve AchterstOnderh.Dolhuys	622			622
Reserve Archief	33			33
Reserve Baggeren	1.169	219		1.388
Reserve Beh.Ond. Openb. Ruimte	1.646	2.879	289	4.236
Reserve Bodemprogramma	6.016	1.400		7.416
Reserve Budgetoverheveling	703		300	403
Reserve Duurz.Sportvoorziening	565	100	100	565
Reserve Duurz.Sted.Vernieuwing	590			590
Reserve Kapitaallst maats.nut	3.300	3.300	302	6.298
Reserve Leefomgeving	6.208			6.208
Reserve Minimagelden	689			689
Reserve Opleidingen (oph. IZA)	250		250	0
Reserve Regionaal IEC NH	223			223
Reserve Regionaal Kompas	190			190
Reserve Regionaal Werkbedrijf	569			569
Reserve Regionale Mobiliteit	2.795	1.157		3.952
Reserve Rekenkamercommissie	20			20
Reserve Vastgoed	1.106		50	1.056
Reserve Volkshuisvesting	116			116
Reserve Wonen	804		152	652
Reserve WWB inkomensdeel	2.743		288	2.455
Totaal bestemmingsreserves	30.357	9.055	1.731	37.681
Totaal reserves	83.528	12.075	14.031	81.573

Voorzieningen

(bedragen x € 1.000)

Naam voorziening	1/1/2018	Toevoeging	Onttrekking	31/12/2018
Boventalligen	1.598			1.598
Parkstad (V.V.E.-Schalkwijk)	4.139	495	2.800	1.834
Woonaanpassingen WMO	1.896	1.250		3.146
Pensioenvoorz Wethouders	7.494	60		7.554
Personeelskosten RIEC	127			127
Wachtgeld wethouders	378			378
Liquidatie Land in Zicht	287			287
Liquidatie Land in Zicht HJC	167			167
Voorz. Waarderhaven fiscaal	383			383
Grafleges	2.459	305	305	2.459
Totaal voorzieningen voor verplichtingen	18.928	2.110	3.105	17.933
Fietsknooppunt	15			15
Egalisatiefonds Afvalst.heffin	1.053		600	453
Waterbergingen	64			64
Monitoring Rookmakerterrein	22			22
Tariefsegalisatie riolering	299		256	43
Onderhoud beiaard	7			7
Totaal voorzieningen niet bestede middelen van derden	1.459		856	603
Totaal voorzieningen	20.387	2.110	3.961	18.535

Meerjarenoverzicht reserves

(bedragen x € 1.000)

Naam reserve	Stand	Mutaties	Stand	Mutaties	Stand	Mutaties	Stand	Mutaties	Stand
	31/12/ 2018	2019	31/12/ 2019	2020	31/12/ 2020	2021	31/12/ 2021	2022	31/12/ 2022
Algemene Reserve	25.806	-2.049	23.757	-14	23.743	-127	23.616		23.616
Reserve Grondexploitatie	5.152	3.928	9.080	-231	8.849	1.785	10.634	2.019	12.653
Algem. Reserve Sociaal Domein	12.934	-4.632	8.302	-927	7.375	-442	6.933	-442	6.491
Reserve Budgetoverheveling	403	-376	27		27		27		27
Reserve WWB inkomensdeel	2.455	-288	2.167		2.167		2.167		2.167
Reserve Rekenkamercommissie	20		20		20		20		20
Reserve Volkshuisvesting	116		116		116		116		116
Reserve Vastgoed	1.056	-50	1.006		1.006		1.006		1.006
Reserve Duurz.Sportvoorziening	565		565		565		565		565
Reserve Bodemprogramma	7.416	1.400	8.816	1.400	10.216		10.216		10.216
Reserve AchterstOnderh.Dolhuys	622		622		622		622		622
Reserve Baggeren	1.388	219	1.607	219	1.826	219	2.045	219	2.264
Reserve Regionale Mobiliteit	3.952	954	4.906	1.090	5.996	1.090	7.086	1.090	8.176
Reserve Beh.Ond. Openb. Ruimte	4.236	5.164	9.400	5.164	14.564	5.164	19.728		19.728
Reserve Leefomgeving	6.208		6.208		6.208		6.208		6.208
Reserve Wonen	652	-2	650	-2	648		648		648
Reserve Archief	33		33		33		33		33
Reserve Regionaal IEC NH	223		223		223		223		223
Reserve Regionaal Kompas	190		190		190		190		190
Reserve Minimagelden	689		689		689		689		689
Reserve Regionaal Werkbedrijf	569		569		569		569		569
Reserve Kapitaallst maats.nut	6.298	2.879	9.177	2.714	11.891	2.549	14.440	2.394	16.834
Reserve Duurz.Sted.Vernieuwing	590		590		590		590		590
Totaal	81.573	7.147	88.720	9.413	98.133	10.238	108.371	5.280	113.651

5.10 Kostenonderbouwingen heffingen conform model VNG

Afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing	Bedrag	Gemengde activiteit	Toe-rekening	Toelichting	Verhaalbare kosten
Kapitaallasten					
Kapitaallasten van eerdere investeringen	-	Nee			-
Beleid afval					
Technisch uitbesteed werk	66.543	Nee	100%	Product 5101	66.543
Doorbelaste goederen	587	Nee	100%	Product 5101	587
Doorbelaste lonen	58.226	Nee	100%	Product 5101	58.226
Doorbelaste overhead (1.005 uur x € 52,80)	53.064	Nee	100%		53.064
Huishoudelijk afval					
Uitbesteed werk	13.857	Nee	100%	Product 5101	13.857
Wegafval					
Uitbesteed werk	4.445.934	Ja	31%	Product 5101	1.378.240
Openbare hygiëne					
Uitbesteed werk	246.134	Ja	0%	Product 5101	
Afval en reiniging					
Afval en reiniging DDO	14.602.811	Nee	100%	Product 5101	14.602.811
Doorbelaste goederen	774	Nee	100%	Product 5101	774
Doorbelaste lonen	127.747	Nee	100%	Product 5101	127.747
Doorbelaste overhead (1.785 uur x € 52,80)	94.248	Nee	100%		94.248
Duurzaam afvalbeheer					
Uitvoering SPA	850.000	Nee	100%	Product 5101	850.000
Projectmanagement	-	Nee	100%	Product 5101	-
Overige					
Toerekenbare BTW	3.461.525	Nee	100%		3.461.525
Perceptiekosten heffingen	422.000	Nee	100%	Product 7101	422.000
Kwijtschelding	1.247.000	Nee	100%	Product 7101	1.247.000
Meerjarig perspectief					
Mutatie voorzieningen	-600.000	Nee	100%	Product 5101	-600.000
Totaal lasten					21.776.622
Baten afvalstoffenheffing					
Afvalstoffenheffing	-20.387.000	Nee	100%	Product 5101	-20.387.000
Overige opbrengsten	-573.023	Nee	100%	Product 5101	-573.023
Totaal baten					-20.960.023
Totaal baten					21.776.622
Totaal lasten					20.960.023
Bijdrage algemene middelen					850.000
Kostendeckendheid					96%

Rioolheffing

Rioolheffing	Bedrag	Gemengde activiteit	Toe-rekening	Toelichting	Verhaalbare kosten
Kapitaallasten					
Kapitaallasten van eerdere investeringen	5.982.848	Nee	100%	Product 5102	5.982.848
Onderhoudskosten riolering					
Doorbelaste lonen en inhuur	114.509	Nee	100%	Product 5102	114.509
Onderzoeken	263.640	Nee	100%	Product 5102	263.640
Electriciteit, water, publiekrechtelijke heffingen	131.617	Nee	100%	Product 5102	131.617
Overige onderhoudskosten	263.371	Nee	100%	Product 5102	263.371
Doorberekende overhead (1.986 uur x € 52,80)	104.861	Nee	100%	Product 5102	104.861
Riolering en grondwater DDO					
Uitbesteed werk	2.665.889	Nee	100%	Product 5102	2.665.889
Doorbelaste lonen	72.990	Nee	100%	Product 5102	72.990
Doorberekende overhead (1.025 uur x € 52,80)	54.120	Nee	100%	Product 5102	54.120
Overige					
Wegafval	4.445.934	Ja	31%		1.378.240
Toerekenbare BTW	1.037.852	Nee	100%		1.037.852
Perceptiekosten rioolheffing	245.000	Nee	100%	Product 7101	245.000
Meerjarig perspectief					
Dotatie reserve baggeren	219.000	Nee	100%		219.000
Mutatie voorzieningen	-256.477	Ja	100%		-256.477
Overige opbrengsten	-70.980	Nee	100%		-70.980
Totaal lasten					12.206.479
Baten					
Rioolrechten woningen	-12.169.678	Nee	100%		-12.169.678
Rioolrechten niet-woningen	-36.801	Nee	100%		-36.801
Totaal baten					-12.206.479
Totaal lasten					12.206.479
Totaal baten					12.206.479
Dekkingsgraad					100,0%

Marktgelden

Markten	Uren	Uur-tarief	Gemengde activiteit	Toe-rekening	Toelichting	Verhaalbare kosten
Electra			Nee	100%	Materiële kosten	41.000
(Technisch) uitbesteed werk			Nee	100%	Materiële kosten	126.000
Overige diensten			Nee	100%	Materiële kosten	21.000
Software, inclusief kapitaallasten						
			Nee	100%	Materiële kosten	8.000
Toerekenbare uren						
Overheadtoerekening	2.502	52,80	Nee	100%	Uren x tarief	132.106
Totale lasten markten						458.106
Totale baten markten						419.000
Kostendekkendheid						91%

Leges

Legesverordening	Product	Lasten product	Overhead	Totaal lasten	Leges	Kosten-dekkend-heid
Algemene dienstverlening						
1 Burgerlijke stand	6101	161.776	161.198	322.974	322.979	100%
2 Reisdocumenten	6101	1.684.031	905.309	2.589.340	1.748.057	68%
3 Rijbewijzen	6101	703.930	560.630	1.264.560	747.363	59%
4 Verstrekingen GBA	6101	361.903	234.326	596.229	402.976	68%
6 Verstrekingen Wbp						
7 Bestuursstukken						
9 Overige publiekszaken	6101	235.560	141.557	377.117	169.587	45%
11 Huisvesting	6302	55.269	54.278	109.547	40.183	37%
12 Leegstandswet						
14 Standplaats APV-vergunningen	6302	105.513	103.594	209.107	76.713	37%
16 Kansspelen APV-vergunningen						
18 Telecommunicaties						
20 Overige APV-vergunningen						
19 Verkeer en vervoer	6302	50.244	49.315	99.559	36.530	
	2101	10.000	20.434	30.434	42.518	61%
Totaal		3.368.226	2.230.642	5.598.868	3.586.906	64%

Legesverordening	Product	Lasten product	Overhead	Totaal lasten	Leges	Kosten-dekkend-heid
Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning						
3 Omgevingsvergunningen	6302	2.049.401	2.030.424	4.079.825	3.545.325	87%
5 Teruggaaf						
6 Overschrijving omgevingsvergunning						
7 Wijziging omgevingsvergunning						
10 Overige beschikkingen						
Totaal		2.049.401	2.030.424	4.079.825	3.545.325	87%

Legesverordening	Product	Lasten product	Overhead	Totaal lasten	Leges	Kosten-dekkend-heid
Dienstverlening vallend onder Europese dienstrichlijnen						
1 Horeca	6302	120.586	118.430	239.016	87.672	37%
2 Organiseren evenementen of markten	6302	10.049	9.874	19.923	7.306	37%
3 Prostitutiebedrijven	6302	10.049	9.874	19.923	7.306	37%
4 Grow-, smart- en headshops						
6 Brandbeveiligingsverordening						
7 Kinderopvang	6302	150.733	148.051	298.784	109.590	37%
Totaal		291.417	286.229	577.646	211.874	37%

Lijkbezorgingsrechten

Grafleges	Bedrag	Gemengde activiteit	Toe-rekening	Toelichting	Verhaalbare kosten
Kapitaallasten					
Kapitaallasten van eerdere investeringen	38.454	Nee	100%	Product 5302	38.454
Onderhoud en verlenen van rechten					
Salarissen en sociale lasten	562.219	Nee	100%	Product 5302	562.219
Externe onderhoudslasten	388.432	Nee	100%	Product 5302	388.432
Overige					
Doorberekende overhead (14.890 uur x € 52,80)	786.192	Nee	100%		786.192
Toerekenbare BTW	-	Nee	100%		-
Perceptiekosten	-	Nee	0%		-
Meerjarig perspectief					
Onttrekking/toevoeging voorziening (saldo)	-	Nee	100%	Product 5302	-
Totaal lasten					1.775.297
Baten					
Begrafenisrechten	-928.590	Nee	100%	Product 5302	-928.590
Subsidies	-30.000	Nee	100%	Product 5302	-30.000
Totaal baten					-958.590
Totaal lasten					1.775.297
Totaal baten					958.590
Kostendeckendheid					54,0%

Havengelden

Havengelden	Bedrag	Gemengde activiteit	Toe-rekening	Toelichting	Verhaalbare kosten
Kapitaallasten					
Kapitaallasten van eerdere investeringen	53.640	Nee	100%	Product 5301	53.640
Onderhoud en verlenen van rechten					
Salarissen en sociale lasten	-	Nee	100%	Product 5301	982.506
Externe onderhoudslasten	-	Nee	100%	Product 5301	274.689
Water, electra en overige kosten	-	Nee	100%	Product 5301	140.710
Overige					
Doorberekende overhead (21.006 uur x € 52,80)	1.109.117	Nee	100%		1.109.117
Toerekenbare BTW	-	Nee	100%		-
Meerjarig perspectief					
Onttrekking/toevoeging voorziening (saldo)	-	Nee	100%	Product 5301	-
Totaal lasten					2.560.662
Baten					
Opbrengsten doorvaart	-757.091	Nee	100%	Product 5301	-757.091
Overige opbrengsten	-243.276	Nee	100%	Product 5301	-243.276
Totaal baten					-1.000.367
Totaal lasten					2.560.662
Totaal baten					1.000.367
Kostendeckendheid					39,1%

Colofon:
Dit is een uitgave van de
gemeente Haarlem

Eindredactie:
Concernstaf,
Concerncontrol

Drukwerk:
Paswerk

Adres:
Postbus 511
2003 PB Haarlem

Oplage:
80 exemplaren

September 2017

T 023 – 511 3024